

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 228



Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

52. sējums
2009. gada 22. septembris

Paziņojums Nr.	Saturs	Lappuse
I	<i>Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi</i>	
	ATZINUMI	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	452. plenārā sesija 2009. gada 24. un 25. martā	
2009/C 228/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Mežsaimniecības nozares un mežu nozīme ES saistību izpildē klimata aizsardzības jomā" (izpētes atzinums)	1
2009/C 228/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība" (izpētes atzinums)	9
2009/C 228/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Faktori, kas kavē mobilitāti iekšējā darba tirgū" (izpētes atzinums)	14
2009/C 228/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Gados vecāku darba ņēmēju stāvoklis rūpniecības pārmaiņu laikā: atbalsta sniegšana un vecuma struktūras dažādošana nozarēs un uzņēmumos" (pašiniciatīvas atzinums)	24
2009/C 228/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Transatlantiskās attiecības: kā palielināt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību?"	32

LV

Cena:
EUR 26

(Turpinājums nākamajā lappusē)

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti***Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja****452. plenārā sesija 2009. gada 24. un 25. martā**

2009/C 228/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Baltā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu"	40
2009/C 228/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma projekts par tematu "Komisijas ziņojums "2007. gada ziņojums par konkurences politiku""	47
2009/C 228/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata "Autortiesības uz zināšanām balstītā ekonomikā""	52
2009/C 228/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz pētniecības kopīgu plānošanu – sadarbība kopīgu problēmu efektīvākai risināšanai""	56
2009/C 228/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvā 2006/48/EK un Direktīvā 2006/49/EK izdara grozījumus attiecībā uz bankām, kas saistītas ar galvenajām iestādēm, dažiem pašu kapitāla posteņiem, lieliem riska darījumiem, uzraudzības pasākumiem un krīzes pārvaldību"	62
2009/C 228/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pārrobežu maksājumiem Kopienā"	66
2009/C 228/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības un attīstības programmā, ko uzsākušas vairākas dalībvalstis"	69
2009/C 228/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam (...), ar ko izveido Kopienas programmu īpašu pasākumu atbalstam finanšu pakalpojumu, finanšu pārskatu un revīzijas jomā"	75
2009/C 228/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2002/15/EK par darba laika organizēšanu personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi"	78

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

452. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 24. UN 25. MARTĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Mežsaimniecības nozares un mežu nozīme ES saistību izpildē klimata aizsardzības jomā” (izpētes atzinums)

(2009/C 228/01)

Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece WALLSTRÖM kdze saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 20. jūnijā nosūtīja vēstuli Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājam Dimitris DIMITRIADIS kgam ar lūgumu sniegt izpētes atzinumu par tematu

“Mežsaimniecības nozares un mežu nozīme ES saistību izpildē klimata aizsardzības jomā” (izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 3. martā. Ziņotājs — KALLIO kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 145 balsīm par, 8 balsīm pret un 14 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK uzskata, ka mežiem un tajos augošajiem kokiem ir liela nozīme klimata pārmaiņu regulēšanā tādēļ, ka

— augšanas procesā meži absorbē oglekļa dioksīdu no atmosfēras un uzglabā to biomasā un augsnē;

— kokmateriāli ir oglekļa dioksīda krātuve, kuras mūža laikā ogleklis tiek absorbēts no atmosfēras;

— meža izmantošana enerģijas iegūšanai ļauj samazināt gan pieprasījumu pēc degizrakteniem, gan arī siltumnicefeka gāzu emisiju;

— kokmateriālu izmantošana būvniecībā un mēbeļu ražošanā netieši samazina degizraktenu radīto emisiju, jo šādi materiāli aizstāj citus materiālus, piemēram, betonu, kura ražo-

šanā patērē vairāk enerģijas un rada vairāk emisijas nekā koksnes gadījumā.

1.2. EESK konstatē, ka Eiropā koksni izmanto galvenokārt būvniecībā, enerģijas iegūšanai, mēbeļu un papīra ražošanā. Pārstrādes ķēdes radītā domino efekta dēļ kokmateriāli dod lielu pievienoto vērtību nodarbinātības, meža īpašnieku ienākumu un saimnieciskās darbības ziņā, jo īpaši lauku rajonos.

1.3. EESK uzsver, ka Eiropas meži jau vairākas desmitgades ir oglekļa piesaistītājsistēmas, jo to ikgadējais pieaugums pārsniedz izciršanas līmeni, un tādēļ ir iespējams palēnināt oglekļa dioksīda īpatsvara paaugstināšanos atmosfērā. Dabiskiem mežiem kā oglekļa krātuvēm un bioloģiskās daudzveidības garantam jāpiešķir liela nozīme. Ilgtspējīgas mežsaimniecības principu ievērošanu Eiropas valstīs uzrauga, izmantojot MCPFE⁽¹⁾ kritērijus un rādītājus, kurus pastāvīgi pilnveido.

⁽¹⁾ MCPFE = Ministru konference par Eiropas mežu aizsardzību (kopš 1990. gada).

1.4. EESK iesaka Eiropas Savienībā veikt šādus pasākumus:

- koku izmantot pēc iespējas dažādos veidos un dažādiem mērķiem, sekmējot, piemēram, no koksnes iegūtas bioenerģijas ilgtspējīgu izmantošanu, palielinot informētību par koksnes izmantošanu būvniecībā, pamatojoties uz mūža cikla aprēķiniem un kopējiem būvniecības standartiem, un dalībvalstu meža iepirkuma politikā ņemot vērā kokmateriālu izmantošanu būvniecībā;
- aktīvāk nekā līdz šim iesaistīties starptautiskajā mežsaimniecības politikā un uzņemties vadību ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas jomā pasaulē;
- izveidot Eiropas vadošo ekspertu komiteju, kurā darbotos mežsaimniecības nozares pārstāvji, mežsaimniecības politikas veidotāji, zinātnieki, mežu īpašnieki un citi svarīgi mežsaimniecības nozares, kā arī vides un klimata aizsardzības jomas dalībnieki. Tās uzdevums būtu nostiprināt un paplašināt dialogu par mežsaimniecības jautājumiem un uzlabot zinātnības nodošanu un lēmumu pieņemšanu;
- darīt visu iespējamo, lai siltumnīcefekta gāzu emisijas jomā izvīrītās prasības, kas attiecas uz periodu pēc Kioto protokola, izpildītu ar šādu pasākumu palīdzību:
 - a) oglekļa absorbēšanu, ko veic saskaņā ar ilgtspējības principiem sagatavotie kokmateriāli, pieņemot un uzskatīt par obligātu instrumentu oglekļa bilances aprēķinos;
 - b) izstrādāt REDD instrumentu ⁽¹⁾, kas būtu efektīvs oglekļa tirdzniecības instruments, un iekļaut tā izmantošanu oglekļa bilances aprēķinos par zemes izmantojuma izmaiņām, lai pirmām kārtām novērstu mežu izzušanu attīstības valstīs.
- atbalstīt pētniecību, meža rezervju uzskaiti, klimata pārmaiņu ietekmes apdraudēto reģionu kartografēšanu un meža stāvokļa uzraudzības sistēmas izveidi un nodrošināt tai nepieciešamo finansējumu.

1.5. EESK uzsver, ka, ņemot vērā klimata pārmaiņu iespējamās negatīvās sekas, ES dalībvalstīm būtu jāizstrādā meža apsaimniekošanas plāni neparedzētām situācijām, lai novērstu meža postījumus, ko rada ārkārtēji apstākļi (vētras, sausums, meža ugunsgrēki, insektu radītais kaitējums), un lai mazinātu šādu kaitējumu sekas, kā arī palielinātu informētību par meža apsaimniekošanas nozīmi.

⁽¹⁾ REDD = Reduction Emissions from Deforestation and Forest Degradation (meža izciršanas un degradācijas radīto emisiju samazināšana).

1.6. EESK iesaka ES dalībvalstīm, izmantojot valsts regulētus tarifus, attīstīt arī decentralizētu bioenerģijas ražošanu.

1.7. EESK uzsver, ka mežiem ir ne tikai liela nozīme klimata pārmaiņu jautājumā, bet tie arī veic daudzas citas svarīgas ekoloģiskās, sociālās un saimnieciskās funkcijas, kuru izpilde ir jānodrošina. Mežsaimniecības mērķi līdztekus koksnes ražošanai ir arī mežu bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, gruntsūdens resursu apsaimniekošana, ainavas sakopšana, mežu izmantošana atpūtai, tūrismam un satiksmes trokšņu ierobežošanai, nogrumumu un erozijas novēršanai, kā arī citu mežsaimniecības produktu, piemēram, ogu, sēņu un medījumu, nodrošināšanai. Labumu, ko sniedz mežu dažādās papildu funkcijas, nevar izteikt nedz ekonomiskās efektivitātes aprēķinos, nedz arī koksnes cenās.

2. Klimata aizsardzības jomā izvīrītie ES uzdevumi saistībā ar mežu un mežsaimniecību.

2.1. Eiropas Parlaments 2008. gada decembrī apstiprināja ES tiesību aktus par klimatu un enerģētiku. Lēģislatīvi lēmumi, kas attiecas uz mežiem un mežsaimniecību, ir minēti tālāk tekstā.

— ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas direktīvas pārskatīšana. Direktīvā ir izklāstītas pamatnostādnes par zemes izmantošanu, zemes izmantošanas izmaiņām, mežsaimniecības pienākumu ziņot par siltumnīcefekta gāzēm un emisijas kvotu tirdzniecību. Kokmateriālu un meža absorbētais ogleklis ir svarīgs elements ziņojumā par siltumnīcefekta gāzēm.

— Ķīmiskās koksnes celulozes un papīra ražotnes ir iekļautas emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā, taču atbilstīgi noteiktiem kritērijiem šo nozari var uzskatīt par tādu, kurā notiek oglekļa emisijas pārvirze. Lēmumus attiecībā uz minēto nozari pieņems vēlāk. Koksnes kā izejmateriāla izmantošana nav iekļauta emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā, taču tajā ir iekļauta lielākā daļa citu būvmateriālu (betona, tērauda un alumīnija) ražotņu, kuru konkurētspēju ietekmē oglekļa cena. Šādos apstākļos kokmateriāliem un koksnes izmantošanai būvniecībā rodas netiešas priekšrocības.

— Pamatdirektīva par atjaunīgu enerģiju. Lai līdz 2020. gadam sasniegtu 20 % atjaunīgas enerģijas īpatsvara, būtiski jāpalicina no mežiem iegūtas bioenerģijas radītājs (apkure, elektrība un biodeģvielas). Lai sekmētu biomasas iespēju izmantošanu, direktīvā (34. pants) ir izvīrīts mērķis vairāk izmantot pašreizējos meža resursus un izstrādāt jaunas meža apsaimniekošanas metodes. Direktīvā ir minēti daudzi

mērķi attiecībā uz būvniecības nozari un saskaņā ar ilgtspējības principiem iegūtu meža biomasu. Mērķis ir ietaupīt enerģiju un samazināt materiālu ražošanas radīto emisiju.

- Direktīva par transportlīdzekļu degvielām. Direktīvā ir noteiktas prasības par atbilstīgi ilgtspējības principiem iegūtu biomasu (tajā skaitā ieteiktās vērtības attiecībā uz meža biomasu), ko izmanto biodegvielu ražošanā saskaņā ar pamatdirektīvā par atjaunīgu enerģiju minētajiem stratēģiskajiem norādījumiem.

2.2. Meži sedz 31 % Eiropas teritorijas, un tiek lēsts, ka tie piesaista aptuveni 10 % no Eiropā gada laikā radušās oglekļa dioksīda emisijas. ⁽¹⁾ Atmosfērā izdalītā oglekļa daudzums ilgtspējīgi apsaimniekotos mežos ir mazāks (oglekļa piesaistīšana) vai vienāds (oglekļa neradīšana) ar oglekļa daudzumu, ko meži absorbē no atmosfēras.

3. Mežu resursi ⁽²⁾ un to izmantošana Eiropā.

3.1. Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs kopumā ir 156 miljoni hektāru mežu. Dabisku apstākļu dēļ ne visa minētā mežu platība ir izmantojama koksnes sagatavošanai un komerciālai izmantošanai. Aprēķināts, ka ir pieejami vidēji 80–90 % minētās platības, bet Austrumeiropā pieejamā mežu platība bieži ir tikai 40–50 %. Pēdējo 15 gadu laikā mežu platība Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs ir palielinājusies par aptuveni 10 miljoniem hektāru, jo ir notikusi agrāk lauksaimniecība izmantojamās zemes apmežošana, meža atjaunošana un meža dabiskā atjaunošana. Pēc izmēra mežu platības pieaugums atbilst kopējai Ungārijas teritorijai.

3.2. Aptuveni 60 % mežu ES 27 dalībvalstīs pieder privātpašniekiem, pārsvarā ģimenēm, un 40 % pieder valstij, t.i., valsts iestādēm, pašvaldībām, reliģiskām kopienām un citām iestādēm. Eiropā ir vairāk nekā 15 miljoni privātu meža īpašnieku, un to skaits pieaug, jo Austrumeiropas valstīs tiek veikta meža īpašuma tiesību pārstrukturēšana un dažādi pasākumi saistībā ar mantojuma dalīšanu.

3.3. Gadsimtiem ilgi cilvēki dažādos veidos ir izmantojuši Eiropas mežus, tādējādi mainot to struktūru. Cilvēku darbība patiešām ir pārveidojusi Eiropas mežus un ietekmējusi sugu

struktūru, tādēļ tos sauc par pusdabiskiem mežiem. 85 % mežu ir pusdabiski. Līdztekus minētajai meža kategorijai mežsaimniecībā izšķir arī plantāciju mežus. Plantāciju meži, kas pārsvarā atrodas Dienvidrietumeiropā, aizņem aptuveni 8 % no Eiropas mežu platības. Dabiskie meži ⁽³⁾, kas ir cilvēka darbības neskarti (mežs un citas apmežotas platības, kurās nenotiek mežsaimnieciskie pasākumi) un kas pārsvarā sastopami Austrumeiropā, Baltijas valstīs un Ziemeļvalstīs, aizņem aptuveni 5 % meža platības.

3.4. Dabiskie meži un aizsargājamas meža platības ir svarīgākās meža kategorijas no bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas viedokļa. Dabiskie meži ir stabilas ekosistēmas, kas palīdz apkarot klimata pārmaiņu sekas. Apmēram 8 % Eiropas mežu platības tiek aizsargāti, lai uzturētu bioloģisko daudzveidību, un ainavas saglabāšanas nolūkā tiek aizsargāti aptuveni 10 %. Tātad kopumā tas veido 18 % (jeb 34 miljonus hektāru). Pēdējos gados ir palielinājies ar likumu vai citiem noteikumiem aizsargāto platību skaits. Retākie un vērtīgākie meži, kas būtu jāaizsargā, Eiropā jau ir lielākoties aizsargāti. Aizsargājamie meži parasti atrodas kalnainos apgabalos vai tālu no apdzīvotām vietām. Sugu daudzveidības ziņā šīs ir vienas no visvērtīgākajām, cilvēku darbības neskartajām platībām. Turklāt aptuveni 10 % mežu tiek aizsargāti, lai tādējādi pasargātu ūdens sistēmas, gruntsūdens resursus un augsni, kā arī izvairītos no nogruvumiem vai erozijas. Bioloģisko daudzveidību veicina arī saimnieciskās nozīmes mežu apsaimniekošana, proti, atstājot mežā satrunējušus kokus un mikroorganismu biotopus, tiek saglabātas retas sugas.

3.5. Eiropā saimnieciskās nozīmes mežu pieaugums ievērojami pārsniedz izciršanas rādītāju. Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs 2005. gadā kokaudžu neto apjoms palielinājās par 687 miljoniem m³ (mežos, kur dabiskie apstākļi ļauj sagatavot koksni). Meža izstrādāšana pieauga attiecīgi līdz 442 miljoniem m³. Tas nozīmē, ka vidējais mežu izmantošanas līmenis, proti, izciršana attiecībā pret pieaugumu, bija aptuveni 60 % (robežās no 30 līdz 80 %). Ziemeļeiropas un Centrāleiropas dalībvalstīs mežu izmantošanas līmenis ir lielāks par 50 %, bet Dienvideiropā un Dienvidaustrumeiropā mazāks par 50 %. Pēdējo desmit gadu laikā mežu izmantošanas līmenis ir pieaudzis, bet vēl nav sasniedzis tādu līmeni kā 1990. gadā. Jaunās tūkstošgades pirmajā desmitgadē spēcīgo vētru dēļ zināmā mērā pieauga

⁽¹⁾ Nabuurs, G.J. et al. (2003) "Temporal evolution of the European Forest sector carbon sink 1950-1999", *Global Change Biology* 9.

⁽²⁾ *State of Europe's Forests 2007*. MCPFE ziņojums par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu Eiropā. MCPFE, UNECE un FAO. Varšava 2007. gads, 247 lpp.

⁽³⁾ Definīcijas. Dabiskajiem mežiem, kas pieder cilvēka darbības neskarto mežu kategorijai, ir raksturīgas dabisko mežu dzīves cikla pazīmes, piemēram, dabiska koku struktūra, dabiska vecuma struktūra un sauseņu rašanās, un tajos nav redzamu cilvēka darbības pēdu. Plantācijas ir meži, kuros aug nevietējas izcelsmes koki vai kuros ir sastādīti vienas sugas vai divu sugu vietējās izcelsmes koki. Pusdabiski meži ir visi tie meži, kas nav ne cilvēka darbības skarti meži, ne plantācijas. Minētā definīcija ir izmantota ES direktīvā par atjaunīgu enerģiju (72. pants), lai definētu meža platības, kurās var iegūt biomasu saskaņā ar ilgtspējības principiem (iegūšana ir atļauta visās meža platībās, izņemot neskartos pirmmežus).

izciršana, un tas nozīmē, ka dažās vietās īsā laikā tika sagatavots tikpat daudz koksnes, cik izcērtot mežus vairāku gadu laikā. Apaļkoka, kokskaidas un koksnes atlieku imports uz Eiropu (ES 27 dalībvalstīs) 2006. gadā sasniedza 83 miljonus m³ (izņemot papīru un celulozi), savukārt eksports uz trešām valstīm bija pavisam 54 miljoni kubikmetru ⁽¹⁾.

3.6. Aptuveni 40 % (jeb 250 miljoni m³) saimnieciskas nozīmes mežu pieauguma netiek izmantoti, jo izciršanas apjoms ir mazāks nekā mežu pieaugums. Pēdējo 50 gadu laikā Eiropas Savienības 27 dalībvalstu mežu resursi ir pastāvīgi pieauguši. Kopējais kokaudžu apjoms ir aptuveni 30 miljardi m³, kas var absorbēt 9,8 miljardus tonnu oglekļa. Daļa no koku piesaistītā oglekļa glabājas augsnē, tomēr pētījumu trūkuma dēļ Eiropā nav aprēķinu par piesaistītā oglekļa īpatsvaigu augsnē. Oglekļa piesaistīšana saimnieciskas nozīmes mežos un dabiskajos mežos būtiski atšķiras. No klimata pārmaiņu ierobežošanas viedokļa "pilnvērtīgi" dabiskie meži ir oglekļa piesaistītāji, jo oglekļa uztveršana (biomasai pieaugot) un oglekļa izdalīšanās (biomasai sadaloties) notiek līdzsvaroti, savukārt saimnieciskas nozīmes mežos veiktās koksnes izciršanas dēļ rodas arvien jaunas papildu iespējas oglekļa uztveršanai. Komiteja vēlētos uzsvērt — tā neuzskata, ka saimnieciskas nozīmes meži minēto iemeslu dēļ ir vērtīgāki nekā dabiskie meži.

3.7. Lai saprastu un novērtētu oglekļa piesaistes procesu un oglekļa cikla saistību ar koksnes produktiem, ir svarīgi izpētīt, cik daudz koksnes var iegūt Eiropas mežos un kādos citos veidos var to izmantot. Pašlaik nav saskaņota pārskata par visu Eiropas Savienības 27 dalībvalstu meža izciršanas iespējām. Vairākās valstīs ir valsts mežsaimniecības programmas, kurās piedāvātas dažādas meža izciršanas iespējas, ņemot vērā mežu aizsardzību, bioloģisko daudzveidību un citas daudzfunkcionālas vajadzības.

4. Klimata pārmaiņu ietekme uz mežiem.

4.1. Meži asimilācijas procesā absorbē oglekļa dioksīdu (CO₂) no atmosfēras un pārveido to biomasā, pārsvarā koksnē, un vienlaicīgi izdala skābekli, kas ir vajadzīgs dzīvnieku un cilvēku izdzīvošanai. Klimata pārmaiņas — it īpaši siltumnīcefekta gāzu daudzuma pieaugums atmosfērā, temperatūras kāpums, kā arī ozona daudzums zemes virsmas tuvumā, slāpekļa nosēdumi un augsnes paskābināšanās — vai nu uzreiz atstāj, vai arī pēc kāda laika apdraudēs mežu veselību, veģetāciju un struktūru.

4.2. Klimata pārmaiņu ietekme uz mežiem ir divējāda. Piemēram, ja klimats pakāpeniski kļūst siltāks vai sausāks, kokiem ir jāpiemērojas šīm pārmaiņām. Piemērošanās notiek pakāpeniski, tās gaitu un to ietekmējošos pasākumus var plānot.

Visnopietnākos tiešos draudus mežu attīstībai rada ārkārtējas dabas parādības. Kopš 1850. gada apkopotie dati liecina, ka Eiropā pēdējo 20 gadu laikā vētras nodarītie postījumi ir kļuvuši acīmredzami lielāki. Līdzīgi, pēdējo desmitgažu laikā Vidusjūras valstīs ir notikuši ļoti daudzi meža ugunsgrēki. Precīzi paredzēt ārkārtējas dabas parādības nav iespējams, taču, plānojot iepriekš, ir iespējams tām sagatavoties.

4.3. Ja pašreizējie saimnieciskas nozīmes meži nespēs pietiekami piemēroties pakāpeniskām klimata pārmaiņām, tad, piemēram, koku dzīvotspēja kļūs zemāka, samazināsies ražīgums, ies bojā atsevišķi koki, pazemināsies koku izturība un līdz ar to parādīsies vairāk slimību un kaitēkļu un mainīsies koku sugu izplatība mežos. Pastāv arī risks, ka ziemeļu reģionos koki nepiemērosies, jo, veģetācijas periodam kļūstot garākam, mainās koku augšanas ātrums un tie nevar pietiekami pielāgoties miera jeb ziemas periodam. Ārkārtēju dabas parādību, piemēram, sausuma, meža ugunsgrēku, vētru vai sniega radīto postījumu, gadījumā koki var iet bojā plašās platībās, tādējādi aizkavējot meža atjaunošanos, turklāt miruši koki var izraisīt meža kaitēkļu masveida savairošanos arī apkārtējos veselajos mežos.

4.4. Klimata pārmaiņas dažādos veidos ietekmē atšķirīgas veģetatīvās zonas. Paredzams, ka dažādās veģetācijas zonās (ziemeļu teritorijas, mērenā josla, Vidusjūras veģetācijas zona, kā arī kalnu un polārais apgabals) un valstīs būs šādas svarīgākās sekas:

- Vidusjūras reģionā visdrīzāk biežāki kļūs sausi un karsti periodi, kā dēļ radīsies saldūdens trūkums un palielināsies meža ugunsgrēku un pārtuksnešošanās risks;
- Centrāleiropā kļūs garāks veģetācijas periods, var palielināties meža pieaugums un visdrīzāk palielināsies lapu koku īpatsvars, var samazināties nokrišņu daudzums, var parādīties sausuma periodi un izplatītāki kļūs ārkārtēji klimatiskie apstākļi, galvenokārt vētras postījumi;
- ziemeļu skujkoku zonā visdrīzāk pagarināsies veģetācijas periods, var palielināties meža pieaugums, izplatītāki kļūs vētras postījumi. Paredzams, ka mērenajā joslā sastopamie insekti izplatīsies ziemeļu virzienā, radot, iespējams, milzīgus postījumus.

Klimata pārmaiņu sekas varētu būt kokaugu izplatījuma robežas pārbīde uz kalnu reģioniem vai uz ziemeļiem un atsevišķu sugu pakāpeniska izzušana kalnu mežos un mežos pie kokaugu izplatījuma robežas ziemeļu un polārajā reģionā.

⁽¹⁾ Avots: ForeSTAT, FAO 2007. gads.

5. Meža apsaimniekošanas nozīme saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām.

5.1. Laba mežu apsaimniekošana ir galvenais veids, kā uzlabot mežu spēju piemēroties klimata pārmaiņām. Daļa no mežu apsaimniekošanas darbībām ir preventīvi pasākumi, piemēram, savlaicīga mirušo koku atpazīšana un aizvākšana, ugunsbīstamu materiālu samazināšana līdz minimumam. Sabiedrības, mežu īpašnieku un par meža apsaimniekošanu atbildīgo personu vidū jāpalielina izpratne par meža apsaimniekošanas nozīmi saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām. Lielākā daļa ES mežu tiek pastāvīgi apsaimniekota, tādēļ šie meži pārsvarā ir ļoti ražīgi un dzīvotspējīgi. Iespējamie pielāgošanas pasākumi ir jāuzsāk tagad un jāveic arī turpmāk, jo meža apsaimniekošanā ir nepieciešama ilgtermiņa domāšana, ņemot vērā, ka koku dzīves cikls parasti ir 15–150 gadi.

5.2. Veicot mežu atjaunošanu, jāstāda vietējiem apstākļiem vispiemērotākās koku sugas. Vietējām sugām jādod priekšroka, jo to ģenētiskās uzbūves dēļ konkrētam apvidum piederīgas koku sugas labāk piemērojas vietējām klimata pārmaiņām. Arī jauktiem mežiem jādod priekšroka, jo dažādas koku sugas ar atšķirīgām īpašībām samazina apdraudējumus mežiem.

5.3. Vienas sugas skujkoku mežos, kas izveidoti ārpus to dabiskās veģetācijas zonas, būtu jāmēģina panākt tādu meža struktūru, kura līdzinās sākotnējam koku sugu salikumam. Stādītie vienas sugas meži salīdzinājumā ar jauktiem mežiem bieži vien ir neizturīgāki pret vētrām un tām sekojošo insektu nodarīto kaitējumu.

5.4. Lai nozare varētu novērst kaitīgās sekas un zaudējumus, ko rada klimata pārmaiņu izraisītas pēkšņas un ārkārtējas dabas parādības, jāizstrādā meža apsaimniekošanas plāni neparedzētām situācijām, finansējuma iespējas jebkuru zaudējumu segšanai un rīcības modeļi. Jānosaka apgabali, kurus īpaši apdraud šādi ārkārtēji laikapstākļi. Jāizstrādā arī rīcības modeļi, lai varētu veikt pasākumus pēkšņa koksnes izciršanas pieauguma gadījumā un nodrošināt koksnes tirgu efektīvu darbību.

5.5. Klimata pārmaiņas un stādāmā materiāla starptautiskā tirdzniecība palielina svešu sugu un augu kaitēkļu izplatīšanos. ES direktīvā par augu aizsardzību iekļauti noteikumi par augu slimību apkarošanu, par parazītu izplatīšanās novēršanu un prasībām attiecībā uz koksnes un sējeņu starptautisko tirdzniecību. Lai novērstu, ka izplatās kaitīgākie koku parazīti (piemēram, priedes koksnes nematode), un lai saglabātu mežu veselību, ES teritorijā ir vajadzīgi pietiekami stingri augu aizsardzības noteikumi un efektīva uzraudzība. Lai apkarotu kaitīgu,

svešu augu izplatīšanos, jāizstrādā valstu stratēģijas un programmas.

5.6. Mežu apsaimniekošana nedrīkst būt pretrunā bioloģiskās daudzveidības mērķiem. Apsaimniekojot pusdabiskos saimnieciskās nozīmes mežus, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai jāvelta īpaša uzmanība, proti, saimnieciskās nozīmes mežos atstājot satrunējušus kokus un neaizskarot mikrobiotopus, lai saglabātu dzīvos organismus. Vairākas ES dalībvalstis sniedz finansiālu atbalstu mežu privātpašniekiem, kas brīvprātīgi appemas aizsargāt mežus, lai veicinātu bioloģisko daudzveidību. Arī mežu sertifikācijas sistēmās ir izvirzīta prasība mežu apsaimniekošanā ievērot bioloģiskās daudzveidības kritērijus.

5.7. Pašlaik Eiropas saimnieciskās nozīmes mežos ir daudz augošu koku vai arī kritušu, satrunējušu koku, kas ir oglekļa krātuve un nodrošina arī vajadzīgo dzīves vidi dzīvajiem organismiem. Vidējais satrunējušas koksnes daudzums ir 10 m³/ha. Lielais satrunējušas koksnes daudzums var veicināt koku kukaiņu masveida izplatīšanos vai plašus meža ugunsgrēkus. Bioloģiskās daudzveidības sniegtās priekšrocības ir ļoti nozīmīgas, un tādēļ ir svarīgi nodrošināt, ka satrunējuši koksne no kādreizējās augšanas vietas netiek pārvietota, piemēram, kurināšanas vajadzībām.

5.8. Dabiskie meži un aizsargājamās platības ir vajadzīgas, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību. Attiecībā uz oglekļa piesaisti jāpiebilst, ka dzīves ciklā dabiskie meži no oglekļa piesaistītajām kļūst par oglekļa krātuvēm. Tādēļ, no mežu aktīvas apsaimniekošanas pārejot uz to pilnīgu aizsargāšanu, samazinās platība, kas piemērota augošiem kokiem, kuri var palielināt mežos uzkrātā oglekļa daudzumu un pirmām kārtām nodrošināt izejvielu kokmateriāliem, kas aizstāj citus energoresursus un materiālus.

5.9. No klimata pārmaiņu apkarošanas viedokļa raugoties, integrēta aizsardzība (satrunējuši koksne un mazi biotopi) saimnieciskās nozīmes mežu apsaimniekošanas kontekstā ir efektīvāks līdzeklis nekā visaptveroša mežu aizsardzība.

6. Kokmateriālu nozīme klimata pārmaiņu mazināšanā.

6.1. Ar koku augšanas un pārstādes starpniecību meži iespaido klimata pārmaiņas četros veidos:

— augšanas procesā meži absorbē oglekļa dioksīdu no atmosfēras un uzglabā to biomasā un augsnē;

- kokmateriāli ir oglekļa dioksīda krātuve;
- koksnes izmantošana enerģijas iegūšanai ļauj samazināt gan pieprasījumu pēc degizrakteniem, gan arī siltumnīcefekta gāzu emisiju;
- kokmateriālu izmantošana būvniecībā un mēbeļu ražošanā, piemēram, netieši samazina degizraktenu radīto emisiju, ja ar koksnī aizstāj citus materiālus, piemēram, betonu, kura ražošanā patērē vairāk enerģijas un rada vairāk emisijas nekā koksnes gadījumā.

6.2. Jau kopš gadu desmitiem Eiropas meži pilda oglekļa piesaistītājsistēmas funkciju, un, tā kā mežu izciršanas apjoms ir mazāks par gada vidējo pieaugumu, tie ir palēninājuši oglekļa dioksīda līmeņa palielināšanos atmosfērā. Saimnieciskas nozīmes mežos šis process nevar turpināties bezgalīgi, jo, sasniedzot brieduma vecumu, meži pārstāj absorbēt oglekli. Tādēļ saimnieciskas nozīmes meži nepārtraukti jāapsaimnieko.

6.3. Citu materiālu aizstāšana ar sagatavotiem kokmateriāliem (*Harvested Wood Products, HWP*) ⁽¹⁾ ir svarīga, lai mazinātu klimata pārmaiņas. Oglekli no atmosfēras absorbē mežā augošie koki, pēc tam tas tiek vadīts tālāk un uzglabāts no koka izgatavotos produktos, piemēram, papīrā, mēbelēs, dēļos un koka ēkās, un koka mājās tas var uzglabāties, nenonākot atmosfērā, pat vairāku gadu simtu garumā. Dzīves cikla beigās kokmateriālus var pārstādāt un sadedzināt enerģijas iegūšanai. Kioto protokolā minētajos siltumnīcefekta gāzu emisijas aprēķinos var brīvprātīgi iekļaut informāciju par oglekļa emisiju saistībā ar kokmateriāliem, taču pilnīga informācijas sagatavošana līdz šim nenotiek daļēji arī tādēļ, ka vēra ņemta starptautiskā tirdzniecība.

6.4. Izmantojot pašreizējās valstu un starptautiskās datubāzes, var aprēķināt kokmateriālu spēju piesaistīt oglekli. Aprēķināšanas metodes ir izstrādātas, lai tās izmantotu mežā esošā oglekļa bilances aprēķinos. Kopenhāgenā 2009. gadā notiekošajā konferencē par klimatu būtu jāiesniedz ES priekšlikums, ka informācija par kokmateriālos uzglabāto oglekļa daudzumu jāiekļauj kā obligāta prasība oglekļa bilances aprēķinos pēc 2012. gada, kad Kioto protokols būs zaudējis spēku.

6.5. Ja kokmateriālu spēju piesaistīt oglekli iekļautu oglekļa bilances aprēķinos, mežsaimniecības nozarē varētu rasties papildu stimuls, kas sekmētu videi draudzīgu un efektīvu

apsaimniekošanu. Nepārtrauktai mežu apsaimniekošanai ir ļoti liela nozīme, lai saglabātu mežu dzīvotspēju klimata pārmaiņu kaitīgās ietekmes apstākļos.

7. Koksnes izmantošana būvniecībā.

7.1. Būvniecības nozarei ir ļoti nozīmīga loma cīņā ar klimata pārmaiņām, jo 40–50 % pasaules primārās enerģijas izmanto ēku apkurē un dzesēšanā ⁽²⁾. Tiek lēsts, ka gandrīz 40 % CO₂ emisijas rodas būvmateriālu ražošanas, būvniecības un ēku izmantošanas rezultātā.

Eiropas Savienībā (27 dalībvalstīs) 2005. gadā kopumā patērēja 1 170,2 miljonus tonnu naftas ekvivalenta. Rūpniecība patērēja 28 %, transporta nozare — 30,9 % un mājsaimniecības — 41,1 %. Ēku apkure un dzesēšana rada 8 % CO₂ emisiju. Ievērojama daļa CO₂ emisiju ir novēršama, būvējot profesionāli un izmantojot jaunus paņēmienus, kā arī palielinot būvniecībā izmantotās koksnes daudzumu.

7.2. Visā tās dzīves ciklā koksne ir zemas enerģijas, atjaunojams un oglekļa neitrāls būvmateriāls. Neviena cita izplatīta būvmateriāla ražošanā netiek patērēts tik maz enerģijas kā koksnes ražošanā. Izmantojot vienu kubikmetru koksnes, kas aizstāj citus būvmateriālus, CO₂ emisijas daudzums atmosfērā samazinās vidēji par 1,1 tonnu.

7.3. Koka ēku būvniecības lielāka izplatība visā pasaulē un koksnes izmantošana būvniecībā ir ierobežota, jo nav vienotu standartu, noteikumu un sertifikācijas kritēriju. Lai būvniecības nozarē varētu objektīvi salīdzināt dažādus materiālus, jānodrošina, ka ir pieejami zinātniski pamatoti pētījumi par produktu dzīves ciklu un to radītajām siltumnīcefekta gāzu emisijām. Dalībvalstu valdībām kokmateriālu piegādes politikā būtu vairāk jāņem vērā kokmateriāli “zaļās būvniecības” vajadzībām un jāpiemēro mežu sertifikācijas prasības, kas atbilst starptautiskai ilgtspējas koncepcijai.

8. Meža bioenerģija.

8.1. Meža biomasa ir svarīgākais un uzreiz pieejamais atjaunojams bioenerģijas resurss Eiropā, un enerģijas ražošanas vajadzībām to var izmantot trīs veidos:

- siltuma un rūpnieciskā tvaika ražošanā;
- elektroenerģijas iegūšanā;
- kā biodegvielu transportlīdzekļos.

⁽¹⁾ Sagatavotie kokmateriāli (*HWP*) ir visi mežmateriāli (tajā skaitā miza), kurus izved no mežizstrādes vietas. Mežizstrādes atliekas un citus materiālus, ko atstāj izstrādes vietās, uzskata par nedzīvu organisko vielu, nevis *HWP* (IPCC 2006. gada vadlīnijas).

⁽²⁾ Avots: UNECE/FAO *Forest Products Annual Market Review 2007–2008* <http://www.unec.org/tardec/timber/docs/fpama/20088> un <http://www.iisd.ca/ymb/efw/20october.html>.

Pēdējos gados Eiropā ir strauji palielinājusies meža biomasas izmantošana siltuma un elektroenerģijas ražošanā un koģenerācijas procesā. Siltumu un elektroenerģiju ražo individuālo savrupmāju vajadzībām, un dažāda lieluma apkures vai koģenerācijas iekārtas siltumu un elektroenerģiju ražo skolu, publisko iestāžu, slimnīcu, lauku rajonu vai pilsētu vajadzībām. Vēl joprojām izmēģina un izstrādā tehnoloģiju biodegvielas ražošanai no meža biomasas un koksnes, un tai ir vajadzīgi papildu ieguldījumi. Biomasas pirolīze, kuras rezultātā rodas kokogle, kas izmantojama augsnes uzlabošanai, dod jaunu iespēju uzlabot koksnes enerģētisko vērtību un augsnes kā oglekļa piesaistītājsistēmas efektivitāti.

8.2. ES 25 dalībvalstīs 2006. gadā no atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas apjoms bija 110 mtne (miljoni tonnas naftas ekvivalenta), kas atbilst aptuveni 14 % kopējā enerģijas patēriņa (Eiropas Kopienas Statistikas biroja dati 2008. gadā). Lielākā daļa (65 %) atjaunīgās enerģija bija ražota no biomasas, kas iegūta galvenokārt mežā (60 %). Meža enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā ir ļoti atšķirīgs dažādās ES 27 dalībvalstīs.

8.3. Mežā iegūtas biodegvielas, kuru pamatā ir koksne, ir dažāda veida kokskaidas, koka pagales, granulas, briķetes, celma un sakņu koksne, kokogle, koksnes gāze un ātri augošas koku sugas, piemēram, vītols. Mežsaimniecības blakusproduktiem (rūpnieciskais atsārms un koksnes atliekas, piemēram, melnais atsārms, miza, zāgskaidas, pārstrādes atkritumi un pārstrādāta koksne) ir liels enerģijas potenciāls, un tos izmanto siltuma un enerģijas ražošanai galvenokārt integrētajā mežrūpniecībā. Enerģijas ražošanā izmantoto blakusproduktu un pārstrādātās koksnes īpatsvars varētu būt 30–50 % no izmantoto apaļkoku daudzuma.

8.4. Eiropā pastāv iespēja daudz plašāk nekā līdz šim izmantot meža bioenerģiju. Provizorisks vērtējums liecina, ka Eiropā gadā var iegūt 100–200 miljonus m³ meža biomasas, ja vien minētā ieguve nerada apdraudējumu videi, meža bioloģiskajai daudzveidībai un aizsargājamām teritorijām. Pašreizējais meža biomasas daudzums, kas iegūts atsevišķi un sagatavojot koksnī, ir aptuveni 10–15 % no iegūstamā apjoma.

8.5. Aizvien vairāk izmantojot meža biomasu, rodas jaunas iespējas ne tikai meža īpašniekiem, kuriem paveras plašāks kokmateriālu tirgus un konkurēšanas iespējas cenas ziņā, bet arī kokzāģētavām, kas var izmantot plašākas blakusproduktu

noietā iespējas. Labs pieprasījums pēc meža biomasas, palielinošies bioenerģētikas nozares un koksni izmantojošo nozaru konkurencei par koksnī, varētu radīt izmaiņas apaļkoku tirgū. Izmantošanas sekmēšana, piemēram, nosakot valsts regulētus tarifus “zaļās enerģijas” ražošanā, ir svarīgs instruments, kas ļauj izstrādāt dažādas stratēģijas attiecībā uz bioenerģētiku gan vietējā, gan arī reģionālajā līmenī. Atbalsts ES reģionālajai attīstībai būtu arī turpmāk jāuzskata par svarīgu faktoru bioenerģijas izmantošanas sekmēšanai.

8.6. Koksnes kurināmā, jo īpaši malkas, tirgus darbība notiek galvenokārt vietējā līmenī, taču, palielinoties koksnes izmantojumam enerģijas ražošanā ES teritorijā, tiktu veicināta uzņēmējdarbība un radītas darba vietas iekārtu un aprīkojumu tirgū. Lai ražotu granulas, briķetes un citus pārstrādātos koksnes kurināmos, vajadzīgas speciālas iekārtas un aprīkojums. Enerģijas ražošanai nepieciešami daudzi katli un cits augstvērtīgs aprīkojums, kas nodrošina lielas izaugsmes iespējas. Palielinoties no koksnes iegūtās enerģijas izmantojumam, rastos arī lielākas iespējas eksportēt tehnoloģiju uz tirgu ārpus ES.

8.7. Pašlaik saistībā ar ES pamatdirektīvu par atjaunīgu enerģiju izstrādā standartus attiecībā uz ilgtspējīgu biomasas ražošanu. Standarti ir nozīmīgi, lai iepirkums un bioenerģijas ražošana no koksnes notiktu saskaņā ar ilgtspējības principiem, kā arī lai garantētu kopīgas procedūras. Standarti attiecībā uz ilgtspējīgu meža biomasas ražošanu jāsaista ar Eiropā izplatītajiem MCPFE kritērijiem, lai tādējādi novērstu nevajadzīgu un divkāršu darbu.

9. Meža politikas aspekti.

9.1. Jaunu mežu radišana, stādot kokus, ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā samazināt oglekļa dioksīda daudzumu atmosfērā. ES attīstības politikas ietvaros būtu jāatbalsta meža stādīšanas projekti attīstības valstīs, jo klimata pārmaiņu dēļ visdrīzāk palielināsies ekonomiskās atšķirības starp industriālajām un attīstības valstīm. Līdztekus meža stādīšanas projektiem būtu jāīsteno pielāgošanās stratēģijas, kas sekmē veikspējas uzlabošanu, mežu daudzfunkcionālu izmantošanu un labu pārvaldību attīstības valstīs. Eiropas Savienībai būtu jāiegulda darbs, lai novērstu nelegālu izciršanu attīstības valstīs, sekmētu ilgtspējīgu mežsaimniecību un palīdzētu attīstības valstīm izstrādāt valsts mežsaimniecības programmas saistībā ar citām nozarēm.

9.2. Kioto protokolā iekļautajos oglekļa bilances aprēķinos, kuros atspoguļojas zemes izmantojuma izmaiņas, nav priekšrakstu, kas attiektos uz attīstības valstīm un ļautu ņemt vērā oglekļa dioksīda emisijas samazinājumu, kurš panākts, novēršot mežu izzušanu. Tā kā mežu izzušanas dēļ palielinās oglekļa dioksīda emisijas, ES būtu jāatbalsta tā sauktā REDD instrumenta izstrāde un pieņemšana, lai to varētu lietot saistībā ar zemes izmantošanu veiktajos oglekļa bilances aprēķinos pēc 2012. gada, kad Kioto protokols būs zaudējis spēku. Lai to īstenotu, jānosaka cena, kurā atspoguļojas uzkrātā oglekļa vērtība. Tas ļautu dalībvalstīm izmantot emisijas kvotu tirdzniecību, lai zināmā vērā ietekmētu tropu mežu izzušanu.

9.3. ES ir izstrādājusi tā saukto meža tiesību aktu ieviešanas, pārvaldības un tirdzniecības (*FLEGT*) procedūru⁽¹⁾, kuras mērķis ir novērst nelegāli cirstu koku un no tiem iegūtu produktu pārdošanu ES tirgū. Pateicoties īpašai atsevišķu valstu partnerībai, *FLEGT* licencēšanas sistēma ļauj sekmēt un atbalstīt ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu attīstības valstīs un rada stimulus dalībvalstīm un attīstības valstīm veidot ciešāku sadarbību. Eiropas Savienībai būtu jāatbalsta *FLEGT* sistēmas pilnveidošana un tās izmantošana visā pasaulē. Novēršot nelegālu izciršanu,

var palēnināt tropu mežu izzušanu un ar to saistīto oglekļa dioksīda emisiju paaugstināšanos. Nelegālas izciršanas ierobežošanai ir paredzētas arī brīvprātīgas meža sertifikācijas sistēmas, piemēram, *PEFC*⁽²⁾ un *FSC*⁽³⁾.

9.4. Pateicoties starptautiskiem nolīgumiem un organizācijām, piemēram, *UNECE* Koksnes komiteja, ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (*FAO*) Eiropas Mežsaimniecības komisija, Eiropas Kopienų Statistikas birojs un *MCPFE*, jau ir apkopoti dati par Eiropas meža resursiem, to absorbēto oglekli, oglekļa apriti, mežu daudzveidību, to produktiem un aizsargfunkcijām. Tomēr steidzami vajadzīgas plašākas zināšanas un pētījumi. Izstrādājot Kopienas uzraudzības sistēmas, piemēram, jauno *FutMon* (*Forest Monitoring System*) projektu, jāizmanto pašreizējās un topošās valstu, Eiropas un globālās uzraudzības sistēmas un pilnīga zemes īpašnieku datu aizsardzība jānodrošina, kad informācija tiks apstrādāta vai publicēta. Eiropas Savienībai jāizmanto pētniecības pamatprogrammas, lai atbalstītu turpmāku izpēti minētajās jomās un atvieglotu datu apmaiņu fundamentālo un lietišķo pētījumu jomā un attīstības projektu jomā.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Meža tiesību aktu ieviešana, pārvaldība un tirdzniecība (*FLEGT*). Priekšlikums ES rīcības plānam" (COM(2003) 251 galīgā redakcija); Komisijas Regula (EK) Nr. 1024/2008 (2008. gada 17. oktobris), ar ko nosaka sīki izstrādātus īstenošanas pasākumus Padomes Regulai (EK) Nr. 2173/2005 par *FLEGT* licencēšanas sistēmas izveidi kokmateriālu importam Eiropas Kopienā (OV L 277, 18.10.2008., 23.–29. lpp.).

⁽²⁾ *PEFC* = Programme for the endorsement of Forest Certification schemes (www.pefc.org).

⁽³⁾ *FCS* = Forest Stewardship Council.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība" (izpētes atzinums)

(2009/C 228/02)

Eiropas Savienības nākamās prezidējošās valsts Čehijas Ārlietu un Eiropas lietu ministrija 2008. gada 27. jūnija vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība" (izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. martā. Ziņotājs — MALOSSE kgs un līdzziņotājs — PIRVULESCU kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 160 balsīm par, 1 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi.

1.1. Pēc ES prezidējošās valsts Čehijas pieprasījuma izstrādātā EESK izpētes atzinumā, kas veltīts darba devēju un izglītības iestāžu attiecībām, formulēti ieteikumi dažādiem ES uzņēmumiem, uzņēmumu apvienībām un izglītības iestādēm un noteiktas vadlīnijas sociālajam un pilsoniskajam dialogam ar visām iesaistītajām iestādēm un struktūrām.

1.2. Izvēlētajā pieejā ņemti vērā ir šādi aspekti:

— krīzes situācija, kas rada Eiropai jaunus ārējos un iekšējos problēmjautājumus un kuras sekas reālajā ekonomikā ir uzņēmumu slēgšana, pārstrukturēšana un bezdarba līmeņa strauja paaugstināšanās un novērstu pastāvošās neatbilstības darba tirgū;

— strukturālas tendences, kurām ir būtiska sociālā un ekonomiskā ietekme, piemēram, iedzīvotāju novecošana, jauno ekonomikas lielvalstu iesaistīšanās pasaules mēroga konkurencē, jauno tehnoloģiju attīstība un pastāvīga pielāgošanās tai, kā arī jaunu prasmju pieprasījuma savlaicīga prognozēšana;

— atstumtībai pakļautu personu un iedzīvotāju grupu vajadzības. Krīzi visvairāk izjūt neaizsargātākie iedzīvotāji. Partnerībai ir jāsekmē taisnīgums, izstrādājot projektus sieviešu, jauniešu, mazākumtautību, invalīdu un vecāka gadagājuma darba ņēmēju integrācijai darba tirgū.

1.3. Šajā pieejā uzsvērtas vairākas prioritāras nostādnēs:

— partnerības kultūra, ievērojot uzņēmumu un izglītības iestāžu atšķirīgos pamatuzdevumus;

— izglītības iestāžu un uzņēmumu nepietiekamā sadarbība un partnerība, izņemot tehniskās un arodizglītības jomā, un jo īpaši līdzekļu un stratēģiska redzējuma trūkums;

— nepieciešamība izstrādāt atbilstošas iniciatīvas, lai panāktu augšupējās un lejupējās pieejas līdzsvarotību;

— personisko kontaktu nozīme efektīvai partnerībai;

— obligāta prasība skatīt izglītības iestāžu (augstskolu, arodizglītības, skolu utt.) un darba devēju (privātā un publiskā sektora, NVO u.c.) partnerības problēmu plašā izpratnē, piemērojot trīspakāpju pieeju:

— pamatizglītība, vidējā un augstākā izglītība,

— profesionālā pamatizglītība un tālākizglītība,

— inženieru un tehnisko darbinieku izglītība, jauninājumi un pētniecība;

— mērķtiecīgi pasākumi nozarēm un MVU; Ņemot vērā tiem raksturīgo elastīgumu, MVU ir galvenais potenciāls darba vietu radīšanai krīzes apstākļos; tiem ir arī īpaša nozīme uzņēmējdarbības un radošuma veicināšanā;

— darba devēju un arodbiedrību organizāciju, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma projektu izstrādē un sadarbības veidošanā ar mērķi sniegt atbalstu ilgtspējīgām un dinamiskām ierosmēm un struktūrām.

Konkurences apstākļos galvenais uzdevums ir veicināt visu iesaistīto dalībnieku sadarbību.

1.4. EESK ierosina veidot Eiropas līmenī jaunas izglītības iestāžu un uzņēmumu partnerattiecības ar mērķi stiprināt Eiropas dimensijas sniegtās priekšrocības un veicināt sabiedrības progresu. EESK iesaka uzsākt Eiropas līmeņa procesu, ko varētu nosaukt par "Prāgas procesu", atsaucoties uz konferenci "Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība", kas pēc ES prezidējošās valsts Čehijas iniciatīvas notiks Prāgā 6. un 7. aprīlī. Šis process varētu izpausties kā plašs Eiropas pamatprincipu kopums, ar kura palīdzību vietējie dalībnieki varētu īstenot novatoriskus pasākumus vietējā un valsts līmenī:

- prasīt dalībvalstīm un valstu iestādēm piešķirt vairāk līdzekļu izglītībai kopumā un īpaši šai partnerībai, lai sekmētu ekonomikas krīzes pārvarēšanu un darba tirgus problēmu risināšanu;
- rosināt uzņēmumus un izglītības iestādes iesaistīties partnerībā, kuru raksturo novatoriska forma un būtība;
- nodrošināt labas prakses apmaiņu un strukturēt tehniskos un finanšu noteikumus, kas ļautu izmēģināt, novērtēt un izplatīt iniciatīvas Eiropas mērogā;
- izstrādāt kopīgus projektus (vienota atsaucē sistēma diplomiem, skolu tīkls, iniciatīvu tīkls, pasniedzēju sagatavošana, starpnieku tīkls);
- veicināt pasniedzēju, skolēnu un studentu, skolu un darba devēju organizāciju savstarpējās mobilitātes programmas.

1.5. EESK iesaka līdz 2013. gadam šo procesu finansēt no Eiropas struktūrfondu un pašreizējo programmu līdzekļiem (*Leonardo*, *Grundtvig*, *Erasmus* studentu, *Erasmus* mācekļu un *Erasmus* uzņēmējdarbības programmām), vajadzības gadījumā šīs programmas attiecīgi pielāgojot. ESF varētu, piemēram, finansēt pamatzglītību. Pēc 2013. gada varētu izstrādāt īpašu programmu šim mērķim.

2. Nepieciešamība veicināt uzņēmumu un izglītības iestāžu partnerību un tās potenciāls.

2.1. Attīstību un dzīves kvalitāti Eiropa lielā mērā nosaka kultūras un zinātnes attīstības līmenis, kas savukārt ir atkarīgs no izglītības sistēmas kvalitātes. Jāatzīmē, ka Eiropā uzņēmumu un izglītības iestāžu partnerības jomā jārisina nopietnas problēmas, kas saistās ar šādiem faktoriem:

- sociālajā jomā strauji pieaug pieprasījums pēc zināšanām;

- ekonomikas jomā jāievieš jauni mācību priekšmeti, kas atbilst pieprasījumam tautsaimniecībā;

- kultūras jomā arvien izteiktāka nepieciešamība veicināt kultūru daudzveidības vērtības.

Partnerībā jāiekļauj arī šādi aspekti:

- tiesības uz izglītību un apmācību visiem, īpaši vispārējām zināšanām visaugstākajā līmenī, tostarp valodu un mūsdienu saziņas līdzekļu apguvi;
- jebkāda veida atstumtības un diskriminācijas apkarošana, kā arī cieņa pret daudzveidību visās tās izpausmēs;
- iniciatīva, radošums un visas pozitīvās vērtības, kas saistās ar labklājības nodrošināšanas un uzņēmējdarbības veicināšanas jēdzienu;
- īpaša uzmanība konkrētām iedzīvotāju grupām.

2.2. Līdz šim Eiropā prognozēja, kādas prasmes būs vajadzīgas ilgtermiņā. Taču, pasaules ekonomikai strauji attīstoties, izglītības iestādēm ciešāk jāsadarbjas ar uzņēmumiem, lai nodrošinātu tautsaimniecības un jo īpaši mazo un vidējo uzņēmumu tūlītējās un turpmākās vajadzības.

2.3. Jau vairākus gadus pastāv pozitīvi partnerības piemēri, kas atbilst tehniskās, vidējās un augstākās izglītības mērķiem un nodrošina šo mērķu atbilstību uzņēmējdarbības videi, pateicoties oficiāliem vai neoficiāliem līgumiem, ko noslēgušas izglītības iestādes un uzņēmumi. Papildus jau esošajiem labas prakses piemēriem dažādās vietās galvenais, tālejošais mērķis, ievērojot katra iesaistītā dalībnieka pienākumu, tostarp izglītības iestāžu pienākumu neatkarīgi izsniegt diplomus, veidot ilgtermiņa partnerattiecības, lai apvienotu centienus un talantus nolūkā kopīgi rast risinājumus problēmām ekonomikas un sociālajā jomā.

Uzņēmumiem un izglītības iestādēm, protams, ir atšķirīgi mērķi, bet attīstot informācijas apmaiņu, partnerattiecības un kopīgus projektus, tie varēs veiksmīgāk īstenot savus uzdevumus. Dalībvalstīs jau gadiem, pat gadsimtiem ilgi pastāv ar darbu saistītas izglītības un apmācības sistēmas, kurās apmācība vienlaikus notiek gan skolā, gan uzņēmumā ("Duales Berufsausbildungssystem" Vācijā, "apprentissage" Francijā, "apprenticeships" Apvienotajā Karalistē u.c.). Ar darbu saistīta izglītība ir apliecinājusi pastāvīgas, strukturētas un integrētas partnerības augsto pievienoto vērtību.

2.4. Ideālā variantā uzņēmums sniedz informāciju par pašreizējo un paredzamo tirgus pieprasījumu, paverot tādējādi iespēju veiksmīgāk pielāgot izglītības un apmācības piedāvājumu. Uzņēmums nodrošina pieredzi, profesionālās prasmes un tehniskos līdzekļus.

2.5. Savukārt izglītības līmenī pieejamas tehniskās zināšanas un zinātniskās atziņas, kuras varētu izmantot praksē, proti, sagatavošana darba dzīvei un jaunu kvalifikācijas piedāvājumu un iespēju izstrāde.

3. Uzņēmumu un izglītības iestāžu uzdevumi.

3.1. Neraugoties uz pozitīvo pieredzi, izglītības iestāžu un uzņēmumu partnerības iniciatīvas nav plaši izplatītas un visbiežāk tās tiek īstenotas tehniskās un arodizglītības jomā. Ekonomiskās krīzes apstākļos "šīs partnerības potenciāla stimulēšana" ir kļuvusi par nepieciešamību, jo izglītības atbilstība darba tirgus vajadzībām, ka arī prasmju un cilvēkresursu efektīvā izmantošana uzņēmumos ir ekonomikas atveseļošanas pamatnosacījums.

3.2. Šīm jaunajām partnerattiecībām Eiropas līmenī jābūt daudzveidīgām. Tajās atbilstošā veidā jāiesaista dažādi dalībnieki:

— vietējā līmenī — uzņēmumi, izglītības iestādes un vietējās pašvaldības;

— uzņēmēju apvienībām, sociālajiem partneriem, izglītības iestādēm un citiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem ir jāsekmē un jāveido strukturēta sistēma šādai partnerībai vietējā līmenī;

— Eiropas līmenī — Eiropas Komisijai, galvenajām Eiropas darba devēju un darba ņēmēju organizācijām, kā arī citiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem un, protams, dalībvalstu valdībām jāpiešķir šai partnerībai ES 27 dalībvalstīm atbilstoša dimensija.

3.3. Izglītības iestādēm un uzņēmumiem, īpaši to pārstāvības organizācijām, ir kopīgi jāizstrādā un jāpiedāvā apmācības programmas un iespējas.

3.4. Uzņēmumiem nepieciešamas daudzveidīgas prasmes atbilstoši dažādiem uzņēmumu darbības aspektiem, kas nosaka vai ietekmē uzņēmumu struktūru un saimniecisko darbību saistībā ar tehnoloģijas attīstību, uzņēmuma attīstību starptauti-

skajā līmenī un jaunajām tehnoloģijām. Uzņēmumu galvenā prioritāte ir, pirmkārt, atrast darba tirgū darbiniekus ar nepieciešamajām prasmēm un, otrkārt, apmācīt darbiniekus, vadošos darbiniekus un topošos vadītājus atbilstoši profesionālajām prasībām. Savukārt darbinieki saskaras ar nepieciešamību paplašināt viņu nodarbinātības iespējas attiecīgajā profesijā un apstiprināt iegūto kvalifikāciju ar diplomu, kas atzīts gan uzņēmumā, gan darba tirgū.

3.5. Izglītības attīstību Eiropā raksturo divi faktori: masveidīgums un izglītības daudzveidība. Vienlaikus ar skolēnu un studentu skaita straujo pieaugumu pēdējās desmitgadēs ir palielinājusies arī to daudzveidība (vecuma grupas, iepriekšējā izglītība, sociālā izcelsme u.c.), radot savukārt nepieciešamību piemērot atbilstošas darba metodes un īpašu attieksmi.

3.6. Neraugoties uz pašreizējām grūtībām, šai sadarbībai ir ļoti plašas iespējas, un šobrīd īpaša vērība jāpievērš trim aspektiem.

3.6.1. Pašreiz kvalificēta personāla trūkums krasi izjūtamā privātpersonām sniegto pakalpojumu, celtniecības, ēdināšanas un viesnīcu pakalpojumu nozarē u.c. Tehniskā un arodizglītība bieži vien bija par pamatu uzņēmumu un izglītības iestāžu sadarbībai vietējā līmenī. Vairākās valstīs šī sadarbība ir atstāta novārtā un pastāv uzskats, ka nabadzības un atstumtības pieaugums sabiedrībā ir tieši saistīts ar šo faktu. Uzņēmumu un izglītības iestāžu kopīgs pienākums ir veicināt karjeras iespējas (atalgojums, paaugstināšana amatā utt.), ka arī amatu un amatniecības prestižu, vienlaikus nodrošinot kvalitatīvu izglītību, kurā būtiska nozīme ir vispārējo zināšanu kultūrai.

3.6.2. Pastāvīgās un straujās pārmaiņas liek nepārtraukti atjaunot zināšanas, pateicoties tālākizglītībai, pārkvalificēšanās iespējām un atbilstošā līmeņa profesionālo prasmju un kvalifikācijas uzturēšanai. Šobrīd mūžizglītība ir aktuāla visiem un tā ir lieliska iespēja darba devēju un izglītības iestāžu partnerības veidošanai.

3.6.3. Izņemot atsevišķus gadījumus, lielākā daļa uzņēmumu, tostarp MVU, nav informētas par izglītības iestādēm. Taču tieši MVU ir nepieciešami darbinieki ar daudzpusīgu izglītību. Priekšroka būtu jādod metodei, kas paredzētu darba devēju plašāku iesaistīšanu pasniedzēju, kuru darbs saistīts ar profesionālo prasmju apguvi, sagatavošanā. Turklāt būtu jāsaģatavo starpnieki, kas veicinātu partnerību un nodrošinātu tās īstenošanu.

4. Ceļā uz Eiropas sistēmu mācību iestāžu un uzņēmumu partnerībai.

Daudzu jaunu problēmu, krīzes un strauja bezdarba pieauguma apstākļos vairāk kā jebkad jāiegulda ne tikai apmācībā, bet arī savlaicīgi jāprognozē, jānovērtē un jāpārvalda turpmāk nepieciešamās prasmes, kā paredzēts Eiropas Komisijas paziņojumā "Jaunas prasmes jaunām darba vietām" ⁽¹⁾. Šim mērķim jāmobilizē pašreiz pieejamie, īpaši struktūrfondu līdzekļi un jāizskata jaunas finansējuma iespējas laika posmam no 2014. līdz 2020. gadam.

4.1. Divdesmitā gadsimta astoņdesmitajos gados izveidoja vienotu Eiropas tīklu (programmu COMETT), ar kura palīdzību katru gadu veiksmīgi īstenotas augstskolu un uzņēmumu starpvalstu apmaiņas programmas, kā arī tālākizglītības intensīvie kursi. Eiropā ir palielināties tālākizglītības programmu piedāvājuma apjoms un uzlabojusies to kvalitāte, veicinot Eiropas konkurētspēju un izpratni par priekšrocībām, ko sniedz augstākās izglītības iestāžu un uzņēmumu sadarbība.

Daži COMETT programmas aspekti iekļauti *Leonardo da Vinci* programmā, taču tās specifika un programmas ietvaros izveidoto tīklu potenciāls netiek izmantots. ⁽²⁾

4.2. Boloņas process.

4.2.1. Eiropas Augstākās izglītības telpa, kuru ar nosaukumu "Boloņas process" 1999. gadā izveidoja 29 valstu izglītības ministri un augstskolu vadītāji, veicināja nozīmīgu reformu, kuras īstenošanā oficiāli iesaistījās Eiropas Padomes 46 dalībvalstis.

4.2.2. Tās mērķis ir izveidot vienotu Eiropas Izglītības telpu, galvenokārt saskaņojot augstskolu studiju ciklus (bakalaurs, maģistrantūra un doktorantūra) Eiropā, lai varētu salīdzināt iegūto izglītību, veicināt studentu brīvu pārvietošanos un personu mobilitāti. Visu šo darbības virzienu mērķis ir veicināt pārredzamību, novērst šķēršļus un uzlabot augstskolu un uzņēmumu sadarbību.

4.2.3. Tomēr jāatzīmē, ka

— uzņēmumu un izglītības iestāžu sadarbības stiprināšana nav minēta kā prioritāte,

⁽¹⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jaunas prasmes jaunām darba vietām. Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana", COM(2008) 868/3.

⁽²⁾ EESK izpētes atzinums par tematu "Jauniešu mobilitātes veicināšana Eiropā", ziņotājs — Rodríguez García-Caro kgs (OV C 224, 30.8.2008.).

— augstskolām, kuru galvenais uzdevums, protams, nav veidot saikni ar darba devējiem, parasti nav ne līdzekļu, ne arī iespēju veidot strukturētas attiecības ar ES dalībvalstu uzņēmumiem,

— darba devēji vēlas sadarboties, taču bieži vien viņi nenodrošina ne vajadzīgo tehnisko, ne arī finansiālo atbalstu.

4.3. Kopenhāgenas process.

4.3.1. Eiropas Savienībā 2002. gadā uzsāktā Kopenhāgenas procesa mērķis ir panākt, lai profesionālās izglītības un apmācības sistēmas kļūtu par kvalitātes kritēriju, un īpaša vērība tika pievērsta Boloņas procesam līdzīgiem pasākumiem, kas pielāgoti profesionālajai izglītībai un apmācībai.

4.3.2. *Leonardo* programma, kuras mērķis ir nodrošināt personu mobilitāti profesionālās pieredzes apgūšanai Eiropā un veicināt labas prakses apmaiņu starp pasniedzējiem, un Grundtvig programma, kas paredzēta, lai uzlabotu pieaugušo izglītības kvalitāti un stiprinātu tās Eiropas dimensiju un sniegtu Eiropas iedzīvotājiem plašākas mūžizglītības iespējas, nav pietiekami plaši pazīstamas un attiecas uz ierobežotu personu loku, un nav sasniegušas kritisko masu, kas nepieciešama mērķu sasniegšanai. Neapstrīdot minēto programmu noteikumus, turpmāk ir jāveicina pasākumi šajā jomā.

4.3.3. Bordo Padomes (26.11.2008). deklarācija atbilst Kopenhāgenas procesa pamatnostādņiem par ciešāku sadarbību Eiropā izglītības un arodapmācības jomā. Tā apstiprina arī nepieciešamību mobilizēt atbilstošu publisko un privāto finansējumu. Šim mērķim jāizmanto ESF, FEDER līdzekļi un EIB aizdevumi.

Secinot, ka pastāv neatbilstības kompetences jomā un ka savlaicīgi jāprognozē vajadzības, Bordo paziņojumā ieteikts pēc iespējas plašāk attīstīt arodizglītību un iesaistīt tajā dalībvalstis, Komisiju un sociālos partnerus.

5. Jauns Eiropas process darba devēju un izglītības iestāžu partnerības veicināšanai.

5.1. Pēc pēdējā progresu ziņojuma par programmu "Izglītība un apmācība 2010" ⁽³⁾ Eiropas Savienība nevar noliegt savu atpazīcību izglītības jomā, nedz arī grūtības nodrošināt uzņēmumus ar darbiniekiem, kuriem ir atbilstoša pamatzglītība un

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/natreport08/council_fr.pdf, COREPER ziņojums Padomei, 31.1.2008, Padomes un Komisijas kopīgā progresu ziņojuma projekts 2008 par darba programmas "Izglītība un apmācība 2010" īstenošanu, sk. dokumentu 5723/08.

kvalifikācija, lai risinātu aktuālas problēmas tehnoloģiju un globalizācijas jomā. Lai to panāktu, ir jānodrošina mobilitāte Eiropas Savienības robežās, kā arī svešvalodu apguve atbilstoši Eiropas daudzvalodības stratēģijai. Vienota pieeja uzņēmumu un izglītības iestāžu sadarbības jautājumā vienlaikus jāsaprot kā nepieciešamība, lai risinātu šo jautājumu un, galvenokārt, lai paplašinātu valstu izglītības politikas un beidzot izmantotu potenciālu, ko Eiropas integrācija sniedz saistībā ar cilvēku potenciālu.

5.2. Lielāks atbalsts jāsniedz skolām un augstskolām, lai tās neierobežotu savu piedāvājumu tikai ar pamatzglītību, bet nodrošinātu arī tālākizglītību. Piemēram, tikai atsevišķās dalībvalstīs mācību iestādes ir tiesīgas saņemt finansējumu cilvēkresursu attīstībai struktūrprogrammu ietvaros. Tomēr valstu, kur šāda veida finansējums ir pieejams, piemērs liecina, ka šāda iniciatīva būtiski sekmē ciešāku sadarbību ar uzņēmumiem un uzlabo izglītības un apmācības piedāvājuma kvalitāti.

5.3. Ir noskaidrots, ka Eiropas programmās trūkst tālejošu pasākumu nepietiekamā budžeta dēļ. Tādēļ šķiet lietderīgi nevis ierosināt kārtējo plašai publikai nezināmu un ierobežotai auditorijai paredzētu Eiropas programmu, bet pieņemt sistematisku pieeju, kuras pamatā būtu vienkāršāki (nevis birokrātiski, kā tas bieži vien Eiropas programmu gadījumā) un vienlaikus mērķtiecīgāki mehānismi, kas ietver:

— visaptverošu politikas sistēmu, kas jāapstiprina, jānovērtē un jāpārbauda sociālajiem partneriem, EP, ES Padomei un EESK;

- Eiropas mehānismus, ar kuriem noteikt tirgus un nozares, kurās ir liels pieprasījums pēc kvalificētiem darbiniekiem;
- labas prakses apmaiņu tehniskās izglītības, mūžizglītības un pētniecības jomā;
- “Eiropas stipendijas”, ko finansē ES, dalībvalstis, kā arī privātais un bezpeļņas sektors un kuras paredzētas visiem iedzīvotāju slāņiem, īpaši mazākumtautību pārstāvjiem un grūtībās nonākušiem jauniešiem, piemēram, prakses, nodarbinātības projekti, inovācijas projekti;
- kopīgu kritēriju izstrāde arodizglītības diplomiem vai sertifikātiem un vietējo iniciatīvu pārrobežu tīkli;
- Eiropas starpnieku tīklu izveide partnerības veicināšanai;
- Eiropas fondu un programmu pielāgošana šim mērķim.

5.4. Eiropas integrācija ir lieliska iespēja pieredzes apmaiņai un paplašina iespējas, lai nodrošinātu Eiropas izglītības iestādēm plašāku un daudzveidīgāku darbības jomu un uzņēmumiem — iekšējo tirgu, kurā nodrošinātas izaugsmes iespējas. Atsaucoties uz konferenci “Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība”, kas pēc ES prezidējošās valsts Čehijas iniciatīvas notiks Prāgā 6. un 7. aprīlī, Prāgas process var piešķirt politisku dinamiku un ceļvedi turpmākai darbībai šajā jomā.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Faktori, kas kavē mobilitāti iekšējā darba tirgū” (izpētes atzinums)

(2009/C 228/03)

ES prezidentvalsts Čehija 2008. gada 27. jūnijā lūdza EESK sagatavot izpētes atzinumu par tematu

“Faktori, kas kavē mobilitāti iekšējā darba tirgū”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 10. martā. Ziņotāja — DRBALOVÁ kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 152 balsīm par, 1 bals pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Mobilitātei Eiropā arī turpmāk jābūt ES politiskajai prioritātei, jo sevišķi laikā, kad kontinentam jārisina uzdevumi saistībā ar globalizāciju un tehnoloģiju attīstību, vienlaikus ņemot vērā negatīvo demogrāfisko attīstību, kā arī finanšu un ekonomikas krīzes sekas. Pieejā, kas pieņemta, lai pastiprinātu mobilitāti, jāievēro dažādām dalībvalstīm raksturīgie apstākļi, bet tā efektīvi jākoordinē Eiropas līmenī, tai jāsniedz valsts atbalsts un tai jābūt pārredzamai. Ar pieņemtajiem noteikumiem jāveicina taisnīgas un līdzsvarotas mobilitātes koncepcijas veidošana, kā arī jāsekmē jaunu mobilitātes veidu attīstība.

1.2. EESK pilnībā atbalsta Eiropas Komisijas darba mobilitātes rīcības plānu (2007–2010) un uzskata, ka tas ir instruments, kas ļauj novērst pastāvošos šķēršļus un sasniegt Eiropas izaugsmes un nodarbinātības stratēģijā noteiktos mērķus.

1.3. Komiteja arī atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas ieceri 2009. gadā publicēt Zaļo grāmatu par jauniešu mobilitāti un ar lielu interesi gaida publisko debašu rezultātus un secinājumus.

1.4. EESK aicina pilnībā izmantot Eiropas Nodarbinātības dienestu tīkla (EURES) iespējas un pieņemt citus pasākumus, kas vērsti uz sniegto pakalpojumu un informācijas kvalitātes, apjoma un pieejamības palielināšanu, kā arī uz Eiropas iedzīvotāju, bet jo īpaši uzņēmumu izpratnes padziļināšanu. Vienlaikus EK iesaka analizēt iemeslus, kas izskaidro, kāpēc dažu kategoriju

darba ņēmēji, sevišķi mazkvalificēti vai nekvalificēti darba ņēmēji, veido tikai nelielu daļu no kopējā portāla lietotāju skaita.

1.5. EESK aicina dalībvalstis visos attiecīgajos politiskajos lēmumos iekļaut mobilitātes dimensiju un atbilstīgi integrētajām pamatnostādņēm izaugsmei un nodarbinātībai⁽¹⁾ tajos ietvert mērķus, kas noteikti valstu stratēģijās un valstu reformu programmās. Dalībvalstīm būtu jāstrādā, lai īstenotu aktīvas darba tirgus politikas programmas mobilitātes veicināšanai.

1.6. Kopumā EESK atbalsta darbu, kas vērsts uz iespējami efektīvāku sociālā nodrošinājuma koordinēšanu, un atzinīgi vērtē apmierinošos rezultātus, ko Francijas prezidentūras sasniegta sarunu laikā par Regulas Nr. 883/2004⁽²⁾ grozīšanu saskaņā ar diskusijas par īstenošanas regulu secinājumiem. EESK atkārtoti aicina ieviest minēto īstenošanas regulu vistuvākajā laikā, lai no tās izrietošie uzlabojumi un vienkāršošana, kas veicina mobilitāti ES, varētu pēc iespējas ātrāk sākt efektīvi darboties.

1.7. Attiecībā uz Regulas Nr. 883/2004 piemērošanu, Komiteja ierosina kādā no tās turpmākajiem atzinumiem īpašu uzmanību pievērst minētā dokumenta saskaņotībai ar Regulu (EEK) Nr. 1612/68⁽³⁾, ar Direktīvu 2004/38/EK un ar attiecīgajiem EKT spriedumiem, lai panāktu lielāku pārredzamību, juridisko drošību un vienlīdzības principa ievērošanu dalībvalstīs.

⁽¹⁾ “Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai (2008–2010)”, COM(2007) 803 galīgā redakcija, V daļa, 2007/0300 (CNS).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (OV L 166, 30.4.2004., 1.–123. lpp.); <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OV:L:2004:166:0001:0123:FR:PDF>.

⁽³⁾ Padomes 1968. gada 15. oktobra Regula (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV L 257, 19.10.1968., 2.–12. lpp.).

1.8. Atzinīgi vērtējot priekšlikumu direktīvai par darba ņēmēju pensijas tiesību pārvedamību⁽⁴⁾, jo tas ir jauns Eiropas Komisijas ieguldījums, lai ES palielinātu pārrobežu mobilitāti, EESK tomēr nopietni iebilst pret tā saturu. Komiteja uzskata, ka direktīvas noteikumi patiesībā nepalīdzēs novērst galvenos pārrobežu mobilitātes šķēršļus, kas saistīti ar pensijas tiesību pārvedamību un divkāršu nodokļu uzlikšanu. Turklāt priekšlikumā ir ietverti citi noteikumi, kas izraisa pensiju sistēmu pārvaldības izmaksu palielināšanos un apdraud to turpmāko attīstību.

1.9. Saskaņā ar secinājumiem 2008. gada jūlija ziņojumā par *Europass* (vienotas Kopienas sistēmas kvalifikāciju un kompetences pārskatāmībai) priekšrocībām, Komiteja iesaka EK analizēt iemeslus, kāpēc mazkvalificēti darba ņēmēji veido tikai nelielu daļu no kopējā lietotāju skaita. Komiteja aicina arī pilnīgi izmantot visu *Europass*, bet jo sevišķi sistēmas “*Europass* mobilitāte” instrumentu iespējas ar enerģiskākas Eiropas līmeņa koordinācijas, valstu atbalsta, visu ieinteresēto dalībnieku līdzdalības un lielākas pārredzamības starpniecību. Attiecībā uz Eiropas kvalifikācijas sistēmu (EKS) Komiteja uzskata, ka ir svarīgi radīt saiknes ar Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēmu augstākajā izglītībā, profesionālajā izglītībā un apmācībā. Lai EKS būtu pievienotā vērtība, tai jābūt vienkāršai, uzticamai un efektīvi jāpalīdz uzņēmumiem atrast nepieciešamo ārvalstu darbaspēku.

1.10. EESK ar lielu interesi iepazīnās ar Eiropas Komisijas 2008. gada 18. novembra otro ziņojumu par pārejas periodu piemērošanu jaunajām dalībvalstīm un aicina tos, kas vēl joprojām piemēro pārejas periodu attiecībā uz personu brīvu pārvietošanos, ievērot minētā ziņojuma secinājumus, kā arī no līgumiem izrietošās procedūras. Tas ir priekšnosacījums, lai ļautu piemērot jēdzienu “godīga mobilitāte” (*fair mobility*), novērstu sociālo dēmpingu un nelegālo darbu.

1.11. Komiteja pauž gandarījumu gan par Komisijas lēmumu darba ņēmēju norīkošanas jautājuma izskatīšanai izveidot ekspertu komiteju, kas risinās tehniskus jautājumus saistībā ar direktīvas piemērošanu, gan par aicinājumu Eiropas sociālajiem partneriem izstrādāt kopīgu analīzi par EKT lēmumu ietekmi.

⁽⁴⁾ “Eiropas Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par papildu pensijas tiesību pārvedamības uzlabošanu”, COM(2005) 507 galīgā redakcija – 2005/0214 (COD).

1.12. Komiteja vērs uzmanību uz aizkavēšanos Direktīvas 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu dalībvalstīs piemērošanā (spēkā stāšanās termiņš — 27.10.2007).

1.13. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijas ierosinātā likumdošanas iniciatīva, kuras mērķis ir atvieglot trešo valstu valstspiederīgo ekonomisko migrāciju, ir Komisijas papildu iniciatīva, lai veicinātu mobilitāti un ekonomisko migrāciju Eiropā. Trešo valstu valstspiederīgo tiesības un pienākumi, kas direktīvas priekšlikumā paredzēti attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi, ir labs sākotnējais pamats likumdošanai imigrācijas jomā un būtu jāattiecinā uz visu kategoriju darbu meklējošajiem imigrantiem. EESK uzskata, ka pārejas pasākumi, kas uz laiku ierobežo darba ņēmēju no jaunajām dalībvalstīm brīvu pārvietošanos, ir izņēmums, kas pēc iespējas ātrāk būtu jāatceļ.⁽⁵⁾

1.14. EESK pilnībā atzīst Eiropas sociālo partneru neatkarību un paredz, ka viņi aktīvi sniegs ieguldījumu mobilitātes palielināšanā ar mērķi uzlabot stāvokli darba tirgū un nostiprināt ES konkurētspēju.

1.15. EESK aicina dalībvalstis un Komisiju kopīgi izstrādāt, īstenot, pārraudzīt un novērtēt vēlējamās sociālās integrācijas programmas, kurās bez jebkādas diskriminācijas paredzēti pasākumi tiem iedzīvotājiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri, kādu laiku pastrādājuši citā Savienības valstī, atgriežas valstīs, kur viņiem sākotnēji bija pastāvīgā dzīves vai uzturēšanās vieta.

2. Ievads.

2.1. Eiropas Komisija 2006. gadu pasludināja par Eiropas darbaspēka mobilitātes gadu. Šīs iniciatīvas mērķis bija palielināt Eiropas iedzīvotāju interesi par nodarbinātības iespējām Eiropas Savienībā, kā arī sniegt informāciju par viņu tiesībām un priekšrocībām.

2.2. Iedzīvotāju mobilitāte, kas izpaužas kā tiesības brīvi pārvietoties, ir iekļauta Eiropas Kopienas primārajās tiesībās. Tā ir arī viens no galvenajiem Lisabonas stratēģijas mērķiem un viens no izaugsmes un nodarbinātības integrētajās pamatnostādņēs iekļautajiem ieteikumiem.⁽⁶⁾

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai par trešo valstu valstspiederīgo iecelšanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos”, ziņotājs — *Pariza Castaños* kgs (OV C 27, 3.2.2009.).

⁽⁶⁾ “Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai (2005–2008)”, 20. pamatnostādne, COM(2005) 141 galīgā redakcija – 2005/0057 (CNS).

2.3. Šī iniciatīva, kas ir turpinājums vairākām iepriekšējiem ES pasākumiem, it īpaši Komisijas 2002. gadā pieņemtajam prasmju un mobilitātes rīcības plānam ⁽⁷⁾, ļāva izveidot Eiropas darba mobilitātes rīcības plānu (2007–2010) ⁽⁸⁾, atspoguļojot pašreizējo stāvokli un problēmas, ar kurām šobrīd saskaras Eiropas Savienība.

2.4. ES prezidējošā valsts 2009. gada 1. pusgadā ir Čehijas Republika, kuras galvenā devīze ir "Eiropa bez šķēršļiem". Tāpēc prezidentvalsts Čehija ir lūgusi EESK sagatavot četrus izpētes atzinumus ar mērķi apzināt šķēršļus, kas pastāv dažādās ES iekšējā tirgus jomās. Viena no apskatāmajām jomām ir darbaspēka mobilitāte Eiropā.

2.5. Prezidentvalsts Čehija turpinās darbu, lai palielinātu darba ņēmēju mobilitāti Eiropā. Tās svarīgākās prioritātes būs cik vien iespējams īstenot, darba ņēmēju tiesības brīvi pārvietoties Eiropas Savienībā, veicināt darbaspēka profesionālo un ģeogrāfisko mobilitāti vienotā tirgū, kā arī turpināt modernizēt noteikumus par migrējošiem darba ņēmējiem paredzētajām sociālā nodrošinājuma sistēmām.

2.6. Prezidentvalsts Čehija uzsver, ka pašreiz piemērotajiem pārejas posmiem attiecībā uz darba ņēmēju tiesībām brīvi pārvietoties ir negatīvas sekas. Tā uzskata, ka Lisabonas stratēģijas galvenie elementi ir darbaspēka iespēju pilnīga īstenošana un Eiropas darba tirgus elastīguma palielināšana.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. No Komisijas ziņojuma "Nodarbinātība Eiropā 2008. gadā" izriet, ka stabili ekonomiskie sasniegumi, kas Eiropas Savienībā sākās 2006. gadā, deva daudzsoļošu rezultātus 2007. gadā: IKP pieaugumu 3,1 % apmērā un 3,5 miljonus jaunu darba vietu. Nodarbinātība pieauga visās ES dalībvalstīs,

izņemot Ungāriju, bet vidējais nodarbinātības līmenis 2007. gadā bija 65,4 %. Bezdarba līmenis nostabilizējās zem 10 %, izņemot Slovākijā. Divas ES paplašināšanas 2004. un 2007. gadā pozitīvi ietekmēja uz Eiropas ekonomiku un tās netraucēja 15 valstu ES darba tirgu darbību. Statistikas dati atklāj arī darba tirgus sasniegumu, ražīguma un darba vietu kvalitātes sinerģiju.

3.2. Eiropas Savienību 2008. gadā skāra pasaulē notiekošā nopietnā finanšu krīze. Mājsaimniecības un uzņēmumi ir pakļauti liela spiedienam. Tas pats attiecas uz darba tirgiem. Ekonomikas attīstības prognozes norāda, ka drīz izaugsme apstāsies un ka 2009. gada ES ekonomikai draud depresija. Euro zonā un dažās dalībvalstīs jau ir lejupslīde. Decembrī Eiropas Savienības Padome pieņēma "Ekonomikas atveseļošanas plānu" ⁽⁹⁾, kurā ir iekļauti desmit pasākumi četrās prioritārās jomās, tostarp plaša Eiropas iniciatīva, lai atbalstītu nodarbinātību.

3.3. Eiropai un ES pastāvīgi jārisina pašreizējās negatīvās demogrāfiskās tendences un darbaspēka novecošanās problēma, kas nākotnē būtiski ietekmēs Eiropas konkurētspēju. Lai minēto stāvokli uzlabotu, jāpieņem pieeja, kas vienlaikus ir gan kompleksa, gan, ārkārtīgi jutīga, ņemot vērā pašreizējo ekonomikas stāvokli. Lai nostiprinātu visaptverošu darba tirgus darbību, dažādas valstis veido katra savu politiku kopumu. Īpaša uzmanība ir pievērsta darba tirgū neaizsargātām kategorijām, t.i., gados vecākiem darba ņēmējiem, jauniešiem, imigrantiem un cilvēkiem ar invaliditāti. Šajā sakarā EK paziņojumi liecina, ka ES vēl daudz jādara, lai īstenotu spēkā esošos tiesību aktus par nediskriminācijas principa piemērošanu. ⁽¹⁰⁾

3.4. Tāpēc viens no galvenajiem Eiropas nodarbinātības stratēģijas elementiem arī nākotnē būs Eiropas darba tirgus dinamisma atjaunošana un darba spēka mobilitātes atbalstīšana Eiropā. Neraugoties uz visām Eiropas Komisijas un dalībvalstu iniciatīvām un pasākumiem, mobilitāte ES ir zemāka, salīdzinot ar mērķiem, kas ES bija noteikti Lisabonā 2000. gadā, proti, Eiropai jāklūst par viskonkurētspējīgāko uz zināšanām balstīto tautsaimniecību pasaulē.

3.5. Eiropas Komisijas jaunā mobilitātes rīcības plāna 2007.–2010. gadam mērķis ir analizēt stāvokli, ņemot vērā uzdevumus saistībā ar globalizāciju, demogrāfiskām pārmaiņām un jauno tehnoloģiju attīstību, novērst šķēršļus mobilitātei Eiropā, apzināt mobilitātes veidu jaunās tendences un noteikt nepieciešamos pasākumus.

⁽⁷⁾ Komisijas ziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Galīgais ziņojums par Komisijas pieņemtā prasmju un mobilitātes rīcības plāna īstenošanu", COM(2007) 24 galīgā redakcija.

⁽⁸⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mobilitāte — instruments darbavietu skaita un kvalitātes palielināšanai. Eiropas darba mobilitātes rīcības plāns (2007–2010)", COM(2007) 773 galīgā redakcija.

⁽⁹⁾ "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", COM(2008) 800 galīgā redakcija, 26.11.2008.

⁽¹⁰⁾ Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, OV L 303, 2.12.2000., 16.–22. lpp.

3.6. Eiropas Komisija savā plāna īpašu uzmanību pievērš šādiem aspektiem:

- tiesību aktu un pašreizējās administratīvās prakses uzlabošana, īpaši paredzēti pasākumi, lai pielāgotu Kopienas tiesību aktus pašreizējām vajadzībām un apstākļiem, konsolidētu TRESS⁽¹¹⁾ tīkla statusu un analītiskās spējas, kā arī uzlabotu valsts un iestāžu un valdības administratīvo sadarbību un procedūras;
- visu līmeņu valsts iestāžu pastiprināts politisks atbalsts mobilitātei, jo sevišķi saistībā ar ieguldījumiem valsts, reģionālā un vietējā līmenī pastāvošajās programmās saistībā ar atbilstošu mehānismu ieviešanu, lai darba ņēmējus rosinātu uz mobilitāti;
- EURES⁽¹²⁾ sniegto pakalpojumu kvalitātes nostiprināšana, atbalstīšana un uzlabošana, kā arī šīs sistēmas stratēģiskās dimensijas palielināšana, nostiprinot tās analītiskās spējas jautājumā par mobilitātes plūsmu un pārmaiņām darba tirgū;
- izpratnes pastiprināšana par mobilitātes priekšrocībām, izmantojot novatoriskas procedūras, veicot izmaiņas informēšanas procedūrās un ieviešot paraugprakses piemērus.

3.7. Viena no Eiropas Komisijas aģentūrām, kas darbojas uz trīspusējiem pamatiem, proti, Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds EUROFOUND ir kļuvis par vienīgo platformu, kura analizē un pēta atbalstu mobilitātei Eiropā, norāda uz pastāvošajiem šķēršļiem, kā arī nosaka jaunus uzdevumus saistībā ar pārmaiņām darba tirgos.

3.8. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja līdz šim nav izstrādājusi vispusīgu atzinumu par mobilitāti un šķēršļiem, ar kādiem tā saskaras Eiropā. Veicot savus Eiropas Komisijas padomdevējas iestādes uzdevumus, EESK tomēr ir nepārprotami paudusi savu viedokli par visām idejām un iniciatīvām sakarā ar darba ņēmēju pārvietošanos Eiropā, kā arī izstrādājusi virkni svarīgu atzinumu⁽¹³⁾.

⁽¹¹⁾ TRESS — apmācība un ziņojumi par Eiropas sociālo drošību.

⁽¹²⁾ EURES — Eiropas nodarbinātības dienesti.

⁽¹³⁾ Skat., piemēram, atzinumu par tematu "Darba ņēmēju brīvā pārvietošanās un uzturēšanās", ziņotājs — VINAY kgs (OV C 169, 16.6.1999.), atzinumu par tematu "Priekšlikums Padomes regulai par sociālās drošības shēmu koordinēšanu", ziņotājs — Rodríguez García-Caro kgs (OV C 75, 15.3.2000.), atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstu teritorijā", ziņotājs — Rodríguez García-Caro kgs (OV C 149, 21.6.2002.), atzinumu par tematu "Eiropas Parlamenta un Padomes regulas priekšlikums, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu", ziņotājs — Greif kgs (OV C 324, 30.12.2006.).

3.9. Arī sociālajiem partneriem ir svarīga loma. Viņi uzskata, ka mobilitāte Eiropā un šķēršļu, kas to aizkavē, novēršana ir ļoti svarīga; šis jautājums tika iekļauts arī viņu "Kopīgajā darba programmā 2003.–2005. gadam". Arī citas saistītas iniciatīvas un dokumenti, ko kopīgi izstrādājuši sociālie partneri, ir veicinājuši dažu mobilitātes šķēršļu identificēšanu ES.

4. Fakti un skaitļi: Eurofound aptauja.

4.1. Eurofound analizē, kas veikta, pamatojoties uz Eurobarometra⁽¹⁴⁾ datu rezultātiem, ir norādīta virkne elementu, kuri ir būtiski, lai saprastu Eiropas iedzīvotāju uzvedību un domāšanu saistībā ar mobilitāti un imigrāciju Eiropā:

- Eiropas iedzīvotāji joprojām uzskata, ka "brīvība pārvietoties un strādāt ES" ir Eiropas veidošanas procesa galvenā priekšrocība un ieguvums (53 % aptaujāto);
- neraugoties uz Eiropas iestāžu un iedzīvotāju lielo atbalstu mobilitātes idejai Eiropā, dalībvalstīs joprojām pastāv bažas par iespējamajām sekām, kādas varētu būt ekonomiskajai migrācijai no jaunajām dalībvalstīm;
- tikai aptuveni 2 % Eiropas darba ņēmēju (25 valstu ES) ir dzimuši dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā viņi pašlaik strādā;
- gandrīz 4 % no Eiropas iedzīvotājiem jau dzīvojuši citā dalībvalstī, savukārt 3 % aptaujāto kādā savas dzīves posmā dzīvojuši ārpus ES.

4.1.1. Attiecībā uz ģeogrāfisko mobilitāti, aptauja atklāja, ka Eiropā pārrobežu mobilitāte nav pārāk izteikta. Rezultāti parāda, ka Eiropas iedzīvotāji vidēji desmit gadus dzīvo tajā pašā dzīves vietā, ņemot vērā, ka šis periods ir relatīvi īsāks jauniešu gadījumā, bet garāks vecāka gadagājuma iedzīvotājiem. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem tuvākajā nākotnē nav paredzamas būtiskas pārmaiņas.

⁽¹⁴⁾ "Mobilitāte Eiropā" — 2005. gadā veiktā Eurobarometra aptauja par ģeogrāfisko mobilitāti un darba tirgu. Eiropas Kopienas Oficiālo publikāciju birojs, 2006. gads.

4.1.2. **Mobilitātes galvenais motīvs** joprojām ir vēlme iepazīt jaunus cilvēkus un jaunas vietas. Tomēr vairāk nekā trešdaļa (38 %) aptaujāto paredz dzīvot ārzemēs galvenokārt saimniecisku apsvērumu dēļ (nauda, darba kvalitāte). Jaunajās dalībvalstīs saimnieciskie apsvērumi joprojām ir noteicošie, bet galvenais apsvēruma ir darbs, nevis vēlme izmantot (vai izmantot ļaunprātīgi) sociālās priekšrocības vai labākas kvalitātes sabiedriskos pakalpojumus. Gluži pretēji, **galvenais faktors, kas attur** iedzīvotājus no mobilitātes, ir bailes zaudēt sociālo saikni (ierobežojot kontaktus ar ģimeni un zaudējot tās atbalstu). Kā citi ierobežojoši faktori tiek minēti arī mājokļa apstākļi un pakalpojumu un veselības aprūpes kvalitāte.

4.1.3. **Turpmākie uzdevumi.** Ģeogrāfiskā mobilitāte joprojām ir Eiropas Savienības galvenais mērķis. Pārāk vāja mobilitāte var nozīmēt ierobežotas piemērošanās spējas un ierobežotu konkurētspēju. Tomēr pārāk liela mobilitāte starp nabadzīgiem un bagātākiem reģioniem var ietekmēt darba tirgus (kvalificētu darba ņēmēju trūkums, bezdarba palielināšanās, intelektuālā darbaspēka aizplūšana).

4.1.4. Tādēļ Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzības ģenerāldirektorāta publicētais pētījums "Ģeogrāfiskā mobilitāte Eiropas Savienībā — optimizēt tās ekonomiskos un sociālos ieguvumus" ir nozīmīgs faktisko datu avots⁽¹⁵⁾. Saskaņā ar šo pētījumu uz ģeogrāfiskās mobilitātes paplašināšanu vērstiem politikas virzieniem ir divi mērķi: 1) paredzamo mobilitātes priekšrocību paplašināšana un 2) ar to saistīto izmaksu samazināšana indivīdiem. Pētījumā īpaša uzmanība pievērsta galvenokārt ģeogrāfiskās mobilitātes ekonomiskajam faktoram un mobilitātes nozīmei atšķirību izlīdzināšanā starp reģionālajiem darba tirgiem (nodarbinātība, reālās darba algas, darbaspēka trūkums).

4.1.5. **Attiecībā uz mobilitāti** jānorāda, ka savas darba dzīves laikā darba ņēmējs vidēji strādā 3,9 darba vietās. Vidējais nostrādātais laiks katrā darba vietā ir 8,3 gadi. Iepriekšējā gadā darbu bija nomainījuši 8 % aptaujāto, 32 % to bija izdarījuši iepriekšējo piecu gadu laikā, bet 50 % — iepriekšējo 10 gadu laikā.

4.1.6. Saistībā ar nākotnes perspektīvām aptauja parādīja, ka 41 % respondentu paredz mainīt darba devēju nākamo piecu gadu laikā, 54 % neplānoja mainīt darba vietu, bet 5 % nebija konkrētas atbildes. Var noteikt trīs galvenos iemeslus, kāpēc aptaujātās personas paredz mainīt darba devēju turpmāko piecu gadu laikā: vēlme pēc pārmaiņām un brīvprātīgs lēmums, nebrīvprātīgs lēmums vai neitrāls lēmums, ko liek pieņemt apstākļi.

4.1.7. No aptaujas arī izriet, ka no kopējā darba vietu maiņas gadījumu skaita turpmāko piecu gadu laikā 65 % notiks, pamatojoties uz brīvprātīgu lēmumu. Brīvprātīga mobilitāte no vienas darba vietas uz citu veicina darba ņēmēju prasmju labāku attīstību un palielina viņu nodarbinātības iespējas, vienlaikus uzlabojot karjeras un darba samaksas perspektīvas.

4.1.8. Pētījuma "Darba mobilitāte Eiropas Savienībā — optimizēt tās ekonomiskos un sociālos ieguvumus"⁽¹⁶⁾ rezultāti ir interesanti. Minētais pētījums ir par pamatu dalībvalstu diskusijai par to, kā uzlabot darba ņēmēju mobilitāti no ekonomiskā un sociālā skatupunkta. Pētījumā tiek analizēta situācija un atšķirības 27 valstu ES, novēroti ekonomiskie faktori, kas ir tieši saistīti ar ražīgumu, darba algām, jauninājumiem un nodarbinātību, kā arī faktori saistībā ar darba kvalitāti un sociālo kohēziju.

5. Īpašas piezīmes.

5.1. Visas iniciatīvas un noteikumi, lai atvieglotu un nostiprinātu profesionālo mobilitāti, kā arī uzlabotu piedāvājuma un pieprasījuma atbilstību darba tirgū, ir svarīgi divu iemeslu dēļ. Šie pasākumi var ne tikai uzlabot darba tirgus darbību un novērst nepilnības, tie var arī sniegt ievērojamu ieguldījumu Eiropas izaugsmes un nodarbinātības stratēģijas mērķu īstenošanā.

5.2. Lai gan Eiropas iedzīvotāji stingri tic pārvietošanās brīvībai un lielākā daļa no viņiem atzīst, ka vairs nav reāli visu laiku strādāt vienā darba vietā, aptaujas rezultāti norāda, ka joprojām pastāv daudzi šķēršļi, kas darba ņēmējiem traucē brīvi pārvietoties no vienas valsts uz citu un pārvarēt riskus, lai atrastu jaunu, kvalitatīvāku darbu.

5.3. Daudzo mobilitātes šķēršļu vidū var minēt šādus:

- nepietiekamas valodu zināšanas;
- maz vai nepietiekami attīstītas prasmes un zināšanas;
- izglītības diplomu un profesionālās kvalifikācijas, kas iegūta citā dalībvalstī, nepietiekama atzīšana;
- juridiskie un administratīvie šķēršļi;

⁽¹⁵⁾ Pētījums "Ģeogrāfiskā mobilitāte Eiropas Savienībā — optimizēt tās ekonomiskos un sociālos ieguvumus", 2008. gada aprīlis, EK, DG EMPL. Līgums VT/2006/042.

⁽¹⁶⁾ Pētījums "Darba mobilitāte Eiropas Savienībā — optimizēt tās ekonomiskos un sociālos ieguvumus", 2008. gada aprīlis, Dānijas Tehnoloģiju institūts. Līgums VT/2006/043.

- grūtības abiem dzīvesbiedriem atrast ilgstošu darbu;
- informācijas par darba piedāvājumiem sadrumstalotība vai izglītības un nodarbinātības iespēju pārredzamības trūkums;
- slikta transporta infrastruktūra;
- piedāvājuma trūkums mājokļu tirgū, kā arī mājokļu cenas,
- pēdējā laikā — uzticības zaudēšana un ksenofobija.

5.4. Lai veicinātu mobilitāti Eiropā, ir jānovērš virkne pastāvošo šķēršļu. EESK uzskata: iedarbīgas darba ņēmēju **mobilitāti veicinošas politikas virzienos** jāiekļauj šādi svarīgi elementi.

5.4.1. Pirmkārt, jānodrošina ģeogrāfiskās un profesionālās mobilitātes **šķēršļu**, kā arī atbalsta pasākumu to atcelšanai **labāka izpratne**. Pēdējos gados Eiropā ir apliecināti centieni noteikt un novērst darba ņēmēju mobilitātes šķēršļus, bet būtu lietderīgi, ja pētījumi, kas izstrādāti gan Eiropas, gan dalībvalstu līmenī, ļautu labāk apzināt ekonomisko mobilitāti kavējošo faktoru apjomu, iezīmes un izšķirošos elementus, kā arī novērtēt to ekonomisko ietekmi.

5.4.2. Otrkārt, ir svarīgi **Eiropas darba tirgos piemērot elastdrošības koncepciju**. Pieredze rāda, ka valstis, kas to efektīvi piemēro, vieglāk pielāgojas globālām pārmaiņām. Šajā sakarā mobilitāte jāsaprot kā viens no elementiem, kas ļauj uzlabot nodarbinātību, darba ņēmēju pielāgošanās spējas un uzņēmumu konkurētspēju globalizācijas apstākļos. Darba organizēšanas metodēm vairāk jāatbilst uzņēmumu un darba ņēmēju vajadzībām, un tās var ievērojami veicināt jaunu mobilitātes veidu rašanos.

5.4.3. Treškārt, **izglītības sistēmas ir jāpielāgo** darba tirgus vajadzībām. Jāuzlabo piekļuve efektīvai mūžizglītības sistēmai. Pašlaik darba tirgi arvien vairāk ir pakļauti ātrām pārmaiņām, tiek pieprasītas jaunas kvalifikācijas. Arvien lielākam darba

ņēmēju skaitam jāpielāgojas darbavietas un karjeras attīstībai, sevišķi apgūstot jaunas un daudzveidīgas prasmes. Tāpēc darba ņēmējiem jābūt iespējai attīstīt un uzlabot prasmes, lai viņi saglabātu spēju būt nodarbinātiem un pielāgotos darba tirgus pārmaiņām. Šajā sakarā dažām iniciatīvām jābūt prioritārām, jo īpaši pievēršoties šādiem pasākumiem:

- nodrošināt, lai cilvēkiem būtu apguvuši nepieciešamās zināšanas un prasmes vēl pirms izglītības pabeigšanas;
- mudināt cilvēkus uzņemties arī personīgu atbildību par savu prasmju uzlabošanu visa mūža garumā un radīt nosacījumus (piemēram, apmaksātu atbrīvojumu no darba), kas ļautu cilvēkiem to īstenot;
- padarīt izglītību pievilcīgāku, elastīgāku un labāk piemērotu darba tirgus vajadzībām;
- minētā sakarā īpaša uzmanība jāvelta dažām darba ņēmēju kategorijām — jauniešiem un vecāka gadagājuma darba ņēmējiem;
- ieinteresēto pušu partnerības principa piemērošana: valsts, sociālie partneri, izglītības iestādes un uzņēmumi.

5.4.4. Ceturtkārt, **jāturpina attīstīt sociālās aizsardzības sistēmas**, lai tās atbalstītu un atvieglotu darba ņēmēju pāreju no viena statusa citā ES darba tirgos un lai nekavētu cilvēkus doties uz citu dalībvalsti labāka darba meklējumos. Šajā sakarā EESK norāda uz savu atzinumu par elastdrošības principu, sevišķi ja runa ir par darba ņēmēju spējas būt nodarbinātiem uzlabošanu, lai ļautu viņiem labāk pielāgoties darba tirgus pārmaiņām un izmantot labākas kvalitātes darba piedāvājumus. Proti, priekšroka jādod darbavietu radīšanai, to darba ņēmēju atbalstam, kuri maina karjeru, un jānostiprina viņu panākumu iespējas darba tirgū. Pieredze rāda, ka pašlaik galvenais mērķis ir atvieglot darba ņēmēju nodarbinātību, atceļot administratīvos šķēršļus un ieguldot vienlaikus gan prasmēs, gan aktīvā nodarbinātības politikā, nevis pasīvi palielināt sociālos pabalstus.

5.4.5. Piektkārt, jārisina jautājumi saistībā ar **juridiskajiem, administratīvajiem un fiskālajiem šķēršļiem**, kas kavē ģeogrāfisko un profesionālo mobilitāti:

- precīzi jāīsteno noteikumi par darba ņēmēju brīvu pārvietošanu, lai nodrošinātu nediskriminējošu piekļuves nodarbinātībai;

- jārosina dalībvalstis pēc iespējas ātrāk un konsekventi piemērot Direktīvu 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu⁽¹⁷⁾ un jāizveido Eiropas profesionālo kvalifikāciju sistēma;
- jāveic pasākumi, lai novērstu nodokļu dubulto uzlikšanu papildu pensijas sistēmām;
- jāatrisina problēmas nodokļu (un sociālo pabalstu) jomā, aizliedzot jebkādu diskrimināciju valstspiederības dēļ;
- novēršot mobilitātes šķēršļus, īpaša uzmanība jāvelta cilvēkiem ar invaliditāti;
- jāņem vērā to sieviešu īpašās vajadzības, kurām ir bērni un apgādībā esošas personas.

5.4.6. Sestkārt, būtu jānodrošina iespēja Eiropas iedzīvotājiem vienkāršā veidā piekļūt kvalitatīvai informācijai par darba un izglītības iespējām. Lai gan dati par dzīves un darba apstākļiem ir pieejami lielā daudzumā, informācija par izglītības un darba iespējām parasti nav prioritāra, bieži vien tās nav vai arī tā ir grūti pieejama. Eiropas informācijas sistēma par darba un izglītības iespējām ir būtiska, lai ļautu iedzīvotājiem un uzņēmumiem veikt pareizo izvēli attiecībā uz spēju attīstīšanu un iespēju izmantošanu, tādējādi palielinot profesionālo mobilitāti. Šajā sakarā tīmekļa vietnei **EURES** var būt **ievērojama un labvēlīga ietekme**. Tai tomēr šobrīd trūkst atpazīstamības, un iedzīvotājiem, bet jo sevišķi uzņēmumiem ir maz informācijas par to. Tāpēc jāuzlabo informācija par specifiskiem jautājumiem, piemēram, izmaiņām vai pielāgojumiem sociālajos pabalstos (atkarībā no tā, vai tie ir likumos paredzēti vai papildu pabalsti) darbaspēka profesionālās un ģeogrāfiskās mobilitātes gadījumā. Piemēram, darba ņēmēju pensiju sistēmu gadījumā būtu lietderīgi piekļūt informācijai par iegūto tiesību līmeni, piemērojamo nodokļu sistēmu, pensijas tiesību pārvešanas kārtību, kā arī katras iespējas izmaksām un priekšrocībām u.tml.⁽¹⁸⁾

5.4.7. Visbeidzot, lai atvieglotu mobilitāti, jāizstrādā iniciatīvas, kuru uzdevums ir **uzlabot mājokļa ieguves nosacījumus**, kā arī **transporta infrastruktūras**. Ir svarīgi, lai cilvēki

atrastu pieejamu un atbilstošu mājokli vietās, kur ir darba iespējas. Tāpat noteikumiem obligāti jāveicina efektīvu un elastīgu transporta infrastruktūru pastāvēšana, lai darba ņēmēji būtu mobilāki. Dalībvalstīm sadarbībā ar uzņēmumiem jāpievērš uzmanība izdevumiem saistībā ar imigrāciju, jāveido un jāizvērs stimulējošas sistēmas, kas paredzētas darba meklētājiem profesionālās mobilitātes ietvaros.

5.5. **Paplašināšanās**, kas notika 2004. un 2007. gadā, palielināja ES dalībvalstu skaitu attiecīgi par desmit un divām valstīm, izraisot debates par robežu atvēršanu un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos. *Eurofound* veikto pētījumu rezultāti apstiprina, ka migrācija no Eiropas austrumiem uz rietumiem pastāv, bet kopumā ģeogrāfiskā mobilitāte ir zema un tai ir pagaidu raksturs.

5.5.1. Dalībvalstīm, kas vēl piemēro pārejas periodu attiecībā uz valstīm, kuras pievienojās ES 2004. gadā, līdz 2009. gada 1. maijam jānorāda, vai tās paredz sākt trešo posmu un turpināt piemērot pārejas periodu nākamajos divus gadus. Bulgārijas un Rumānijas gadījumā termiņš, lai dalībvalstis informētu par saviem nodomiem, bija 2008. gada 31. decembris.⁽¹⁹⁾ Tādēļ EESK ar interesi iepazīnās ar 2008. gada 18. novembrī publicēto Eiropas Komisijas otro ziņojumu par pievienošanās līgumā paredzēto pārejas režīmu⁽²⁰⁾. Būtībā šis ziņojums tikai apstiprina pirmā, 2006. gadā veiktā novērtējuma ziņojuma⁽²¹⁾ secinājumus. No otrā ziņojuma secinājumiem skaidri izriet, ka darba tirgu atvēršanai darba ņēmējiem no jaunajām dalībvalstīm bija izteikti pozitīva ietekme gan uzņēmējvalsts ekonomikā, gan ES kopumā.

5.5.2. Katrs lēmums grozīt pārejas periodu piemērošanu būtu jāpieņem valsts līmenī un jāpamato ar faktu analīzi. EESK tomēr uzskata, ka, pārtraucot 2009. gadā piemērot pārejas periodus, tiks atbalstīta elastīga un visaptverošu darba tirgu izveide, sniedzot ieguldījumu nelegālā darba samazināšanā un cīņā pret nabadzību Eiropā.

⁽¹⁹⁾ Grieķija, Spānija, Ungārija un Portugāle jau ir mīkstinājuši brīvas pārvietošanās ierobežojumus darba ņēmējiem no minētajām valstīm.

⁽²⁰⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Darbaspēka brīvas pārvietošanās ietekme ES paplašināšanās kontekstā. Ziņojums par 2005. gada pievienošanās līgumā paredzēto pārejas režīma pirmo posmu (2007. gada 1. janvāris – 2008. gada 31. decembris) saskaņā ar 2003. gada pievienošanās līgumā izklāstīto pārejas režīmu", COM(2008) 765 galīgā redakcija.

⁽²¹⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ziņojums par 2003. gada Pievienošanās līgumā noteikto pārejas pasākumu darbību (laikā no 2004. gada 1. maija līdz 2006. gada 30. aprīlim)", COM(2006) 48 galīgā redakcija.

⁽¹⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 7. septembra Direktīva 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu.

⁽¹⁸⁾ Šajā sakarā Eiropas Komisija jau sākusi īstenot virkni konkrētu pasākumu, kas ļaus palielināt Eiropas iedzīvotāju izpratni un sniegs viņiem saprotamu informāciju par tiesībām un pienākumiem saistībā ar sociālo aizsardzību ES valstīs (prospekti, rokasgrāmatas, videomateriāli).

5.5.3. Turklāt pārejas periodu saglabāšana var ierobežot Regulas Nr. 1408/71 69. panta par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu (piešķirot bezdarbniekiem tiesības turpināt saņemt bezdarbnieka pabalstu dalībvalstī, kas ir atbildīga par pabalsta izmaksu, un vienlaikus meklēt darbu citā dalībvalstī) praktisko piemērošanu.

5.6. **Darba ņēmēju norīkošana darbā**, ņemot vērā pakalpojumu liberalizāciju Eiropā. Priekšrocības, kas saistītas ar iekšējā tirgus pareizu darbību, ir svarīgas uzņēmumiem, darba ņēmējiem, iedzīvotājiem un ekonomikai kopumā. Tas veicina uzņēmumu izaugsmi un uzlabo piekļuvi tirgum, kas pašlaik aptver aptuveni 500 miljonus cilvēku un 30 valstis (Eiropas ekonomikas zona). Eiropas uzņēmumi risina uzdevumus, kas saistīti ar palielinātu konkurenci un ir nostiprinājušies pasaules tirgū. Jaunā direktīva par pakalpojumiem iekšējā tirgū ir svarīgs instruments, lai turpinātu liberalizācijas procesu.

5.6.1. Šajā sakarā Eiropas Komisija publicēja divus paziņojumus⁽²²⁾, kuros ir aplūkots jautājums par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas ietvaros. Minēto dokumentu mērķis bija analizēt situāciju un sniegt dalībvalstīm dažas pamatnostādnes, lai tās pareizi piemēro un interpretē EKT spriedumus. Turklāt šajos dokumentos tika pētīta abu instrumentu savstarpējā papildināmība un priekšrocību, ko nodrošina norīkotu darba ņēmēju pašreizējā aizsardzība, optimizācija.

5.6.2. Saskaņā ar iepriekšējo atzinumu, kas tika pieņemts 2008. gada 29. maijā⁽²³⁾, Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Komī-

sijas Lēmumu 2009/17/EK⁽²⁴⁾, proti izveidot augsta līmeņa ekspertu komiteju darba ņēmēju norīkošanas jomā. Šai komitejai jānorāda uz paraugpraksi un jāveicina pieredzes apmaiņa, kā arī padziļināti jāpēta un jāatrod risinājumi problēmām saistībā ar direktīvas piemērošanu. Šajā procesā ir iesaistīti arī sociālo partneru pārstāvji.

5.6.3. Daži pēdējā laikā pieņemtie Eiropas Kopienas Tiesas lēmumi (*Laval*⁽²⁵⁾, *Viking*⁽²⁶⁾, *Rüffert*⁽²⁷⁾ lietās), kas skāra Direktīvu 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā, izraisīja domstarpības par šo direktīvu. Tāpēc Komiteja atbalsta Eiropas Komisijas un prezidentvalsts Francijas 2008. gada oktobra priekšlikumu Eiropas sociālajiem partneriem kopīgi veikt analīzi, kas ļautu pilnībā novērtēt šo lēmumu juridiskās, ekonomiskās un sociālās sekas.

5.7. **Sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšana un modernizācija**. Tiesību akti, kas nodrošina sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu, ir svarīgs ES mobilitātes veicināšanas instruments. Spēkā esošo Regulu Nr. 1408/71⁽²⁸⁾ aizstās ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada aprīļa Regulu (EK) Nr. 883/2004. Saskaņā ar 89. pantu tās īstenošanas kārtību noteiks ar citu regulu. Dokumentu (COM(2006) 16 galīgā redakcija⁽²⁹⁾) publicēja tikai 2006. gada janvārī. Jaunajā īstenošanas regulā ir paredzēts galvenokārt vienkāršot un racionalizēt juridiskos un administratīvos noteikumus, precizēt tiesības un pienākumus visiem, kas piedalās sociālās aizsardzības koordinēšanas sistēmās, ieviest efektīvākas un ātrākas procedūras, lai apmainītos ar datiem, un, visbeidzot, samazināt izmaksas.

5.7.1. Atzinumā, kas publicēts 2006. gadā⁽³⁰⁾, EESK uzskata, ka jaunais priekšlikums ir solis ceļā uz pārvietošanas brīvības uzlabošanu ES. Regulas priekšlikumā ir ietverta virkne vienkāršošanu, precizējumu un uzlabojumu. EESK sevišķi atzinīgi vērtē tās individuālās un faktiskās piemērošanas jomas paplašināšanu un noteikumu kopumu, lai nostiprinātu sadarbību starp iestādēm, kas pārvalda sociālo nodrošinājumu.

⁽²⁴⁾ OV L 8, 13.1.2009., 26.–28. lpp.

⁽²⁵⁾ EKT lieta C-341/05, *Laval un Partneri Ltd. pret Svenska Byggnadsarbetareförbundet* (Zviedrijas būvniecības nozares darba ņēmēju arodbiedrība).

⁽²⁶⁾ EKT lieta C-438/05, *International Transport Workers' Federation un Finnish Seamen's Union pret Viking Line ABP un OÜ Viking Line Eesti*.

⁽²⁷⁾ EKT lieta C-346/06, advokāts Dr. Dirk Rüffert kā maksātnespējas administrators *Objekt und Bauregie GmbH & Co. KG* īpašuma lietās pret *Land Niedersachsen*.

⁽²⁸⁾ OV L 149, 5.7.1971.

⁽²⁹⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, COM(2006) 16 galīgā redakcija – 2006/0006 (COD).

⁽³⁰⁾ EESK 2006. gada 26. oktobra atzinumu par tematu "Eiropas Parlamenta un Padomes regulas priekšlikums, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu", ziņotājs — Greif kgs, OV C 324, 30.12.2006..

⁽²²⁾ Komisijas paziņojums "Pamatnostādnes par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas ietvaros" (COM(2006) 159 galīgā redakcija) un Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Darba ņēmēju norīkošana darbā pakalpojumu sniegšanas jomā — izmantojot priekšrocības un iespējas un nodrošinot darba ņēmēju aizsardzību", COM(2007) 304 galīgā redakcija.

⁽²³⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Darba ņēmēju norīkošana darbā pakalpojumu sniegšanas jomā — izmantojot priekšrocības un iespējas un nodrošinot darba ņēmēju aizsardzību", COM(2007) 304 galīgā redakcija, ziņotāja — *Le Nouail Marlière* kdze, OV C 224, 30.8.2008., 95.–99. lpp.

5.7.2. Turklāt savā atzinumā EESK uzsvēra sarunu par Regulas Nr. 883/2004 XI pielikumu jutību, jo tajā noteiktas procedūras, ar kurām saskaņā jāsteno dažas tiesību normas. Dalībvalstis tiek aicinātas darīt zināmas visas savu sistēmu īpatnības, ko tās vēlas izslēgt no regulas piemērošanas jomas, lai nodrošinātu sociālā nodrošinājuma jautājumu netraucētu koordināciju. Par šo jautājumu jau ilgāku laiku starp dalībvalstīm notiek intensīvas sarunas. EESK aicina tās pēc iespējas ātrāk pabeigt un norāda, ka papildjautājumu risināšana tomēr nedrīkstētu vēl aizkavēt jaunās regulas stāšanos spēkā, sevišķi, attiecībā uz Eiropas Komisijas iniciatīvām, kas vērstas uz mobilitātes pastiprināšanu Eiropā.

5.7.3. Kopumā tiesību aktiem, kas nodrošina sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu, jāspēj turpmāk elastīgi reaģēt uz mainīgo darba tirgu, jauniem nodarbinātības veidiem, dažādiem darba laika režīmiem, bet jo īpaši uz jauniem mobilitātes veidiem. Būtu jānostiprina dalībvalstu administratīvā sadarbība, kuras pamatā ir elektroniskie procesi.

5.8. Kopumā migranti saņem sociālos pabalstus saskaņā ar regulu par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, **Padomes Regulu (EEK) Nr. 1612/68** vai saskaņā ar vienlīdzības principu, kas minēts **Direktīvā 2004/38/EK** ⁽³¹⁾. Minētais princips paredz, ka personām, kas legāli uzturas uzņēmējvalstī, ir vienlīdzīgas tiesības saņemt visus pabalstus. Nevienam nedrīkstētu izslēgt no sistēmas.

5.9. Problēmu rada tas, ka vispārējo tiesisko regulējumu veido dažāda līmeņa noteikumi (regulas, direktīvas, EKT spriedumi). Regulas tiek piemērotas tieši un vienoti. Direktīvas katrā dalībvalstī tiek piemērotas atšķirīgi. Tāpēc turpmāk jāraugās, lai būtu noteikumu būtu pārredzami un saskanīgi. Jāsaglabā vienlīdzības princips (piemēram, vienlīdzīga piekļuve nodokļu priekšrocībām) un juridiskā drošība. Tiesiskais regulējums acīmredzot netiks vienkāršots, bet, dalībvalstīm sadarbojoties, ir iespējams novērst virkni trūkumu. Šajā jomā vēl ir lielas neizmantotas iespējas.

⁽³¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK.

5.10. **Mobilitāte izglītības un specializētās apmācības jomā** ir nedalāms personu brīvas pārvietošanās aspekts un galvenais instruments, kas ļauj radīt Eiropas izglītības un apmācības telpu.

5.10.1. EESK atbalsta "Eiropas Mobilitātes kvalitātes hartu" ⁽³²⁾, kuras pamatā ir fakts, ka mobilitāte izglītības un profesionālās apmācības jomā ir personu brīvas pārvietošanās neatņemama sastāvdaļa un ka Eiropas mobilitātes palielināšana šajā jomā palīdzēs īstenot Lisabonas stratēģijas mērķus. Hartā ir ierosināts principu un pasākumu kopums jauniešu un pieaugušo mobilitātes jomā atbilstoši viņu formālās un neformālās izglītības vajadzībām, kā arī personīgajai un profesionālajai izaugsmei.

5.10.2. Eiropas Komisija ir radījusi virkni efektīvu instrumentu, lai Eiropā veicinātu mobilitāti izglītības, profesionālās izglītības un mūžizglītības jomā. *Europass* ⁽³³⁾ tika izveidota kā saskaņotu dokumentu kopums, lai palīdzētu Eiropas iedzīvotājiem labāk pārvaldīt savu kvalifikāciju un prasmes. Iepriekšējā, 2008. gadā sagatavotajā novērtējuma ziņojumā tika apstiprināta valstu centru un interneta portālu efektivitāte un *Europass* pievienotā vērtība vispār, bet tika uzsvērti arī daži trūkumi, sevišķi tajos *Europass* instrumentos, kurus nevar pamatot ar sasniegumiem izglītības jomā.

5.10.3. Minētā dimensija būtu jānostiprina, ieviešot Eiropas kvalifikācijas sistēmu (EKS) mūžizglītības jomā ⁽³⁴⁾. Šī sistēma būtu jāsaista ar Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēmu ⁽³⁵⁾.

5.11. Turklāt sakarā ar sevišķi nozīmīgu darba ņēmēju pieplūdumu no trešām valstīm atbilstoši Eiropas Komisijas pieņemtajiem noteikumiem, lai atvieglotu legālo imigrāciju, ir vērts sākt pārdomas par jaunu uzdevumu, ar ko saskaras Eiropas izglītības sistēmas.

⁽³²⁾ Eiropas Mobilitātes kvalitātes harta (OV L 394, 30.12.2006.), <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11085.htm>.

⁽³³⁾ *Europass* izveidoja ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 15. decembra Lēmumu 2241/2004/EK par vienotu Kopienas sistēmu kvalifikāciju un kompetences pārskatāmībai.

⁽³⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 23. aprīļa rekomendācija Nr. 2008/111/01 par Eiropas kvalifikācijas sistēmas izveidi mūžizglītības jomā (EKS).

⁽³⁵⁾ Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēma (ECTS) un "Priekšlikums Eiropas Parlaments un Padomes ieteikumam par Eiropas kredītpunktu sistēmas izstrādi profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET)" (COM(2008) 180 galīgā redakcija).

5.11.1. Tāpat Komiteja ar interesi gaida 2008. gada jūlijā, pēc Eiropas Komisijas zaļās grāmatas "Migrācija un mobilitāte — ES izglītības sistēmu problēmas un iespējas" ⁽³⁶⁾ publicēšanas sāktu debašu rezultātus. Tajā pausts aicinājums analizēt Direktīvas 77/486/EEK nākotni un nozīmi, jo tā pašreiz attiecas tikai uz to darba ņēmēju bērnu izglītību, kas ir migranti no Eiropas Savienības valstīm.

5.12. **Atvieglot legālo imigrāciju un cīnīties pret nelegālo imigrāciju** no trešām valstīm saskaņā ar Eiropas Komisijas paziņojumu "Vispārējā pieeja migrācijas jautājumiem" ⁽³⁷⁾, kas publicēts 2006. gada novembrī. Šis paziņojums ir vēl viens Komisijas ieguldījums, lai nostiprinātu mobilitāti un legālo imigrāciju Eiropā ar mērķi risināt ar demogrāfiju saistītās problēmas. Saskaņā ar Eiropas Komisijas likumdošanas programmu 2008.

gadam tika publicēti divi likumdošanas priekšlikumi ⁽³⁸⁾, kas paredzēti, lai atvieglotu ekonomisko migrantu no trešām valstīm iebraukšanu un uzturēšanos ES. Komisija iesniedza "zilās kartes" priekšlikumu, kuras mērķis ir Eiropā piesaistīt augsti kvalificētus darba ņēmējus no trešām valstīm. Direktīvas priekšlikumā trešo valstu valstspiederīgajiem ietvertās tiesības un pienākumi, kuru pamatā ir vienlīdzīgas attieksmes princips tādos jautājumos kā darba samaksa, darba apstākļi, apvienošanās tiesības, kā arī vispārējā un profesionālā izglītība, ir labs priekšnosacījums tiesību aktu izstrādei migrācijas jomā, un tie būtu jāattiecina uz visu kategoriju darbu meklējošajiem imigrantiem. EESK uzskata, ka pārejas pasākumi, kas uz laiku ierobežo darba ņēmēju no jaunajām dalībvalstīm brīvu pārvietošanos, ir izņēmums, kas pēc iespējas ātrāk būtu jāatceļ, īpaši attiecībā uz augsti kvalificētu darba ņēmēju nodarbinātību. ⁽³⁹⁾

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽³⁶⁾ Zaļā grāmata "Migrācija un mobilitāte — ES izglītības sistēmu problēmas un iespējas" (COM(2008) 423 galīgā redakcija).

⁽³⁷⁾ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas parlamentam "Vienota pieeja migrācijas jautājumam un tās attīstība gada laikā: ceļā uz visaptverošu Eiropas migrācijas politiku" (COM(2006) 735 galīgā redakcija).

⁽³⁸⁾ Priekšlikums Padomes direktīvai par trešo valstu valstspiederīgo iecelšanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos (priekšlikums izveidot "ES Zilo karti") (COM(2007) 637 galīgā redakcija) un Priekšlikums Padomes direktīvai par apvienotu pieteikšanās procedūru, lai trešo valstu valstspiederīgajiem izsniegtu apvienotu uzturēšanās un darba atļauju dalībvalsts teritorijā, kā arī par vienotu tiesību kopumu trešo valstu darba ņēmējiem, kuri likumīgi uzturas dalībvalstī (COM(2007) 638 galīgā redakcija).

⁽³⁹⁾ Skat. 5. zemsvītras piezīmi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Gados vecāku darba ņēmēju stāvoklis rūpniecības pārmaiņu laikā: atbalsta sniegšana un vecuma struktūras dažādošana nozarēs un uzņēmumos” (pašiniciatīvas atzinums)

(2009/C 228/04)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Gados vecāku darba ņēmēju stāvoklis rūpniecības pārmaiņu laikā: atbalsta sniegšana un vecuma struktūras dažādošana nozarēs un uzņēmumos”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 10. martā. Ziņotājs — Marian KRZAKLEWSKI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 159 balsīm par, 8 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1 EESK uzskata, ka nodarbinātības jautājums Eiropas Savienībā jāskata plašā kontekstā, jo — sevišķi pašreizējās krīzes apstākļos — tas skar visas vecuma grupas.

1.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja aicina Komisiju īpašu uzmanību veltīt gados vecāku cilvēku stāvoklim darba tirgū un norāda, ka, ES līmenī izstrādājot programmu un pamatnostādnes par gados vecāku cilvēku nodarbinātības atbalstīšanu, būtu labāk un efektīvāk jāīsteno noteikumi attiecībā uz vecumu, kuri iekļauti Direktīvā 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju.

1.2.1. Minētajā dokumentā būtu jāapkopo paraugprakse, kuras pielietošana sekmētu 50 gadus vecu un vecāku cilvēku, bet jo īpaši pensijas vecumu gandrīz sasniegušu cilvēku, palikšanu darba tirgū vai pieņemšanu darbā. Uzņēmēji, darba ņēmēji, kas sasnieguši profesionālās karjeras otro pusi, gados vecāki cilvēki un faktiski visa sabiedrība jāinformē par iespējām gados vecākiem cilvēkiem piedalīties darba tirgū un par ieguvumiem no tā.

1.2.1.1. Visi minētie, ar gados vecākiem cilvēkiem saistītie pasākumi jāveic papildus paredzētajiem pasākumiem, kas sekmē nodarbinātību, un noteikti jāsaģlabā tie pasākumi, ar kuriem atbalsta jaunus cilvēkus profesionālās karjeras sākumā.

1.2.2. EESK uzskata, ka jāizmanto atklātā koordinācijas metode, lai ES līmenī radītu kopīgus principus un pamatu

gados vecāku cilvēku nodarbināšanai. Tas ir ļoti svarīgi pašreizējā ekonomiskajā situācijā, kad darba vietu skaits arvien samazinās, un ņemot vērā, ka krīzes situācijā gados vecāki darba ņēmēji, iespējams, tiek diskriminēti nevis savu prasmju, bet gan vecuma dēļ.

1.3. Šajā EESK atzinumā ierosinātie modeļi un pieejas ir vērstas galvenokārt uz gados vecākiem darba ņēmējiem, ko apdraud darba vietas zaudēšana, un uz tiem darba ņēmējiem, kuri ir sasnieguši (vai drīzumā sasniegs) parastās vai priekšlaicīgās pensionēšanās vecumu, taču vēlas turpināt profesionālo darbību.

1.4. Tā kā Eiropas Savienībā pastāv ļoti lielas atšķirības starp gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni, dalībvalstu uzdevums ir izstrādāt un izvērst valstu atbalsta sistēmas gados vecāku cilvēku nodarbinātībai, kurās būtu kombinēti turpmāk dokumentā minētie pasākumi, kas attiecas uz gados vecākiem darba ņēmējiem. Dalībvalstīs, kurās jau ir šādas valsts atbalsta sistēmas, tās ir periodiski jāpārskata un jāpilnveido, izmantojot

— aktīvu vecumdienu atbalstīšanu,

— gan gados vecākiem darba ņēmējiem, gan viņu darba devējiem paredzētu stimulu iekļaušanu dalībvalstu politikas pasākumos, kas gados vecākus cilvēkus motivē palikt darba tirgū,

— labāku dzīves un darba (jo īpaši fiziskā darba) apstākļu radīšanu,

— tādu institucionālo risinājumu izmantošanu, kas sekmē darba tirgu elastīgumu attiecībā uz gados vecākus darba ņēmēju nodarbināšanu.

1.5. EESK ar bažām norāda, ka, neraugoties uz gados vecāku nodarbināto skaita pakāpenisku palielināšanos, tikai nedaudzi ES uzņēmumi savā uzņēmuma politikā lielu nozīmi piešķir gados vecāku darba ņēmēju jautājumam. Tādēļ pēc iespējas ātrāk jāatbild uz jautājumu, kāpēc uzņēmumi nepielieto paraugpraksi šajā jomā, lai gan visi pētījumi liecina, ka minēto rentablo risinājumu ir izvirzījušas atsevišķu dalībvalstu valdības.

1.5.1. Lai uzņēmumi nodarbinātu gados vecākus cilvēkus, ir svarīgi nodrošināt, ka darba līguma pagarināšana būtu ekonomiski izdevīga abām pusēm — darba devējam un darba ņēmējam. Šādas pieejas pamatā jābūt izmaksu un ieguvumu analīzei, kurā ņemti vērā šādi faktori:

— dalībvalstu nodokļu un pensiju sistēma,

— gados vecāku cilvēku nodarbināšanas noteikumi, kas attiecas uz darba ņēmējiem un darba devējiem,

— mūžizglītības programmas (ieskaitot profesionālo tālākizglītību) darba ņēmējiem, sākot ar 50 gadu vecumu vai pat 45 gadu vecumu.

1.5.2. EESK uzskata, ka, pieņemot lēmumu, vai nodarbināt gados vecākus darba ņēmējus, no darba devēju viedokļa ļoti svarīgs jautājums ir tas, kādā veidā izmantot gados vecāku cilvēku pieredzi un prasmes.

1.6. Komiteja aicina ES iestādes, dalībvalstu valdības un sociālos partnerus nodrošināt, ka uzņēmēju un nodarbināto vidū tiek popularizēta vadības koncepcija, kuras pamatā ir dažāda vecuma darba ņēmēju nodarbināšana, jo tas ir efektīvs paņēmieni, kā Eiropas darba tirgū nodrošināt produktivitāti un reaģēt uz grūtībām.

1.7. Komiteja vēlas uzsvērt, ka ES iestādēm un dalībvalstīm aktīvi jāiesaistās vecuma struktūras dažādošanā.

1.7.1. EESK uzskata, ka apmācība par vecuma struktūras dažādošanu jāiekļauj vadošajam personālam paredzētajosursos un vadības zinību studiju programmā un tās ietvaros jāapspriež un jāanalizē šādi jautājumi:

— gados vecāku darba ņēmēju motivācijas un radošuma saglabāšana;

— pielāgošanās darba ritmam, lai pēc pāris gadiem nerastos profesionālās izdegšanas sindroms;

— darba attiecību veidošana ar dažāda vecuma kolēģiem.

1.7.2. EESK uzsver, lai paaugstinātu gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni, liela nozīme ir mūžizglītībai un programmām, kurās iekļauta vispārējā un tālākizglītība, kas neapšaubāmi paaugstina gados vecāku darba ņēmēju izglītības līmeni.

1.8. Tā kā pastāv būtiska atšķirība starp sieviešu un vīriešu nodarbinātību vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem, EESK uzskata, ka dalībvalstīm un Komisijai jārikojas, lai pašreizējā gados vecāku sieviešu nodarbināšanas politikā iekļautu jaunus elementus un tālejošus, līdz šim neizmantotus modeļus.

1.8.1. Par 50 gadiem vecāku sieviešu nodarbinātības līmeņa paaugstināšana var izrādīties izšķirošs faktors Lisabonas stratēģijā izvirzīto nodarbinātības rādītāju sasniegšanai.

1.8.2. Komiteja iesaka Komisijai sadarbībā ar Eiropas Savienības aģentūrām veikt pētījumus, lai noskaidrotu, vai par 50 gadiem vecāku sieviešu zemās nodarbinātības cēlonis ir diskriminācija darba tirgū.

1.9. Komiteja vērs uzmanību uz to, ka viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas apgrūtina gados vecāku cilvēku nodarbinātību, ir atstumtība informācijas tehnoloģiju lietošanas neprasmes dēļ. Lai efektīvi cīnītos ar šo problēmu, par 50 gadiem vecākiem cilvēkiem paredzētā tālākizglītība un apmācība maksimāli jāapvieno ar informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) izmantošanu. Lai gados vecāki cilvēki pārvarētu bailes lietot IKT, pirmajā posmā IKT kursus ieteicams organizēt gados vecākiem cilvēkiem, kam ir vienāds vecums un līdzīgas prasmes.

1.9.1. Vienlaikus EESK uzskata, ka dalībvalstīm, cieši sadarbojoties ar valsts un vietējām iestādēm, sociālajiem partneriem un izglītības iestādēm, ir jārada apstākļi, kas cilvēkiem, kuri vecāki par 50 gadiem, ļauj pilnveidot ar jauno tehniku un tehnoloģiju saistītās pamatprasmes.

1.9.2. Lai vajadzības gadījumā kopā ar dalībvalstīm rastu risinājumus un līdzekļus prasmju pilnveidošanai, precīzi jāizvērtē, kādas ir pašreiz nepieciešamās pamatprasmes, kas ļauj iesaistīties informācijas sabiedrībā.

1.10. Komiteja vēlas īpašu uzmanību vērst uz to, ka pasākumos, kuru mērķis ir panākt gados vecāku cilvēku iesaistīšanos darba tirgū, jāparedz sistemātiska un visaptveroša darbība, taču vienlaikus arī individuāla pieeja atsevišķiem gadījumiem vai cilvēkiem.

1.10.1. Tādai pieejai ir vajadzīgas metodes, kas ļautu paredzēt un prognozēt rūpnieciskās un tehnikās izmaiņas, kā arī izmaiņas saistībā ar tālākizglītības vajadzībām un sabiedrību. Šajā ziņā īpaša loma jāuzņemas darba tirgus, prasmju un sociālo izmaiņu novērošanas centriem, kā arī dalībvalstu un ES statistikas (informācijas) sistēmām.

1.10.2. Komiteja aicina Komisiju nodrošināt, ka, ņemot vērā jautājuma īpašo nozīmi un delikātumu, statistiskie pētījumi par gados vecāku cilvēku (vecāki par 50 gadiem) nodarbinātību tiek veikti biežāk nekā līdz šim. Vēl jo svarīgāk tas ir krīzes apstākļos. Gados vecāki darba ņēmēji ir viena no kategorijām, ko visvairāk apdraud pašreizējie un turpmākie pārstrukturēšanas un darba vietu samazināšanas plāni.

2. Ievads.

2.1. Lai novērstu, ka nākotnē demogrāfisko pārmaiņu dēļ varētu trūkt darbaspēka, 2001. gada martā Eiropas Savienība izvirzīja mērķi — līdz 2010. gadam vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem jābūt nodarbinātiem 50 % cilvēku. Pirmās aplēses liek secināt, ka šo mērķi būs grūti sasniegt.

2.2. Gan atzinumos par Komisijas un Padomes dokumentiem⁽¹⁾, gan izpētes atzinumos⁽²⁾ EESK ir plaši izklāstījusi savu viedokli par šādiem jautājumiem:

(1) "Stratēģijas / Palielināt darba tirgus atstāšanas vecumu" (ziņotājs — Dantin kgs) (OV C 157, 28.06.2005.); "Paaudžu solidaritātes veicināšana" (ziņotājs — Jahier kgs) (OV C 120, 16.05.2008.); "Pieaugušo izglītība" (ziņotāja — Heinisch kdze) (OV C 204, 09.08.2008.).

(2) "Profesionālās dzīves kvalitāte, ražīgums un nodarbinātība globalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu apstākļos" (ziņotāja — Engelen-Kefer kdze) (OV C 318, 23.12.2006.); "Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā" (ziņotājs — Clever kgs) (OV C 256, 27.10.2007.).

— ko ES var secināt no statistiskās informācijas par gados vecākiem darba ņēmējiem,

— nepieciešamība pozitīvi attiekties pret gados vecākiem darba ņēmējiem un pamatojums, kāpēc tas jā dara,

— priekšlaicīgas pensionēšanās sistēmu ietekme uz gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni,

— iemesli, kāpēc pirms 2000. gada pazeminājās gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis,

— plānotās un izmantotās pieejas, kuru mērķis ir paaugstināt gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni un no darba aiziešanas vecumu, kā arī iespēja viņus iekļaut elastdrošības sistēmā,

— gados vecāku darba ņēmēju piedalīšanās apmācībā un prasmju pilnveidošanā,

— gados vecāku cilvēku iespējas apvienot profesionālo, ģimenes un privāto dzīvi un paaudžu solidaritātes veicināšana,

— gados vecāku darba ņēmēju profesionālās dzīves kvalitāte, produktivitāte un nodarbinātība globalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu kontekstā.

2.3. Lai paaugstinātu gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni, jāizstrādā, jāizpilda un jāievieš politika un rīcības modeļi, kas palīdzētu atrisināt darbinieku problēmas saistībā ar novecošanu un rūpniecības pārmaiņām. Viena no visplašāk iztīrātajām pieejām šajā atzinumā ir vecuma struktūras, izglītības un prasmju līmeņa dažādošana, kas ļauj atbalstīt visu vecuma grupu darba ņēmējus.

2.4. Saskaņā ar atzinuma tematu šajā pašiniciatīvas atzinumā ierosinātie modeļi un pieejas ir vērstas galvenokārt uz gados vecākiem darba ņēmējiem, kuriem vecuma, pārstrukturēšanas procesu un dažādu ekonomiski sociālo pārmaiņu dēļ draud darba vietas zaudēšana, un uz tiem darba ņēmējiem, kas var iet pensijā vai ir sasnieguši priekšlaicīgās pensionēšanās vecumu, taču vēlas turpināt profesionālo darbību. Pašlaik, kad vērojama ekonomiskā lejupslīde un darba vietu skaita samazināšana, īpaša uzmanība jāvelta darba ņēmēju vecuma struktūras dažādošanai, lai novērstu gados vecāku darba ņēmēju diskrimināciju.

2.4.1. Atzinumā minētie risinājumi lielā mērā attiecas arī uz gados vecākiem bezdarbniekiem, kas vēlas atgriezties darba tirgū, un pensionāriem, kuri dažādu iemeslu dēļ grib atsākt darbu.

3. Secinājumi, kas izriet no aktuāliem statistikas datiem par gados vecākiem darba ņēmējiem Eiropas Savienībā.

3.1. Eiropas Savienībā 2005. gada beigās vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem bija nodarbināti 22,2 miljoni personu. Minētajā vecuma grupā bija 1,6 miljoni bezdarbnieku, turpretī 28,5 miljoni neveica aktīvu profesionālo darbību. Viens no Lisabonas stratēģijas mērķiem ir palielināt gados vecāku cilvēku iesaistīšanos darba tirgū.

3.2. ES 25 dalībvalstīs gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis ir paaugstinājies no 36,6 % 2000. gadā līdz 42,5 % 2005. gadā (sk. grafiku 1. pielikumā). Izņemot Poliju un Portugāli, šis rādītājs palielinājās visās ES valstīs. Zviedrijā, Dānijā, Lielbritānijā, Igaunijā, Somijā un Īrijā 2005. gadā nodarbinātības līmenis vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem bija identisks ar 2010. gada mērķi vai augstāks par to.

3.3. Gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis 2005. gadā ES 25 dalībvalstīs sasniedza 51,8 % vīriešu vidū, turpretī sieviešu nodarbinātība šajā vecuma grupā bija 33,7 %. Savukārt no 2000. gada līdz 2005. gadam sieviešu nodarbinātības rādītājs palielinājās straujāk nekā vīriešu nodarbinātības rādītājs (attiecīgi + 6,8 % un + 4,9 %).

3.4. Izvērtējot situāciju darba tirgū, var secināt, ka vecuma grupa no 56 līdz 64 gadiem nav viendabīga. Ir redzamas būtiskas atšķirības starp 55 līdz 59 gadus un 60 līdz 64 gadus vecu cilvēku nodarbinātības līmeni. 2005. gadā šis rādītājs bija attiecīgi 55,3 % un 26,7 %. Gan vīriešu, gan sieviešu nodarbinātības līmeņa atšķirība starp vecuma grupām 55–59 gadi un 60–64 gadi bija daudz lielāka nekā starp vecuma grupām 50–54 gadi un 55–59 gadi (attiecīgi 28,6 % un 17 %).

3.5. Gados vecāku cilvēku nodarbinātības ziņā visaugstākie rādītāji ir Zviedrijā, kur 55–59 gadu un 60–64 gadu vecuma grupā nodarbinātība sasniedz attiecīgi 79,4 % un 56,9 %, savukārt viszemākie — Polijā vecuma grupā no 55–59 gadiem (32,1 %) un Luksemburgā vecuma grupā no 60–64 gadiem (12,6 %).

3.6. Analizējot 2. pielikumā minētos datus par gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni dalījumā pa izglītības līmeņiem, jāuzsver, ka gan gados vecākas sievietes, gan gados vecāki vīrieši ar augstāku izglītības līmeni ir daudz biežāk nodarbināti nekā

tie, kuriem izglītības līmenis ir zemāks. ES 25 dalībvalstīs tikai 30,8 % gados vecāku cilvēku ar zemāko izglītības līmeni (trīspakāpju sistēmā) ir nodarbināti. Toties no tiem gados vecākiem cilvēkiem, kuriem ir augstākais no trim izglītības līmeņiem, nodarbināti ir 61,8 %.

3.7. CEDEFOP analizētais jaunākais Eiropas pētījums par profesionālo tālākizglītību ⁽¹⁾ liecina, ka gandrīz visās dalībvalstīs gados vecāku darba ņēmēju līdzdalība profesionālās tālākizglītības pasākumos ir daudz zemāka nekā jaunāku darba ņēmēju vidū. ES 27 dalībvalstīs 2005. gadā 24 % darba ņēmēju, kas vecāki par 55 gadiem, piedalījās profesionālajā tālākizglītībā, savukārt vecuma grupā no 25–54 gadiem šis rādītājs bija 33 %. Gados vecāku cilvēku zemā līdzdalība profesionālajā tālākizglītībā vislabāk redzama MVU jomā. Mazos uzņēmumos tikai 13 % gadījumu gados vecāki darba ņēmēji (vecāki par 55 gadiem) piedalās profesionālajā tālākizglītībā. Sīkāka informācija ir minēta 3. pielikumā pievienotajā tabulā.

3.8. Gados vecāki cilvēki, kam ir 55–64 gadi, veic nepilnas slodzes darbu biežāk nekā tie, kuriem ir 30–49 gadi (22,2 % salīdzinājumā ar 16,8 %). Vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem šo nodarbinātības veidu biežāk izmanto sievietes (39,5 %) nekā vīrieši (10,3 %).

3.8.1. Arī pašnodarbinātības iespēju biežāk izmanto cilvēki vecumā no 55 līdz 64 gadiem nekā vecumā no 30 līdz 49 gadiem (23 % salīdzinājumā ar 15,4 %), taču šajā gadījumā, atšķirībā no nepilnas slodzes darba, daudz vairāk ir pašnodarbinātu vīriešu nekā pašnodarbinātu sieviešu.

3.8.2. Ņemot vērā svarīgākos vecāka gadagājuma cilvēku nodarbinātības faktorus, tika veikta sešu raksturīgu ES valstu grupu analīze ⁽²⁾, kurā tika pētīta dalībvalstīs izmantoto triju koncepciju ietekme uz gados vecākiem darba ņēmējiem. Katra no šīm koncepcijām aptver virkni būtisku faktoru, kas ietekmē darba tirgu:

— **I koncepcija** — aktīvu vecumdienu atbalstīšana,

— **II koncepcija** — finansiālu stimulu radīšana gados vecākiem darba ņēmējiem, kas pamet darba tirgu,

— **III koncepcija** — vispārēji darba tirgus instrumenti, kas padara tirgu elastīgāku attiecībā uz gados vecākus darba ņēmēju nodarbinātību.

⁽¹⁾ CVTS3 (Continuing Vocational Training Survey), Eiropas Kopienų Statistikas birojs.

⁽²⁾ Nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzības ģenerāldirektora D1 nodaļas veiktā analīze "Active ageing and labour market trends for older workers" ("Aktīvas vecumdienas un darba tirgus iespējas gados vecākiem darba ņēmējiem").

3.8.3 No veiktās analīzes varēja secināt, ka pirmo koncepciju plaši izmanto ES Ziemeļvalstīs, turpretī maz — Vidusjūras valstīs un ES jaunajās dalībvalstīs, kas atrodas Viduseiropas un Baltijas reģionā. Otrā koncepciju plaši izmanto ES rietumos (kontinentālajā daļā) un Vidusjūras valstīs, savukārt anglosakšu valstīs bieži pielieto pirmo sistēmu, bet tikai nedaudz — trešo.

4. Politikas pasākumi un rīcības modeļi, kas ļauj risināt gados vecāku darba ņēmēju problēmas, ar kurām viņiem jāskaras sava vecuma dēļ.

Darba attiecību turpināšana ar gados vecākiem darba ņēmējiem

4.1. Turpmāk minētie politikas pasākumi un modeļi attiecas uz mazos un vidēji lielos vai lielos uzņēmumos un pakalpojumu nozarē strādājošiem darba ņēmējiem, kas ir vecāki par 50 gadiem (un vecāki par 45 gadiem) un kam draud darba zaudēšana šādu iemeslu dēļ:

- restrukturizācija vai viņu uzņēmumu mazā konkurētspēja, vai visaptverošas darba tirgus un pakalpojumu tirgus pārmaiņas,
- veselības stāvoklis, nepieciešamība rūpēties par trešām personām,
- nepietiekama attiecīgā kvalifikācija un prasmes rīkoties ar modernajām tehnoloģijām, tostarp IKT,
- minēto darbinieku iekšējā pārliecība, ka viņiem trūkst pielāgošanās spēju, no kurām svarīgākās ir **pašmotivācija un mācīšanās spēja**.

4.2. Lai gados vecākus darba ņēmēju noturētu darba tirgū, uzņēmuma vadības sistēmā ir svarīgi izveidot **paredzēšanas mehānismu, tostarp jau karjeras vidusposmā sākot veikt sistemātisku novērtējumu, lai novērstu, ka darba ņēmējs nokļūst riska grupā**. Valsts politikai ir jābūt virzītai uz to, lai darba tirgū paturētu gados vecākus darbiniekus un paildzinātu viņu nodarbināšanu, kā arī sniegtu iespēju gados vecākiem cilvēkiem atgriezties profesionālajā dzīvē.

4.2.1. Nozīmīgs gados vecāku darbinieku atbalsta instruments, ar kuru var **noteikt brīdi vai stāvokli, kad jāuzsāk iejaukšanās**, ir plašāk izmantot vai ieviest uzņēmumā paredzē-

šanas mehānismus un pēc iespējas lielāku skaitu darba ņēmēju iesaistīt prasmju novērtēšanā. Lai veiktu šādu pasākumu, ir vajadzīgi finanšu ieguldījumi, kuru avoti var būt pats uzņēmums un ES palīdzības fondi (konkrēti, ESF), kā arī publiskie līdzekļi.

4.2.1.1. **Kompetenču noteikšanas** mērķis ir atzīt informālās un formālās izglītības rezultātā iegūtās zināšanas. Katram darbiniekam būtu tiesības ik pēc dažiem gadiem izvērtēt savas prasmes, piedaloties sarunā, aizpildot testus un izmantojot ekspertu padomus attiecībā uz karjeru. Praktisko prasmju iegūšanu varētu apstiprināt valsts centru tīkls, un tā varētu veidot **turpmākās karjeras attīstības pamatu**.

4.2.1.2. **Prasmju pārbaude** jāveic neatkarīgai konsultāciju firmai. Ja izrādās, ka darbinieka iemaņas neatbilst tām, kas darba tirgū ir citiem darba ņēmējiem ar tādu pašu atalgojumu, uzņēmuma pienākums ir apmaksāt un organizēt iztrūkstošo prasmju apguvei vajadzīgo apmācību, kā arī segt izmaksas par zināšanu apgušanas prognozēm, bet darbinieka pienākums ir piedalīties mācībās un absolvēt šādu programmu.

4.3. Lai turpinātu darba attiecības, svarīgi ir noteikt jaunas funkcijas, ko uzņēmums varētu piešķirt gados vecākiem darbiniekiem, piemēram, viņus iecelt par mentoriem, darbaudzinātājiem⁽¹⁾ (biežāk saistībā ar pieņemšanu darbā) vai ļaut viņiem veikt tā saucamo *shadowing*; ⁽²⁾ tādējādi viņi palīdzētu nodrošināt uzņēmuma institucionālo kontinuitāti un vērtības un nodot dažāda veida uzņēmuma kapitālu jaunajiem un mazāk pieredzējušajiem darbiniekiem.

4.4. Lai gados vecākus darbiniekus noturētu darba tirgū, būtiska nozīme ir **elastīgai pieejai** attiecībā uz darba laiku un kompensāciju piedāvājumu. Pieprasījumu pēc dažādām darba laika un atvaļinājuma kombinācijām var regulēt, izmantojot elastīgu darba laiku, nepilnas slodzes darbu un pakāpeniskas pensionēšanās programmas. Var arī izmainīt atalgojuma un/vai piemaksu struktūru un piemaksas aprēķināt proporcionāli. Saistībā ar darba attiecību turpināšanu pozitīvus rezultātus ir devusi pat darba nedēļas stundu samazināšana vai to kompensācija ar papildu atvaļinājumu.

4.5. Jautājums par gados vecāku darbinieku noturēšanu darba tirgū nereti rodas situācijā, kad darba ņēmējam jāizvēlas, vai nu izmantot priekšlaicīgas pensionēšanās tiesības, vai arī palikt darba tirgū.

⁽¹⁾ **Mentors** sniedz palīdzību citiem, pamatojoties uz paša dzīves (profesionālo) pieredzi. **Darbaudzinātājs** ir plašāks jēdziens, tajā var ietilpt mentora pienākumi, taču ne tikai. Darbaudzinātājs galveno uzmanību pievērš klienta mācību procesam un dzīves mērķu sasniegšanai.

⁽²⁾ **Shadowing** pamatā ir paņēmieni, ka par 50 gadiem vecāki darbinieki pavada jaunākus, jo īpaši jaunpieņemtus, darbiniekus, kas strādā attiecīgajā profesijā. Šī metode ir īpaši piemērota, lai jaunākiem darbiniekiem norādītu uz rīcību vai procesiem, kuru norisi vai mērogu viņi neapzinās.

4.5.1 Minētajā situācijā būtu jāizmanto darbiniekam paredzēti pozitīvi finansiāli, sociāli vai organizatoriski stimuli (piemēram, pārcelšana uz mazāk apgrūtinātu darbu, kura veikšanai nepieciešamas jaunas prasmes, kas iegūtas apmācībā). Iespēja brīvi izvēlēties, cik ilgi palikt darba tirgū, ir viens no elastdrošības pamatprincipiem.

4.5.2 Komiteja uzskata, ka pievilcīgas un radošas pieejas trūkuma dēļ pārāk maz darba ņēmēju, kam ir tiesības uz priekšlaicīgu pensionēšanos, izvēlas palikt darba tirgū līdz parastā pensionēšanās vecuma sasniegšanai.

4.6. **Izglītošanas un apmācības politika** ir nozīmīga, lai turpinātu efektīvas darba attiecības ar darbiniekiem, un tā ir saistīta arī ar produktivitāti. **Darba ņēmēja iespējām darba tirgū nav jābūt atkarīgām no vecuma, bet gan no prasmēm un pieredzes.**

4.6.1 Lai darba ņēmējus, kas ir vecāki par 50 gadiem, noturētu darba tirgū, svarīgākie izglītošanas un apmācības pasākumi ir šādi:

- **dalība un iesaiste**, proti, gados vecāku darbinieku dalība visās uzņēmuma piedāvātajās mācību programmās un iesaistīšana mācību organizēšanā darba vietā; turklāt gados vecākiem darbiniekiem ar īpašu kvalifikāciju jāatļauj palikt uzņēmumā pēc pensijas vecuma sasniegšanas;
- **zināšanu atsvaidzināšanas kursi par darba vietā izmantojamo tehnoloģiju**, kuri domāti tiem gados vecākiem darbiniekiem, kas attiecīgajā brīdī nevarēja piedalīties mācībās par ražošanas procesu un jutās mazāk iesaistīti tajā. Sociālo partneru kopīga rīcība, kas virzīta uz iemaņu un prasmju atzīšanu, mūžizglītību un pieaugušo apmācību, ir piemērots mehānisms šā mērķa sasniegšanai ⁽¹⁾;
- **specializēti datoru un interneta kursi cilvēkiem, kas vecāki par 50 gadiem**, lai tādējādi gados vecāki darbinieki,

pensionāri un viņu organizācijas vairāk izmantotu IKT. Kursus ir svarīgi pielāgot gados vecāku cilvēku vajadzībām (piemēram, lielāki burti, portāls “senior WEB” u.tml.).

Gados vecāku cilvēku pieņemšana darbā jeb kā piesaistīt gados vecākus darbiniekus un kā viņus pārliecināt palikt uzņēmumā

4.7. Bieži uzņēmumiem pašiem jāatrod efektīvas metodes, kā sasniegt darba tirgū neiesaistītos gados vecākus cilvēkus un kā viņus pārliecināt atteikties no savām nodarbēm vai pārtraukt pensiju un atgriezties darba tirgū.

4.8. Vidēji vienai trešdaļai pensionāru ir grūti iztikt mazo ienākumu dēļ. ⁽²⁾ Daudzi no šiem potenciālajiem darbiniekiem saņem mazu pensiju un ir zaudējuši cerības, jo nav spējuši atrast darbu it kā tieši sava vecuma dēļ. Šie kādreizējie darbinieki, kam ir nepaveicies, tomēr joprojām ir gatavi pārkvalificēties, lai gan atrodas ārpus darba tirgus jau vairākus gadus un droši vien ir atmetuši nodomu jebkad tajā atgriezties.

4.8.1. Neapšaubāmi jānovērs situācija, kad vidēji vienai trešdaļai pensionāru ir grūtības iztikt ar saņemto pensiju, un jāpilnveido pensiju sistēma, lai tā būtu stabila un solidāra un lai tās finansēšanā tiktu izmantots visi pieejamie cilvēkresursi.

4.9. Vieni no tiem, kas varētu atgriezties darba tirgū, ir arī tādi pensionāri, kuru bērni ir aizgājuši dzīvot citur un kuriem tāpēc pēkšņi ir pārāk daudz brīva laika, un viņi meklē kādu papildu nodarbi un ienākumus.

4.10. Tāpēc ir svarīgi vispirms sniegt informāciju, bet pēc tam ar viņiem sazināties tieši un iedrošināt kontaktēties ar uzņēmumu, kā arī iesaistīt viņus kādā no tālākizglītības pasākumiem vai ieinteresēt izmantot kursus vai mācības, kas organizētas dalībnieku piesaistīšanai darba tirgū.

Šos mērķus var sasniegt, veicot šādus pasākumus:

- informācijas semināri par gados vecākus cilvēkus interesējošiem jautājumiem;
- ar darbu un profesionālo karjeru saistīti pasākumi, t.s. “50+ kafejnīcas” vai gados vecākiem cilvēkiem paredzētas darba biržas;

⁽¹⁾ EESK 2008. gada 22. oktobra atzinums par tematu “Eiropas kredītpunktu sistēmas izstrāde profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET)”, ziņotāja — Le Nouail-Marlière kdze (CESE 1678/2008). Atzinums par tematu “Mūžizglītība”, ziņotājs — Rodríguez García-Caro kgs (OV C 175, 27.07.2007.). Atzinums par tematu “Pieaugušo izglītība”, ziņotāja — Heinisch kdze, līdzziņotāji — Le Nouail-Marlière kdze un Rodríguez García-Caro kgs (OV C 204, 09.08.2008.).

⁽²⁾ B. McIntosh “An employer's guide to older workers” (“Darba devēja rokasgrāmata par gados vecākiem darba ņēmējiem”).

— reklāmas, kas izvietotas gados vecāku cilvēku bieži apmeklētās vietās un plašsaziņas līdzekļos, pret kuriem viņi ir pozitīvi noskaņoti. Šajā gadījumā jāuzmanās ar vārdu izvēli, lai tie neaizskartu šos cilvēkus: apzīmējumus “gados vecs”, “pensionārs” u.tml. labāk aizstāt ar “nobriedis”, “pieredzes bagāts”, “solīds” u.tml.;

— uzņēmumā strādājošu gados vecāku darbinieku grupas, kas atrastu veidus, kā piesaistīt pieredzes bagātus gados vecākus cilvēkus. Turklāt uzņēmumā var organizēt arī pasākumus, uz kuriem uzaicina pensionārus un bijušos darbiniekus. Var arī motivēt viņus atgriezties darbā, izsūtīt personīgas vēstules vai sazinoties ar viņiem telefoniski u.tml.

4.11. To, cik lieli panākumi būs centieniem pieņemt darbā gados vecākus cilvēkus, lielā mērā nosaka **kontakta dibināšana**. Sakarēm jābūt nodibinātiem starp uzņēmumiem, valsts iestādēm, sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām pilsētā, reģionā un valstī mērogā, un minētie sakari jāpaplašina līdz starptautiskai sadarbībai.

4.11.1. Dibinot kontaktus, būtu jāizmaina sabiedrības uzskati par darba dzīves paildzināšanas nozīmi un jārada nosacījumi, kas ļautu pārliecināt par 50 gadiem vecākus darbiniekus un uzņēmējus par to, ka viņi spēj pielāgoties pārmaiņām.

4.11.2. Šāds kontaktu tīkls sniegtu arī informāciju darba devējiem par ieguvumiem, ko var gūt, nodarbinot par 50 gadiem vecākus cilvēkus, un ļautu ietekmēt valsts politiku, lai sekmētu tādu nodarbinātības sistēmu izveidi, kurās priekšroka dota gan ilgāk strādājošiem darbiniekiem, gan darba devējiem, kas cilvēkresursu pārvaldes sistēmu pielāgo gados vecākiem darbiniekiem.

4.11.3. Vienlaikus ar tāda kontaktu tīkla starpniecību varētu popularizēt un pilnveidot paraugpraksi, kā arī izvērtēt, kādas prasmes ir vissvarīgākās.

5. Dažādošana — viena no metodēm, kā atrisināt gados vecāku cilvēku nodarbināšanas jautājumu.

5.1. Pētījumos atklājas, ka darbaspēka struktūras dažādošana var uzlabot darbinieku grupai uzticēto uzdevumu veikšanu, jo tiek iesaistīts plašs informācijas, resursu un lēmuma pieņemšanas pieeju klāsts, tādējādi nodrošinot labākus rezultātus.

5.1.1. Agrāk uzskatīja, ka darbaspēka struktūras dažādošana vecuma vai rases ziņā var izraisīt konfliktu. Šīs problēmas var

tomēr atrisināt, ja darbiniekiem nodrošina attiecīgu apmācību par šiem jautājumiem un, lai pārvarētu aizspriedumus, viņus rosina strādāt jauktās grupās.

5.2. Dažos labi pazīstamos Eiropas uzņēmumos pielieto principu “**daudzveidība = produktivitāte**”. Darbaspēka struktūras dažādošanas mērķis ir tāda mehānisma izveide, kurā katrs darbinieks, veicot uzdevumu teicamu izpildi, var pilnībā dot savu ieguldījumu organizācijā un attīstībā.

5.3. Dažādošanas programmās, kurās par vērtīgiem atzīst dažādus profesionālās sagatavotības līmeņus un ar kurām piesaista un notur viskvalificētākos darbiniekus, vienādu iespēju nodrošināšana ir izvirzīta par vienu no galvenajiem cilvēkresursu vadības principiem. Nediskriminējošus dažādības nodrošināšanas paņēmienus arvien vairāk atzīst par labiem līdzekļiem, kas ļauj palielināt efektivitāti un produktivitāti. Vienlīdzības un saimnieciskās produktivitātes saiknes noteikšana ir arī viena no Starptautiskās Darba organizācijas prioritātēm.

5.4. Analizējot 4. punktā minētos modeļus un politikas pasākumus, kas paredzēti gados vecāku darbinieku atbalstam, var apgalvot, ka tos var veiksmīgi pilnveidot, palielinot dažādošanu gan vecuma, gan prasmju ziņā. **Jāuzsver, ka vecuma struktūras dažādošana notiek praktiski jau pašā profesionālās karjeras sākumā.**

5.5. Uzņēmumi, kuri izmanto **vecuma struktūras dažādošanas metodi**, pieņem darbā vai uzņēmuma ietvaros pārgrupē noteiktu skaitu gados vecāku cilvēku, lai iegūtu dažādību vecuma ziņā un lai samazinātu kvalificētu darbinieku trūkumu. Mērķis ir nodrošināt dažādu kvalifikāciju, vecuma, prasmju un kultūru kombināciju.

5.6. **Prasmju dažādošanu** veic, konstatējot un izvērtējot gan vecāko, gan jaunāko darbinieku dažādas profesionālās prasmes, kā arī cenšoties piesaistīt un noturēt viskvalificētākos darbiniekus.

5.7 **Ieguvumi** no vecuma struktūras dažādošanas ir šādi:

— paaugstinās darbaspēka vispārējais prasmju līmenis un tā tieksme uz inovāciju,

— ja uzņēmumā ir labi apmaksāti gados vecāki darbinieki, gados jaunāki darbinieki redz lielākas profesionālās karjeras iespējas,

- uzlabojas preču un pakalpojumu kvalitāte un darba organizēšana,
- saglabājas vajadzīgais prasmju līmenis, profesionālās attīstības potenciāls un darbinieku pārgrupēšanas iespēja uzņēmumā.

5.8. Saskaņā ar Dublīnas fonda⁽¹⁾ veikto analīzi **vecuma struktūras dažādošanas panākumus** uzņēmumā ietekmē šādi faktori:

- tas, cik daudzi apzinās ar vecumu saistīto problemātiku,
- valsts politikas pamatnostādnes, kas atbalsta dažāda vecuma cilvēku nodarbināšanu,
- pārdomāta plānošana un ieviešana,
- visu ieinteresēto personu kopdarbs, kas palīdz apzināties ar vecumu saistīto problemātiku,
- izmaksu un ieguvumu izvērtējums.

6. **Paraugprakse, kas sekmē gados vecāku darba ņēmēju atbalstam paredzētu politikas pasākumu un modeļu īstenošanu un izvēršanu Eiropas Savienībā**

Lai Eiropas Savienībā izvērstu un ieviestu modeļus un politikas pasākumus gados vecāku darba ņēmēju atbalstam, var pārņemt un īstenot šādu paraugpraksi:

- sociālie partneri piedalās sarunās par **uzņēmumu, nozaru vai starpnozaru kolektīvajiem nolīgumiem**, kuros ir minēti noteikumi par **gados vecākiem darbiniekiem**; var izmantot arī sociālos paktus, prasības darba noteikumus un citus divpusējus vai daudzpusējus līgumus;
- visas ieinteresētās puses iesaistās, lai ierosinātu un izstrādātu tādu **valsts (un Eiropas) līmeņa tiesisko regulējumu**, kas

motivē par 50 gadiem vecākus darba ņēmējus palikt darba tirgū, bet darba devējus — viņus paturēt uzņēmumā vai pieņemt darbā gados vecākus darbiniekus;

- izstrādā un ievieš sasaistītas sistēmas un struktūras, kuru mērķis ir **noteikt situāciju un rādītājus, kas vispusīgi raksturo gados vecākus darbiniekus**;
- **uzņēmums** (vai uzņēmumu grupa) **izmanto dažādošanu** (tostarp dažādošanu vecuma un/vai prasmju ziņā), liekot uzsvaru uz noteiktām gados vecāku darbinieku grupām;
- **ievieš darba ņēmējiem (kas vecāki par 50 gadiem) un darba devējiem paredzētas konsultāciju sistēmas modeļus**, kuros uzsvars likts uz tādu pakārtotu sistēmu izveidi, kas ļauj novērtēt, kādas darbinieku prasmes ir pieprasītas uzņēmumā, nozarē, reģionā un pat valstī;
- izmanto sistēmas, kas ļauj sniegt **konsultācijas darbiniekiem par to, kā plānot apmācību, kursus un citus izglītojošus un prasmes pilnveidojošus pasākumus**, jo īpaši tos, kuri paredzēti gados vecākiem cilvēkiem;
- izstrādā **uzņēmējiem un par uzņēmuma adaptēšanās spējām, konkurētspējas un produktivitātes palielināšanu atbildīgajiem darbiniekiem paredzētas konsultāciju sistēmas**, kas ļauj risināt ar pārmaiņām saistītos jautājumus, izmantojot vecuma struktūras dažādošanu un cilvēkkapitāla vadību un pielietojot informācijas tehnoloģiju;
- **izveido un izvērš sasaistītas struktūras un sistēmas** (nozaru, teritoriju, jauktas, ieinteresētās puses apvienojošas u.tml. struktūras un sistēmas), kā arī **prasmju un darba vietu novērošanas centrus**, kuri analizē gados vecāku cilvēku iespējas piekļūt darba tirgum (ņemot vērā viņu prasmes) un restrukturizācijas norisi. Minētie novērošanas centri uzmanību varētu pievērst nozarēm, pašvaldībām un reģioniem (arī pārrobežu reģioniem).

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Gerlinde Ziniel "Presentation of database on employment initiatives for an ageing workforce" ("Iepazīstināšana ar datubāzi par vecāka gadagājuma cilvēku nodarbināšanas iniciatīvām"), Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Transatlantiskās attiecības: kā palielināt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību?”

(2009/C 228/05)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. janvārī sesijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Transatlantiskās attiecības: kā palielināt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību?”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 6. martā. Ziņotāja — Liina CARR, līdzziņotājs — Jacek KRAWCZYK.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 196 balsīm par, 7 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi.

1.1. Eiropas Savienības un ASV attiecības šobrīd tiek veidotas jaunos apstākļos, un daudzi cer, ka abas puses radīs risinājumus problēmām, kas arvien saasinās. Baraka OBAMAS ievēlēšana ASV prezidenta amatā viesusi lielas cerības visā pasaulē un atjaunojusi optimismu par transatlantisko attiecību iespējām. Valda patiesas cerības, ka ES un ASV darbosies kopā un uzņemsies vadību daudzās jomās, gan cenšoties kopīgi pārvarēt pašreizējo finanšu un ekonomikas krīzi un risinot klimata pārmaiņu un cilvēktiesību veicināšanas jautājumus, gan veidojot divpusējās ekonomiskās attiecības.

1.2. Eiropas un ASV pilsoniskajai sabiedrībai un sociālajiem partneriem, kuri pārstāv sabiedrības intereses un kuriem ir pieredze konkrētās jomās, ir būtiska nozīme atjaunotās sadarbības sekmēšanā.

1.3. EESK rosina ES politikas veidotājus izmantot iespēju un, vienojoties un sadarbojoties ar ASV, īstenot nepieciešamās reformas ANO sistēmā, WIPO⁽¹⁾, Starptautiskajā kriminālēsā, G8, G20, Pasaules tirdzniecības organizācijā (PTO), Pasaules bankā un Starptautiskajā valūtas fondā (SVF), kā arī stiprināt Starptautisko Darba organizāciju (ILO), lai uzlabotu šo iestāžu spēju efektīvi risināt ilgtermiņa problēmjautājumus, kurus radījusi globalizācija un pašreizējā pasaules finanšu krīze.

1.4. Tā kā pasaulē valda smaga finanšu un ekonomikas krīze, transatlantiskā sadarbība ir jāpadziļina. Pirmkārt, ES un ASV vairāk jāsaskaņo monetārie un fiskālie pasākumi, lai ar G20 starpniecību stimulētu pasaules ekonomiku. Otrkārt, tām kopīgi jāizstrādā jauna pieeja efektīvai globālās finanšu sistēmas

regulēšanai, lai nodrošinātu, ka pārāk liela riska uzņemšanās vairs nekad neradītu draudus ekonomikai. Būtiski reformējot starptautiskās ekonomikas struktūras, jāpieņem skaidri starptautiskās finanšu sistēmas noteikumi, kas būtu nepārprotams signāls sabiedrībai un uzņēmumiem.

1.5. Pamatdokumenta transatlantiskās ekonomiskās integrācijas veicināšanai mērķis ir panākt dziļāku transatlantisko ekonomisko integrāciju un izaugsmi, kas sniegs labumu iedzīvotājiem un ļaus palielināt abu pušu ekonomisko konkurētspēju, un minētais mērķis sasniedzams Transatlantiskās ekonomikas padomes pārraudzībā.

1.6. Pamatdokumenta uzmanības centrā ir sadarbība regulēšanas jomā. Eiropas Savienībai un ASV ir daudz kopīgu vērtību, kas nosaka abu pušu pieeju ekonomikas regulēšanai, tomēr dažos jautājumos to viedokļi atšķiras. Sadarbība regulējuma jomā nozīmē kopīgu darbību jau no paša sākuma, kopīgi apzinot sociālās, vides un ekonomikas problēmas un to risinājumus. EESK rosina Komisiju un dalībvalstis, veidojot transatlantiskās attiecības, popularizēt Eiropas sociālo modeli, kura pamatā ir gan attīstīta sociālās aizsardzības sistēma, gan pilsoniskais un sociālais dialogs.

1.7. Transatlantiskajai ekonomikas padomei (TEC) tuvākajā nākotnē jāveic svarīgi uzdevumi.

⁽¹⁾ World Intellectual Property Organization (Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija).

— Lai rastu risinājumus globālajai finanšu krīzei un tās radītajām sekām pasaules ekonomikā, abos Atlantijas okeāna krastos būs jāveido jauns regulatīvais režīms.

— Tā kā ES un tagad arī ASV vēlas veltīt daudz pūļu, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, reglamentēšanas jomā būs jārisina daudzi jautājumi. TEC būs jānodrošina, lai minētie pūļi būtu cik vien iespējams efektīvi un vienlaikus uzlabotu veikumu vides jomā.

— Atgriešanās pie protekcionisma pastiprināja Lielo depresiju 20. gadsimta 30. gados. Transatlantiskajai ekonomikas padomei būs jāpārtrauc protekcionisma izpausmes Eiropā, ASV un citviet pasaulē.

— TEC ir izstrādājusi plašu pasākumu programmu sadarbībai regulēšanas jomā. Tomēr pastāv ievērojamas un nevajadzīgas atšķirības kārtībā, kādā ES un ASV reglamentējošās institūcijas izstrādā jaunus noteikumus, ņemot vērā visu iesaistīto personu intereses.

— Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumi turpinās visā pasaulē. Transatlantiskajai ekonomikas padomei ir jāturpina uzlabot kopīgie tiesībsardzības pasākumi valstīs, kurās ir visvairāk pārkāpumu, piemēram, Ķīnā. TEC jāapspriež arī jautājums, kā nodrošināt intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību, vienlaikus, piemēram, paverot iespējas iegādāties medikamentus par pieejamu cenu.

— Transatlantiskajai ekonomikas padomei arī jāstiprina tās sadarbības mehānismi. Tai jāpiešķir lielāki līdzekļi un jānosaka skaidrāki kritēriji jaunu jautājumu iekļaušanai tās darba kārtībā.

— Lielāka nozīme jāpiešķir konsultācijām ar ieinteresētajām personām, palielinot pārredzamību un saskaņotību, un konsultācijas ir jāpaplašina, tajās uz vienlīdzīgiem nosacījumiem iesaistot transatlantisko dialogu dalībniekus.

— Jāpalielina ES un ASV likumdevēju iestāžu nozīme sadarbības procesā.

1.8. Lai sasniegtu šos un citus mērķus, būtiski ir turpināt TEC darbību arī jaunās ASV administrācijas, kā arī jaunās Eiropas Komisijas un Parlamenta pilnvaru laikā. EESK aicina ASV prezidentu nekavēties ar Transatlantiskās ekonomikas padomes jaunā līdzpriekšsēdētāja iecelšanu, lai tās nozīmīgais darbs varētu turpināties.

1.9. Atgriešanās pie jebkāda veida protekcionisma pasaulē ievērojami saasinātu pašreizējās ekonomiskās problēmas, kā tas notika 20. gadsimta 30. gadu ekonomiskās depresijas laikā. EESK mudina ES un ASV cieši sadarboties, lai īstenotu G20 valstu vadītāju 2008. gada 15. novembra sammitā paustos solījumus, un darīt visu iespējamo, lai panāktu drīzu un veiksmīgu Dohas sarunu pabeigšanu un nepieļautu, ka rodas jauni šķēršļi tirdzniecībai un ieguldījumiem.

1.10. EESK arī aicina ES un ASV cieši sadarboties, lai atturētu citas valstis no tādas politikas īstenošanas, kas varētu ierobežot piekļuvi ieguldījumu un valsts pasūtījumu tirgum (šādu politiku pēc nesenajām diskusijām Kongresā diemžēl nolemts īstenot arī ASV). Komiteja arī pauž cerību, ka ES un ASV meklēs veidus, kā aktivizēt pasaules tirdzniecību un pasaules tirdzniecības sarunas, tajās ņemot vērā arī ilgtspējīgas attīstības apsvērumus un sociālos standartus. EESK atzinīgi vērtē ASV prezidenta vēlmi mazināt tirdzniecības regulēšanas negatīvo ietekmi uz konkrētām darba ņēmēju un iedzīvotāju grupām.

1.11. EESK iesaka izveidot transatlantisko dialogu (TABD ⁽¹⁾), TACD ⁽²⁾, TALD ⁽³⁾ un TAED ⁽⁴⁾ finansēšanas mehānismus un iekļaut TALD un TAED dalībniekus Transatlantiskās ekonomikas padomes padomdevēju grupā.

1.12. EESK rosina ES un ASV palielināt transatlantisko dialogu pieejamību un atvērtību, kā arī iesaistīt tos pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, kuri nepiedalās minētajos četros dialogos.

1.13. EESK aicina Eiropas Komisiju tuvākajā nākotnē rīkot sanāksmi visām transatlantiskajās attiecībās iesaistītajām personām, lai novērtētu jauno situāciju, kā arī apmainītos viedokļiem par jaunām iniciatīvām un koordinētu ar tām saistītos pasākumus. EESK atgādina, ka Komisijas 2005. gada paziņojumā ierosināts rīkot trīspusēju konferenci par darba attiecību jautājumiem.

1.14. EESK centīsies veidot sakarus ar ekonomikas un sociālās jomas pārstāvjiem Amerikas Savienotajās Valstīs un rūpīgi sekos padomdevēju grupu izveidošanai ASV administrācijā, lai apzinātu iespējamās sadarbības partnerus dažādu jautājumu risināšanā. EESK arī meklēs veidus, kā efektīvāk sekmēt zināšanu un pieredzes apmaiņu ar ASV pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Lai veiktu minētos uzdevumus, EESK jāizveido neformāla kontaktgrupa, kas pārraudzītu tās darbību transatlantisko attiecību jomā.

⁽¹⁾ *Transatlantic Business Dialogue* (Transatlantiskais uzņēmējdarbības dialogs).

⁽²⁾ *Transatlantic Consumer Dialogue* (Transatlantiskais patērētāju dialogs).

⁽³⁾ *Transatlantic Labour Dialogue* (Transatlantiskais darba ņēmēju dialogs).

⁽⁴⁾ *Transatlantic Environment Dialogue* (Transatlantiskais vides dialogs).

1.15. EESK uzskata, ka būtu mērķtiecīgi un lietderīgi pastiprināt ES un ASV sadarbību zinātnes un kultūras jomā (kultūras dialogu), lai veidotu pamatu labākai savstarpējai sapratnei un ciešākai politiskajai sadarbībai. ES un ASV ir kopīgi jāveicina radošums ne tikai zinātnes, tehnikas un inovāciju, bet jo īpaši arī mākslas jomā, lai tādējādi sekmētu jaunu vērtību rašanos, izaugsmi un cilvēku bagātināšanos.

2. Vispārīga informācija.

2.1. Eiropas Savienības un ASV attiecības šobrīd tiek veidotas jaunos apstākļos, un daudzi cer, ka abas puses radīs risinājumus problēmām, kas arvien saasinās. Baraka OBAMAs ievēlēšana ASV prezidenta amatā viesusi lielas cerības visā pasaulē un atjaunojusi optimismu par transatlantisko attiecību iespējām. Valda patiesas cerības, ka ES un ASV darbosies kopā un uzņemsies vadību daudzās jomās, gan cenšoties kopīgi pārvarēt pašreizējo finanšu un ekonomikas krīzi un risinot klimata pārmaiņu un cilvēktiesību veicināšanas jautājumus, gan veidojot divpusējās ekonomiskās attiecības. EESK 2004. gadā pieņēma atzinumu⁽¹⁾, kurā minēti vairāki jautājumi (tostarp jautājums par pasaules mēroga pārvaldības uzlabošanu), kas jāiekļauj transatlantiskajā darba kārtībā. Pēdējā laika notikumi liecina, cik nozīmīga ir sadarbība šajā jomā.

2.2. Eiropas Savienībai, ASV un pārējai pasaulei šobrīd jārisina nopietnas problēmas, tāpēc ir vajadzīga jauna kopīga pieeja, lai neregulēts finanšu kapitālisms turpmāk nekad vairs neapdraudētu pasaules ekonomiku. Tik smaga transatlantiskās un globālās ekonomikas krīze pēdējās desmitgadēs nav piedzīvota, klimata pārmaiņu ierobežošanā jāiesaistās visām valstīm, un ir jāatrisina daudzi nozīmīgi ārpolitikas jautājumi, lai pasaulē veicinātu mieru, demokrātiju un cilvēktiesību ievērošanu. Nepadziļinot ES un ASV sadarbību, mums neizdosies atrisināt minētās problēmas.

2.3. Eiropas pilsoniskajai sabiedrībai un sociālajiem partneriem, kuri pārstāv sabiedrības intereses un kuriem ir pieredze konkrētās jomās, ir būtiska nozīme atjaunotās sadarbības sekmēšanā. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai politiskās struktūras, kuras veido Eiropas Savienības un ASV valdības dialogu, pastiprinātu sadarbību ar visām ieinteresētajām personām. Iedzīvotāju brīva pārvietošanās ir vēl viens nozīmīgs solis, lai uzlabotu ES un ASV attiecības, sekmējot apmaiņu uzņēmējdarbības, kultūras un sociālajā jomā. Viena no politiskajām prioritātēm ir turpināt

pūliņus, lai paplašinātu bezvīzu režīmu starp ES dalībvalstīm un ASV.

2.4. Līdz šim ES un ASV divpusējās attiecības ir veidotas, balstoties uz 1990. gada novembrī pieņemto Transatlantisko deklarāciju⁽²⁾, kuru 1995. gadā aizstāja Jaunā Transatlantiskā programma (NTA)⁽³⁾ un 1998. gada maijā — Transatlantiskās ekonomiskās partnerattiecības (TEP)⁽⁴⁾. Nākamais solis ES un ASV institucionālajās attiecībās bija 2007. gada aprīlī parakstītais Pamatdokuments transatlantiskās ekonomiskās integrācijas veicināšanai⁽⁵⁾, ar ko izveidoja Transatlantisko ekonomikas padomi (TEC)⁽⁶⁾.

2.5. Līdz šim, abu pušu politikas veidotājiem tiekoties, ārpolitikas, ekonomikas un tirdzniecības jautājumiem pievērsta lielāka uzmanība nekā sociālajiem un ilgtspējības jautājumiem. Jāpiebilst arī, ka ieinteresēto personu iesaistīšana, kurai ir stipras tradīcijas un ietekme vairākās Eiropas valstīs un arī ES līmenī, vēl nav kļuvusi par svarīgu ES un ASV attiecību elementu, izņemot atsevišķus gadījumus. Stiprinot un izvēršot jau pastāvošo veiksmīgo sadarbību arī jaunajā transatlantiskās sadarbības posmā, EESK aicina ES un ASV pievērsties arī jomām, kurās jāveic uzlabojumi.

2.6. Atzinumā nav aplūkoti visi transatlantisko attiecību aspekti. Tajā nav analizētas attiecības ar Kanādu, bet galvenā uzmanība pievērsta tādiem jautājumiem kā daudzpusējā sadarbība, tirdzniecība, transatlantiskā ekonomiskā sadarbība, pasaules klimata pārmaiņas un ieinteresēto personu iesaistīšana. Par ES un Kanādas attiecībām EESK izstrādās īpašu atzinumu.

3. Daudzpusējā sadarbība.

3.1. ES un ASV attiecības pēdējos gados raksturo atšķirīga pieeja daudzpusējām institūcijām. Pastāv pamatotas cerības, ka jaunā ASV administrācija ciešāk sadarbosies ar sabiedrotajiem un starptautiskajām organizācijām. EESK mudina ES politikas veidotājus izmantot iespēju un, vienojoties un sadarbojoties ar ASV, īstenot nepieciešamās reformas, nostiprinot ANO sistēmu,

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Transatlantiskais dialogs: kā uzlabot transatlantiskos sakarus?", OV C 241, 28.9.2004.

⁽²⁾ Transatlantiskā deklarācija par EK un ASV attiecībām, 1990. gads — http://ec.europa.eu/external_relations/us/docs/trans_declaration_90_en.pdf.

⁽³⁾ Skat. http://eurunion.org/eu/index.php?option=com_content&task=view&id=2602&Itemid=9.

⁽⁴⁾ Skat. http://ec.europa.eu/external_relations/us/docs/trans_econ_partner_11_98_en.pdf.

⁽⁵⁾ Skat. http://www.eu2007.de/de/News/download_docs/April/0430-RAA/022Framework1.pdf.

⁽⁶⁾ Skat. http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm.

proti, Starptautisko Darba organizāciju (ILO), Starptautisko krimināliesu, WIPO, G8, G20, Pasaules tirdzniecības organizāciju (PTO), Pasaules banku un Starptautisko valūtas fondu (SVF), lai uzlabotu šo iestāžu spēju efektīvi risināt ilgtermiņa problēmjautājumus, kurus radījusi globalizācija un pašreizējā pasaules finanšu krīze. EESK atbalsta Vācijas kancleres Angelas Merkeles janvārī Parīzē izteikto priekšlikumu, kas paredz ANO sistēmā izveidot Ekonomikas un sociālās drošības padomi. Tā būtu līdzvērtīga Drošības padomei.

3.2. Viena no atziņām, kas gūta līdzšinējās ES un ASV attiecībās, ir šāda: lielas globālas problēmas nav iespējams atrisināt, ja par tām savā starpā nevar vienoties ES un ASV. Lai jaunā administrācija spētu mainīt šo situāciju, ES un ASV ciešā sadarbībā jāformulē kopīgas stratēģijas daudzos pasaules drošības un cilvēktiesību jautājumos.

3.3. Transatlantiskā pārvaldība neaizstāj nedz ES, nedz ASV daudzpusējās attiecības, bet papildina tās. ES un ASV joprojām ir divi ietekmīgākie spēki pasaules politikā, tāpēc tiem ir jāsadarbojas, lai panāktu progresu jebkurā konkrētā starptautiskā jautājumā un jomā, piemēram, tirdzniecības liberalizācija vai lielākas uzmanības pievēršana noteiktiem darba un vides aizsardzības politikas aspektiem.

3.4. Visu daudzpusējo nolīgumu ievērošana un īstenošana ir būtisks priekšnosacījums, lai ES un ASV spētu uzņemties vadību pasaules mērogā. Taču vispirms ES, tās dalībvalstīm un ASV jāratificē un jāīsteno visas ILO konvencijas⁽¹⁾ un PTO nolēmumi.

4. Ekonomiskā sadarbība.

4.1. Finanšu un ekonomiskā krīze.

4.1.1. Transatlantiskā ekonomiskā sadarbība ir jāaktivizē, jo pasaulē valda ļoti dziļa un pēdējās desmitgadēs nepieredzēta finanšu krīze un sarežģīti ekonomiskie apstākļi. Tas nozīmē, ka ES un ASV monetārie un fiskālie pasākumi ir jāsapņo, lai nodrošinātu to efektivitāti abu pušu ekonomikā, kas ir savstarpēji saistīta. EESK ar bažām secina, ka līdz šim saskaņošana nav bijusi pietiekama. ES un ASV aktīvāk jāiesaistās minēto jautā-

jumu risināšanā, it īpaši G20 ietvaros, sadarbojoties ar citiem nozīmīgiem pasaules ekonomikas dalībniekiem, lai veicinātu ekonomikas attīstību. Amerikas ekonomikas atveseļošanas un atkārtotu ieguldījumu plāns, par kuru tika panākta vienošanās 2009. gada februārī, un Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns, kuru Eiropadome pieņēma 2008. gada decembrī, ir pārsteidzoši līdzīgi, tomēr Eiropas plānā izvirzītajiem mērķiem trūkst savstarpējas vienotības. Abi minētie plāni jāīsteno, lai tie viens otru papildinātu, izvairoties no protekcionistiskiem pasākumiem.

4.1.2. Otrkārt, ir jāizstrādā jauna kopīga pieeja efektīvai pasaules finanšu sistēmas regulēšanai, lai nodrošinātu, ka pārāk liela riska uzņemšanās nekad vairs neradītu draudus ekonomikai. Gan ES, gan ASV īsteno reglamentējošos pasākumus, un ir vajadzīga cieša koordinācija, lai izvairītos no nevajadzīgām atšķirībām. Tāpēc šobrīd TEC un tās īstenošajam 2007. gada Pamatdokumentam transatlantiskās ekonomiskās integrācijas veicināšanai ir ļoti liela nozīme.

4.2. Transatlantiskā ekonomikas padome.

4.2.1. Pamatdokumenta transatlantiskās ekonomiskās integrācijas veicināšanai mērķis ir "panākt dziļāku transatlantiskās ekonomikas integrāciju un izaugsmi, [kas] sniegs labumu iedzīvotājiem un labvēlīgi ietekmēs mūsu ekonomisko konkurētspēju". Tas sasniedzams TEC pārraudzībā; padome sanāk vismaz vienreiz gadā, un tā ir pilnvarota "pārraudzīt pamatdokumentā minētos pasākumus, lai paātrinātu progresu", kā arī noteiktu vidusposma mērķus un veicinātu kopīgu rīcību. Šādas pilnvaras nozīmē, ka TEC var būtiski sekmēt transatlantisko ekonomikas integrāciju, jo īpaši krīzes apstākļos.

4.2.2. Minētā pamatdokumenta uzmanības centrā ir sadarbība regulēšanas jomā. Eiropas Savienībai un ASV ir daudz kopīgu vērtību, kas nosaka abu pušu pieeju ekonomikas regulēšanai. Abas puses uzskata, ka regulēšanas mērķis ir nodrošināt augstus vides aizsardzības, cilvēku un dzīvnieku veselības aizsardzības un drošības, kā arī ekonomiskās un tiesiskās drošības standartus. EESK arī uzskata, ka minētie standarti jāsasniedz regulēšanas ceļā, taču tai jābūt cik vien iespējams efektīvai, lai tā pēc iespējas mazāk kavētu saimniecisko darbību, un regulēšana jāveic pēc iepazīšanās ar kvalitatīvi augstvērtīgu pieredzi. Jāatzīst, ka ne vienmēr ES un ASV viedokļi sakrīt, un par to liecina strīdi Pasaules tirdzniecības organizācijā. Dažu minēto domstarpību pamatā ir atšķirīgie iedzīvotāju uzskati. Tomēr vairumā gadījumā ES un ASV pieeja atšķiras tikai tāpēc, ka reglamentējošās institūcijas nepietiekami konsultējas ar pilsonisko sabiedrību. Sadarbība regulējuma jomā nozīmē kopīgu darbību, ieskaitot konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību, lai kopīgi apzinātu sociālās, vides un ekonomikas problēmas un to risinājumus.

⁽¹⁾ Informācijai par ratificētajām ILO konvencijām skatīt informācijas dokumentu par pasākumiem, kas saistīti ar ratifikāciju un standartiem, III pārskats (2. daļa), Starptautiskā darba konference, 97. sesija, 2008. gads.

4.2.3. Plašākām konsultācijām ar pilsonisko sabiedrību varētu būt pozitīva ietekme tādā jomā kā pārtikas nekaitīgums. Nesaskaņas tieši šajā jomā, tostarp saistībā ar noteikumiem par hormoniem liellopu gaļā un vistas gaļas apstrādāšanu ar pretmikrobu vielām, daudzus gadus negatīvi ietekmē ES un ASV attiecības. Minētajos gadījumos ES nevēlas pieņemt ASV standartus. Nesaskaņas valda arī jautājumā par ģenētiski modificētu organismu izmantošanu pārtikā.

4.2.4. Līdz šim ir notikušas trīs TEC sanāksmes, pēdējā — 2008. gada 12. decembrī Vašingtonā. Neskatoties uz TEC īso darbības laiku, tā ir būtiski sekmējusi progresu svarīgās ekonomikas jomās:

- TEC ir panākusi, ka ES un ASV iestādes atzīst par līdzvērtīgiem starptautiskos finanšu pārskatu standartus un ASV grāmatvedības standartus, tādējādi ļaujot Eiropas uzņēmumiem ietaupīt miljardus;
- TEC diskusijās ES un ASV ir saskaņoti risinājušas jautājumu par valsts ieguldījumu fondiem;
- drošības jautājumā ES un ASV ir vienojušās par kopīgu ceļvedi, lai šogad savstarpēji atzītu abu pušu drošu kravas nosūtītāju programmas, kas nākotnē ļaus uzņēmumiem nodrošināt visaugstākos drošības standartus, pievienojoties tikai vienai drošu kravas nosūtītāju programmai;
- TEC augsta līmeņa forums sadarbībai regulēšanas jomā palīdz reglamentējošajām institūcijām rast kopīgu nostāju tādos jautājumos kā ietekmes un riska novērtējums un no Ķīnas un citām valstīm importētu produktu drošība.

4.2.5. Transatlantiskajai ekonomikas padomei arī turpmāk jāveic būtiski uzdevumi, un tā var uzlabot savu darbību.

- Lai rastu risinājumus globālajai finanšu krīzei un tās radītajām sekām pasaules ekonomikā, abos Atlantijas okeāna krastos būs jāveido jauns regulatīvais režīms. Šāds regulējums ir neapšaubāmi vajadzīgs, un tam jābūt samērīgam ar izvirzītajiem tālejošajiem mērķiem, kā arī — pats galvenais — saskaņotam starp diviem pasaules finanšu centriem.
- Tā kā ES un tagad arī ASV vēlas veltīt daudz pūļu, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, reglamentēšanas jomā būs jārisina daudzi jautājumi, piemēram, "tīro" degvielas veidu

standarti un emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu tehniskie elementi. Transatlantiskajai ekonomikas padomei būs jānodrošina, ka minētie centieni ir cik vien iespējams efektīvi (arī no ekonomiskā viedokļa), nepieļaujot nesaderīgu pieeju izmantošanu.

- Jaunajās drošības iniciatīvās, piemēram, 2007. gadā ASV pieņemtajā tiesību aktā par visu kravu skenēšanu, nav izmantoti atbilstošie instrumenti drošības palielināšanai, un tāpēc rodas jauni šķēršļi tirdzniecībai.
- Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumi turpinās visā pasaulē. Transatlantiskajai ekonomikas padomei jāturpina uzlabot kopīgie tiesībsargsardzības pasākumi valstīs, kurās ir visvairāk pārkāpumu, piemēram, Ķīnā. TEC rīkotajās diskusijās jāiekļauj arī jautājums, kā nodrošināt intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību, vienlaikus paverot iespējas iegādāties medikamentus par pieejamu cenu.
- TEC ir izstrādājusi plašu pasākumu programmu sadarbībai regulēšanas jomā. Vēl aizvien pastāv būtiskas un nevajadzīgas atšķirības veidos, kā ES un ASV reglamentējošās institūcijas izstrādā jaunus noteikumus — riska novērtēšana, zinātniskā pamatojuma kvalitāte, konsultācijas ar ieinteresētajām personām u.c. Ja abas puses patiešām vēlas padziļināt ekonomisko integrāciju, minētie jautājumi ir jāatrisina ātrāk.
- Transatlantiskajai ekonomikas padomei arī jāstiprina tās sadarbības mehānismi. Padomei jāpiešķir lielāki resursi un jākonkrētizē tās struktūra, nosakot skaidrus kritērijus jaunu jautājumu iekļaušanai tās darba kārtībā un precīzāk formulētas pilnvaras, lai mudinātu reglamentējošās institūcijas meklēt risinājumus jautājumos, kuros to viedokļi nesaskan. Jāpalielina arī ES un ASV likumdevēju iestāžu nozīme minētajā procesā.

- Būtiski ir izvērst konsultācijas ar ieinteresētajām personām, padarot tās pārskatāmākas un saskaņotākas (skatīt 6. punktu).

4.2.6. Lai sasniegtu šos un citus mērķus, būtiski ir turpināt un paplašināt TEC darbību jaunās ASV administrācijas, kā arī jaunās Eiropas Komisijas un Parlamenta pilnvaru laikā. EESK pauž cerību, ka ASV prezidents nekavēsies ar Transatlantiskās ekonomikas padomes jaunā līdzpriekšsēdētāja iecelšanu, lai tās nozīmīgais darbs varētu turpināties.

4.3. Tirdzniecība.

4.3.1. Atgriešanās pie jebkāda veida protekcionisma pasaulē ievērojami saasinātu pašreizējās ekonomiskās problēmas, kā tas notika 20. gadsimta 30. gadu ekonomiskās depresijas laikā. EESK mudina ES un ASV cieši sadarboties, lai īstenotu G20 valstu vadītāju 2008. gada 15. novembra sammitā paustos solījumus, un darīt visu iespējamo, lai panāktu drīzu un veiksmīgu Dohas sarunu pabeigšanu un nepieļautu, ka rodas jauni šķēršļi tirdzniecībai un ieguldījumiem. ES un ASV jāsadarbojas, lai piespiestu galvenos tirdzniecības partnerus ievērot spēkā esošās vienošanās tirdzniecības jomā, jo vēlme aizsargāt vietējos uzņēmumus arvien palielinās, un, it īpaši, lai rādītu piemēru citām valstīm un atturētu tās no tādas politikas īstenošanas, kas varētu ierobežot piekļuvi ieguldījumu un valsts pasūtījumu tirgiem (šādu politiku pēc neseno diskusijām Kongresā diemžēl nolemts īstenot arī ASV). Komiteja arī pauž cerību, ka ES un ASV meklēs veidus, kā aktivizēt pasaules tirdzniecību un pasaules tirdzniecības sarunas, tajās ņemot vērā arī ilgtspējīgas attīstības apsvērumus un sociālos standartus.

4.3.2. ASV tirdzniecības partneri vēlētos, lai jaunā ASV administrācija precīzē savu viedokli minētajā jautājumā, taču šajā agrīnajā posmā šķiet, ka ASV pievērsīs lielāku uzmanību ar tirdzniecību saistītajiem vides un sociālajiem jautājumiem, kā arī kopumā izmantos atklātu pieeju tirdzniecībai.

4.3.3. EESK ļoti atzinīgi vērtē šādu pieeju starptautiskajai tirdzniecībai un aicina ES atbalstīt centienus panākt progresu tirdzniecības nolīgumos, kuri palielina gan pieprasījumu pēc labas pārvaldības valstu un starptautiskajā līmenī, gan tās piedāvājumu un kuros būtu paredzēti darba ņēmēju tiesību un vides aizsardzības pasākumi.

5. Pasaules klimata pārmaiņas.

5.1. Klimata politikas jomā līdz šim visaktīvākās ir bijušas Eiropas valstis. Tās cerēja, ka ASV tām pievienosies, nākot klajā ar tālejošām iniciatīvām. Jaunā ASV administrācija apsolījusi īstenot vērienīgus pasākumus, lai ierobežotu klimata pārmaiņas pasaulē. EESK cer, ka ASV īstenoš jaunu un stingrāku politiku siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai. Līdztekus plānam ieviest emisiju maksimālā apjoma noteikšanas un tirdzniecības sistēmu, kas ierobežotu lielo rūpnīcu oglekļa dioksīda (CO₂) emisijas, prezidenta OBAMAS administrācija apņēmusies palielināt ieguldījumus, lai veicinātu atjaunojamās enerģijas izmantošanu. Centieni panākt ekonomiskas izaugsmi pasaules mērogā paver iespējas, lai radītu "ekoloģiskas darbavietas" un pārorientētu ieguldījumus un jauninājumus šajā virzienā.

5.2. EESK atzinīgi vērtē jaunās administrācijas plānus veikt ieguldījumus efektīvās un tīrās tehnoloģijās ASV teritorijā, vienlaikus izmantojot ASV atbalsta un eksporta veicināšanas politiku, lai palīdzētu attīstības valstīm "pārlēkt" attīstības posmu, kuram raksturīgs liels enerģijas patēriņš un augsts oglekļa emisijas līmenis. EESK pozitīvi raugās arī uz jaunā ASV prezidenta ierosmi uzņemties obligātas un izpildāmas saistības samazināt emisijas.

5.3. EESK aicina ASV paust stingru un skaidru nostāju ANO konferencē, kas notiks 2009. gada decembrī Kopenhāgenā, un tuvināt ASV un ES viedokļus, izstrādājot jaunu starptautisku vienošanos par emisiju ierobežošanu pēc Kioto protokola darbības beigām. ES pauž cerību, ka ASV, aktīvi iesaistoties, atbalstīs sarunas par ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām (UNFCCC).

5.4. Lai panāktu vienotāku nostāju centienos sasniegt ES izvirzītos klimata pārmaiņu ierobežošanas mērķus, EESK aicina dalībvalstis vienoties, ka jānodrošina līdzsvars starp ekonomikas konkurētspējas palielināšanu un vides aizsardzības interesēm un, neraugoties uz pasaules ekonomisko krīzi, jāturpina ieguldījumi jaunās pētniecības iniciatīvās, kuru mērķis ir izstrādāt novatoriskas un videi nekaitīgas tehnoloģijas.

5.5. EESK rosina Eiropas Komisiju un jauno ASV administrāciju aktīvi iesaistīt nevalstiskās organizācijas un tīklus, kas darbojas vides aizsardzības jomā, kā arī ieinteresētās personas no uzņēmumiem un arodbiedrībām 2009. gada decembrī Kopenhāgenā notiekošās ANO konferences sagatavošanā un atjaunot Transatlantiskā vides dialoga (TAED) darbību, jo tas varētu kļūt par koordinējošo iestādi vides aizsardzības jautājumos ieinteresētajām personām un sekmēt minētās konferences sagatavošanu.

6. Ieinteresēto personu iesaistīšana.

6.1. ES un ASV ir atšķirīgas tradīcijas tādā jomā kā ieinteresēto personu iesaistīšana politisku lēmumu pieņemšanā. Saskaņā ar Jauno Transatlantisko programmu ES un ASV ir sistemātiski jāsadarbojas dažādās jomās, tostarp, veidojot kontaktus starp cilvēkiem abpus Atlantijas okeānam. Tāpēc ir izveidoti vairāki pilsoniskās sabiedrības dialogi starp darba ņēmēju, patērētāju un vides aizsardzības grupām.

Ne visi 90. gadu otrajā pusē dibinātie Transatlantiskie dialogi ir bijuši vienlīdz aktīvi un vienlīdz iesaistījušies ES un ASV sadarbības struktūrās, it īpaši ES un ASV sammitos, kuros uzmanība tika pievērsta tikai Transatlantiskajam uzņēmējdarbības dialogam (TABD). Turklāt Transatlantiskās ekonomikas padomes padomdevēju grupā ir iekļauti tikai Transatlantiskā uzņēmējdarbības dialoga (TABD), Transatlantiskā patērētāju dialoga (TACD) un Transatlantiskā likumdevēju dialoga (TLD) dalībnieki. Pārējie divu dialogu — Transatlantiskā darba ņēmēju dialoga (TALD) un Transatlantiskā vides dialoga (TAED) — dalībnieki, nekonsultējoties ar ieinteresētajām pusēm, padomē netika iekļauti.

6.2. Tāpēc Eiropas Parlaments 2008. gada 8. maija rezolūcijā par Transatlantisko ekonomikas padomi aicināja padomdevēju grupā iekļaut TALD un TAED priekšsēdētājus. EESK stingri atbalsta šo Eiropas Parlamenta ierosinājumu un aicina Transatlantisko ekonomikas padomi pārskatīt tās darbības noteikumus, kurus padomes līdzpriekšsēdētāji pieņēma 2007. gada 28. jūnijā Berlīnē.

6.3. Jaunajos darbības noteikumos jāparedz arī pasākumi, kas uzlabotu pārskatāmību un koordināciju ar padomdevējiem, kā arī nodrošinātu piekļuvi dokumentiem un savlaicīgu sanāksmju izziņošanu.

6.4. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta ziņojuma projektā "Transatlantisko attiecību stāvoklis ASV vēlēšanu atskaņās" izteikto aicinājumu veidot dziļāku izpratni par abu pušu pilsonisko sabiedrību. ⁽¹⁾ EESK ir jāpiedalās šajā procesā.

6.5. Visām dialogos iesaistītajām interešu grupām ir iepriekšēja pieredze starptautisku tīklu veidošanā. ASV un ES 90. gados īstenoja iniciatīvas, kas atspoguļoja jauno situāciju Eiropas integrācijas procesā un pavēra arī jaunas iespējas transatlantiskajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. ⁽²⁾

⁽¹⁾ Ziņojuma projekts "Transatlantisko attiecību stāvoklis ASV vēlēšanu atskaņās" (2008/2199 (INI)).

⁽²⁾ Īsai vispārīgai informācijai par dialogiem skatīt *Eva Belabed* kdzes sagatavoto EESK atzinumu par tematu "Transatlantiskais dialogs: kā uzlabot transatlantiskos sakarus?", kas pieņemts 2004. gada 3. jūnijā, OV C 241, 28.9.2004.

6.6. Četri augstākminētie dialogi sāka savu darbību ar atšķirīgām sekmēm, un tie nesaņēma vienādu atbalstu no vadošajiem politiķiem abās Atlantijas okeāna pusēs. TACD darbojas veiksmīgi un ļoti aktīvi iesaistās ES un ASV sammitu gatavošanā un TEC darbā.

6.7. Diemžēl TAED darbība pārtrūka divus gadus pēc salīdzinoši veiksmīgās darba uzsākšanas. Šā dialoga darbība noteikti jāatjauno, lai tas atbalstītu TEC darbu un ES un ASV sammitu gatavošanu. EESK uzskata, ka noteikti jāizveido pietiekami dialogu finansēšanas mehānismi un TEC padomdevēju grupā jāiekļauj TALD un TAED (pēc tā atjaunošanas) dalībnieki.

6.8. EESK apzinās, ka divpusējas transatlantiskās attiecības dažām pilsoniskās sabiedrības organizācijām nebūt nav pašsaprotamākais starptautiskās sadarbības veids. Arod biedrības un vides aizsardzības grupas nevar visu uzmanību veltīt transatlantiskajam forumam, jo tās risina arī nacionāla mēroga jautājumus un tādas globālas problēmas kā klimata pārmaiņas vai tiesību apvienoties organizācijās ievērošana attīstības valstīs. Plašāka ieinteresēto personu iesaistīšana ES un ASV divpusējās attiecībās tomēr nodrošina lielāku iedzīvotāju atbalstu un demokrātisko leģitimitāti visam procesam kopumā. EESK rosina ES un ASV palielināt transatlantiskā dialoga pieejamību un atvērtību, kā arī panākt plašāku pilsoniskās sabiedrības pārstāvju iesaistīšanos.

6.9. EESK aicina Eiropas Komisiju tuvākajā nākotnē rīkot sanāksmi visām transatlantiskajās attiecībās iesaistītajām personām, lai novērtētu jauno situāciju, kā arī apmainītos viedokļiem par jaunām iniciatīvām un koordinētu ar tām saistītos pasākumus. EESK sola aktīvi iesaistīties šāda pasākuma rīkošanā, ciktāl tas attiecas uz pilsoniskās sabiedrības līdzdalību.

6.10. Eiropas Komisija 2005. gada 18. jūnija paziņojumā (COM(2005) 196) izteica vairākus interesantus priekšlikumus, ierosinot arī veicināt dialogu starp ES un ASV sociālo partneru pārstāvjiem, kā arī rīkot trīspusēju konferenci par darba attiecību jautājumiem. Minētos priekšlikumus, kuriem toreiz nesevoja konkrēta rīcība, vajadzētu izskatīt no jauna — informācijas apmaiņa starp ES un ASV sociālajiem partneriem būtu jo īpaši lietderīga saistībā ar ASV izskanējušajiem ierosinājumiem pieņemt *Employee Free Choice Act* (likums par darba ņēmēju brīvu izvēli).

6.11. EESK pārstāvji tiksies ar ekonomiskajiem un sociālajiem partneriem Amerikas Savienotajās Valstīs (uzņēmējiem, arodbiedrību pārstāvjiem, lauksaimniekiem, patērētājiem u.c.), lai noskaidrotu to ieinteresētību organizēt dialogu par vienu vai diviem abām Atlantijas okeāna pusēm nozīmīgiem konkrētiem jautājumiem, piemēram, klimata pārmaiņas vai tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība. Šāda dialoga mērķis atšķirībā no pastāvošajiem dialogiem, kuri darbojas vienā jomā un kuros iesaistītas organizācijas, kas darbojas attiecīgajā jomā, būtu vienlaicīgi iesaistīt visas dažādās ieinteresētās personas. EESK sazināsies ar Eiropas Komisiju un ASV administrāciju, lai gūtu to atbalstu un apzinātu to ieinteresētību.

6.12. EESK cieši sekos padomdevēju grupu izveidei ASV administrācijā, lai apzinātu iespējamās ES partnerus dažādos jautājumos. EESK arī apsvērs, kā labāk sekmēt zināšanu un pieredzes apmaiņu ar ASV pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem jautājumos, kas skar kopīgas intereses. Tāpēc ierosinām Ārējo attiecību specializētajā nodaļā izveidot neformālu pagaidu kontaktgrupu, kas pārraudzītu EESK darbību transatlantisko attiecību jomā. Ja šis priekšlikums praksē izrādītos veiksmīgs,

kontaktgrupa varētu kļūt par pastāvīgu un oficiālu struktūrvienību.

6.13. Eiropas Parlamenta ziņojuma projektā uzsvērts, ka kopš 1995. gada īstenotā Jaunā Transatlantiskā programma (NTA) jāaizvieto ar jaunu Transatlantiskās partnerības nolīgumu, kas radītu stabilāku un mūsdienīgāku pamatu attiecību veidošanai.⁽¹⁾ EESK stingri atbalsta šo aicinājumu un pauž cerību, ka sarunu procesā par šādu jaunu instrumentu jau no paša sākuma tiks iesaistītas Amerikas un Eiropas pilsoniskās sabiedrības interešu grupas. Organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju iesaistīšana stiprinātu un uzlabotu institucionālo satvaru.

6.14. Ciešāks dialogs aktivizētu pilsonisko sabiedrību abās Atlantijas okeāna pusēs, tādējādi sekmējot efektīvu tīklu veidošanu un veicinot viedokļu apmaiņu transatlantiskajos pilsoniskās sabiedrības tīklos un starp tiem, tai skaitā starp transatlantisko dialogu dalībniekiem; tas arī nodrošinātu piekļuvi valdības augstākajiem līmeņiem un sekmētu attiecības starp minētajiem tīkliem un dialogu dalībniekiem, no vienas puses, un valdību/administrāciju, no otras puses.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta ziņojuma projekts "Transatlantisko attiecību stāvoklis ASV vēlēšanu atskaņās" (2008/2199(INI)).

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

452. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 24. UN 25. MARTĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Baltā grāmata par zaudējumu atļidzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu”

COM(2008) 165 galīgā redakcija

(2009/C 228/06)

Eiropas Komisija 2008. gada 2. aprīlī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Baltā grāmata par zaudējumu atļidzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs — ROBYNS de SCHNEIDAUER kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 54 balsīm par, 4 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šādu atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Piekļuve efektīvai tiesību aizsardzībai tiesā ir viena no pamattiesībām, kas iekļautas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Arī EESK uzskata, ka jāveic pasākumi, lai veicinātu iedzīvotāju piekļuvi šādai aizsardzībai, jo īpaši gadījumos kad jānodrošina kompensācija par konkurences noteikumu pārkāpšanu, no kuras cieš ne tikai konkurenti, kas ievēro noteikumus, bet arī patērētāji, MVU un iesaistīto uzņēmumu darbinieki, un kas apdraud viņu darbavietas un vājina pirkjspēju. Komiteja atzinīgi vērtē un šajā jautājumā atbalsta Komisijas izstrādāto balto grāmatu. Komiteja uzsver, ka ir vajadzīgi efektīvāki līdzekļi, kas tirgus dalībniekiem, kuri cietuši zaudējumus konkurences noteikumu pārkāpumu rezultātā, ļautu saņemt pilnu kompensāciju atbilstīgi Eiropas Kopienas Tiesas judikatūrai. Ir svarīgi izveidot līdzsvarotu sistēmu, kas vērsta uz sabiedrības interesēm kopumā.

1.2. Konkurences politikas pamatprincipam arī turpmāk ir jābūt tam, ka Komisija un dalībvalstu konkurences uzraudzības iestādes stingri piemēro EK līguma 81. un 82. panta noteikumus publiskajā jomā. Komiteja apzinās ka pastāv daudzi šķēršļi, kas kavē no konkurences pārkāpumiem cietušo personu individuālo un kolektīvo tiesību īstenošanu privātajā jomā, kad cietušie pieprasa pilnu kompensāciju, un atzinīgi vērtē Komisijas centienus risināt šīs problēmas. Zaudējumu atļidzināšanas prasība ir EK līguma 81. un 82. panta noteikumu efektīvas piemērošanas neatņemama sastāvdaļa, kurai būtu jāpapildina valsts iestāžu rīcība šajā jomā, taču tā nekādā ziņā nedrīkst to ne aizstāt, ne apdraudēt. Turklāt privāttiesiskas zaudējumu atļidzināšanas noteikumu uzlabošana būtu lietderīga arī tādā ziņā, ka tā palīdzētu izvairīties no līdzīgiem pārkāpumiem nākotnē.

1.3. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs tiesisks regulējums, ar ko uzlabo cietušo personu tiesisko situāciju, lai tās var efektīvi īstenot EK līgumā noteiktās tiesības uz kompensāciju par visiem zaudējumiem, kas tām radušies Kopienas konkurences noteikumu pārkāpuma rezultātā. Tāpēc gan Eiropas Savienības, gan dalībvalstu līmenī ir jāveic nepieciešamie pasākumi — gan saistoši, gan nesaistoši —, lai uzlabotu Eiropas Savienības tiesu procedūras un sasniegtu cietušo personu tiesību minimālās aizsardzības pietiekamu līmeni. Ārpustiesas risinājumi var būt tikai papildinājums tiesvedībai. Tā var būt interesanta alternatīva, kas piedāvā neformālāku un ar mazākām izmaksām saistītu tiesas procesu ar nosacījumu, ka iesaistītās puses patiešām vēlas sadarboties, un tikai tādā gadījumā, ja kompensācijas nodrošināšana tiesas ceļā ir reāli pieejama.

1.4. Attiecībā uz kolektīvajām prasībām Komiteja uzskata, ka ir jāievieš atbilstīgi mehānismi, lai minētās darbības veiktu efektīvi, pieņemot Eiropas pieeju, kuras pamatā ir Eiropas juridiskajā kultūrā un tradīcijās balstīti pasākumi, kas ļauj atvieglot piekļuvi tiesai likumā noteiktām struktūrām un cietušo personu grupām. Ar turpmākiem pasākumiem būtu jānodrošina pietiekama aizsardzība pret tādu aspektu īstenošanu, kurus saskaņā ar citu juridisko sistēmu pieredzi, ir ļoti viegli izmantot ļaunprātīgi. EESK aicina Komisiju nodrošināt koordināciju ar citām iniciatīvām tiesiskās aizsardzības veicināšanai, it īpaši ar Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta pašreizējo iniciatīvu.

1.5. Baltās grāmatas priekšlikumos iekļauts sarežģīts tiesiskais regulējums, kas iespaido valstu procesuālās sistēmas un cita starpā, noteikumus par tiesībām celt prasību, informācijas izpaušanu, vainu, kā arī izmaksu attiecināšanu.

1.6. Piekļuve pierādījumiem un informācijas izpaušana *inter partes* būtu jābalsta uz konstatētajiem faktiem un atbildzinājuma prasības pamatotības stingru juridisku pārbaudi un informācijas izpaušanas pieprasījuma samērīgumu

1.7. Komiteja aicina Komisiju nodrošināt turpmākos pasākumus baltajai grāmatai un ierosināt piemērotus pasākumus, kas ļautu sasniegt tajā izvirzītos mērķus, vienlaikus ievērojot subsidiaritātes principu, tomēr minētā principa ievērošana nedrīkst kavēt to pašreizējo šķēršļu novēršanu, kuri apgrūtina konkurences noteikumu pārkāpumu rezultātā cietušo personu piekļuvi efektīviem tiesību aizsardzības mehānismiem, kas ļauj tām pieprasīt kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem.

2. Ievads.

2.1. EESK uzsver, ka indivīdiem vai uzņēmumiem, kas cietuši no konkurences tiesību pārkāpumiem, ir jābūt iespējai pieprasīt

kompensāciju no puses, kura nodarījusi zaudējumus. Šajā sakarā Komiteja atzīmē, ka apdrošinātāji nenodrošina aizsardzību (galvenokārt zaudējumu atlīdzības veidā) pret tīšas, konkurenci kropļojošas rīcības sekām. Komiteja ir pārliecināta, ka tas pastiprina preventīvo ietekmi uz uzņēmumiem, jo uzņēmumiem, kas pārkāpj konkurences noteikumus, ir pienākums pilnā apmērā segt ar zaudējumu atlīdzību saistītās izmaksas un maksāt attiecīgos naudas sodus.

2.2. Komiteja arī agrāk ir novērojusi ⁽¹⁾, ka konkurences politika ir cieši saistīta ar citām politikām, piemēram, iekšējā tirgus un patērētāju politiku. Tādēļ iniciatīvas vieglākai tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanai būtu savstarpēji jākoordinē, ciktāl tas ir iespējams.

2.3. Eiropas Kopienų Tiesa ir garantējusi cietušo personu — gan privātpersonu, gan uzņēmumu — tiesības saņemt kompensāciju par zaudējumiem, kas tām radušies Kopienas konkurences noteikumu pārkāpuma rezultātā ⁽²⁾.

2.4. Pēc publiskajām debatēm saistībā ar Komisijas 2005. gada Zaļo grāmatu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu ⁽³⁾, EESK ⁽⁴⁾ un Eiropas Parlaments ⁽⁵⁾ atbalstīja Komisijas pieeju un aicināja Komisiju veikt konkrētus pasākumus. Jo īpaši EESK atbalstīja Komisijas iniciatīvu un sevišķi uzsvēra šķēršļus, ar ko saskaras cietušās personas, pieprasot kompensāciju, un atgādināja par subsidiaritātes principu.

2.5. Komisija 2008. gada aprīlī iepazīstināja ar baltajā grāmatā ⁽⁶⁾ iekļautajiem īpašiem ieteikumiem. Tajā analizēti jautājumi, kas saistīti ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām

⁽¹⁾ OV C 162, 25.6.2008., *Franco Chiriaco*, EESK atzinums par tematu "Komisijas ziņojums par konkurences politiku 2006. gadā", COM(2007) 358 galīgā redakcija, 7.1.1. punkts, Briselē, 2008. gada 13. februārī.

⁽²⁾ Skat. spriedumus *Courage vs Crehan* ("lieta Nr. C-453/99") un *Manfredi* (apvienotās lietas no C-295/4 līdz C-298/04) lietās.

⁽³⁾ COM (2005) 672 galīgā redakcija, Zaļā grāmata — Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu, Briselē, 2005. gada 19. decembrī, 1.–13. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 324, 30.12.2006., *Maria Sánchez Miguel*, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu Zaļā grāmata — Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu, Briselē, 2006. gada 26. oktobrī, 1.–10. lpp.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta 2007. gada 25. aprīļa rezolūcija.

⁽⁶⁾ COM(2008) 165 galīgā redakcija, Baltā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu, Briselē, 2008. gada 2. aprīlī.

un pasākumi šādu prasību iesniegšanas atvieglošanai. Ierosinātie pasākumi un politikas risinājumi ir saistīti ar šādiem deviņiem tematiem: statuss; pierādījumu pieejamība; valstu konkurences iestāžu lēmumu saistošās sekas; vainas nepieciešamība; zaudējumu atlīdzība; pārmaksas attiecināšana; noilguma termiņi; zaudējumu atlīdzības prasību izmaksas; mijiedarbība starp iecietības programmām un zaudējumu atlīdzināšanas prasībām.

2.6. Izstrādājot balto grāmatu, Komisija veica plašas konsultācijas ar dalībvalstu valdību pārstāvjiem, valstu tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām, uzņēmējdarbības pārstāvjiem, patērētāju apvienībām, profesionāliem juristiem un daudziem citiem iesaistītajiem dalībniekiem.

2.6.1. Neizkropļota konkurence ir iekšējā tirgus neatņemama sastāvdaļa un tā ir svarīga Lisabonas stratēģijas īstenošanā. Komisijas baltās grāmatas galvenais mērķis ir uzlabot tiesisko regulējumu, lai cietušie varētu pilnībā īstenot tiesības, kas tiem paredzētas EK līgumā, proti, pieprasīt atlīdzinājumu par zaudējumiem, kas tiem radušies Kopienas konkurences noteikumu pārkāpuma rezultātā. Tādējādi pilnīga zaudējumu atlīdzināšana cietušajiem ir galvenais pamatprincips.

2.6.2. Baltajā grāmatā aplūkoti šādi jautājumi:

- statuss; netiešie pircēji un kolektīva atlīdzības prasība,
- pierādījumu pieejamība: informācijas izpaušana *inter partes*.
- valstu konkurences iestāžu lēmumu saistošās sekas,
- vainas nepieciešamība;
- zaudējumu atlīdzība;
- pārmaksas attiecināšana;
- noilguma termiņi;
- zaudējumu atlīdzināšanas prasību izmaksas;
- iecietības programmu un zaudējumu atlīdzināšanas prasību mijiedarbība.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. EESK atbalsta efektīvāku sistēmu, kas ļautu EK konkurences noteikumu pārkāpumos cietušajiem saņemt taisnīgu kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem. Pašlaik konkurences noteikumu pārkāpumos cietušie var pieprasīt kompensā-

ciju, pamatojoties uz dalībvalstu vispārējām civiltiesiskās atbildības un procesuālajām normām. Tomēr šādas procedūras bieži vien nav pietiekamas, lai efektīvi nodrošinātu kompensāciju, īpaši lietās, kurās daudziem cietušajiem radīti vienāda veida zaudējumi.

3.2. Komiteja atzīst baltajā grāmatā izvirzīto jautājumu nozīmību. Turpmākās piezīmes ir pievērstas pēc EESK ieskata visjutīgākajiem pašreizējo diskusiju tematiem. Komiteja aicina Komisiju nodrošināt, ka konkurences tiesību pārkāpumu rezultātā cietušajiem visās ES dalībvalstīs ir iespēja efektīvi īstenot zaudējumu atlīdzināšanas prasības, un tādēļ aicina Komisiju ierosināt baltās grāmatas īstenošanai nepieciešamos turpmākos pasākumus ES līmenī. Tā uzsver, ka, izskatot konkrētus priekšlikumus ES līmenī, jāņem vērā subsidiaritātes princips, un atgādina, ka tiem jābūt attiecīgi saderīgiem ar dalībvalstu tiesību un procesuālajām sistēmām.

3.3. EESK uzskata, ka cietušajiem jāsaņem pilna zaudējumu reālās vērtības atlīdzība, kas ietver ne tikai reālos zaudējumus vai materiālos un morālos zaudējumus, bet arī neieģūto peļņu un tiesības saņemt procentus.

3.3.1. EESK uzskata, ka Komisijas ierosinātajā Kopienas rīcībā būtu jāiekļauj divi apvienoti un savstarpēji papildinoši instrumentu veidi:

- pirmkārt, kodificēt vienā Kopienas tiesību aktā *acquis communautaire*, kas attiecas uz tādiem zaudējumu veidiem, par kuriem konkurences likumu pārkāpumos cietušās personas var saņemt kompensāciju.
- otrkārt, izveidot sistēmu ar nesaistošām pamatnostādnēm par zaudējumu un atlīdzības aprēķināšanu, kurā var ietvert aptuvena zaudējumu aprēķina metodes vai vienkāršotus noteikumus to novērtēšanai.

3.4. EESK uzskata, ka zaudējumu atlīdzināšana pienākas visām cietušajām personām, kuras var pierādīt pietiekamu cēloņsakarību ar pārkāpumu. Jebkurā gadījumā jānovērš nepamatota iedzīvošanās, piemēram, gadījumā ar pircējiem, kas ir attiecinājuši pārmaksu. EESK uzskata, ka neatkarīgi no tā, kurā līmenī (valsts vai Kopienas) noteikums tiks pieņemts, atbildētājiem prasībā par pārmaksas atlīdzināšanu jābūt tiesīgiem izmantot aizstāvībai pārmaksas attiecināšanas faktu (*passing on*). Attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, pierādījuma līmenis, kas nepieciešams šim aizsardzības līdzeklim, nedrīkst būt zemāks par to, kas attiecas uz prasības iesniedzēju, lai pierādītu radītos zaudējumus.

3.5. Ņemot vērā pastāvošās atšķirības attiecībā uz noilguma termiņa aprēķināšanu, tiesiskās noteiktības interesēs ir svarīgi noteikt vienotus kritērijus šajā jautājumā. Šajā sakarā EESK uzskata:

- pastāvīga un atkārtota pārkāpuma gadījumā noilguma termiņš nedrīkstētu sākties pirms dienas, kurā pārkāpums beidzas vai pārkāpumā cietusi persona var reāli uzzināt par pārkāpumu un tā radītajiem zaudējumiem;
- jaunam noilguma termiņam, kas nav mazāks par diviem gadiem, būtu jāsakās ar dienu, kurā tiek pieņemts galīgais lēmums par prasības pamatā esošā pārkāpuma fakta konstatēšanu.

3.6. *Mijiedarbība starp valsts institūciju piemērošanu un zaudējumu atlīdzināšanas prasībām.*

3.6.1. Tā kā galvenā atbildība par tirgu regulēšanu un konkurences noteikumu piemērošanu ES ir sabiedrības interešu jautājums, tam ir jāpaliek publisko iestāžu kompetences jomā. EESK tādēļ uzskata, ka visos turpmākajos pasākumos jāsauglabā efektīva tiesību piemērošana no valsts iestāžu puses, vienlaikus atvieglojot konkurences noteikumu pārkāpumos cietušajiem iespēju saņemt kompensāciju par radītajiem zaudējumiem. Valsts institūciju piemērošanai ir būtiska loma cīņā ar rīcību, kas vērsta pret konkurenci, vēl jo vairāk tādēļ, ka Komisijai un valstu konkurences iestādēm ir īpašas izmeklēšanas un strīdu izšķiršanas pilnvaras.

3.6.2. Valsts institūciju piemērošana koncentrējas uz noteikumu ievērošanu un preventīvam darbībām, savukārt zaudējumu atlīdzināšanas prasību mērķis ir nodrošināt pilna apjoma kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem. Šajā pilna apjoma kompensācijā jābūt iekļautiem faktiskajiem zaudējumiem, negūtajai peļņai un procentiem.

3.6.3. Attiecībā uz pasākumiem, kas saistīti ar faktiskajām un pilna apjoma kompensācijām EESK sagaida, ka plānotajā struktūrā ar norādījumiem konkurences pārkāpumu gadījumos radītā kaitējuma apmēra noteikšanai, kas minēta baltajā grāmatā, būs noteiktas praktiskas pamatnostādnes, ko izmantot dalībvalstu tiesās.

3.7. *Ārpustiesas risinājumi.*

3.7.1. Konkurences tiesību pārkāpumu rezultātā cietušajiem ir nepieciešams efektīvāks tiesvedības regulējums zaudējumu atlīdzības nodrošināšanai, tomēr EESK atbalsta arī Komisijas pamudinājumu dalībvalstīm izstrādāt procedūras noteikumus, kas veicina izlīguma panākšanu. Strīda izšķiršana ārpustiesas kārtībā var būt alternatīva kompensācijas piedziņai tiesas ceļā, un tai var būt nozīmīga papildinoša loma zaudējumu atlīdzības prasību īstenošanā, vienlaikus nemazinot pieeju tiesai. Tā varētu piedāvāt iespēju ātrāk panākt taisnīgu risinājumu ar mazākām izmaksām un radot ne tik konfrontējošu gaisotni starp pusēm, vienlaikus atslogojot tiesas. Tādēļ EESK aicina Komisiju veicināt ārpustiesas risinājumu sistēmu izmantošanu Eiropas Savienībā un uzlabot to kvalitāti. EESK tomēr atzīmē, ka alternatīvi strīdu risināšanas mehānismi var darboties kā vērā ņemama alternatīva kompensācijas nodrošināšanai cietušajiem vienīgi tad, ja ir pieejami mehānismi efektīvai zaudējumu atlīdzības nodrošināšanai tiesvedības ceļā, izmantojot arī kolektīvos mehānismus. Ja nav reālu instrumentu zaudējumu atlīdzības nodrošināšanai tiesvedības ceļā, nav pietiekamas motivācijas panākt taisnīgu un ātru strīda noregulēšanu ārpustiesas kārtībā.

4. *Īpašas piezīmes par balto grāmatu.*

4.1. Ņemot vērā juridisko lietu lielo apjomu, tiesību sistēmās jāizveido mehānismi, kas ļauj sagrupēt vai apkopot atsevišķus pieprasījumus, ko iesniegušas personas, kas cietušas konkurences noteikumu pārkāpšanas dēļ.

4.1.1. EESK atbalsta Komisijas pieeju, proti, lēmumu apvienot divus savstarpēji papildinošus mehānismus, lai efektīvi risinātu konkurences pārkāpumos cietušo personu kolektīvās prasības:

- pārstāvības prasības, ko iesniedz tādas kompetentas personas (patērētāju apvienības, vides aizsardzības apvienības, arodpvienības, cietušo apvienības) un par kuru pamatotību EESK lielā mērā jau ir paudusi viedokli⁽⁷⁾;

- kolektīvās prasības, kad cietušie nolemj apvienot savas individuālās prasības par kaitējuma atlīdzību.

⁽⁷⁾ Jorge Pegado Liz, OV C 162, 25.6.2008., EESK atzinums par tematu "Kolektīvo prasību tiesiskā regulējuma noteikšana un tā nozīme Kopienas patērētāju tiesību aizsardzībā", Briselē, 2008. gada 14. februārī, 1.–21. lpp.

4.2. Piezīmes par kolektīvu atlīdzības prasību.

4.2.1. EESK ir visvairāk nobažījiesies par konkurences noteikumu pārkāpumos cietušo — godīgu konkurences dalībnieku, patērētāju un to iesaistīto uzņēmumu darba ņēmēju, kas netieši cieš no prakses, kura apdraud viņu darbu un pirktspēju, — apmierinošu kompensēšanu. Komiteja ir izteikusi viedokli par “kolektīvo prasību tiesiskā regulējuma noteikšanu un tā nozīmi Kopienas patērētāju tiesībās” pašiniciatīvas atzinumā⁽⁸⁾. Saskaņā ar iepriekšējiem atzinumiem tajā norādīts, ka tiesiskās aizsardzības nepieciešamības atzīšanai jābūt saistītai ar piemērotu procedūru izveidi tiesību atzīšanai un īstenošanai. Eiropas kolektīvās prasības izveide ir viena no vairākām iespējām, ko izskata diskusijās par šādas tiesību aizsardzības efektivitātes palielināšanu. EESK uzskata, ka īstenošanas pārraudzības pasākumiem jābūt līdzsvarotiem un jānodrošina efektīvas garantijas pārkāpumu novēršanai. Tiem jābūt saskaņotiem ar citiem priekšlikumiem par kolektīvo atlīdzības prasību, it īpaši ar Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta pašreizējo iniciatīvu, un tiem ir nepieciešama koordinēta un saskaņota pieeja, lai novērstu tiesvedības instrumentu nelietderīgu pārklāšanos, kas dalībvalstīs rada ievērojamas grūtības attiecībā uz transponēšanu un piemērošanu.

4.2.2. EESK atbalsta Eiropas politiku un ieinteresēto personu plašo vienprātību par to, ka ES jānovērš ļaunprātīgas izmantošanas pēc ASV parauga risks. Turpmākajiem pasākumiem būtu jāatspoguļo Eiropas kultūras un tiesiskās tradīcijas, to vienīgajam mērķim jābūt kompensācijas panākšanai, un ar tiem jānodrošina taisnīgs līdzsvars starp pusēm, tādējādi veidojot sistēmu sabiedrības kā vienota veseluma interešu aizsardzībai. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai ir jāizvairās no līdzdalības honorāriem (*contingency fees*) un noteikumiem, kas stimulē trešo pušu ekonomiskās intereses.

4.3. Piezīmes par pierādījumiem.

4.3.1. Attiecībā uz pierādījumu faktisku pieejamību, kas ir efektīvas juridiskās aizsardzības daļa, EESK atzinīgi vērtē to, ka konkurences noteikumu pārkāpumu radītā kaitējuma lietās visā ES būtu nodrošināts informācijas izpaušanas minimālais līmenis *inter partes*. Lai to panāktu, varētu būt lietderīgi paplašināt valsts tiesu kompetenci attiecībā uz informācijas izpaušanu par dažu veidu atbilstīgiem pierādījumiem, ja tas notiek Eiropas Kopienas Tiesas judikatūras ietvaros, jo īpaši ņemot vērā informācijas izpaušanas atbilstību, nepieciešamību un samērību.

4.3.2. EESK atzīst, ka cietušie šobrīd sastopas ar šķēršļiem, un atzinīgi vērtē Komisijas centienus uzlabot pierādījumu pieejamību. Tā uzsver, ka nedrīkst ignorēt dalībvalstu procesuālo

sistēmu atšķirības. Informācijas izpaušanas noteikumiem jābūt pakļautiem precīziem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un samērotiem ar attiecīgo lietu.

4.3.3. EESK lūdz Komisijai pakļaut informācijas izpaušanas noteikumus precīziem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, jo uzdevums ir saglabāt sistēmu, kurā efektīva piekļuve pierādījumiem ir līdzsvarā ar tiesībām uz aizsardzību. Komiteja norāda, ka tiesneša stingra uzraudzība šajā sakarā var būt noderīga.

4.3.4. Ja Kopienas līmenī konstatēts EK līguma 81. vai 82. panta noteikumu pārkāpums, tā rezultātā cietušās personas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1/2003 16. panta 1. punktu var izmantot minēto lēmumu kā neapstrīdamu pierādījumu civiltiesiskās prasības izskatīšanā. EESK uzskata, ka saskaņā ar procedūras noteikumu vienlīdzības principu līdzīgs nosacījums būtu jāpiemēro attiecībā uz visiem valsts līmeņa konkurences iestāžu lēmumiem, kuros konstatēts 81. vai 82. panta pārkāpums.

4.4. Piezīmes par cietušo personu līdzdalību un pārstāvību.

4.4.1. Saistībā ar kolektīvām prasībām pēc izvēles (*opt-in*) un iespēju nepiemērot (*opt-out*) EESK norāda uz šādu mehānismu priekšrocībām un trūkumiem 2008. gada 14. februāra atzinumā⁽⁹⁾. Minētajā atzinumā EESK jo īpaši uzsvēra, ka, neraugoties uz izvēles prasības dažām priekšrocībām, tā ir sarežģīta un dārga, tā aizkavē tiesvedību un nav piemērota lielai patērētāju daļai, jo viņiem trūkst informācijas par attiecīgo procedūru esamību. EESK atzīmē, ka dažas dalībvalstis ir ieviesušas dažādus modeļus zaudējumu atlīdzības piedziņai tiesvedības ceļā, kuros ietilpst gan izvēles (*opt-in*), gan iespējas nepiemērot (*opt-out*) sistēma.

4.4.2. Šīs piezīmes attiecas arī uz “pārstāvības prasībām”. Tā kā baltajā grāmatā ir sniegta atsauce ne tikai uz apzinātiem, bet arī uz apzinātiem cietušajiem, šķiet, netiek izslēgtas darbības neidentificētu personu grupas vārdā. Kaut gan cietušo individuāla identificēšana var sekmēt prasību izskatīšanu, tomēr dažos gadījumos būtu lietderīgi attiecināt lietu uz visiem iespējamajiem cietušajiem, piemēram, ja kaitējums ir nodarīts lielam skaitam cietušo. EESK iesaka Komisijai precizēt šo priekšlikumu.

⁽⁸⁾ Sk. 7. zemsvītras piezīmi

⁽⁹⁾ Skat. 7. zemsvītras piezīmi.

4.4.3. EESK atgādina par iepriekšējos atzinumos paustajiem ieteikumiem par tiesneša svarīgo lomu. Tiesnešiem var palīdzēt īpašas apmācības, lai viņi spētu labāk pārbaudīt pieļaujamības kritērijus, kā arī pierādījumu novērtējumu un pieejamību, jo kolektīvas prasības iesniegšana pēc definīcijas paredz, ka nav sagaidāma tās pašas prasības individuāla iesniegšana. Tādēļ tiesnesim jābūt apveltītam ar nozīmīgām un aktīvām pilnvarām, jau sākumposmā identificējot un atļaujot tiesiski pamatotu prasību iesniegšanu.

4.4.4. Kompetentas patērētāju un tirdzniecības apvienības dabiski kandidē uz cietušo lomu pārstāvības prasībās. Komisijas baltajā grāmatā nepārprotami atļauts arī pilnvarotām tirdzniecības apvienībām iesniegt pārstāvības prasības savu locekļu vārdā. Tā kā arī citām atzītām organizācijām, kas atbilst noteiktiem standartiem, varētu būt likumīgi iemesli iesniegt kolektīvo prasību, būtu rūpīgi jāizvērtē, vai tas var izraisīt situāciju, kurā par vienu pārkāpumu tiek iesniegtas vairākas sakritīgas prasības. Būtu ieteicama cietušo pārstāvība ar vienu kopīgu pārstāvi, lai prasība būtu efektīvāka.

4.5. *Piezīmes par valstu konkurences iestāžu galīgo lēmumu saistošajām sekām.*

4.5.1. EESK principā piekrīt Komisijai, ka valstu konkurences iestāžu galīgie lēmumi, ar ko minētā iestāde konstatē pārkāpumu, uzskatāmi par neapstrīdamu pārkāpuma pierādījumu turpmākajos civilās tiesvedības procesos. Tā uzskata, ka valstu tiesas ir vispiemērotākajā situācijā, lai izvērtētu cēloņsakarību starp pārkāpumu un pieprasīto zaudējumu atlīdzību, un tām jāpaliek vienīgajām, kas tiesīgas to darīt.

4.5.2. EESK arī norāda, ka valstu konkurences iestāžu galīgo lēmumu nozīmīgums ir iemesls vēltīt pienācīgu uzmanību kontroles mehānismu un procesuālo garantiju saskaņošanas līmenim dalībvalstīs.

4.6. *Komentāri par vainas nepieciešamību.*

4.6.1. Dažās dalībvalstīs cēloņsakarība starp vainu un nodarīto kaitējumu ir civiltiesiskās atbildības pamatelements, un prasītājam ir jāpierāda gan savas tiesības uz zaudējumu atlīdzību, gan atbildētāja vaina. EESK iesaka Komisijai ņemt vērā šīs atšķirības, jo tās izriet no valstu tiesību sistēmu vēsturiskās

attīstības. EESK mudina Komisiju nodrošināt, lai visi turpmākie regulējumi garantē taisnīgu tiesas procesu, kura mērķis ir ātra un efektīva zaudējumu atlīdzināšana, pamatojoties uz atbilstošiem pierādījumiem.

4.7. *Piezīmes par iecietības programmām.*

4.7.1. Iecietības programmām ir ievērojama ietekme uz daudziem atklātajiem karteljiem, kā arī nozīmīga preventīva iedarbība. Tādēļ cietušo interesēs pirmām kārtām ir minēto programmu netraucēta darbība. Risks, ka konfidenciāla informācija nonāks atklātībā, negatīvi iespaidotu karteļu atklāšanu un vienlaikus arī cietušo iespējas pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus, kuru mērķis ir saglabāt iecietības programmu efektivitāti. Tomēr ar iecietības programmu palīdzību karteļu dalībnieki nebūtu pārmērīgi jāaizsargā pret to nelikumīgās rīcības dēļ radītajām civiltiesiskajām sekām, tādējādi kaitējot cietušajiem.

4.8. *Piezīmes par zaudējumu atlīdzināšanas prasību izmaksām.*

4.8.1. Baltajā grāmatā izvirzītas dažādas pieejas, kā zaudējumu atlīdzināšanas prasības iesniedzējiem samazināt ar tiesāšanas saistīto finansiālo risku. EESK piekrīt uzskatam, ka tiesisko darbību nesamērīgas izmaksas nedrīkstētu būt šķērslis tiesībām saņemt kompensāciju. EESK ir izteikusi viedokli par šo darbību izmaksām atzinumā par zaļo grāmatu⁽¹⁰⁾.

4.8.2. Baltajā grāmatā izteikts aicinājums dalībvalstīm pārskatīt savus izmaksu attiecināšanas noteikumus un valstu tiesām nodrošināt iespēju izņēmuma gadījumos atkāpties no "zaudētājs maksā" principa, ko pašlaik pielieto lielākajā daļā valstu tiesību sistēmu. EESK aicina Komisiju vēltīt pienācīgu uzmanību līdzekļiem, ar kuru palīdzību nodrošināt gan taisnīgu piekļuvi tiesām, gan arī prasību pamatotību minētajā saistībā.

4.8.3. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi, ja dalībvalstis izskatītu savus noteikumus par tiesvedības izmaksām un ja Komisija izskatītu spēkā esošo praksi visā ES. Vajadzētu nodrošināt, lai prasītāji, kuru prasība ir pamatota, varētu sākt zaudējumu atgūšanas tiesvedību un viņus no tā neatturētu tiesvedības izmaksas, neskarot tādu tiesvedības noteikumu izstrādāšanu, kas sekmē mierizlīgumu, lai samazinātu izdevumus.

⁽¹⁰⁾ OV C 324, 30.10.2006., 5.4.5. punkts (ziņotāja Sanchez Miguel kdze).

4.8.4. EESK atgādina, ka nav vēlams ieviest līdzdalības honorāru sistēmu, kas būtu pretrunā Eiropas tiesiskajām tradīcijām. EESK savā iepriekšējā atzinumā ⁽¹¹⁾ ir konstatējusi, ka minētā sistēma lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu ir aizliegta ar likumu vai juristu rīcības kodeksiem.

4.8.5. Visbeidzot, EESK uzskata, ka varbūtējo prasības iesniegēju informēšanu un apzināšanu varētu veikt efektīvi un par saprātīgām izmaksām, izmantojot publisku elektronisku Eiropas prasību reģistru, kas būtu pieejams cietušajiem visā Eiropas Savienībā.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹¹⁾ Skat. 6. zemsvītras piezīmi.

**Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma projekts par tematu “Komisijas ziņojums
“2007. gada ziņojums par konkurences politiku””**

COM(2008) 368 galīgā redakcija

(2009/C 228/07)

Eiropas Komisija 2008. gada 16. jūnijā saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas ziņojums “2007. gada ziņojums par konkurences politiku””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs — BARROS VALE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 98 balsīm par, 2 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi.

1.1. Katru gadu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja izvērtē Komisijas ziņojumu par konkurences politiku un izmanto šo iespēju izklāstīt vairākas idejas un priekšlikumus, kurus bieži vien iestādes ir uzņēmušas ar izpratni un nodrošinājušas pārmaiņas, un Komiteja tās vērtē ļoti atzinīgi gan saistībā ar prioritātēm un instrumentiem, kas būtu jāpielieto minētās politikas īstenošanā, gan arī faktiskajiem resursiem, kas ir izmantoti aizvien efektīvāk, kā ar gandarījumu norāda EESK.

1.1.1. Jānorāda laikposms starp attiecīgo gadu, par kuru izstrādāts ziņojums (2007), un minētā atzinuma izstrādi. Tādējādi analīzi ietekmē ne tikai pagājušais laiks, bet arī pašreizējie ārkārtas apstākļi, kurus nevar neņemt vērā.

1.2. Tomēr EESK uzskata, ka būtu jāizpēta jauni aspekti konkurences politikas jomā, paplašinot tradicionālo nozīmīgo, tomēr zināmā mērā ierobežoto pieeju minētajam jautājumam. Komiteja iepriekš ir izteikusi ierosinājumu Komisijai atbalstīt jaunu darbības jomu izveidi, un pašreizējā sarežģītajā un grūtajā laikā tas ir vēl vairāk vajadzīgs, ņemot vērā ekonomikas stāvokli un jo īpaši ņemot vērā secinājumus, kas visām iesaistītajām pusēm neapšaubāmi ir jāizdara saistībā ar pieļautajām kļūdām un galvenokārt — ar pieļautajiem acīmredzamajiem trūkumiem, kuru rezultātā radies pašreizējais stāvoklis.

1.3. Jautājumi saistībā ar nepietiekamu (un dažos gadījumos pat pavisam) regulējumu un pārraudzību stratēģiski nozīmīgās nozarēs rada ne tikai nepieņemamu sistēmisku nelīdzsvarotību un riskus, bet arī ietekmē veselīgu konkurenci, aizsargā pārkaņus un nodara ļoti lielu kaitējumu sabiedrībai kopumā. Konku-

rences politikas ietvaros ir jārisina minētā problēma, lai izvairītos no ārkārtīgi lielo izmaksu atkārtotības, kuras lielākoties jāsedz uzņēmumiem un iedzīvotājiem konkurences trūkuma dēļ, ko ir izraisījuši tirgus dalībnieki, kuru ambīcijas neierobežoja neatbilstošās tirgus aizsardzības sistēmas, jo īpaši finanšu tirgu jomā, kas izvirzīja noteikumus visiem citiem tirgiem.

1.4. Citā līmenī, kā iepriekš arī norādījusi EESK, jāizvērtē iespējas nodrošināt labāku koordināciju ar pārējām ES politikām (un atbilstošu instrumentu izstrādi), lai novērstu negodīgu konkurenci vietējā līmenī, kuru rada atšķirības saistībā ar uzņēmumu lielumu, atrašanās vietu un nodokļu politiku. Ārējā līmenī ES ir jānodrošina, lai trešās valstis maksīgā veidā negūst labumu, pārkāpjot starptautiskos tirdzniecības noteikumus, galvenās ILO konvencijas par darba un arod biedrību tiesībām, tostarp par bērnu darbu un necilvēcīgiem darba apstākļiem, kā arī neievērojot elementāras vides aizsardzības prasības. Eiropas Savienībai būtu arī stingri jāpiemēro PTO noteikumi, kas vērsti pret valdības subsīdijām eksportam un valdību cita veida politiku, kas kropļo konkurenci un liedz ES uzņēmumiem piekļuvi tirgum.

1.5. 2007. gada ziņojumā apskatīti divi jauni konkurences politikas instrumenti, kas nebija iekļauti 2006. gada ziņojumā (“Valsts pasākumi” un “Konkurences politika plašākā politikas kontekstā”) un kuri, ņemot vērā mērķi pilnveidot šo Kopienas pamatpolitiku, ir viens no Komisijas darba vispozitīvākajiem aspektiem.

1.6. Saistībā ar noteikumu par valsts atbalsta kontroli ieviešanu ziņojumā norādīts Komisijas lielais ieguldījums šajā jomā, uzsverot minētā jautājuma nozīmīgumu 2007. gadā.

1.7. Saistībā ar “konkurences politikas lomu plašākā politikas kontekstā” Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas ieinteresētību minētajā jautājumā, bet uzskata, ka šis aspekts būtu jāanalizē sīkāk, lai precizētu veidus vai līdzekļus konkurences politikas turpmākai iekļaušanai Lisabonas stratēģijā. Saistībā ar attiecīgajiem nozaru tirgiem vēl jāprecizē turpmākie pasākumi, izmantojamie instrumenti un sasniedzamie mērķi.

1.8. Neraugoties uz enerģētikas tirgu liberalizācijas pašreizējo nozīmīgumu, ziņojumā nav sniegta plaša informācija par minēto jautājumu. Tāpat kā pretmonopola jomā, kurā sīki izvērtēta esošā prakse, trešajai liberalizācijas paketei jābūt izvērstākai attiecībā uz sasniedzamajiem mērķiem.

1.9. Finanšu pakalpojumu jomā ziņojumā apskatīta maksājumu karšu izsniegšana, norādot, ka tā ir ļoti koncentrēta nozare, kurā pastāv konkurences problēmas, un tomēr nav ierosināti nekādi pasākumi minēto problēmu risināšanai. Nav minēta banku pārraudzība un uzraudzības noteikumu kontrole, kuru veic kompetentas iestādes, un tas ir īpaši nozīmīgs jautājums, kas var radīt pret konkurenci vērstas darbības, kuras būtiski ietekmē dažādus tirgus dalībniekus. Šajā sakarā EESK vēlas uzsvērt nopietnās bažas par minēto jautājumu, jo īpaši saistībā ar valsts līdzdalības līmeni finanšu iestādēs, kas lielākoties ir ļoti neskaidrs.

1.10. EESK arī vēlētos, lai Komisijas ikgadējais ziņojums būtu ne tikai veiksmīgi īstenotu pasākumu saraksts (bieži vien vienkārši katalogs, kurā norādīts gūtie sasniegumi), bet gan dokuments, kurā līdzsvarotākā veidā atspoguļota gan pozitīvā virzība (kuru Komiteja atzinīgi vērtē), gan problēmas un šķēršļi, kā arī priekšlikumi to novēršanai un virzībai, lai izstrādātu jaunus standartus konkurences politikai.

2. 2007. gada ziņojuma saturs.

2.1. Attiecībā uz **konkurences politikas instrumentiem** ziņojumā, kā katru gadu, ir apskatītas pamatnostādnes, uz kurām Komisija ir balstījusi savu darbību attiecīgajā gadā.

— Saistībā ar **“pretmonopola”** instrumentiem tika veicināti efektīvāki pasākumi šādas prakses apkarošanai, ieviešot stimulus tiem tirgus dalībniekiem, kas vēlētos ziņot par minētās prakses gadījumiem. Atbildot uz Eiropas Parlamenta pieprasījumu Komisijai izstrādāt balto grāmatu, kurā iekļauti sīki izstrādāti priekšlikumi, lai nodrošinātu konkurences noteikumu pārkāpšanas rezultātā nodarīto zaudējumu efek-

tīvāku atlīdzināšanu, Komisija organizēja vairākas apspriedes ar valdību pārstāvjiem, tiesnešiem un dažādo iesaistīto pušu pārstāvjiem.

— Prioritārs bija arī jautājums par **“kartēļu atklāšanu, izmeklēšanu un sankciju piemērošanu”** saistībā ar 41 uzņēmumu (tikpat liels skaits kā 2006. gadā), kam noteikta sodanauda kopsummā par 3 334 miljonu *euro* (salīdzinājumā ar 1 846 miljoniem iepriekšējā gadā).

— “Valsts pasākumu” jomā Komisija noslēdza pārkāpumu tiesvedību pret Čehijas Republiku par valsts konkurences iestādes pilnvaru ierobežošanu, piemērojot konkurences noteikumus elektronisko sakaru nozarē. Pamatojoties uz EK Apvienošanās regulu, tika arī pieņemts lēmums, paziņojot, ka Spānijas iestāde, kas regulē šo nozari, ir pārkāpusi minētās regulas noteikumus.

— Attiecībā uz **“uzņēmumu apvienošanās kontroli”** tika pieņemts konsolidētais paziņojums par jautājumiem saistībā ar konkurenci, kā arī pamatnostādnes par nehorizontālo apvienošanos novērtēšanu un tika uzsākta aizsardzības līdzekļu minētajā jomā sabiedriskā apspriešana.

— “Valsts atbalsta kontrole” arī bija viens no jautājumiem, kuriem pievērsās Komisija, pieņemot jaunu metodi standartlikmju noteikšanai, un tika uzsākta vispārējās grupu atbrīvojuma regulas projekta apspriešana un Komisijas paziņojuma par valsts atbalstu garantiju veidā pārskatīšana.

— Saistībā ar **“konkurences politikas lomu plašākā politikas kontekstā”** tika pārskatīta Lisabonas stratēģija un izteikts priekšlikums nodrošināt konkurenci, lai pastiprinātu nozaru tirgu uzraudzību.

2.2. Nozaru līmenī 2007. gadā ziņojumā iekļauti visnozīmīgākie pasākumi, kas īstenoti svarīgākajās tautsaimniecības jomās, ieskaitot

— **enerģētikas nozari**, kurā ierosināja pieņemt trešo liberalizācijas paketi (tiesību aktu kopumu) attiecībā uz elektroenerģijas un gāzes tirgiem. Pretmonopola jomā galvenā uzmanība tika pievērsta tirgus pieejamības ierobežošanai un slepenām sarunām (tirgus dalīšanai);

- **finanšu pakalpojumu nozari**, kurā tika publicēti gala ziņojumi par nozares apsekojuma pētījumiem Eiropas banku mazumtirdzniecības pakalpojumu un uzņēmējdarbības apdrošināšanas tirgos;
- **elektronisko sakaru nozari**, kurā spēkā esošais tiesiskais regulējums ir veicinājis komunikāciju tirgu konkurētspējas paaugstināšanos; Tika izteikts priekšlikums samazināt to tirgu skaitu, kas pakļauti *ex ante* regulējumam, tika ierosināta regula par viesabonēšanu, un pieņemti vairāki lēmumi par platjoslas pieejas finansēšanu no valsts līdzekļiem;
- **informācijas tehnoloģijas nozari**, kurā turpinājās iepriekš uzsāktā tiesvedība pret *Microsoft*, *AMD* un *Rambus*;
- **plašsaziņas līdzekļu nozari**, kurā Komisija turpināja uzraudzīt pāreju no analogās apraides uz ciparu apraidi un pievērsa lielu uzmanību tam, lai nodrošinātu, ka ir pieejams pirmšķirīgs saturs saskaņā ar atklātiem un pārredzamiem nosacījumiem;
- **autobūves nozari**, kurā ar Mehānisko transportlīdzekļu kategoriju (grupu) atbrīvojuma regulas starpniecību tiek stiprināta zīmolu iekšējā konkurence;
- **transporta nozari**, kurā konkurences politikai tika izvirzīts mērķis nodrošināt nesen liberalizēto tirgu efektīvu darbību;
- **pasta pakalpojumu nozari**, ar kuru saistībā Komisija apsprieda priekšlikumu pilnībā atvērt ES pasta pakalpojumu tirgu konkurencei.

2.3. Atsevišķās darbības jomās, piemēram, elektronisko sakaru nozarē, ir vērojamas vairākas pretrunas vai neskaidrības, un nav saprotama 48. punktā minētās jaunās reglamentējošās paketes (par elektroniskajiem sakariem) vajadzība un mērķi, jo tās varētu būt pretrunā 44. punktam, kurā norādīta spēka esošās paketes nozīme pieaugošas konkurences apstākļos.

2.4. Arī informācijas tehnoloģijas jomā nav norādīti īstenojamie mērķi vai pasākumi. Norādītas ir tikai iepriekšējos gados

uzsāktās lietas, bet nav minēta noteikumu un politiku izstrāde vai pasākumi, kurus Komisija plāno īstenot.

2.5. Arī šajā gadījumā minētajā jomā būtu jāatzīmē jaunā situācija, ko radījis internets. Tajā notiek intensīva komercdarbība, bet tai piemēro nepilnīgi izstrādātus noteikumus, līdz ar to dodot bezgalīgas iespējas veikt pret konkurenci vērstas darbības, kuras neierobežo patērētāju tiesību reāla aizsardzība. Tādēļ steidzami jāizstrādā noteikumi, kas regulē tirdzniecību internetā.

2.6. Transporta nozarē būtu lietderīgi precizēt pasākumus, kas īstenoti dažādās transporta nozarēs: autotransporta, dzelzceļa (gan preču, gan pasažieru transporta jomā), jūras transporta un aviācijas jomā.

2.7. Saistībā ar pasta pakalpojumiem trūkst skaidrības par sarunu norisi saistībā ar Komisijas priekšlikumu pilnībā atvērt ES pasta pakalpojumus konkurencei.

2.8. Ziņojumā iekļautais Eiropas Konkurences tīkla darbības raksturojums ir skaidrs un sīki izstrādāts, jo tas ir pārskats par valstu konkurences iestāžu īstenotajiem pasākumiem. Būtu lietderīgi uzsvērt jautājumu par Eiropas Konkurences tīkla locekļu sadarbības pilnveidošanu. Atzinīgi vērtējami arī Komisijas centieni attiecīgā gada laikā iesaistīties **starptautiskajos pasākumos un iestāžu sadarbībā**.

2.9. Paplašināšanas procesa ietvaros turpinājās centieni veicināt konkurences noteikumu piemērošanu kandidātvalstīs, un sākās darbs, pieprasot no šīm valstīm ticamus pierādījumus tam, ka minētie noteikumi ir pieņemti.

3. Konkurences politikas jaunais posms un to problēmu noteikšana, kuras jārisina pašreizējā ekonomiskajā situācijā.

3.1. EESK uzskata, ka ir jāizmanto izdevība, lai izraudzītos jaunu pieeju, kas attiecībā uz konkurences politiku vairs nav tik ļoti saistīta ar to jomu vērtējumu un aprakstu, kuras Komisija ir izraudzījusies, lai iekļautu savā gada ziņojumā. Tādēļ EESK būtu jāizmanto plašāka pieeja un jāierosina citas jomas, kas jāiekļauj konkurences politikas jaunajā posmā.

Tādēļ

3.1.1. pirmām kārtām mūsdienu trauksmainajā pasaulē, kā liecina ekonomikas globalizācijas norises un nesenie secinājumi saistībā ar centieniem paātrināt minēto procesu, konkurences politikas jauns posms ir cieši jāsaista ar Eiropas kopējās ārējās tirdzniecības politikas jaunajām koncepcijām un prioritātēm.

3.1.1.1. Šādai Eiropas kopējai ārējās tirdzniecības politikai jānodrošina, lai trešās valstis maksīgā veidā negūst labumu no tirdzniecības liberalizācijas, pārkāpjot starptautiskus tirdzniecības noteikumus un ILO galvenās konvencijas par arod biedrību tiesībām, tostarp par bērnu darbu un necilvēcīgiem darba apstākļiem, vai neievērojot elementārus vides aizsardzības noteikumus, brīvību veikt uzņēmējdarbību un veidot uzņēmumu apvienības, kas var izraisīt sociālo vai vides dempingu. Eiropas Savienībai arī stingri jāīsteno PTO noteikumi, kas vērsti pret valdības subsīdijām eksportam, kā arī valdību cita veida politiku, kas kropļo konkurenci un liedz ES uzņēmumiem piekļuvi tirgum.

3.1.1.2. Eiropai jāturpina darbs, lai nodrošinātu visiem vienādus noteikumus starptautiskās tirdzniecības jomā un jāstiprina PTO pilnvaras vērsties pret valdības subsīdijām un pret sociālo un vides dempingu, kas ir pretrunā ar starptautiskiem nolīgumiem. Eiropas organizēta pilsoniskā sabiedrība prasa arī, lai Eiropas Komisija vienmēr pilnībā īsteno tirdzniecības politiku un individuālo uzņēmumu un darba ņēmēju tiesības, kas izriet no PTO, ILO u.c. organizāciju starptautiskajiem nolīgumiem. Jo īpaši nedrīkst pieļaut uzņēmumu un darba ņēmēju tiesību neievērošanu vai to nepilnīgu ievērošanu vispārēju ārpolitikas apsvērumu, vai dažu uzņēmumu vai dalībvalstu sevišķu interešu dēļ.

3.1.1.3. Nav pieļaujams, ka Eiropai būtu jācenšas noteikt tādus noteikumus, kas jāievēro Eiropas ekonomikas jomas dalībniekiem, lai nodrošinātu konkurences un tirgus līdzsvaru, vienlaikus bieži vien ignorējot citu pasaules valstu regulāru negodīgu konkurenci. Vienīgi patiesa saikne starp konkurences politiku un taisnīgu kopēju ārējās tirdzniecības politiku līdz ar skaidru un drosmīgu nostāju PTO var atjaunot līdzsvaru pašreizējā stāvoklī.

3.1.2. Otrām kārtām ir jāsāk risināt problēma saistībā ar zināmu iekšējo nelīdzsvarotību konkurences politikas jomā, kas rada konkurences traucējumus, novērtējot tirgus dalībnieku atšķirīgo iezīmju izraisītās sekas un piemērojot noteikumus, kuros ņemts vērā tas, ka mazie un mikrouzņēmumi būtībā ir ļoti atkarīgi no savas spējas konkurēt ar lieliem uzņēmumiem. Tāpat uzņēmumi attālākos reģionos arī ir neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar tiem uzņēmumiem, kuri atrodas tuvu lieliem patēriņa centriem. Tādēļ turpmāk Eiropas ekonomikas, sociālā un kohēzijas politika būtu cieši jāsaista ar konkurences politiku, kuras īstenošanā ļoti rūpīgi jāseko dažādajiem faktoriem, kas ietekmē tirgus.

3.2. Ekonomikas lejupslīdes apstākļos, vērtējot Komisijas darbu 2007. gadā, arī EESK ir jāuzdod vairāki praktiska rakstura jautājumi. Eiropas politisko lēmumu pieņēmējiem būtu jāpievērš uzmanība šiem jautājumiem, ņemot vērā to aktualitāti un ārkārtējo nozīmīgumu, jo tie atspoguļo spēkā esošo instrumentu nepietiekamību, lai risinātu problēmas, ar kurām saskaras gan uzņēmumi, gan sabiedrība.

3.2.1. Neatkarīgi no izvirzītajiem mērķiem aizsargāt ekonomiku kopumā un nedodot iespēju atsevišķiem uzņēmumiem un/vai nozarēm gūt labumu uz citu rēķina, lai cik atzinīgi vērtējami minētie mērķi arī nebūtu, vai dalībvalstis drīkst iejaukties, sniedzot atbalstu atsevišķiem ekonomikas jomas dalībniekiem (un netieši to akcionāriem, darbiniekiem, kreditoriem un piegādātājiem) uz visu pārējo rēķina gadījumos, kad uzņēmumi, kas neievēro konkurences noteikumus, gūst labumu, bet tie, kuri tos ievēro, cieš zaudējumus? Kādas sekas varētu būt konkurences traucējumiem, kurus rada netaisnīga attieksme pret ekonomikas jomas dalībniekiem?

3.2.2. Atkārtoti apstiprinot to, ka Eiropas Savienībā steidzami jāīsteno spēcīga un saskaņota konkurences politika, EESK vienlaikus saprot un piekrīt, ka pašreizējos ārkārtējos apstākļos varētu izmantot ārkārtas pasākumus, kas var izraisīt konkurences traucējumus. Tomēr Komisijai pastāvīgi un stingri jāuzrauga šie apzināti veiktie konkurences traucējumus izraisītie pasākumi un jākorrigē tie, tiklīdz ekonomikas stāvoklis normalizējas.

3.2.3. Lai novērstu konkurences traucējumus jebkurā nozarē, nodrošināt valdībām iespēju sniegt nodokļu un/vai finanšu atvieglojumus, kas ir pārskatāmi un ikvienam pieejami (ja tie atbilst noteiktiem objektīviem kritērijiem) varētu būt vislabākais veids, kā veicināt tautsaimniecības attīstību, neradot nepamatotu diskrimināciju.

3.2.4. Kādus pasākumus ir veikušas konkurences iestādes dažādos līmeņos, lai nodrošinātu sistēmas atbilstošu darbību nesenās cenu krīzes apstākļos, piemēram, attiecībā uz degvielas

cenām patērētājiem vai uztura pamatproduktiem? Šajā gadījumā izejmateriālu augstāku izmaksu ietekme uz galīgo cenu bija tūlītēja un tieša, savukārt cenu kritumam nebija tādas ietekmes, radot vispārēju iespaidu, ka galvenie tirgus dalībnieki ir vienojušies par cenu noteikšanu.

3.2.5. Ir pienācis laiks Komisijai noteikt mazāk stingru un plašāku pieeju konkurences politikai. EESK tādēļ aicina Komisiju apsvērt minēto jautājumu un mudina izvirzīt jaunus mērķus minētajā jomā, kas ir tik ļoti nozīmīga Eiropas integrācijai.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata “Autortiesības uz zināšanām balstītā ekonomikā””

COM(2008) 466 galīgā redakcija

(2009/C 228/08)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 16. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata “Autortiesības uz zināšanām balstītā ekonomikā””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs — RETUREAU kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 173 balsīm par, 6 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads.

1.1. Zaļā grāmata izstrādāta, lai noskaidrotu efektīvākos līdzekļus zināšanu izplatīšanai tiešsaistē pētniecības, zinātnes un izglītības jomā, kā arī lai rastu risinājumus atsevišķām problēmām saistībā ar autortiesību nozīmi uz zināšanām balstītā sabiedrībā.

1.2. Autortiesību jēdziens ietver autortiesības un blakustiesības, kas aizstāj tradicionālo jēdzienu “literāro un mākslas darbu autortiesības”⁽¹⁾. Autortiesību aizsardzību nodrošina vairākas starptautiskas konvencijas un organizācijas, piemēram, Bernes konvencija WIPO⁽²⁾ vadībā un PTO Līgums par intelektuālā īpašuma tiesību komercaspektiem (TRIPS).

1.3. Zaļās grāmatas pirmajā sadaļā apskatīti vispārīgi jautājumi par izņēmumiem autortiesību un blakustiesību īpašnieku ekskluzīvajās tiesībās; otrajā sadaļā apskatītas problēmas saistībā ar izņēmumiem un ierobežojumiem, kas būtiski ietekmē zināšanu izplatīšanu, un iespēju pielāgot šos izņēmumus digitālā laikmeta prasībām.

1.4. TRIPS līgumā ir stingri noteikti izņēmumi un ierobežojumi.

1.5. Pārskatot vienotā tirgus darbību⁽³⁾, Komisija uzsvēra nepieciešamību sekmēt zināšanu un jauninājumu brīvu apriti.

⁽¹⁾ Sakarā ar jaunu intelektuālās jaunrades jomu un priekšmetu iekļaušanu autortiesību jēdzienā.

⁽²⁾ Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija.

⁽³⁾ “Vienotais tirgus 21. gadsimta Eiropai”, COM(2007) 724 galīgā redakcija, 20.11.2007.

Komiteja pilnībā atbalsta šādu pieeju kā priekšnoteikumu Lisabonas stratēģijas turpmākai īstenošanai.

1.6. Par autortiesībām un blakustiesībām izstrādātas deviņas direktīvas⁽⁴⁾. Programmatūras autori pielīdzināmi literāro un mākslas darbu autoriem, tomēr tiesību jomā un praksē viņu tiesības ir ierobežotākas nekā “tradicionālās autortiesības”.

2. Vispārīgi jautājumi.

2.1. Direktīvas, ar kuru saskaņo atsevišķus autortiesību un blakustiesību aspektus informācijas sabiedrībā, pamatideja ir nodrošināt autoriem maksimālu aizsardzības līmeni. Komisija uzskata, ka minētā direktīva pilnībā jāpiemēro arī digitālajā laikmetā, ko raksturo literāro un mākslas darbu, tehniska un zinātniska rakstura publikāciju un programmatūras darbu digitalizācija un tūlītēja pārsūtīšana, savukārt tiesību īpašnieki uzskata, ka viņu ienākumi no darbu izmantošanas tiešsaistē ir pārāk niecīgi.

2.2. Pašreiz Kopienas izņēmumu sarakstā ir viens obligāts izņēmums un divdesmit fakultatīvi izņēmumi; dalībvalstis var brīvi lemt par fakultatīvo izņēmumu piemērošanu. Komiteja uzskata, ka tas ievērojami kavē pamatotu izņēmumu efektīvu saskaņošanu uz zināšanām balstītā ekonomikā, kurā tiek izmantotas digitālā laikmeta tehnoloģijas, kas nepārtraukti attīstās. Tā kā saraksts ir ierobežots, dalībvalstis nevar tajā iekļaut jaunus izņēmumus. Turklāt, izmantojot PTO un WIPO izstrādāto “trīspakāpju testu”, uz ierobežojumiem attiecas trīs nosacījumi: tos piemēro tikai dažos konkrētos gadījumos (piemēram, attiecībā uz neredzīgajiem lietotājiem), tie nedrīkst ierobežot aizsargājamā darba normālu izmantošanu, ne arī nepamatoti kaitēt tiesību īpašnieka likumīgām interesēm.

⁽⁴⁾ Dažas no tām attiecas uz *ad hoc* tiesībām, piemēram, datu bāzu un elektronisko shēmu autoru tiesībām.

2.3. Komiteja uzskata, ka minētie nosacījumi zināmā mērā veicina saskaņošanu, tomēr ierobežotā saraksta sistēma, kas sniedz izvēles iespējas, kā arī ļauj ierobežot tajā iekļauto izņēmumu piemērošanu, var ievērojami apgrūtināt izņēmumu piemērošanu un kontroli gadījumos, kad darbi pieejami tiešsaistē (galvenokārt izmantojot satelītu).

2.4. Attiecībā uz sarakstu būtu jāpiemēro stingrāka pieeja, kas atbilst uz zināšanām balstītas sabiedrības un jebkura veida diskriminācijas apkarošanas mērķiem, jo saskaņošanas mērķis nav sasniegts; izņēmumu skaits joprojām ir pārāk liels.

2.5. Ekonomiskās intereses neapšaubāmi saistās galvenokārt ar izklaidi, atsevišķiem kultūras dzīves pasākumiem vai spēlēm, nevis zināšanām burtiskā nozīmē; tomēr nevajadzētu strikti nošķirt dažādas satura kategorijas, izņemot pornogrāfisku saturu vai tādu, kas var apdraudēt jauniešus.

2.6. Šie izņēmumi jāattiecinā uz visiem invaliditātes veidiem, kas ierobežo interneta multimediju satura izmantošanu, uz visiem izglītības līmeņiem, mūžizglītību un tautas universitātes ieskaitot, publiskajām un augstskolu bibliotēkām un mediatēkām, uz personām, kas ilglaicīgi ārstējas stacionārā vai iziet rehabilitācijas kursu ieslodzījumā, publiskā un privātā sektora pētniekiem, pamatojoties uz īpašu vienošanos ar specializētajām bibliotēkām un dokumentācijas centriem. Izņēmumu subjektu jānodrošina tiesiskās aizsardzības iespējas gadījumos, ja viņiem liegta vai ievērojami apgrūtināta piekļuve darbiem; lai plašāk piemērotu izņēmumus, ir jāizstrādā jauni autoratlīdzības noteikumi vismaz attiecībā uz tiesību primārajiem īpašniekiem⁽¹⁾, kā tas paredzēts kompensāciju gadījumā par kopijas izgatavošanu privātai lietošanai.

2.7. Autoratlīdzība jāiekasē pilnvarotām kolektīvās pārvaldības iestādēm, kuru uzdevums ir autoratlīdzības vākšana un sadale, pamatojoties uz sadales kritērijiem, kurus pielāgo atbilstoši obligātā izņēmuma veidam.

2.8. Dažādu interešu pārstāvjiem, kas iesaistīti darbu tapšanā un to izmantošanā, jāuzsāk konsultācijas un sarunas. Komiteja uzskata, ka sākumposmā Komisijai ir jāizstrādā vadlīnijas, bet turpmāk Kopienas līmenī būtu lietderīgi ieviest obligātas "vienota parauga licences", par kurām ieinteresētās puses varētu vienoties valstu līmenī.

⁽¹⁾ Personas, kas pašas vai ar kāda starpniecību ir darba idejas autori vai kas to radījuši.

2.9. Komiteja uzskata, ka publisko un augstskolu bibliotēku, dokumentācijas un pētniecības centru starpniecība un kolektīvās pārvaldības iestāžu veikta kontrole pietiekami atbilst *TRIPS* līgumos noteiktajiem kritērijiem, kas, iespējams, ir pārāk ierobežojoši vai arī pārāk stingri interpretēti, jo neatbilst uz zināšanām balstītas sabiedrības vajadzībām un arvien plašākai interneta lietošanai, īpaši izglītības, apmācības, kā arī zinātnieku un pētnieku apmaiņas jomā.

2.10. Daudzu izglītojoša, zinātniska un tehniska rakstura darbu pieejamību internetā nodrošina "vienkāršotas" licences, piemēram, Vispārējā publiskā licence⁽²⁾ vai "*creative commons*" licence, ko piemēro literāriem un mākslas darbiem. Ir jāveicina minēto licenču piemērošana un uz zināšanām balstītai sabiedrībai noderīga satura radīšana⁽³⁾, rīkojot piedāvājuma konkursus vai sniedzot atbalstu iestādēm, kas rada zinātniska un tehniska rakstura darbus un programmatūru, izmantojot minētās licences⁽⁴⁾.

3. Īpašas problēmas saistībā ar izņēmumiem.

3.1. Zaļajā grāmatā īpaša uzmanība pievērsta izņēmumiem, ar kuru palīdzību var ievērojami sekmēt zināšanu izplatīšanu, piemēram, izņēmumam attiecībā uz bibliotēkām vai arhīviem, atļaujot izplatīt darbus izglītības un pētniecības nolūkos, izņēmumam attiecībā uz invalīdiem un lietotāja radītu saturu.

3.2. Kā liecina Kopienas digitālās bibliotēkas iniciatīva *Europeana*, arvien plašāk notiek bibliotēku un arhīvu fondu pārvēršana ciparu formātā, lai saglabātu dokumentu oriģinālus, kas dažkārt ir unikāli, un lai nodrošinātu to pieejamību tiešsaistē.

3.3. Darbu digitalizācijas un komunikācijas nosacījumu kopums dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs, un Komiteja uzskata, ka dažkārt minētie nosacījumi ir pārāk ierobežojoši. Direktīvā paredzēts tikai izņēmums reproducēšanas tiesībās, proti, konsultācijai īpašas zinātniskās izpētes nolūkā, un ierobežots glabāšanas laiks nekomerciālā nolūkā. Trīspakāpiņu testa piemērošana ir stingri noteikta, bet tā varētu būt elastīgāka, īpaši, ja autoriem tiktu piešķirta kompensācija, pat ja tā būtu vienotas likmes kompensācija.

⁽²⁾ Vispārējā publiskā licence, kas galvenokārt attiecas uz bezmaksas licencēm.

⁽³⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu "Sadarbība un zināšanu nodošana", CESE 330/2009.

⁽⁴⁾ Vairāki lieli privāto izņēmumu aktīvi iesaistās šādu darbu, kas aizsargātas ar īpašām vai bezmaksas licencēm, finansēšanā, jo uzskata tos par bagātīgiem jauninājumu avotiem.

3.4. Ierobežojumi vispirms jāattiecinā uz viegli bojājamiem vai reti sastopamiem darbiem, skolēniem un studentiem ieteicamo darbu sarakstiem, pamatizglītības iegūšanu un tālākizglītību, ko valstis izvirzījušas par īpašu mērķi. Datņu formātu izvēle būtu jāierobežo, izvēloties formātu, kas atbilst ISO apstiprinātam starptautiskam standartam un kas saderīgs ar lielāko daļu "atvērto formātu" vai "pašreizējiem īpašniekiem" ⁽¹⁾.

3.5. Jānosaka atļauto kopiju skaits atbilstoši pilnvaroto lietotāju skaitam un ierobežotam glabāšanas termiņam ⁽²⁾.

3.6. Darbu pieejamība tiešsaistē rada īpašas problēmas, jo nepieciešamas papildu garantijas, lai lietotāji darbus neizplatītu tālāk. Dažiem lietotājiem būtu jāsedz licences un pakalpojuma izmaksas ⁽³⁾.

3.7. Jāapsver izmaiņu ieviešana direktīvā, lai nodrošinātu darbu patapināšanu tiešsaistē pētniecības un izglītības mērķiem ar stingri noteiktiem juridiskiem un tehniskiem nosacījumiem. Noteiktā kārtība un prasība izprast īpašās licences noteikumus, kā arī īpašie noteikumi attiecībā uz darbu patapināšanu tiešsaistē varētu sekmēt iedzīvotāju, īpaši jauniešu, izglītošanu autortiesību ievērošanas jomā. Komiteja vienmēr ir paudusi atbalstu izglītošanai intelektuālās jaunrades jautājumos, jo tā ir uz zināšanām balstītas ekonomikas ētikas pamatsastāvdaļa.

4. Nezināmu autoru darbi.

4.1. Nezināmu autoru darbi veido nozīmīgu jaunrades fonda daļu.

4.2. Komiteja uzskata, ka zaļajā grāmatā apskatīti svarīgākie jautājumi un ierosināti konkrēti, ļoti pozitīvi risinājumi. Vispusīgas izpētes rezultātā būtu regulāri jāpublicē nezināmu autoru darbu saraksts. Ja noteiktajā termiņā nav apzināts neviens tiesību subjekts, darbs nenonāktu publiskajā aprītē, bet atbilstošā autortiesību aizsardzības sistēmā gadījumam, ja kādreiz noskaidrotos tiesību subjekts. Dānijas un Ungārijas pieredze varētu būt licenču sistēmas izveides paraugs, tomēr Komiteja uzskata, ka ir iespējams un vēlams izstrādāt vienotu Eiropas parauga licenci.

4.3. Komiteja neuzskata, ka būtu jāizstrādā īpaša direktīva par nezināmu autoru darbiem. Šo darbu pārvaldībai nav nepieciešami jauni izņēmumi autortiesībās, bet gan īpaši licenču

pārvaldības noteikumi autortiesību sistēmas ietvaros. Komiteja uzskata, ka jaunas sadaļas iekļaušana pašreizējā direktīvā būtu piemērots risinājums.

4.4. Komisijai būtu periodiski jāpublicē un jāatjaunina par nezināmu autoru darbu pārvaldību atbildīgo iestāžu saraksts, un pēc piecu vai desmit gadu izmēģinājuma perioda, kurā paredzēts publicēt ziņojumu un statistikas datus, varētu apsvērt iespēju to pārskatīt.

5. Izņēmums attiecībā uz personām ar invaliditāti.

5.1. Komiteja uzskata, ka salīdzinājumā ar pašreiz vairākās Eiropas valstīs īstenoto pieeju jaunajai pieejai jābūt elastīgākai attiecībā uz dažādiem invaliditātes veidiem un apgrūtinātu piekļuvi darbiem, jo minētajām personām ir ne tikai apgrūtināta piekļuve darbiem invaliditātes dēļ, bet arī viņu zemie ienākumi neapšaubāmi ir finansiāls šķērslis, kas kavē piekļuvi informācijai, izglītībai un kultūrai, un no sociāla viedokļa tas nav pieļaujams.

5.2. Invalidu apvienību iesaistīšana ļautu pārskatīt izņēmumus saistībā ar dažādiem invaliditātes veidiem. Apvienības varētu arī iesaistīties invalidiem paredzētu termināliekārtu pārvaldībā un īpaši smagas invaliditātes gadījumā nodrošināt personālu, kas palīdzētu invalidiem. Šo atbalstu varētu finansēt no privātpersonu ziedojumiem un no apvienībām sniegtā publiskā atbalsta. Apvienības, tāpat kā bibliotēkas vai muzeji (vai sadarbībā ar tiem) varētu vienoties ar autoru pārstāvjiem par darbu izmantošanas nosacījumiem, kas nepieļauj pirātismu; Komiteja uzskata, ka ir jāpaplašina izņēmumi attiecībā uz datu bāzēm, jo pretējā gadījumā tiktu traucēta piekļuve uzziņu literatūrai, piemēram, enciklopēdijām un vārdnīcām. Šajā sakarā būtu jāpārskata direktīva par datu bāzēm, ņemot vērā izglītības mērķus, zināšanu pieejamību un invalidu piekļuvi darbiem.

5.3. Apvienības varētu piedalīties arī izglītošanas pasākumos par licenču noteikumu ievērošanu. Lietotāji ir jāpārliecina, ka autortiesību ievērošana ir būtisks nosacījums turpmākai jaunradei. Tomēr nebūtu taisnīgi, ja invalidiem būtu jāsedz licences un termināliekārtu izmaksas; ir vajadzīgs izņēmums attiecībā uz visiem invaliditātes veidiem, kas apgrūtināta piekļuvi darbiem. Šie izdevumi būtu jāsedz valsts iestādēm, kuru pienākums ir nodrošināt invalidu piekļuvi darbiem, tai skaitā datu bāzēm un programmatūrai. Attiecīgi būtu jāpielāgo tiesību akti par datu bāzēm ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Katrā datnē jābūt norādei uz obligātās licences skaidrojumu, kurā iekļauti konkrēti noteikumi par tās izmantošanu.

⁽²⁾ Piemēram, viena kopija uz vietas, otra — līdzīgā iestādē saskaņā ar savstarpēju vienošanos par glabāšanu un trešā — datu uzglabāšanas serverī.

⁽³⁾ Piemēram, pētniekiem īpašās zinātniskās izpētes jomās nepieciešamā dokumentācija, kā arī laboratorijām un citiem uzņēmumiem nepieciešamā dokumentācija.

⁽⁴⁾ Jāpielāgo gan oriģinālās, gan *sui generis* datu bāzes (vārdnīcas, enciklopēdijas utt.).

5.4. Eiropas lielākajām valsts bibliotēkām un muzejiem būtu jāuzliek pienākums nodrošināt darbu pieejamību īpašā, invalīdiem piemērotā formātā, sedzot izdevumus no reģionālā vai valstu kultūras budžeta. Šāda politika atbilstu prasībai apkarot jebkura veida diskrimināciju un nodrošināt visu iedzīvotāju līdztiesību.

5.5. Direktīvā paredzētais izņēmums izglītības un pētniecības mērķiem tiek piemērots pārāk ierobežotā veidā; izņēmums būtu jāpiemēro plašāk, saskaņā ar PTO testu iekļaujot dokumentā norādi uz avotu un autoru, kā arī lietošanas nosacījumus un aizliegumu izgatavot nelikumīgu kopiju.

5.6. Obligātās licences sistēmu varētu attiecināt uz darbu patapināšanu tiešsaistē izglītības un pētniecības mērķiem, pamatojoties uz vienota parauga līgumu starp iestādēm, kas patapina darbus, un iestādēm, kas pilnvarotas apkopot autoratlīdzību.

5.7. Izņēmums jāpiemēro gan profesionālo pedagogu izvēlētajai kāda darba daļai, gan arī darbam pilnā apjomā: kritēriju nosaka izglītības apsvērumi. Ar to tiktu stiprināta juridiskā noteiktība un netiktu ierobežotas reproducēšanas tiesības. Eiropas izglītības sistēmā ar lielāku saskaņotību varētu panākt, ka likumīga darbība vienā valstī netiktu uzskatīta par pirātismu citā valstī.

5.8. Tālmācības jomā ir jānodrošina, ka studenti un Eiropas pilsoņi, kas dzīvo trešās valstīs, var mājās izmantot kopijas (mācību materiālus).

6. Lietotāju radīts saturs.

6.1. Attīstoties *Web 2.0*, šis jautājums kļūst arvien aktuālāks ⁽¹⁾. Autortiesības vai autora apstiprināta alternatīva licence, var tikt mainīti vai papildināti, neuzskatot to par pirātismu.

6.2. Šādu iniciatīvu, piemēram, līdzdalības enciklopēdiju gadījumā, vienkāršākais risinājums būtu noteikt atbilstošu licenci pēc *creative commons* vai *Wikipedia* licences parauga un ka "pirmais" autors nodrošinātu starpnieka lomu, pirms tiek veikts jebkāds papildinājums vai izmaiņas, vienlaikus nodrošinot ideju daudzveidību.

6.3. Šis piemērs vēlreiz apliecina, ka interneta un autortiesību līdzaspastāvēšana nav vienkārša.

6.4. Internetā pieejamo darbu autoru honorāri biežāk saistīti ar netiešiem, piemēram, no reklāmas gūtiem ienākumiem, nevis ar maksu par tiešām licencēm vai par abonēšanu. Kaut arī abonēšana kļūst arvien izplatītāka, Interneta "biznesa modeli" izmanto netradicionālus izplatīšanas veidus, ko raksturo nemateriāls saturs un elektroniska pārsūtīšana. No šā viedokļa mēs vēl arvien esam pārejas posmā, meklējot jaunus autoratlīdzības veidus ⁽²⁾, jo nemateriālo darbu radīšanas un pārsūtīšanas izmaksas ir ievērojami zemākas nekā materiālo darbu tirdzniecības izmaksas.

6.5. Jāpanāk līdzsvars starp jaunajiem izplatīšanas veidiem, reproducēšanas tehnoloģijām, uz zināšanām balstītas sabiedrības vajadzībām un autortiesībām. Ja netiks izstrādāti tiesību akti un rasti jauni autoratlīdzības veidi, šādu līdzsvaru nevarēs panākt vienīgi ar represīvām metodēm, kas galvenokārt vērstas pret vecuma grupu, kas jūtas kā likumpārkāpēji. Ņemot vērā tehnoloģiju straujo attīstību un tās nozīmīgumu, steidzami ir jāpaplašina pašreiz pastāvošie ierobežojumi.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁾ Ar *Web 2.0* saprot saskarnes, kas vienlaikus nodrošina interneta lietotāju saikni ar tīmekļa vietni un ar citiem lietotājiem. Līdz ar to *Web 2.0* ir sabiedriska un interaktīvs tīmeklis.

⁽²⁾ Piemēram, *Google* iniciatīvas vai jaunākās *Microsoft* iniciatīvas.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz pētniecības kopīgu plānošanu – sadarbība kopīgu problēmu efektīvākai risināšanai””

COM(2008) 468 galīgā redakcija

(2009/C 228/09)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 15. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz pētniecības kopīgu plānošanu – sadarbība kopīgu problēmu efektīvākai risināšanai”,”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs – Josef ZBORIL kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 104 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK atzinīgi vērtē minēto paziņojumu un atzīmē, ka ierosinājums īstenot pētniecības un izstrādes stratēģisku pārrobežu pārvaldību ir ļoti svarīgs un steidzams, īpaši, lai paātrinātu progresu pētniecības un izstrādes galvenajās jomās. “Eiropas stratēģiskajā plānā” ir izstrādāta funkcionāla sistēma, kuras pamatā ir paraugprakse.

1.2. Lai to panāktu, dalībvalstīm ir jāīsteno process, kura mērķis ir veidot ciešāku dalībvalstu sadarbību pētniecības un izstrādes jomā, lai efektīvāk risinātu sabiedrības galvenos problēmjautājumus Eiropas un pasaules mērogā, kur īpaši svarīga loma ir publiskajai pētniecībai. Šajā sakarā EESK arī atzinīgi vērtē un atbalsta Konkurētspējas Padomes 2008. gada 2. decembra secinājumus⁽¹⁾ šajā jautājumā un piekrīt tajos iekļautajām nostādnēm.

1.3. EESK ir pārliecināta, ka ir jāizstrādā stratēģiskas pamatnostādnēs, ņemot vērā ES politiskās prioritātes. Lai īstenotu šo pieeju, pirmkārt ir vajadzīga stingra politiskā griba.

1.4. EESK norāda, ka jāizvairās no lejupejas pieejas pārmērīgas izmantošanas, un uzskata, ka, pirmkārt, jāizmanto augšupēja pieeja, tādējādi ievērojot iesaistīto dalībnieku stratēģiskās

intereses un sniedzot iespēju pētniecības un izstrādes potenciāla kopīgai izmantošanai.

1.5. Turklāt Komiteja uzsver, ka šāda saskaņošana nebūs viegla, galvenokārt vairāku valstu atšķirīgo interešu un politiskās gribas trūkuma dēļ ne tikai attiecībā uz zināšanu apmaiņu, bet arī uz pētniecības un izstrādes potenciāla kopīgu izmantošanu.

1.6. EESK pilnībā piekrīt, ka ir steidzami jāpalielina cilvēkresursi un finansējums, ņemot vērā konkurenci ar ekonomikas lielvalstīm. Taču tas nekādā ziņā nedrīkst apdraudēt sadarbību zinātnes jomā, tostarp ar minētajām valstīm un to pētniecības iestādēm⁽²⁾.

1.7. Vienlaikus Komiteja secina, ka pārrobežu darbību kopīga plānošana pētniecības un izstrādes jomā būs ļoti grūti īstenojama, jo tā prasīs atvērtāku un uz sadarbību orientētu pieeju⁽³⁾, un ka panākt šādas pārmaiņas nebūs viegli.

1.8. Atzīstot un atzinīgi vērtējot pašreizējo kopīgo pārrobežu projektu un sadarbības plašo klāstu, kā arī to izcilos rezultātus, Komiteja iesaka stratēģiskās plānošanas jaunajā koncepcijā izmantot vērtīgo pieredzi, kas gūta šo programmu īstenošanā. Būtu jāizdara arī nepieciešamie secinājumi no neveiksmēm pētniecības kopīgas plānošanas procesa izstrādē.

⁽¹⁾ Eiropas Savienības Padome, 03.12.2008 (16.12) 16775/08, RECH 411; COMPET 551; pielikums.

⁽²⁾ Skatīt atzinumu INT/461, CESE 1021/2009, 11.6.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽³⁾ Skatīt atzinumu INT/448, CESE 330/2009, 26.2.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

1.9. Lai efektīvāk un ātrāk piemērotu iegūtās zinātnes atziņas, visā procesā attiecīgi jāiesaista privātais sektors. Taču Komiteja uzsver, ka privātā sektora iesaistīšana rada grūtības, īpaši attiecībā uz rezultātu izmantošanu, jautājumu par intelektuālo īpašumu utt.⁽¹⁾

1.10. EESK uzskata, ka šajās būtiskajās Kopienas darbības jomās jāizveido kvalitatīva darba vide, kas veicinātu dalībvalstu līdzdalību, īpaši to pētniecības un izstrādes potenciāla iesaistīšanos, lai atbalstītu un piemērotu augšupēju pieeju un iegūtu nepieciešamo finansējumu. Lai novērstu iespējamās šķēršļus, ir būtiski nodrošināt līdzekļu pietiekamu mobilitāti un atbalsta noteikumus.

1.11. Šādas darba vides izveidē jāņem vērā ne tikai faktori, kas sekmē atbalstu, bet arī sīki jāizvērtē riska faktori, kas apdraud kopīgas plānošanas principu Eiropas līmenī.

1.12. Komiteja vēlreiz apstiprina, ka ir steidzami jāizveido Eiropas pētniecības infrastruktūra⁽²⁾, kas sekmētu kopīgas plānošanas vispārējos mērķus un palielinātu Eiropas pievienoto vērtību. Šajā sakarā EESK aicina dalībvalstis nekavējoties inovatīvā veidā īstenot šo Komisijas ierosināto iniciatīvu.

1.13. Komiteja atzinīgi vērtē "Augsta līmeņa kopīgas plānošanas grupas" izveidi, kuras uzdevums apzināt kopīgas plānošanas tematus pēc plašas sabiedriskās apspriešanās ar dažādām reģionālajām, valstu un Eiropas zinātniskajām aprindām un attiecīgajos gadījumos — ar privātā sektora pārstāvjiem. Šo pasākumu rezultātā Padome pēc Komisijas priekšlikuma vēlākais 2010. gadā varētu apstiprināt kopīgas plānošanas iniciatīvas.

2. Ievads un Komisijas dokumenta kopsavilkums.

2.1. Eiropai jāiegulda pētniecībā vairāk līdzekļu, un šie līdzekļi jāiegulda mērķtiecīgi, lai sasniegtu izvirzīto mērķi — līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību. Lisabonas stratēģijā norādīts, ka neatliekamākais mērķis ir pāreja uz zināšanām balstītu

sabiedrību, kuras pamatā ir zinātne, tehnoloģijas un jauninājumi, un aicināts veikt lielākus un efektīvākus ieguldījumus pētniecībā.

2.2. Kopīga plānošana ir jauna iniciatīva, kas iezīmē pārmaiņas Eiropas sadarbībā pētniecības jomā. Ar to saprot brīvprātīgu procesu jaunai dalībvalstu partnerībai, kas balstās uz viennozīmīgiem principiem un pārredzamu vadību visaugstākajā līmenī. Kopīgas plānošanas mērķis ir palielināt publiskā sektora pētniecības iestādēm piešķirtā valsts finansējuma efektivitāti un nozīmi stratēģiskās nozarēs. Kopīga plānošana galvenokārt attiecas uz publiski finansētām pētniecības programmām, t.i., uz valsts iestāžu sadarbību. Tomēr rūpniecības uzņēmumiem, kā arī citām ieinteresētajām pusēm būtu jāpiedalās konsultāciju procesā un atsevišķu kopīgas plānošanas iniciatīvu īstenošanā.

2.3. Šis paziņojums ir atbilde ieinteresēto pušu prasībai piemērot mērķtiecīgu un augšupēju pieeju apvienojumā ar stratēģisku vadību Eiropas līmenī, ņemot vērā, ka ieinteresētās puses noraidīja metodi, kura izstrādes pamatā bija universāls modelis.

2.4. Šis paziņojums ir viena no piecām Komisijas plānotajām politiskajām iniciatīvām pēc Zaļās grāmatas "Eiropas pētniecības telpa: jaunas perspektīvas"⁽³⁾ pieņemšanas 2008. gadā. Paziņojumā īpaša uzmanība veltīta "pētniecības programmu optimizēšanas un pētniecības prioritāšu" aspektam un paziņojums ir nākamais solis ceļā uz "piekto brīvību", novēršot šķēršļus zināšanu brīvai aprītei.

2.5. Salīdzinājumā ar tās galvenajiem partneriem Eiropas ieguldījumi pētniecībā joprojām ir pārāk mazi, un gan publiskā, gan privātā sektora ieguldījumi pētniecībā un izstrādē pēdējos desmit gados kopumā nav mainījušies. Eiropai ir ne tikai ātri un ievērojami jāpalielina ieguldījumi, bet arī jāatrod jauni un inovatoriski paņēmieni, kā lietderīgāk un efektīvāk izmantot pētniecībai un izstrādei piešķirtos ierobežotos līdzekļus. Eiropai arī jāpanāk, lai pētniecības rezultāti sekmētu sabiedrības labklājību un ekonomikas izaugsmi.

⁽³⁾ Papildus šim paziņojumam Komisija 2008. gadā pieņēma — ieteikumu par intelektuālā īpašuma pārvaldību zināšanu pārneses darbības un labas prakses kodeksu universitātēm un citām publiskā sektora pētniecības iestādēm, COM(2008) 1329, 10.4.2008, — paziņojumu "Labāka karjera un lielāka mobilitāte: Eiropas partnerība pētniekiem", COM(2008) 317, 23.5.2008. Turklāt Komisija pašreiz gatavo Padomes regulu par Kopienas tiesisko regulējumu Eiropas pētniecības infrastruktūrai un paziņojumu par Eiropas pamatstratēģiju starptautiskajai sadarbībai zinātnes un tehnoloģijas jomā.

⁽¹⁾ Skatīt atzinumu INT/448, CESE 330/2009, 26.2.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽²⁾ Atzinums INT/450, CESE 40/2009 – 2008/0148 (CNS), 15.1.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

2.6. Dalībvalstis un Kopiena pēdējos gados ir uzsākušas vairākas iniciatīvas, lai palielinātu publiskā sektora pētniecības efektivitāti. Leinteresētās puses norāda, ka trūkums ES pētniecības un izstrādes jomā ir nepietiekamā sadarbība un koordinācija starp publiski finansētajām dalībvalstu pētniecības un izstrādes programmām. Tomēr, neraugoties uz pēdējos gados īstenotajiem centieniem šo problēmu atrisināt, Eiropas pētniecības nozare vēl joprojām ir sadrumstalota.

2.7. Valstu līmenī 85 % no publiski finansētās pētniecības un izstrādes darbībām šobrīd tiek plānotas, finansētas, uzraudzītas un novērtētas, bet sadarbība un koordinācija starpvalstu līmenī ir nepietiekama. Sadarbības pārrobežu finansējums ietver nepilnus 6 % no kopējiem ieguldījumiem pētniecībā un izstrādes jomā un tikai 15 % no Eiropas publiski finansētās civilās pētniecības un izstrādes (no tiem 10 % attiecas uz starpvaldību organizācijām un programmām un 5 % — uz pamatprogrammu).

2.8. Nebūtu pareizi apgalvot, ka visas pētniecības programmas jāīsteno sadarbības ietvaros un ka jāpārtrauc programmu īstenošana valsts līmenī. Par iemeslu šādai situācijai drīzāk ir tas, ka līdz šim visai Eiropai vai lielai tās daļai stratēģiski svarīgās jomās publiski finansētas pētniecības programmu sadrumstalotības rezultātā pētniecības efektivitāte ir zema un rada Eiropai ievērojamas izmaksas, un kavē sabiedrības mērķu sasniegšanu.

2.9. Daži Eiropas lielākie zinātnes sasniegumi gūti, pateicoties pētniecībai un izstrādei paredzētā publiskā finansējuma apvienošanai pārrobežu līmenī un, galvenokārt, kopīgu pētniecības struktūru izveidošanai⁽¹⁾. Šo kopīgo iniciatīvu ietekme varēja būt lielāka, ja būtu īstenota mērķtiecīgāka stratēģiska pieeja, kuru papildinātu pietiekama politiska apņēmība un pārredzamība un elastīgums. Nav lietderīgi palielināt šo iniciatīvu skaitu un paplašināt 7. pamatprogrammas vispārējo dimensiju, ja netiek ieviesta efektīva kopīga stratēģiskā plānošana.

2.10. Kopīga plānošana nozīmē arī Eiropas pētniecības telpas pārstrukturēšanu. Tas ir ilgtermiņa stratēģisks process ar mērķi stiprināt Eiropas rīcībspēju risināt svarīgas ekonomiskas un sabiedriskas problēmas (piemēram, savstarpēji saistītās klimata un enerģijas problēmas). Kopīgas plānošanas mērķis ir panākt strukturējošu rezultātu, lai tādējādi paaugstinātu pētniecībai paredzētā publiskā finansējuma efektivitāti un ietekmi. Kopīga plānošana nozīmē, ka dalībvalstis ir gatavas noteikt un īstenot kopīgas pētniecības programmas, iekļaujot tajās kopīgi pieņemtos daudzgadu pasākumus un finansēšanas mehānismus.

2.11. Lai uzsāktu kopīgu plānošanu, ir jāmaina domāšanas veids dalībvalstīs. Īpaši vajadzīgas ir konkrētas dalībvalstu saistības un darbības. Dalībvalstīm ir jāpārskata un jāreorganizē pētniecības programmu izstrāde un īstenošana, orientējot tās uz kopīgiem mērķiem. Šā iemesla dēļ kopīgai plānošanai jābūt brīvprātīgam procesam, kura pamatā ir "mainīgas ģeometrijas" princips un brīva piekļuve.

2.12. Kopīgas plānošanas ietvaros *a priori* nav paredzēts izmantot Kopienas finansējumu, kaut gan Septītā pamatprogramma var to veicināt. Galvenais uzdevums ir panākt, lai dalībvalstis izstrādātu kopējās stratēģijas un apvienotu to resursus. Vienlaikus nav izslēgta iespēja, ka Kopiena piešķir papildu finansējumu atkarībā no attiecīgo iniciatīvu pievienotās vērtības, to Eiropas dimensijas un iespējamās strukturējošās ietekmes.

2.13. Komisija ierosina pragmatisku metodi kopīgas plānošanas īstenošanai atsevišķās iepriekš noteiktās jomās. Kopīgas stratēģiskās plānošanas metodes pamatā ir pieredze, kas gūta saistībā Eiropas Tehnoloģiju platformās, un šī metode ir pielāgota publiski finansētām pētniecības programmām. Metode ietver vairākus secīgus posmus, kas atbilst pētniecības programmu aprites ciklam, sākot ar programmu izstrādi līdz to īstenošanai, uzraudzībai un novērtēšanai.

2.14. Kopīgu plānošanu var sekmēt šādi pamatnosacījumi:

- panākt vienošanos par vairākiem kopīgiem speciālistu veiktās salīdzinošās novērtēšanas principiem un procedūrām ("zinātniskie spēles noteikumi");
- izstrādāt kopīgas metodes attiecībā uz prognozēšanas darbībām, kā arī metodes nacionālo vai reģionālo programmu vai īpašās pētniecības jomās veikto ieguldījumu kopīgam novērtējumam ("stratēģiskie spēles noteikumi", kuriem nepieciešams elastīgums un intuīcija, ņemot vērā neprognozējamus faktorus);
- definēt valstu vai reģionālo iestāžu kopīgus pārrobežu finansējuma principus ("spēles finanšu noteikumi");
- ieviest efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību un sekmētu pētniecības rezultātu izplatīšanu un to optimālu izmantošanu.

⁽¹⁾ Skatīt atzinumu INT/450, CESE 40/2009 – 2008/0148 (CNS), 15.1.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. EESK atzinīgi vērtē minēto paziņojumu un atzīmē, ka ierosinājums īstenot pētniecības un izstrādes darbību stratēģisku pārrobežu pārvaldību ir ļoti svarīgs un steidzams, īpaši, lai paātrinātu progresu pētniecības un izstrādes svarīgākajās jomās. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē un atbalsta Konkurētspējas Padomes 2008. gada 2. decembra secinājumus šajā jautājumā un piekrīt tajos iekļautajām nostādnēm.

3.2. Minētajam ierosinājumam ir pozitīvi aspekti, jo tā mērķis ir panākt pēc iespējas efektīvāku publiskā finansējuma izmantošanu, pateicoties pētniecības pamatnostādņu stratēģiskai koordinācijai, un uzlabot dalībvalstu pētniecības un izstrādes potenciālu, pateicoties plašai starptautiskai sadarbībai saistībā ar kopīgi plānotiem un izstrādātiem pētniecības projektiem.

3.3. Komiteja atzinīgi vērtē izstrādāto ietekmes novērtējumu, kura rezultātā no četriem iespējamajiem "Eiropas stratēģiskā plāna" variantiem izvēlēts viens, kurā, balstoties uz pašreizējo paraugpraksi, izstrādāta funkcionāla sistēma, kuras ietvaros dalībvalstis varēs noteikt kopīgas plānošanas jomas.

3.4. Turklāt Komiteja atzinīgi vērtē, ka energotehnoloģiju joma ir izvēlēta par koordinācijas izmēģinājuma projektu, un pilnībā atbalsta šo projektu un Komitejas jauno pieeju, kas pausta atzinumā par SET plānu ⁽¹⁾.

3.5. EESK ir pārliecināta, ka jāizstrādā stratēģiskās pamatnostādnes atbilstoši ES politiskajām prioritātēm.

3.6. EESK iesaka izvairīties no lejupējas pieejas pārmērīgas izmantošanas. Ņemot vērā, ka pastāvošie starptautiskie zinātnes tīkli apvieno vairākas pētniecības grupas un ka starptautiskās aģentūras, piemēram, Starptautiskā Enerģētikas aģentūra, tos daļēji atbalsta, Komiteja uzskata, ka dažādu dalībnieku iesaistīšanai attiecīgos projektos ir, pirmkārt, jāizmanto augšupēja pieeja, lai ievērotu dalībnieku stratēģiskās intereses un kopīgi izmantotu pētniecības un izstrādes potenciālu. Starptautiskās zinātniskās konferences varētu būt piemēroti forumi, kuru uzdevums būtu izstrādāt atbilstošus priekšlikumus.

3.7. Komiteja uzsver, ka to saskaņot nebūs viegli, galvenokārt vairāku valstu atšķirīgo interešu un politiskās gribas trūkuma dēļ ne tikai attiecībā uz zināšanu apmaiņu, bet arī uz pētniecības un

izstrādes potenciāla kopīgu izmantošanu. Lai veiksmīgi īstenotu šo ierosinājumu, ir nepieciešama atvērtība un pārredzamība.

3.8. Atzīstot un atzinīgi vērtējot pašreizējo kopīgo pārrobežu projektu un sadarbības plašo klāstu, kā arī to izcilos rezultātus, Komiteja iesaka stratēģiskās plānošanas jaunajā koncepcijā izmantot vērtīgo pieredzi, kas gūta šo programmu īstenošanā. Būtu jāizdara arī nepieciešamie secinājumi no neveiksmēm pētniecības kopīgas plānošanas procesa izstrādē.

3.9. EESK pilnībā piekrīt, ka minētais ierosinājums ir jāīsteno nekavējoties, vienlaicīgi palielinot cilvēkresursus un finansējumu, lai ES varētu uzlabot savu ietekmi un ekonomisko konkurētspēju attiecībā pret galvenajiem sāncensiem — Amerikas Savienotajām Valstīm un Āzijas valstīm. Taču tas nedrīkst apdraudēt zinātnisko sadarbību, īpaši ar minētajām valstīm un to pētniecības iestādēm ⁽²⁾.

3.10. Komiteja arī secina, ka pētniecības un izstrādes pārrobežu darbību kopīga plānošana būs grūti īstenojama, jo tā prasīs atklātāku un uz sadarbību orientētu attieksmi ⁽³⁾, taču panākt šādas pārmaiņas nebūs viegli.

3.11. Lai efektīvāk un ātrāk piemērotu iegūtās zinātnes atziņas, kas ir galīgais kopīgās stratēģiskās plānošanas un zinātnisko risinājumu mērķis, visā procesā būs attiecīgi jāiesaista privātais sektors. Komiteja norāda kopīgas plānošanas princips ļaus izveidot šāda veida līdzdalību. Taču Komiteja uzsver, ka privātā sektora iesaistīšana radīs problēmas, īpaši attiecībā uz iegūto rezultātu izmantošanu, jautājumu par intelektuālo īpašumu utt ⁽⁴⁾.

3.12. Inovācijas process, tas ir, konkrēta iegūto zinātnes atziņu piemērošana būs atkarīga no dažādiem faktoriem vietējā līmenī, piemēram, esošās infrastruktūras, piekļuves kapitālam, nodokļu sloga vai nodokļu atlaidēm noteikta veida ieguldījumiem, vai arī rūpniecības uzņēmumu pieredzes saistībā ar līdzīgiem ieguldījumiem. Tas var attiekties arī uz tiešu pārliecināšanu ieguldīt, piemēram, saistībā ar atbrīvojumu no nodokļiem. Šie faktori var radīt pretrunas projektu ietvaros.

⁽¹⁾ Atzinums par Eiropas stratēģisko plānu energotehnoloģiju jomā (OV C 27, 3.2.2009., 53. lpp.).

⁽²⁾ Skatīt atzinumu INT/461, CESE 1021/2009, 11.6.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽³⁾ Skatīt atzinumu INT/448, CESE 330/2009, 26.2.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

⁽⁴⁾ Skatīt atzinumu INT/448, CESE 330/2009, 26.2.2009 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Pamatojoties uz zinātnes un tehnoloģiju attīstību, ir jāpiemēro kopīga stratēģiskā plānošana, lai atrastu un īstenotu atbilstošus efektīvus un ātrus risinājumus pašreizējām steidzamākajām sabiedrības problēmām (klīmata pārmaiņām, enerģijas efektīvu ražošanu un patēriņu, atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu ieskaitot, drošību, veselību un sabiedrības novecošanu).

4.2. Tas attiecas uz pamatpētniecības galveno stratēģisko jomu, kura saņem galvenokārt publisku finansējumu, kopīgas stratēģiskās plānošanas procesiem un risinājumiem pētniecības jomā. Šajā sakarā, pirmkārt, jākontrolē katra projekta sākumposms, īpaši attiecībā uz vēlamu dalībnieku noteikšanu un pietiekami motivējoša skatījuma izstrādi projektam, lai piesaistītu nozīmīgus dalībniekus.

4.2.1. No priekšlikuma noteikti nedrīkst izslēgt pamatpētniecību. Tajā ir jāparedz sadarbība šajā jomā, kurā nevar plānot konkrētu pielietojumu. Vēsture liecina, ka tieši pamatpētniecībā ir sasniegti vislielākie panākumi, piemēram, lāzeris, kvantu mehānika vai elektromagnētisma teorija.

4.3. Kaut arī ierosināto kopīgo stratēģisko plānošanu veiks un finansēs iesaistītās dalībvalstis, saglabājot arī kontroli pār to, kopīgas pieejas izstrādes sākumposmā Kopienas iestāžu uzdevums ir darbību uzsākšana un īpaši to koordinācija. Komisija, kā arī citas organizācijas, var piedalīties kā starpnieki, kas gatavi sniegt nepieciešamo palīdzību dalībvalstīm, kuras ir iesaistītas kopīgas plānošanas iniciatīvās. Eiropas Savienības Padomei ir jānodrošina darbību efektīva uzraudzība. Pateicoties šādai atvērtai pieejai, dalībvalstis būs informētas par plānotajām vai patlaban īstenotajām iniciatīvām.

4.4. Ir arī ļoti svarīgi, lai kopīgas plānošanas ietvaros tiktu piemērota reāli īstenojama un elastīga pieeja un lai plānošana notiktu pakāpeniski, tādējādi maksimāli palielinot tās iespējamo struktūrējošo un sabiedrisko ietekmi.

4.5. EESK uzskata, ka šajās būtiskajās Kopienas darbības jomās nepieciešams izveidot kvalitatīvu darba vidi, kas veicinātu dažādu dalībvalstu līdzdalību un dalīšanos pieredzē pētniecības un attīstības jomā, lai atbalstītu un pielietotu augšupēju pieeju, un iegūtu nepieciešamo finansējumu. Lai to panāktu, Komisijai, pamatojoties uz esošām kopīgām pētniecības programmām, ir

nekavējoties jāveicina sadarbība starp ieinteresētajām pusēm. Ir būtiski nodrošināt līdzekļu pietiekamu mobilitāti un atbalsta nosacījumus.

4.6. Izstrādājot darbības sistēmas, ir jāņem vērā ne tikai faktori, kas sekmē atbalstu, bet arī sīki jāizvērtē riska faktori, kas apdraud kopīgu plānošanu un konkrēto rezultātu piemērošanu. Riska nepietiekams novērtējums neļaus veiksmīgi attīstīt idejas īstenošanas procesā. Paziņojums un ar to saistītie dokumenti liecina, ka Komisija ir pienācīgi izvērtējusi šos faktorus.

4.7. Ir rūpīgi jāuzrauga SET plāna izmēģinājuma projekts un jāizvērtē procesi, kurus īsteno šī plāna ietvaros, lai iegūtā pieredze palīdzētu uzlabot Eiropas stratēģisko plānu pārrobežu sadarbības plānošanai pētniecības un attīstības jomā. Eiropas pētniecības un izstrādes nozares pārstāvjiem tas būs pieredzes gūšanas process.

4.8. Ir jāizveido jaunas organizatoriskās struktūras tajās pārrobežu pētniecības un attīstības jomās, kurās tās sniegs konkrētu ieguldījumu Eiropas mērogā un radīs būtisku pievienoto vērtību. EESK arī uzskata, ka nepieciešams pilnībā izmantot to organizatorisko struktūru potenciālu, kuras jau guvušas panākumus (zinātnes vai starptautiskās sadarbības jomās) vai efektīvi veicinājušas izstrādi.

4.9. Komiteja piekrīt iedalīt pētniecības un attīstības darbību kopīgo stratēģisko plānošanu un īstenošanu trijos posmos.

4.9.1. Vispirms jāizstrādā **kopējs skatījums** iepriekš saskaņotā jomā, nosakot ilgtermiņa mērķi(-us), kuru apstiprina politiskajā līmenī. Kopējo skatījumu jāizstrādā, balstoties uz ticamiem pierādījumiem, apspriešanos ar ieinteresētajām personām, jo īpaši ar zinātnes un rūpniecības pārstāvjiem, un pašreizējo programmu un iespēju kopīgi veikta novērtējuma.

4.9.2. Pamatojoties uz kopējo skatījumu, jāizstrādā **stratēģiskā pētniecības programma**, kas aptver konkrētus, izmērāmus, sasniedzamus, atbilstīgus mērķus ar noteiktiem termiņiem (SMART). Šai stratēģiskajai pētniecības programmai ir jānodrošina saikne starp kopējā skatījuma mērķiem un nepieciešamajiem resursiem (cilvēkresursiem, finanšu un organizatoriskajiem resursiem), tādējādi sekmējot projekta veiksmīgu izstrādi, pateicoties nepieciešamajām zināšanām noteiktā pētniecības jomā.

4.9.3. Lai **īstenotu stratēģisko pētniecības programmu**, ir jāizmanto un jāstiprina visus politikas instrumentus publiski finansētas pētniecības jomā (nacionālās un reģionālās pētniecības programmas, starpvaldību pētniecību organizācijas un sadarbības programmas, pētniecības infrastruktūras, mobilitātes shēmas utt.). Īstenošanas gaitā var piesaistīt ES finansējumu un instrumentus, izmantojot Pamatprogrammu. Jānodrošina regulāra to panākumu novērtēšana un uzraudzība, kas gūti, īstenojot kopīgo plānošanu. Šīs novērtēšanas un uzraudzības rezultāti jā dara zināmi politikas veidotājiem.

4.10. Tā kā kopīgas plānošanas projektus, tāpat kā Eiropas pētniecības infrastruktūru finansēs dalībvalstis, ir būtiski nodro-

šināt šā finansējuma koordināciju. Komiteja uzsver, ka jāpanāk mijiedarbība starp Eiropas pētniecības infrastruktūras izveidi, kopīgu plānošanu un 7. pamatprogrammu. Vienlaikus Komiteja atzīmē, ka atsevišķas dalībvalstis nepievērš pietiekamu uzmanību šīm iniciatīvām.

4.11. Komiteja atzinīgi vērtē “Augsta līmeņa kopīgas plānošanas grupas” izveidi, kuras uzdevums apzināt kopīgas plānošanas tematus pēc plašas sabiedriskās apspriešanās ar dažādām reģionālajām, valstu un Eiropas zinātniskajām aprindām un attiecīgajos gadījumos — ar privātā sektora pārstāvjiem. Šo pasākumu rezultātā Padome pēc Komisijas priekšlikuma vēlākais 2010. gadā varētu apstiprināt kopīgas plānošanas iniciatīvas.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvā 2006/48/EK un Direktīvā 2006/49/EK izdara grozījumus attiecībā uz bankām, kas saistītas ar galvenajām iestādēm, dažiem pašu kapitāla posteņiem, lieliem riska darījumiem, uzraudzības pasākumiem un krīzes pārvaldību”

COM(2008) 602 galīgā redakcija – 2008/0191 (COD)

(2009/C 228/10)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 47. pantu 2008. gada 22. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvā 2006/48/EK un Direktīvā 2006/49/EK izdara grozījumus attiecībā uz bankām, kas saistītas ar galvenajām iestādēm, dažiem pašu kapitāla posteņiem, lieliem riska darījumiem, uzraudzības pasākumiem un krīzes pārvaldību”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs — BURANI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. martā, ar 179 balsīm par, 4 pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi.

1.1. Komiteja atbalsta Komisijas iniciatīvu, kurā izpaužas Komisijas vēlme pastāvīgi pārskatīt pasākumus, lai uzlabotu un atjauninātu ar Bāzeles vienošanos izveidoto tiesisko regulējumu. Principā tā piekrīt ierosinātajiem noteikumiem, lai gan vēlas veikt dažas piezīmes attiecībā uz atsevišķiem aspektiem, kas tomēr neietekmē priekšlikumu kopumā.

1.2. Uz **kapitāla hibrīda** instrumentiem, kuriem piemīt gan pašu kapitāla, gan parāda vērtspapīru īpašības, pašlaik attiecas valstu regulējums, kas jāsaskaņo, lai radītu godīgus konkurences apstākļus starptautiskā līmenī. Komisija nedefinē precīzi šos instrumentus, jo tie nemitīgi mainās un attīstās, taču formulē to atbilstības pamatprincipus, proti, to sākotnējais termiņš nevar būt īsāks par 30 gadiem, tiem jābūt pilnībā apmaksātiem un tiem jābūt tā veidotiem, ka tie pilnībā sedz zaudējumus. Turklāt tie nedrīkst pārmērīgi pārsniegt pašu kapitālu. Valstu iestādēm ir tiesības iejaukties, lai kavētu pārmērīgu pieaugumu.

1.3. Attiecībā uz **saistītiem klientiem** priekšlikumā ir ieviests riska jēdziens, proti, risks, kas rodas grūtību dēļ uzņēmumā, no kura finansiāli ir atkarīgs kāds cits uzņēmums. Tajā pašā laikā ir vienkāršoti, saskaņoti un pārskatīti pienākumi par informēšanu. Liela riska darījumu jomā nozīmīgākais jauninājums ir tas, ka ievieš **vienotu ierobežojumu 25 % apmērā, kas attiecas arī uz starpbanku noguldījumiem**. EESK uzskata, ka minētais priekšraksts, ko acīmredzot ietekmēja pēdējā laika “katastrofās scenārijs”, ir jāpārskata, ņemot vērā šādu noguldījumu svarīgo nozīmi likviditātes regulēšanā, kā arī nosacīti mazo risku, ko tie rada parastos apstākļos salīdzinājumā ar citiem riska darījumu veidiem.

1.4. Priekšlikumā ieviests noteikums, ar kuru paredz, ka emitentiem, starpniekiem un pārvaldītājiem, kas tieši piedalījušies sarunās, strukturējuši un rakstiski izstrādājuši sākotnējo līgumu, kuru izveidotas saistības, jāuztur būtiska ekonomiskā ieinteresētība ne mazāk kā 5 % apmērā. Šā noteikuma pieņemšanu, šķiet, ietekmēja negatīvā pieredze ar ASV parāda saistībām, kas nodrošinātas ar ķīlu un kurām ir atšķirīgas raksturozīmes un izcelsme, salīdzinot ar parasto pārvēršanu vērtspapīros. EESK vēlas noskaidrot jaunā noteikuma ietekmi uz tirgu likviditāti.

1.5. Dalībvalstīm ir piešķirtas tiesības no riska darījumu aprēķina izslēgt **grupas iekšējos riska darījumus, ja darījumu partneri ir reģistrēti vienā un tajā pašā dalībvalstī**. Komiteja apzinās juridiskos iemeslus, kāpēc šādu noteikumu neattiecinā uz citās dalībvalstīs reģistrētiem darījumu partneriem, taču uzskata, ka parastos apstākļos ārvalstu darījumu partneru ignorēšana neļauj visaptveroši novērtēt konkrētā uzņēmuma risku. Saprātīgs risinājums varētu būt **atbrīvojumu attiecināšana uz visu grupu pēc katra gadījuma izvērtēšanas** un šādu tiesību atcelšana pirmo sarežģījumu rašanās gadījumā.

1.6. Atsaucoties uz iepriekš minētajiem noteikumiem, taču vispārīgā kontekstā Komiteja vēlreiz vēlas iebilst pret **dalībvalstīm piešķirtajām tiesībām pieņemt vai nepieņemt noteiktus noteikumus**, jo tas neatbilst saskaņošanas un vienlīdzīgu konkurences nosacījumu principam.

1.7. EESK uzskata, ka īpaša vērība ir jāpievērš riskam, ko rada iespējamie riska darījumi saistībā ar vēl neizlietotu **kredītkartes** kredītlīniju izmantošanu. Šādi riska darījumi patiesībā var kļūt ļoti svarīgi patēriņa un hipotekāro kredītu ierobežojuma laikā.

1.8. Attiecībā uz **uzraudzības pasākumiem** direktīvas priekšlikumā ir ietverti daži jauni nosacījumi, ar ko paredz uzlabot kontroles efektivitāti. Pirmām kārtām tajā ir ņemtas vērā “**sistēmiski nozīmīgas filiāles**”, kuru uzraudzība jāveic uzņēmējai dalībvalstij, ja situācija kļūst kritiska un iepriekš ir panākta vienošanās ar iesaistīto valstu iestādēm. EESK atbalsta šos noteikumus, taču uzsver, ka jāparedz pasākumi pēkšņu un negaidītu notikumu gadījumā.

1.9. EESK sevišķi atzinīgi vērtē konsolidētās uzraudzības iestādes izveidotās **uzraudzītāju kolēģijas**. Tajās ir pārstāvētas iestādes no dalībvalstīm, kurās ir nodibināti konkrētās grupas uzņēmumi. Šāda iniciatīva var tikai uzlabot grupu uzraudzības efektivitāti un nepieciešamības gadījumā nodrošināt ātru un atbilstošu pasākumu veikšanu.

2. Ievads.

2.1. Finanšu tirgu krīzes dēļ Komisijai bija jāpaātrina uzsāktā procedūra, ar ko paredz pastiprināt un nepieciešamības gadījumā grozīt saskaņā ar vienošanos “Bāzele II” pieņemtos un spēkā esošos Direktīvu 2006/48/EK un 2006/49/EK noteikumus par finanšu institūciju kapitāla prasībām. Jāpiebilst, ka pārdomas par jauniem noteikumiem bija uzsāktas jau pirms krīzes rašanās. Strukturēta tirgus reforma būtu jāīsteno pēc baltās grāmatas publicēšanas 2009. gada jūnijā. Ierosinātajā priekšlikumā iekļauti dažādi pasākumi, kuru mērķi ir šādi:

- legalizēt situāciju tajās dalībvalstīs, kuras ir piemērojušas atkāpes no iepriekšējās direktīvas 3. pantā paredzētajām prasībām, ar ko **banku tīkliem** nosaka izņēmuma statusu attiecībā uz piesardzīgas uzraudzības prasībām, un šādu iespēju piešķirt arī citām dalībvalstīm. Atbrīvojumi jāattiecinā arī uz banku tīkliem, kuru aktīvi pārsniedz 311 miljardus *euro* un kuriem ir vairāk nekā 5 miljoni dalībnieku (kooperatīvās bankas, kas saistītas ar galvenajām iestādēm);
- ieviest tādus principus un noteikumus, kas līdz šim nav formulēti Kopienas tiesību aktos, jo īpaši attiecībā uz **kapitāla hibrīda instrumentiem**;
- precizēt uzraudzības sistēmu krīžu pārvaldības jomā un izveidot **uzraudzītāju kolēģiju**.

2.2. Pirms direktīvas priekšlikuma izstrādes internetā notika apspriešanās ar ieinteresētajām pusēm. Dokuments tika sagatavots, ņemot vērā saņemtās atbildes un, protams, ievērojot pamatprincipus, uz ko balstījās minētā apspriešanās:

- starpbanku riska darījumi ir riskanti, un tāpēc arī attiecībā uz tiem ir jāpiemēro zināmi ierobežojumi;
- riska darījumu pārvēršanai vērtspapīros ir jānozīmē, ka arī iniciatori un sponsori (starpnieki) turpina uzņemties daļu attiecīgā riska, turklāt obligāti jāievieš pasākumi, kas ļauj pierādīt pienācīgu uzcītību un rūpību biznesa modeļa “radīt, lai izplatītu” (*originate to distribute*) gadījumā;

— uzraudzītāju kolēģija jāizveido visām pārrobežu bankām, un kolēģijas dalībnieku pienākumus ir ar Eiropas Banku uzraudzītāju komitejas starpniecību vienoties par starpniecības mehānismu.

2.3. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumus pēc to būtības, kā arī to vispārējo virzienu. Nesenie notikumi, kuriem mēs visi esam liecinieki, taču pirmām kārtām daži konkrēti noziedzīgi nodarījumi un rīcība ir mazinājuši sabiedrības uzticību finanšu sistēmai kopumā, un tādēļ ir jāveic atbilstīgi pasākumi. Tomēr bargo uzraudzības noteikumu dēļ nav jācieš uzņēmumiem un to klientiem. Pašreizējā krīze parādīja, ka uzraudzības noteikumiem ir arī liela sociālā nozīme, jo tie nodrošina tirgu stabilitāti un uzticamību.

3. Hibrīda kapitāls.

3.1. **Kapitāla hibrīda instrumenti** ir vērtspapīri, kuriem piemīt gan pašu kapitāla (akcijas), gan parāda vērtspapīru (obligācijas) īpašības, un tie piedāvā lielāku peļņu nekā obligācijas, taču salīdzinājumā ar akcijām negarantē balss tiesības vai garantē tās tikai daļēji.

3.1.1. Tā kā nav Kopienas tiesiskā regulējuma par hibrīda instrumentiem, dažādās dalībvalstīs piemēro atšķirīgus atbilstības kritērijus. Tādēļ netiek nodrošināti godīgi konkurences apstākļi un starptautiskām bankām ir iespēja nodarboties ar regulējuma arbitražu. Komisija nedefinē precīzi hibrīda instrumentus, uzskatot, ka inovācijas dēļ šāda definīcija var ātri novecot vai kļūt nepilnīga. Tā dod priekšroku to atbilstības pamatprincipu formulēšanai.

3.1.2. Kopumā instrumenti, ko var uzskatīt par sākotnējo pašu kapitālu (“1. līmeņa kapitāls”), ir visi tie instrumenti, kuri pilnībā sedz zaudējumus. Šī definīcija ietver hibrīda instrumentus, kuri ne tikai atbilst iepriekš minētajiem nosacījumiem, bet ir arī nekavējoties pieejami un likvidācijas gadījumā ir vislielākā mērā pakārtoti instrumenti. Noteikumi tika pieņemti jau 1998. gadā G10 līmenī, taču netika pārņemti Kopienas tiesību aktos.

3.1.3. No papildu norādījumiem un noteikumiem izriet, ka hibrīda instrumentiem nav jābūt datētiem vai to sākotnējais termiņš nevar būt īsāks par 30 gadiem. Normālos apstākļos tie sedz zaudējumus un ir vislielākā mērā pakārtotā prasība likvidācijas gadījumā. Tādējādi tie palīdz iestādei turpināt normālu darbību un netraucē rekapitalizāciju. EESK piekrīt pasākumiem, kurus Komisija paredz pieņemt.

3.2. Komisijas priekšlikumā ir paredzēti arī dažādi **ierobežojumi kvantitatīviem hibrīda instrumentiem**, kas nedrīkst būt pārāk attīstīti, lai nenodarītu kaitējumu akciju kapitālam vai pašu kapitālam, ja iestāde nav akciju sabiedrība. Ārkārtas apstākļos uzraudzības iestādes var atcelt šos ierobežojumus.

3.2.1. Uz bankām (kas nav akciju sabiedrības), piemēram, kooperatīvajām bankām, attiecas īpaši noteikumi, proti, dalībnieku sertifikāti, kas ir "vislielākā mērā pakārtotie instrumenti", tiek uzskatīti par konvertējamiem hibrīda instrumentiem, ja attiecīgais kapitāls ir pilnībā apmaksāts.

3.3. No jauna paredzētie gan kvalitatīvie, gan kvantitatīvie noteikumi par hibrīda instrumentiem var ietekmēt finanšu nozares turpmāko stratēģiju. Taču radikālu un strauju izmaiņu gadījumā pastāv tirgus satricinājuma risks. Komisija ierosina direktīvā paredzēt **30 gadu pārejas periodu**, un EESK uzskata, ka šāds termiņš atbilst pašreizējai situācijai un iespējamai attīstībai īstermiņā un vidējā termiņā, taču ilgtermiņā tas, iespējams, var radīt risku. Tomēr, šķiet, nav citu risinājumu.

4. Lielī riska darījumi.

4.1. Noteikumi par lieliem riska darījumiem tika pieņemti jau 1992. gadā, un kopš tā laika tie nav grozīti. Nesenie notikumi ir pierādījuši jauna regulējuma nepieciešamību. Komisijas priekšlikumā ir vairāk ņemts vērā ar noteiktiem riska darījumiem saistītais apdraudējums un vienlaikus mēģināts samazināt ar datu iegūšanu saistītās izmaksas, palielināt pārredzamību un radīt godīgākus konkurences apstākļus.

4.2. **Saistītu klientu** jēdziens ir grozīts. Līdz šim lielākā vērība tika pievērsta grūtībām, kas vienam uzņēmumam rodas cita uzņēmuma finansiālo problēmu dēļ. Jaunākie notikumi ir parādījuši, ka divi vai vairāki uzņēmumi var tikt pakļauti riskam, ja problēmas rodas uzņēmumā, no kura tie ir finansiāli atkarīgi.

4.3. Tāpat arī ir vienkāršoti un saskaņoti **pienākumi sniegt informāciju**, kuru izpilde bija dārga un sarežģīta un nozarei radīja lielākas izmaksas un grūtības. Vispamanāmākās izmaiņas attiecas uz prasību ziņot par **20 lielākajiem konsolidētajiem riska darījumiem**, ja tos aprēķina saskaņā ar iekšējo reitingu metodi. Dažādi piemērojamie ierobežojumi ir aizstāti ar vienu ierobežojumu 25 % apmērā.

4.4. Ir atcelta lielākā daļa dažādo, spēkā esošo **atbrīvojumu**, kurus nereti bija grūti izprast. Spēkā ir palikuši tikai tie, kas nerada paaugstinātu risku. To saraksts gan joprojām ir pietiekami garš, taču kopumā šķiet, ka tas atbilst rūpīgi izvērtētiem piesardzības kritērijiem.

4.5. EESK principā piekrīt ierosinātajam regulējumam, tomēr tā vēlas formulēt **dažas piezīmes** attiecībā uz atsevišķiem svarīgiem aspektiem.

4.5.1. Iepriekš 4.3. punktā minētajā 111. panta 1. punktā paredzēts vienots ierobežojums 25 % apmērā, un tas attiecas

arī uz starpbanku noguldījumiem. Ir saprotams minēto noteikumu pamatojums, proti, bija gadījumi, kad banku iestādes, tostarp arī ārēji stabilas, bankrotēja gandrīz bez brīdinājuma. Noteikumi, kuros būtu prātīgi apsvērt jaunāko gadījumu, tomēr nevar būt tik tālejoši, ka paredz katastrofas iespējamību. Piemērojot pārāk mazu riska ierobežojumu, kā tas, šķiet, ir starpbanku noguldījumu gadījumā, vienmēr samazinās likviditāte, bet jo sevišķi brīžos, kad tirgū ir saspringta situācija. Būtu vēlams pārskatīt minētos noteikumus un paredzēt **lielāku ierobežojumu starpbanku īstermiņa aizdevumiem**, vēl jo vairāk tāpēc, ka maksimālā likme 25 % apmērā tiktu piemērota neatkarīgi no to dzēšanas termiņa. Sevišķi šobrīd starpbanku īstermiņa aizdevumi var būt tirgus likviditāti regulējošs faktors. Turklāt kopumā tie ir mazāk riskanti par citiem riska darījumu veidiem. Nesenie notikumi, kas ir ārkārtas situācijas iznākums, apliecina šāda principa pamatotību. Tomēr ārkārtas situācijās nepieciešami ārkārtas pasākumi, savukārt parastos apstākļos jāpiemēro parastie noteikumi.

4.5.2. Ierosinātās direktīvas 113. panta d) punkta 4. apakšpunkts paredz, ka dalībvalstīm ir iespēja piešķirt atbrīvojumu no 111. panta 1. punkta piemērošanas. EESK, kas līdzīgos gadījumos vienmēr ir rīkojusies tieši tāpat, **stingri iebilst pret jebkādiem pasākumiem, kas var apdraudēt vienlīdzīgas konkurences nosacījumus**. Izvēles brīvība — vairāk nekā pienākums rīkoties vai nerīkoties — kavē saskaņošanu. EESK, tāpat kā jebkurš cits, labi apzinās, ka izvēles brīvības piešķiršana pienākumu vietā ir pragmatisks risinājums, kas nepieciešams atšķirīgu viedokļu gadījumā. Turklāt Komiteja uzskata, ka katrā direktīvā jābūt skaidri norādītam, ka noteikumi ir pienākums vai aizliegums, savukārt Parlamenta un Padomes debatēs būtu jālemj, vai tos pārveidot par fakultatīviem noteikumiem. Pamatojoties uz pārredzamības principu, debates ļautu sociālajiem partneriem iepazīties ar pamatojumu, ko izmanto, lai atbalstītu vai noraidītu konkrētos pasākumus.

4.5.3. Ja (80. panta 7. punkta d) apakšpunkts) sadarbības partneri būtu reģistrēti tajā pašā dalībvalstī, iepriekš paredzētie atbrīvojumi attiektos uz **riska darījumiem, kas rada kredītiespējas saistības pret mātesuzņēmumu** vai citiem grupas uzņēmumiem. Minētais ierobežojums nodara kaitējumu **starptautiskām grupām**, taču nepalielina tirgu drošību. **Atbrīvojumos jāietver** arī centralizēti vadītie **grupas iekšējie riska darījumi**, kurus veic vienai vienīgai konsolidētajai uzraudzības iestādei pakļautas iestādes. Minētais risinājums ir pretrunā valstu tiesību aktiem par likvidāciju un bankrotu, kuri krīzes situācijā vai pirms maksātnespējas stāvokļa rašanās aizliedz nodot vienas iestādes resursus citai. Turklāt direktīvas mērķis ir novērtēt **grupas vispārējo risku** neatkarīgi no pasākumiem, kas paredzēti iespējamās krīzes situācijas risināšanai.

4.5.4. Saprātīgs risinājums varētu būt šāds: piešķirt izņēmumu riska darījumiem, kas skar mātesuzņēmumu vai citās dalībvalstīs nodibinātas grupas uzņēmumus, un katrā konkrētā gadījumā piešķirt attiecīgu atļauju, t.i., **kamēr vien visas grupas stabilitāte tuvākajā nākotnē nerada raizes**. Šādu atļauju varētu nekavējoties atsaukt, ja uzraudzības iestāžu skatījumā uzņēmums vai visa grupa saskaras ar grūtībām.

4.6. Īpaša vērība ir jāpievērš **“riskā darījumiem, kas izriet no neizmantotiem kredītiem, kuri [...] klasificēti kā zema riska ārpusbilances posteņi”** (113. pants). **Kreditkaršu kopējā kredīta limits** ir augsts, jo īpaši atsevišķa veida iestāžu gadījumā. Kredītu ierobežojuma laikā var strauji samazināties neizmanto to līdzekļu apjoms. EESK uzskata, ka uzmanīgi un piesardzīgi jāizvērtē, kādu risku rada kartes kontā pieejamais **kredīts, kas netiek izmantots**.

5. Pārvēršana vērtspapīros.

5.1. Jaunajā 122. a pantā iekļauta prasība, ka emitentiem, starpniekiem un pārvaldītājiem jāuzņemas saistības uzturēt būtisku ekonomisko ieinteresētību vismaz 5 % apmērā tad, ja kredītiestāde nav piedalījies sākotnējā līguma noslēgšanā, kuras rezultātā radušās saistības.

5.2. Minētie noteikumi ir izstrādāti, balstoties uz ASV negatīvo pieredzi ar parāda saistībām, kas nodrošinātas ar ķīlu. Minētie noteikumi tādēļ varētu šķist pamatoti, tomēr jāpiebilst, ka šādi apstākļi radās galvenokārt nevis emitentu maksātnespējas dēļ, bet gan tādēļ, ka bija nekvalitatīvi hipotekārie kredīti, uz kuriem balstījās ar ķīlu nodrošinātās parāda saistības. Viena no ASV iestādēm apgalvoja, ka šāda situācija ir “apšaubāmu hipotekāro kredītu un nepietiekami stingru noteikumu” rezultāts. Tātad runa ir par atsevišķu gadījumu, lai gan, kā izrādās, tā sekas jūtas visā pasaulē. Ar ķīlu nodrošināto parāda saistību gadījumu tomēr nevar vispārināt, jo pārvēršana vērtspapīros ir tirgus likviditāti veicinošs instruments.

5.2.1. Ar pārvēršanu vērtspapīros saistītā kredītriska ieviešana ierobežo kredītiestāžu rīcības brīvību. EESK aicina rūpīgi izvērtēt šāda noteikuma ietekmi.

6. Uzraudzības pasākumi.

6.1. Pasaules finanšu tirgu skārusī krīze pierāda, ka jāpārskata uzraudzības struktūras un metodes, lai nodrošinātu pasākumus sistēmisko krīžu novēršanai un reaģēšanai ārkārtas situācijās.

6.2. Noteikumi par **informācijas apmaiņu un sadarbību** tika pārskatīti, proti, 42.a pantā ir ieviests jēdziens **“sistēmiski nozīmīga filiāle”**, tādējādi atzīstot, ka zināmos gadījumos **uzņēmējas valsts intereses ir pārākas par izcelsmes valsts principu**. EESK pauž pilnīgu piekrišanu šādai ļoti svarīgai pieejai.

6.3. Būtībā jaunie noteikumi paredz, ka uzņēmējas valsts kompetentās iestādes var iesniegt **pieprasījumu** izcelsmes valstij vai attiecīgajā gadījumā konsolidētajai uzraudzības iestādei, lūdzot savā teritorijā izveidoto filiāli atzīt par sistēmiski nozīmīgu, ja filiāles tirgus daļa ir lielāka par 2 % vai tās klātbūtne valsts tirgū ir nozīmīga. Šādā pieprasījumā jāiekļauj sava veida **“ietekmes novērtējums”**, kurā analizētas sekas, ko radītu maksājumu, mijieskaita un norēķinu sistēmas darbības apturēšana pilnībā vai uz laiku, un izklāstīta šādu pasākumu ietekme uz valsts tirgu.

6.4. Filiāles sistēmiskā nozīmīguma atzīšanas procedūru īsteno saskaņā ar konkrētu grafiku. Tomēr, lai būtu iespējams pieņemt steidzamus pasākumus, būtu lietderīgi izstrādāt **noteikumus, kurus var piemērot reālās ārkārtas situācijās** (130. pants). No jaundibināmo uzraudzītāju kolēģiju (131. a pants, sk. 6.5. punktu) un jau pastāvošās Eiropas Banku uzraudzītāju komitejas puses būtu jāļauj piemērot vienkāršotu kārtību, nodrošinot nepieciešamās garantijas.

6.5. Sevišķi lietderīgas ir konsolidētās uzraudzības iestādes izveidotās **uzraudzītāju kolēģijas** (131. a pants), kurās pārstāvētas attiecīgo dalībvalstu iestādes. Minētās kolēģijas ir īpaši svarīgas, lai, apmainoties ar informāciju un kopīgi definējot atbilstīgas uzraudzības metodes, būtu iespējams pastāvīgi un efektīvi kontrolēt starptautiskas grupas (un, cerams, veikt savlaicīgus pasākumus ārkārtas situācijās). EESK atzinīgi vērtē šo lēmumu, kā arī visus ierosinātos uzraudzības noteikumus, kas atbilst gan iepriekš publicētajām efektivitātes veicināšanas programmām, gan arī Finanšu pakalpojumu foruma (*Financial Services Forum*) vēlmēm.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pārrobežu maksājumiem Kopienā”

COM(2008) 640 galīgā redakcija – 2008/0194 (COD)

(2009/C 228/11)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 30. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pārrobežu maksājumiem Kopienā”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. martā. Ziņotājs — BURANI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. martā un 25. (24. marta sēdē), ar 178 balsīm par, 3 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē galvenās nostādnes, kas izvirzītas Komisijas priekšlikumā, kura pamatmērķis ir tiešā debeta maksājumus iekļaut maksājumu darījumos, uz kuriem attiecas regula par pārrobežu maksājumu sistēmām. Kopumā šī iniciatīva atbilst Komisijas centieniem panākt, lai *euro* zonā pārrobežu maksājumi tiktu uzskatīti par iekšzemes maksājumiem.

1.2. Dažas pārdomas izraisa fakts, ka pārrobežu tiešā debeta maksājumu apstrāde ir dārgāka par valsts robežās notiekošu līdzīgu darījumu apstrādi. Tādēļ EESK aicina Komisiju nodrošināt pārredzamību un sniegt informāciju par kārtību, metodoloģiju un pētījumu avotiem, kurus tā izmantojusi, lai nonāktu pie dažādiem secinājumiem. Lai pieņemtu līdzsvarotu lēmumu, ir jāpārzina fakti.

1.3. Tāpat jāatgādina: ja saskaņā ar ierosinājumu regula stātos spēkā 2009. gada novembrī, neatliktu daudz laika izstrādāt saimnieciskos plānus, jo to nevar izdarīt bez juridiskās noteiktības par “daudzpusējās savstarpējās apmaiņas maksu” (*Multilateral Interchange Fee* — MIF).

1.4. Priekšlikumā iekļautas arī divas prasības dalībvalstīm: ja valstī vēl nav iestādes, kas atbild par maksājumu sistēmām, tad tādu izveidot, kā arī izveidot atbilstošas struktūras sūdzību izskatīšanai. EESK uzskata, ka lielākajā daļā valstu šādas struktūras kādu laiku jau pastāv. Tādos gadījumos Komiteja brīdina par risku radīt jaunas struktūras, kuru funkcijas dublētu pastāvošo struktūru funkcijas vai pilnībā vai daļēji pārklātos ar tām.

1.5. Cita prasība dalībvalstīm ir “iedarbīgu, samērīgu un preventīvu” sankciju piemērošana tiem, kas regulas noteikumus neievēro vai tos pārkāpj. EESK tam piekrīt, bet norāda, ka dažādās valstīs veikto pasākumu salīdzinošā pētījuma publicē-

šana ļautu novērtēt, cik lielu nozīmi regulai piešķir katra dalībvalsts.

1.6. Regulu piemēro tikai tām valstīm, kas pievienojušās monetārajai savienībai. Valstis, kas ir ārpus *euro* zonas, var izvēlēties regulu piemērot savai valūtai. Tas, ka neviena valsts nav izmantojusi šo iespēju, ir viela pārdomām par valstu ieinteresētības pakāpi attiecībā uz šādu iniciatīvu lietderību.

2. Ievads.

2.1. Regula (EK) Nr. 2560/2001 par pārrobežu maksājumiem Kopienā ir spēkā no 2001. gada 31. decembra. Tajā paredzēts, ka katrā dalībvalstī pārrobežu maksājuma darījuma izmaksas ir vienādas ar tāda paša iekšzemes maksājuma izmaksām. Tā pašlaik ir piemērojama pārskaitījumiem, elektroniskajiem maksājumiem, dažāda veida maksājumiem ar kartēm, skaidras naudas izņemšanai no bankomātiem. Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu regulas, kurai būtu jāstājas spēkā 2009. gada 1. novembrī, darbības jomā tiek iekļauti tiešā debeta maksājumi, tiek uzlabota sūdzību izskatīšanas sistēma un vienkāršota statistikas datu sniegšanas sistēma.

2.2. Komisijas mērķis ir uzlabot iekšējā tirgus darbību attiecībā uz maksājumu pakalpojumiem *euro*, lai iekšzemes un starptautiskajiem darījumiem tiktu piemēroti vieni un tie paši noteikumi, tādējādi nodrošinot ietaupījumus un priekšrocības gan patērētājiem, gan ekonomikai kopumā. Īpaša uzmanība jāvelta strīdu izšķiršanai, lai risinātu patērētāju apvienību izvirzītos problēmjautājumus, bet statistikas ziņojumu sniegšana nozīmē lielu administratīvo slogu un lielas izmaksas kredītiestādēm.

2.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un piekrīt tās galvenajām nostādnēm; vienlaikus Komiteja vēlas izteikt dažas piezīmes un ierosinājumus, tādējādi tiecoties sniegt lietderīgu ieguldījumu notiekošajās diskusijās.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Pēc Komisijas uzstātajās prasībās vairāku gadu garumā banku nozare ir izveidojusi infrastruktūru vienoto *euro* maksājumu veikšanai (*Single Euro Payments Area – SEPA*), kas pašlaik darbojas apmierinoši gan no tehniskā un organizatoriskā viedokļa, gan izlīdzinot starptautisko un iekšzemes maksājumu izmaksas. Komisija apgalvo, ka iepriekš minēto “regulu tādēļ var uzskatīt pat *SEPA* aizsākumu”.

3.2. Tie ir sasniegumi, par kuriem var paust gandarījumu. Tomēr saglabājas būtiskas šaubas par to **atbilstību vienotā tirgus vispārējiem principiem**. Pirmkārt, vienotā *euro* maksājumu telpa (*SEPA*), ir paredzēta, lai risinātu **euro maksājumu** jautājumu. Valstis, kas neietilpst *euro* zonā, negūst nekādas priekšrocības, ja vien tās neveic maksājumus vienotajā valūtā. Var apgalvot, kas pēc paplašināšanās *SEPA* aptver **lielāko daļu maksājumu darījumu** Kopienas iekšienē un pastāv dažādu ātrumu iekšējais tirgus.

3.3. Otrkārt, **vienlīdzīgi noteikumi** iekšzemes un starptautiskajiem maksājumiem **ir piemērojami tikai katrā atsevišķā valstī**. Atšķirības starp valstīm joprojām pastāv, un dažos gadījumos tās ir pat ievērojamas. Tomēr atšķirības starp *euro* zonas valstu kopumu un valstīm, kas ir ārpus tās, ir vēl izteiktākas. Spēkā esošajā regulā paredzēts, ka to var brīvprātīgi piemērot arī valstis, kas atrodas ārpus *euro* zonas, tomēr līdz šim šāda iespēja nav plaši izmantota. Vispārīgi var secināt, ka **atbilstoša cenu konverģence ES vēl ir tāls mērķis**.

3.4. Turklāt cenu konverģence vēl nenozīmē ka iespējams panākt to viendabīgumu. Varētu tomēr panākt progresu ceļā uz pārredzamību un labāku atbilstību patērētāju prasībām, ja katrā valstī tiktu veikta rūpīga **salīdzinošā izmaksu analīze**. Pastāv ievērojamas atšķirības infrastruktūru izmaksās, nodokļu un sociālajās izmaksās, iekšzemes un starptautisko maksājumu organizācijas izmaksās un to apjomā. Šāda veida analīze varētu arī sniegt derīgas norādes par to, cik pamatots ir lēmums regulā iekļaut **visus** pārrobežu elektronisko maksājumu instrumentus.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Ar 1. panta 3. punktu no regulas darbības jomas tiek izslēgti maksājumi, ko maksājumu pakalpojumu sniedzēji veikuši **uz pašu rēķina**. Vajadzētu izslēgt arī pakalpojumus, ko veic **citiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem**. Komisija apgalvo, ka noteikumi jāsaprot tieši tā. Tādā gadījumā EESK ierosina pantu formulēt precīzāk un uzskata, ka būtu pretrunīgi, ja pakalpojumu sniegšanas brīvība tieši starp profesionāliem netiktu piemērota citiem profesionāliem, kas izmanto profesionālu starpnieku pakalpojumus.

4.2. Regulas 2.panta 1. punktā precizēts, ka regula attiecas **tikai uz elektroniskajiem maksājumu līdzekļiem**. Tātad tā neattiecas uz maksājumu instrumentiem, kuriem izmanto papīru, piemēram, čekiem un vekseliem. EESK tam pilnībā piekrīt, tomēr norāda, ka atšķirības dažādās valstīs piemērotajā komisijas maksā par šiem pakāpeniski izzūdošajiem maksājumu instrumentiem ir pārāk lielas, lai tās pamatotu tikai ar izmaksām. Piemēram, dažās valstīs augstu komisijas maksu, iespējams, piemēro ne tikai tādēļ, lai segtu izmaksas, bet arī kā **veidu, kas cilvēkus attur** no to izmantošanas elektronikas laikmetā. EESK atbalsta šādu pasākumu.

4.2.1. Turklāt 2. panta atsevišķā punktā vajadzētu izskaidrot minētā panta 1. punktā minēto jēdzienu “elektroniski maksājumu darījumi”. Ņemot vērā maksu par jauktajām tehnikām un saskaņā ar vispāratzītu praksi, jaunajā punktā vajadzētu nepārprotami noteikt, ka **elektroniski maksājumu darījumi neietver instrumentus, kuru pamatā ir papīra izmantošana**.

4.3. Jauninājums ir ieviests 1. panta 2. punktā: regulas piemērošana pārrobežu maksājumiem līdz 50 000 *euro*, ietverot **visus elektroniskos maksājumu instrumentus, tostarp tiešā debeta maksājumus**. EESK uzskata, ka attiecībā uz tiešā debeta maksājumiem ir lietderīgi izteikt dažas iebildes.

4.3.1. Tiešā debeta maksājumu gadījumā *SEPA* sistēma atšķiras no valstu sistēmām un ir sarežģītāka un detalizētāka. Starptautiskā tiešā debeta maksājuma maksas izlīdzināšana atbilstoši maksai par iekšzemes darījumu var apdraudēt principu, ar kuru saskaņā produktu vai pakalpojumu nevar pārdot zem pašizmaksas. Turklāt bieži vien kredītiestādes reklāmas nolūkos tiešā debeta maksājumu sistēmas, ko izmanto uzņēmumi, nevis individuālie patērētāji, saviem klientiem piedāvā ar labvēlīgiem nosacījumiem. Nosacījumi iekšzemes darījumiem tiek aprēķināti, lai segtu izmaksas, izmantojot zemu peļņas sliekšni, bet tos nevarētu attiecināt uz dārgākiem starptautiskajiem darījumiem. EESK ierosina **tiešā debeta maksājumus uz laiku izslēgt no regulas**, ar nosacījumu, ka tie tiks ieviesti, kad neatkarīga ekspertīze apstiprinās, ka nepastāv cenu un konkurences izkropļojuma risks.

4.3.2. Jebkurā gadījumā un, ievērojot pārredzamības pamatprincipu, Komisijai savs pētījums būtu jāpublicē, jo sevišķi tā daļa par iekšzemes un starptautiskajām izmaksām, un skaidri jānorāda kā, no kādiem avotiem un ar kādu metodoloģiju informācija ir iegūta un analizēta. Ja minēto elementu trūkst, jebkāda nostāja var likties nepamatota un nelīdzsvarota.

4.3.3. Turklāt EESK vērš uzmanību uz to, ka jaunajai regulai būtu jāstājas spēkā 2009. gada 1. novembrī. Šis termiņš šķiet pārāk tuvs, lai izstrādātu vidējā termiņa un ilgtermiņa saimnieciskos plānus. Lai izstrādātu šādus plānus, svarīga ir juridiskā noteiktība par daudzpusējas savstarpējās apmaiņas maksu (MIF).

4.4. Regulas 3. pantā apstiprināts spēkā esošajā regulā paredzētais princips: pārrobežu maksājumu komisijas maksai **jābūt tādai pašai kā maksai, ko tas pats pakalpojumu sniedzējs iekasē** par atbilstošiem iekšzemes maksājumiem. Šķiet, ka 2001. gadā pieņemtais noteikums tiek apmierinoši ievērots; tomēr pētījums šajā jautājumā norādītu, ka daudzās valstīs pastāv **lielas atšķirības starp izmaksām pārskaitījumiem euro un citās valūtās**. Tā ir diskriminācija, kas skar iedzīvotājus, kuri dzīvo ārpus euro zonas.

4.5. Nozīmīgs jauninājums ir ieviests 5. pantā: no 2010. gada 1. janvāra tiek atcelts **ziņošanas pienākums par pārskaitījumiem** līdz EUR 50 000, bet no 2012. gada 1. janvāra tas tiek atcelts pilnībā. Šī prasība, lai savāktu maksājumu bilances uzskaitē nepieciešamos datus, izraisīja problēmas un radīja lielas izmaksas. Dalībvalstis varēs iegūt datus, izmantojot citas sistēmas. EESK pilnībā atbalsta šo noteikumu.

4.6. Saskaņā ar 6. pantu dalībvalstīm jāieceļ iestādes, kuru pienākums ir nodrošināt regulas ievērošanu. Šāda prasība jau pastāvēja, un, šķiet, ka parasti tā tiek ievērota. Svarīgāks ir 7. panta noteikums, kurā paredzēts pienākums dalībvalstīm izstrādāt **sūdzību** un ārpustiesas strīdu **izskatīšanas procedūras**, tādējādi atbilstoši informējot sabiedrību. Šos uzdevumus var pildīt jaunas *ad hoc* struktūras vai jau esošās struktūras. EESK tam piekrīt, bet tikai attiecībā uz valstīm, kur šādas struktūras

vēl nepastāv, un brīdina par risku radīt jaunas struktūras, kuru funkcijas pārklātos ar esošo struktūru funkcijām. Komiteja turklāt norāda, ka ir maz ziņu par šādu struktūru darbību, bet jo īpaši par to skaitu, veidu un izskatīto lietu iznākumiem. Pilnīgas un pārredzamas informācijas trūkums traucē veikt **nopietnu pētījumu par prasību neizpildīšanas gadījumu raksturu un to faktisko skaitu**.

4.7. Saskaņā ar 10. pantu dalībvalstīm jāpieņem **“iedarbīgas, samērīgas un preventīvas”** sankcijas, ko piemēro par regulas pārkāpumiem, un jāziņo Komisijai par pieņemtajiem noteikumiem. Līdzīgi kā iepriekšējā punktā, arī šajā gadījumā ieinteresētajām pusēm jāsaņem **atbilstoša informācija**, lai vismaz varētu **novērtēt, cik lielu nozīmi katra dalībvalsts piešķir regulas ievērošanai**.

4.8. Atbilstoši 11. pantam dalībvalstis, kas atrodas ārpus euro zonas, **regulu var piemērot savai valūtai**. Tas atrisinātu problēmas un novērstu diskrimināciju, uz ko EESK norādīja 4.6. punktā. Pagaidām tomēr šķiet, ka dalībvalstis ir diezgan atturīgas pret šo priekšlikumu vai uz to neatsaucas vispār. EESK nevēlas izteikt piezīmes par šo aspektu, bet aicina Komisiju nopietni pārdomāt dažu risinājumu iedomāto popularitāti.

4.9. Regulai būtu jāstājas spēkā 2009. gada 1. novembrī. Līdz (2012. gada 31. decembrim) Komisijai vajadzētu iesniegt ziņojumu par IBAN un BIC kodu darbību, bet līdz 2015. gada 31. decembrim — ziņojumu par regulas piemērošanu. Šajā sakarā EESK nav citu piezīmju, bet tā vēlas uzsvērt 4.6. punktā un 4.7. punktā minēto prasību par pilnīgākas informācijas sniegšanu ieinteresētajām pusēm.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības un attīstības programmā, ko uzsākušas vairākas dalībvalstis”

COM(2008) 814 galīgā redakcija — 2008/0230 (COD)

(2009/C 228/12)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 169. pantu un 172. panta 2. punktu 2009. gada 21. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības un attīstības programmā, ko uzsākušas vairākas dalībvalstis”

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2009. gada 13. janvārī uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai sagatavot atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 25. martā iecēla PEZZINI kgu par galveno ziņotāju un vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja uzskata par svarīgiem priekšlikuma mērķus un mudina Komisiju īstenot kopīgu mērījumu sistēmu, kas pārsniegtu valstu pētījumu un sasniegumu ietvaru, iegūstot kopēju Eiropas pievienoto vērtību.

1.2. EESK uzskata, ka galējais mērķis ir pasaules līmenī sasniegt vienotu nostāju, kurā ES viedoklis nebūtu pakārtots, bet lai tas popularizētu Eiropā izstrādātiem materiāliem, produktiem un procesiem, kā arī ES rūpniecības un tirdzniecības interesēm atbilstošus standartus.

1.3. Komiteja uzskata, ka globalizētos ekonomikas un sociālos apstākļos Eiropas metroloģijas struktūra, kas gūst izcilus sasniegumus, var dot ES ekonomikai tikai pozitīvus rezultātus.

1.4. EESK uzskata, ka Eiropas pētnieku kopienai arvien vairāk jāiesaistās modernu sistēmu izstrādes procesos, kas ļautu piemērot metroloģiju inovatīvajā fizikā, ķīmijā, bioloģijā, vides un ar ekoloģiju saistītajās nozarēs, nanotehnoloģijā, pārtikā, kā arī darbavietu higiēnā un drošībā.

1.5. Lai gūtu vēlamos panākumus, Komiteja uzskata, ka ir jāpārliecinošāk jāstrādā, panākot lielāku rūpniecības, tirdzniecības un publiskā sektora integrāciju Eiropas metroloģijas pētniecībā (EMP) saskaņā ar jauniem starptautiskajiem standartiem.

1.6. EESK uzskata, ka sevišķi svarīgi, lai metroloģiskā pētniecība nebūtu izolēta un pašcītējoša.

1.7. Reglamentācija un standartizācija tiek īstenota, izmantojot izmērāmas sistēmas; tātad tās balstās uz metroloģiju, kas tiek piemērota un atzīta starptautiskā līmenī. Tāpēc EESK ierosina jau no paša sākuma jauno sistēmu veidošanā iesaistīt Eiropas standartizācijas iestādes (CEN, CENELEC, ETSI) un atbilstošās valstu iestādes, kā arī akreditācijas iestādes.

1.8. EESK uzskata, ka jādara viss iespējamais, lai Eiropas metroloģijas pētniecībā panāktu ciešu integrāciju starp

— pētniecību,

— rūpniecību,

— universitātēm, zinātniskām un augstākās izglītības iestādēm,

— tehnoloģisko platformu rezultātiem,

— organizēto pilsonisko sabiedrību.

Komiteja uzskata, ka tikai tādā veidā, izslēdzot jebkādu noslēgšanos, varēs sasniegt Eiropas līmeņa rezultātus, kas tiks pieņemti starptautiskā līmenī.

1.9. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus, lai atbalstītu EMPP⁽¹⁾ (Eiropas metroloģijas pētniecības programmas) iniciatīvu, izmantojot veidus, kas paredz augstu Kopienas līmeni attiecībā uz:

— kopīgu programmu veidošanu un Kopienas līdzdalības noteikumu pieņemšanu, kas ir noteikti Septītajā pamatprogrammā;

— līdzekļu paredzamās sadales līmeni, neskaitot valstu intervences loģiku.

1.10. Komiteja uzskata, ka precīzāk jādefinē pārvaldības sistēma. Ir saprotams, ka neskaidra pārvaldības sistēma var ietekmēt pētniecības attīstību un cerētos rezultātus.

1.11. Šajā sakarā EESK atkārtoti uzsver: metroloģiskās pētniecības rezultātos tieši ieinteresētās puses ir vairāk jāiesaista gan prioritāšu noteikšanā, gan piedāvājumu konkursu izstrādē un novērtēšanā (jāpublicē *CORDIS* un Oficiālajā Vēstnesī), kas aptver uzņēmumu, universitāšu, pētniecības un apmācības centru līdzdalību, gan finansēto programmu un projektu pārraudzībā un kontrolē.

1.12. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi EMPP Zinātniskajai padomei piešķirt iespēju kontrolēt ar saistošu atzinumu starpniecību, kas tiktu nosūtīti EMPP komitejai, pētniecības veidus, kas jāfinansē, ikgadējo darba programmu, priekšlikumu neatkarīgo vērtētāju izvēli un ka Komisijas novērotājam jāpārtrauc novērtēšanas komisija līdzīgi kā Septītajā pamatprogrammā.

1.13. EESK uzskata, ka, sagatavojot priekšlikumus nākamajai PTA pamatprogrammai 2014.–2020. gadam, būtu lietderīgi paredzēt reālu pastāvīgu Kopienas programmu, ko koordinētu un pārvaldītu Komisija, kura balstītos uz nepārtrauktu ieinteresēto pušu iesaistīšanu un ņemtu vērā jo sevišķi rūpniecības, universitāšu, pētniecības un standartizācijas nozaru vajadzības, kā arī metroloģiskās pētniecības starptautiskos aspektus, sevišķi sakaros ar starptautiskām iestādēm, piemēram, ISO, EDSO, un citām atsauces iestādēm, piemēram, IUAP⁽²⁾.

2. Ievads.

2.1. Rūpnieciskās ražošanas, pakalpojumu sniegšanas un tirdzniecības arvien izteiktākas globalizācijas apstākļos ir maksimāli jāsamazina tehniskie šķēršļi, kas var traucēt mijiedarbībai. Šā procesa pamatā ir uzticama un vispārpieņemta mērīšanas sistēma.

2.2. Sakarā ar arvien lielāku regulu skaitu, sevišķi

— drošības,

— pārtikas produktu marķēšanas,

— veselības aprūpes sistēmu,

— vides,

— biotehnoloģijas,

— nanotehnoloģiju un novatorisku materiālu,

— enerģētikas,

— transporta, telekomunikāciju un drošības sistēmu jomā

ir nepieciešama izsekojamība un salīdzināšanas iespēja, kas būtu atzīta starptautiskā līmenī.

2.3. Metroloģijas pētniecību pamatoti var uzskatīt sabiedrisko labumu, un tā atbalsta valdības centienus reglamentācijas un standartizācijas jomā.

2.3.1. Eiropas metroloģijas infrastruktūras atbalsta Eiropas organizācijas, piemēram, Eiropas sadarbība akreditācijai (EA), Eiropas Standartizācijas komiteja (CEN), Eiropas metroloģijas tīkls *EUROMET*⁽³⁾, kas apvieno arī *EURAMET* (Valsts metroloģijas institūtu asociāciju), un Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra (KPC) References materiālu un mērījumu institūts (*IRMM*) sadarbībā ar Starptautisko Svaru un mēru biroju (*BIPM*).

2.4. Saskaņā ar *BIMP*: “Drīz sakarā ar starpdisciplīnu jomu, piemēram, nanotehnoloģiju, inovatīvu materiālu un materiālu īpašību attīstību būs vajadzīgi noteikumi saistībā ar jauniem atsauces mērījumiem fizikas un ķīmijas nozarē.”⁽⁴⁾

2.5. Eiropā saistībā ar ilgtspējīgu konkurētspēju un inovāciju visās jomās ir vajadzīgi precīzi mērījumi un pierādījumi ar izsekojamiem rezultātiem, lai noteiktu ilgtermiņa noteikumus par atsauces mērījumiem saskaņā ar Starptautisko mērvienību sistēmu (SI).

⁽¹⁾ Skat. EKDL 169. pantu.

⁽²⁾ *International Union of Pure and Applied Physic.*

⁽³⁾ Tās sastāvā ir 32 valstu metroloģijas institūti un EK Kopīgā pētniecības centra References materiālu un mērījumu institūts (*IRMM*).

⁽⁴⁾ *BIMP*, “Vajadzību novērtējums metroloģijas jomā saistībā ar tirdzniecību, rūpniecību un sabiedrību un *BIPM* loma”, 2007. gada ziņojums, Parīze, 2008. g.

2.6. Eiropas metroloģijas pētniecību virza valstu metroloģijas pētniecības programmas, Sestās pamatprogrammas ERA-NET un Septītās pamatprogrammas ERA-NET-Plus projekti. Pamatprogrammu ietvaros ir izstrādāti šādi projekti: IMERA (Metroloģijas ieviešana Eiropas pētniecības telpā ⁽¹⁾), Imeraplus ⁽²⁾, kas veidoja EMPP pirmo posmu, Kopīgā pētniecības centra (KPC) ⁽³⁾ darbība un pašreizējais daudzveidīgais EMPP priekšlikums.

2.7. ASV 2009. budžeta gadam tika piešķirts finansējums 634 miljonu USD apmērā, kas ir federālā dotācija Nacionālā Standartizācijas un tehnoloģiju institūta (NIST) pētniecības programmām.

2.8. Šajā sakarā Komiteja uzskata par svarīgu palielināt līdzekļus Eiropas metroloģijas pētniecībai, apvienojot dalībvalstīs esošās un Kopīgā pētniecības centra pētniecības iespējas, lai radītu attiecīgu kritisko masu starptautiskā līmenī, izvairoties no līdzekļu izmantošanas dublēšanās un izšķiešanas. Tad rezultāti būtu ievērojami augstāki par tiem, kas gūti, koordinējot Septītās pamatprogrammas 2007.–2013. gadam projektu ERA-NET-Plus.

2.9. Ņemot vērā metroloģijas pētniecības nozīmi tuvākajā nākotnē, kā to apliecina dažādi pētījumi ⁽⁴⁾, Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi šos pētījumus iekļaut nākamās pamatprogrammas 2014.–2020. gadam tematiskajās prioritātēs, nodrošinot tiem pastāvīgu Kopienas pētījumu statusu un struktūru, kā arī nostiprinot koordinētu un nepārtrauktu valstu darba integrāciju.

3. Programmas priekšlikums saskaņā ar 169. pantu.

3.1. Ar priekšlikumu, kas pamatojas uz 169. pantu, paredz izveidot Eiropas metroloģijas pētniecības programmu (EMPP), kurā iesaistītas un apvienotas 22 nacionālās programmas, lai uzlabotu publiski finansētas metroloģijas pētniecības efektivitāti un lietderību.

3.2. Viens no minētajiem mērķiem ir, labāk koordinējot nacionālās programmas, palīdzēt strukturēt Eiropas pētniecības telpu, lai, novēršot šķēršļus starp nacionālajām programmām, labāk risinātu dažas visai Eiropai raksturīgās problēmas.

⁽¹⁾ Papildus EK KPC IRMM projektam pie IMERA projekta strādā 14 valstu 20 partneri.

⁽²⁾ Pie IMERAplus strādā 20 valstu 45 partneri, kā arī EK.

⁽³⁾ KPC darbība metroloģijas jomā: "ES konkurētspēju, iekšējā tirgus un tirdzniecības pārskatāmību īsteno, izveidojot un izplatot starptautiski atzītas references, kā arī veicinot kopīgas Eiropas mērījumu sistēmas ieviešanu."

⁽⁴⁾ Sk. U.S. National Science and Technology Council, Instrumentation and metrology in nanotechnology, 2006. gads; kā arī BIPM 2007. gada ziņojumu.

3.3. Komisija uzskata, ka EMPP mērķis ir 22 valstu nacionālo programmu apvienošana vienā kopīgā programmā, lai

— atbalstītu sevišķi Eiropas mērīšanas sistēmu mērķus;

— paātrinātu jaunu mērīšanas metožu izstrādi, apstiprināšanu un izmantošanu;

— sniegtu atbalstu direktīvu un regulu izstrādē un īstenošanā.

3.4. Ierosinātā vadības modeļa pamatā ir Sestās pamatprogrammas laikā gūtā pieredze ar pirmo 169. panta iniciatīvu, proti, EDCTP ⁽⁵⁾.

3.5. EMPP vajadzībām ir paredzēti 400 miljoni euro, no kuriem 200 miljoni euro ir iesaistīto valstu ieguldījums 2009.–2016. gadam un atlikušie 200 miljoni euro ir Kopienas piešķirtie līdzekļi.

3.6. Iniciatīvas koordinēšana ir uzticēta Eiropas Nacionālo metroloģijas institūtu apvienībai (EURAMET), kas dibināta 2007. gadā, pamatojoties uz Vācijas tiesību aktiem, un ir atzīta par sabiedrisku organizāciju, kuras sekretariāts atrodas Braunsheigā (Lejassaksija) un kura darbojas kā Eiropas reģionālā metroloģijas organizācija un EMPP izpildaģentūra.

4. Komitejas piezīmes.

4.1. Komiteja atbalsta priekšlikuma pamatmērķus, piekrīt tajā minētajam metodēm un uzskata, ka ir svarīgi, lai mērķu sasniegšana nodrošinātu

— metroloģijas struktūras izcilību;

— kopīgus, konkurētspējīgus un pieejamus pētniecības projektus;

⁽⁵⁾ Runa ir par European-Developing Countries Clinical Trials Programme (Eiropas un attīstības valstu klīnisko izmēģinājumu programma).

— pētnieku kopienas lielāku līdzdalību, pateicoties prasmju pilnveidošanai;

— īstu starptautisko sadarbību, kurā liela nozīme ir Eiropas metroloģijai;

— vienotu nostāju pasaules mērogā;

— pirmām kārtām rūpniecības (uzņēmēju un darba ņēmēju apvienību), tirdzniecības un publiskā sektora lielāku līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības attīstībā.

4.2. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai metroloģijas pētniecība nebūtu noslēgta joma, bet gan spētu lietotājus iekļaut programmas prioritāšu definēšanā, projektu izvērtēšanā un atlasē, priekšlikumu izvirzīšanā un projektu rezultātu izpētē un šajā sakarā cieši sadarbotos ar standartizācijas un akreditācijas iestādēm. EESK iebilst pret jebkāda veida noslēgšanos.

4.2.1. EESK uzskata, ka noteikumiem par līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības programmā būtu visos aspektos pilnībā jāatbilst Regulai (EK) Nr. 1906/2006, ar ko paredz noteikumus līdzdalībai Septītajā pamatprogrammā, un Finanšu regulas īstenošanas noteikumiem.

4.2.2. Noteikumiem par līdzdalību Eiropas metroloģijas pētniecības programmā būtu jāveido saskaņots un pārredzams pamats, kas ļautu veikt pēc iespējas efektīvāku īstenošanu, ņemot vērā, ka ar vienkāršotu procedūru starpniecību būtu jānodrošina programmas pieejamība visiem dalībniekiem. Ar tādiem noteikumiem būtu jāatvieglo katra dalībnieka radītā intelektuālā īpašuma izmantošana un tajā pašā laikā jāaizsargā pārējo dalībnieku un Kopienas likumīgās intereses.

4.2.3. EESK uzsver, ka, ieviešot integrētu Eiropas metroloģijas pētniecības sistēmu, kas ir kopīga iesaistīto nacionālo struktūru programma, jāņem vērā, ka tikai cieša sadarbība starp pētniecības aprindām, rūpniecības dalībniekiem, augstākās izglītības iestādēm un standartizācijas un akreditācijas iestādēm, kā arī strukturēts dialogs ar Eiropas tehnoloģijas platformām ⁽¹⁾ un

organizētu pilsonisko sabiedrību var sasniegt apmierinošus rezultātus.

4.3. EESK norāda, ka saskaņā ar EK līguma 169. pantu Kopiena var piedalīties vairāku dalībvalstu kopīgi izstrādātajās pētniecības programmās, ja mērķi ir labi definēti un nozīmīgi Kopienai un pamatprogrammai, ja tie nodrošina Eiropas pievienoto vērtību un attiecīgu kritisko masu un ja kopīgā rīcības programma, kā arī vadības un īstenošanas struktūra ir skaidri definēta.

4.4. EESK uzskata, ka mērķi būtu labāk jādefinē, un tas jādara ne vien attiecībā uz atbalstu nacionālajām mērīšanas sistēmām, nacionālo metroloģijas institūtu un norikoto institūtu sadarbības stiprināšanu un pašreizējās valstu darbības saskaņošanu.

4.5. EESK uzskata, ka nav skaidri norādītas darbības prioritātes un sasniedzamie rezultāti, kas pilnībā pamatotu

— priekšlikuma sniegto Eiropas pievienoto vērtību;

— skaidru un vispusīgu pārskatu par integrēto pasākumu kopīgo programmu;

— vadības struktūru.

4.6. Tas pats attiecas arī uz pētniekiem vai organizācijām, nacionālajām metroloģijas institūtiem vai norikotajiem institūtiem pieejamo izcilības dotāciju definīciju.

4.7. Arī ierosinātā vadības sistēma būtu precīzāk jādefinē. EESK norāda, ka Eiropas līmenī līdzās EURAMET darbojas arī citas apvienības, piemēram, EURACHEM ⁽²⁾, un uzsver, ka, lai gan EURAMET ir minēta kā īpaša EMPP izpildes struktūrvienība, lielu daļu programmas "pagaidu kārtā" vadīs Apvienotās Karalistes Nacionālā fizikas laboratorija (*National Physical Laboratory*).

⁽¹⁾ Piemēram, mikrorindas vai uzlabota masspektrometrija.

⁽²⁾ Eurachem ir Eiropas organizāciju tīkls, kura mērķis ir izstrādāt ķīmisko mērījumu izsekojamības sistēmu starptautiskā līmenī un popularizēt labas kvalitātes piemērus. Eiropā Eurachem aptver 35 dalībvalstis.

4.8. Nobeigumā EESK ar bažām konstatē, ka ne ierosinātajā tiesību aktā, ne pielikumos nav paredzēta to aprindu līdzdalība, kurām ir tieša interese par metroloģiskās pētniecības rezultātiem; runa ir par rūpniecību kopumā, tirdzniecību, standartizācijas un akreditācijas iestādēm un publisko sektoru.

4.9. Kopumā EESK uzskata, ka būtu ieteicams īstenot eksperimentālu Eiropas metroloģiskās pētniecības projektu, kas ilgtu līdz 2013. gadam un atbilstu iMERA-Plus principiem, un pēc tam, iesniedzot priekšlikumus, pamatojoties uz kuriem izstrādā Astoto pamatprogrammu pētniecības, tehnoloģiju attīstības un demonstrējumu pasākumiem 2014.–2020. gadā, mēģināt izveidot īstu, pastāvīgu Kopienas programmu ar saprotamiem un pārbaudītiem mehānismiem. Minētā programma būtu jāvada Komisijai visu dalībvalstu un asociēto valstu interesēs, un tās ietvaros būtu jāparedz vadības komiteja un konsultatīvā komiteja, lai ieinteresētās personas varētu piedalīties plašā apspriešanas, ieviržu noteikšanas un uzraudzības procesā, kurā galvenā uzmanība tiktu pievērsta rūpniecības dalībnieku vajadzībām.

5. Īpašas piezīmes.

5.1. Komiteja atzīst, ka Komisijas priekšlikumi sniedz atbalstu EMPP ⁽¹⁾ ar tādu pasākumu starpniecību, kas paredz Kopienas pilnvaru paplašināšanu tādos jautājumos kā kopīga plānošana un paredzēto resursu piešķiršana, savstarpēja mācīšanās un noteikumi par uzņēmumu, augstākās izglītības iestāžu un pētniecības struktūru līdzdalību, kā arī priekšlikumu izvērtēšana, kurā, tāpat kā Septītajā pamatprogrammā, piedalās Komisijas pārstāvis novērotāja statusā.

5.2. Attiecībā uz ierosināto EMPP vadības metodi EESK pauž šādu viedokli:

a) EMPP komiteja, kurā ir vienīgi nacionālo metroloģijas institūtu pārstāvji un kurā IRMM ⁽²⁾ piedalās tikai novērotāja statusā, būs atbildīga par programmas izpildi un jo īpaši par šādiem jautājumiem:

— lēmumi par EMPP izstrādi un atjaunošanu;

— apakšprogrammām vajadzīgo komiteju dibināšana un slēgšana;

— EMPP izpildes nosacījumu, tajā skaitā vērtētāju atlases kritēriju, izstrāde un pieņemšana;

— vērtētāju grupas sastāva apstiprināšana;

— lēmumi par pētniecības programmu un projektu finansējumu, pamatojoties uz finansēšanas nosacījumiem, ciktāl Eiropas Komisija ir pilnvarojusi EURAMET;

— budžetā paredzētās EMPP daļas apstiprināšana nākamajam finanšu gadam;

— ar EMPP saistīto konkursu un priekšlikumu sagatavošana un paziņošana;

— uzraudzība, lai EMPP sekretariāta veikto uzdevumu uzskaitē būtu pareiza un kārtīga;

— finansēto programmu un projektu progresa uzraudzība un kontrole un lēmumi par korektīviem pasākumiem ⁽³⁾.

b) EMPP Pētniecības padomei, kurā ir 16 locekļi:

— 1 no BIPM;

— 1 no Eiropas Komisijas;

— 1 no Eiropas Pētniecības padomes;

— 1 no Eiropas Parlamenta;

— 1 no EUROLAB;

— 1 no Eiropas standartizācijas organizācijām;

— 1 no Rietumeiropas organizācijas sadarbībai reglamentētās metroloģijas jomā (WELMEC) ⁽⁴⁾;

— 9 rūpniecības, pētniecības jomas un augstskolu pārstāvji;

⁽¹⁾ EK dibināšanas līguma 169. pants.

⁽²⁾ Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra (KLC) References materiālu un mērījumu institūts (*Institute for Reference Materials and Measurements, IRMM*).

⁽³⁾ Sk. EURAMET e.V. reglamenta (11.01.2007.) 14. panta 5. punktu.

⁽⁴⁾ WELMEC — Western European Legal Metrology Cooperation.

ir tikai konsultatīvas funkcijas attiecībā uz EMPP stratēģiskiem aspektiem un lēmumiem par mērķprogrammām ⁽¹⁾.

5.3. Šajā sakarā EESK uzsver, ka, pieprasot saistošus atzinumus, jāiesaista EMPP Pētniecības padome, lai izveidotu līdzvērtīgu sadarbību ar EMPP komiteju šādās jomās: EMPP izstrāde

un atjaunošana, apakšprogrammu komitejas, vērtētāju grupas atlase un sastāvs, lēmumi par pētniecības programmu un projektu finansējumu, *CORDIS* un ES Oficiālajā Vēstnesī publicējamo konkursu un priekšlikumu izstrāde un paziņošana, finansēto programmu un projektu progresa uzraudzība un kontrole.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁾ Sk. *EURAMET* e.V. reglamentu (11.01.2007.), *Rules and procedures* B daļas III punktu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam (...), ar ko izveido Kopienas programmu īpašu pasākumu atbalstam finanšu pakalpojumu, finanšu pārskatu un revīzijas jomā”

COM(2009) 14 galīgā redakcija – 2009/0001 (COD)

(2009/C 228/13)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2009. gada 3. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam (...), ar ko izveido Kopienas programmu īpašu pasākumu atbalstam finanšu pakalpojumu, finanšu pārskatu un revīzijas jomā”

Komitejas Birojs 2009. gada 24. februārī uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē) iecēla BURANI kgu par galveno ziņotāju un ar 95 balsīm par, 3 balsīm pret un 14 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi.

1.1. Pašreizējās krīzes dēļ vispusīgi jāpārskata virkne noteikumu, kas regulē finansiālo darbību. Attiecībā uz **uzraudzību** *de Larosière* grupas ziņojumā ir minēti daudzi ieteikumi, kas vienlaicīgi ir arī rūpīga spēkā esošo tiesību aktu un agrākās prakses nepilnību analīze.

1.2. Atzinumā izskatāmais Komisijas priekšlikums atbilst ieteikumiem, kas zināmā mērā tajā jau ir ņemti vērā, proti, ar Kopienas līdzekļiem paredz dotēt trīs struktūras, kas nodrošina tehniskos un juridiskos instrumentus uzraudzītāju komitejām: EFRAG, IASCF un PIOB. Minētās dotācijas ir paredzētas, lai nodrošinātu minēto struktūru neatkarību no ārējas ietekmes. EESK tam piekrīt, taču vērš uzmanību uz to, ka šīs trīs iestādes ir izveidojuši nozaru pārstāvji savām vajadzībām un tās arī turpmāk būs privātā sektora struktūras, pat ja to standartus iekļaus Kopienas vai starptautiskajos tiesību aktos. Šādā gadījumā kļūst **grūti nošķirt publiskās intereses no nozaru pārstāvju uzdevumā veiktās darbības.**

1.3. Paredzēti ir arī **finansiāli ieguldījumi konkrētām darbībām uzraudzītāju komitejās**, kas ir Komisijas izveidotas konsultatīvas atbalsta organizācijas, kurās darbojas uzraudzības iestāžu pārstāvji no dalībvalstīm. Konkrētās darbības ir dalībvalstu uzraudzības iestāžu darbinieku apmācība un informācijas tehnoloģijas projektu vadīšana. Tā kā apmācība un projekti ir paredzēti dalībvalstīm, EESK pauz neizpratni, **kāpēc jāizmanto Kopienas līdzekļi.**

2. Ievads.

2.1. Pašreizējā pasaules finanšu krīze ir radījusi un turpina radīt kaitējumu, kura kopējais apmērs vēl nav pilnībā novērtējams, tomēr neapšaubāmi tas būs ievērojams. Neraugoties uz nopietnām ekonomiskajām un sociālajām sekām, ir arī viens labums, proti, radās stimuli **rūpīgi pārskatīt principus**, kuri līdz šim bija finanšu nozares pamatā, **un garantijas**, kuras bija aptumšojušas izpratni par visās finansiālajās darbībās aplēpto risku.

2.2. Minētā pārskatīšana nozīmē, ka visiem, kas iesaistīti dramatiskajos notikumos, jāpauž atklātu paškritiku par savu rīcību, vērtējumiem un darbību. Finanšu nozares pārstāvjiem, likumdevējiem, uzraudzības iestādēm, reitinga aģentūrām, ekonomistiem — katram no viņiem jāuzņemas daļa atbildības. No otras puses, neviens nav individuāli un pilnībā atbildīgs. Pašreizējie notikumi un agrākās darbības izvērtējums liecina, ka **krīze ir daudzu blakusefektu un savstarpēji atkarīgu faktoru rezultāts.**

2.3. Viens no daudzajiem krīzes cēloņiem neapšaubāmi ir **nepietiekama uzraudzība**. Noteikumi bija ļoti izstrādāti, taču tie izrādījās nepietiekami, lai reaģētu uz pašreiz zināmajiem notikumiem vai vismaz tos paredzētu, un zināmā mērā tie bija pat krīzes cēloņi. **De Larosière grupas ziņojumā** ir iekļauta minētā temata analīze un ieteikumi, kas ļautu novērst nepilnības. Saskaņā ar ieteikumiem un tos savlaicīgi ņemot vērā, Komisija ir iesniegusi priekšlikumu izstrādāt Kopienas programmu, lai **atbalstītu pasākumus, kas nodrošina instrumentus efektīvākai finansiālās darbības uzraudzībai.**

2.4. Programmā ir paredzētas **dotācijas trim juridiskām struktūrām**, kas nodrošina tehniskus un juridiskus instrumentus uzraudzības iestādēm, kuras atbild attiecīgi par **vērtspapīru tirgus, banku darbības, kā arī apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraudzību**. Trīs juridiskās struktūras ir šādas: **finanšu pārskatu jomā** darbojas Eiropas Finanšu pārskatu padomdevēju grupa (**EFRAG**) un Starptautisko grāmatvedības standartu komitejas fonds (**IASCF**) un **revīzijas jomā** — Sabiedrības interešu uzraudzības padome (**PIOB**).

2.5. Paredzēts arī **finansējums konkrētām darbībām uzraudzītāju komitejās**, kuras ir Komisijas izveidotas konsultatīvas un neatkarīgas organizācijas bez juridiskas personas statusa, kuru kompetencē ir trīs jomas un kurās darbojas valstu uzraudzības iestāžu pārstāvji. Minētās organizācijas piedalās debatēs un apspriedēs, sniedz padomus Komisijai un “veicina Kopienas tiesību aktu konsekventu un savlaicīgu īstenošanu dalībvalstīs”. Nevienai no trim komitejām nav juridiskas personas statusa. Lai būtu iespējams slēgt līgumus ar trešām pusēm, bija jāizveido **atbalsta struktūras** ar juridiskas personas statusu katrā valstī, kurā atrodas komitejas, proti, Apvienotajā Karalistē atbalsta struktūra banku uzraudzībai (**CEBS**), Francijā atbalsta struktūra vērtspapīru jomā (**CESR**) un Vācijā — apdrošināšanas un pensiju jomā (**CEIOPS**).

3. Piezīmes un komentāri.

3.1. Komiteja atbalsta Komisijas iniciatīvu, kuras mērķis ir atbilstīgi *de Larosière* komitejas ieteikumiem radīt aizvien efektīvākus instrumentus finanšu nozares uzraudzībai. Tā tomēr piebilst, ka nav nekādu jauninājumu ne attiecībā uz uzdevumiem un funkcijām, kas jāveic trim struktūrām, dotāciju saņēmējām, ne attiecībā uz komitejām, kurām paredzēti finansiāli ieguldījumi. Tādēļ finansiālos ieguldījumus izmanto pašreizējās situācijas uzlabošanai, un tas liecina par apmierinātību ar struktūru darbību, tomēr vienlaikus arī par vajadzību uzlabot vai nostiprināt to sniegtos pakalpojumus.

3.2. Divas organizācijas, kas darbojas **finanšu pārskatu jomā**, proti, **IASCF** un **EFRAG**, izstrādā kvalitatīvus starptautiskos grāmatvedības principus, kas daļēji ir pārņemti Kopienas tiesību aktos. Komisija uzskata, ka tās nodrošina “investoriem, kreditoriem un citām ieinteresētajām personām piekļuvi savlaicīgai, uzticamai un atbilstīgai informācijai par uzņēmumu finansiālajiem apstākļiem”. Minētos apgalvojumus atspēko fakti: pirms jebkuras reformas īstenošanas jāatbild uz **jautājumu, vai problēmas ir radušās nepilnīgu grāmatvedības principu vai grāmatvedības noteikumu pavisas piemērošanas dēļ**.

3.2.1. Attiecībā uz jutīgāko nozari, proti, **vērtspapīru tirgu**, kurā ir konstatētas lielākās nepilnības un uz ko attiecas **IASCF** un **EFRAG** noteikumi, Komisija īpaši uzsver, ka neatkarībai “no jebkādas pārmērīgas ietekmes, ko varētu radīt [...] ieinteresētās puses”, un “brīvprātīga finansējuma, ko sniedz ieinteresētās puses”, ir liela nozīme, lai pamatotu dotāciju piešķiršanu. Minētais temats ir agrāk izskatīts Ekonomikas un finanšu padomē (**ECOFIN**) un Eiropas Parlamentā, tomēr tagad rodas cits jautājums, proti, vai, ņemot vērā minēto iestāžu vajadzību pēc resursiem savu delikāto uzdevumu veikšanai, **pietiek ar “dotāciju”, lai nodrošinātu to neatkarību**. **EESK** uzskata, ka minētais jautājums būtu jāanalizē sīkāk.

3.3. Tādi paši apsvērumi rodas **revīzijas jomā** saistībā ar dotācijām, ko piešķir **PIOB** — organizācijai, kura uzrauga starptautisko revīzijas standartu (**SRS**) piemērošanu un citas darbības, ko Starptautiskā Grāmatvežu federācija (**IFAC**) veic sabiedrības interesēs. Iespējamā **SRS** principu ieviešana Kopienas tiesiskajā regulējumā (Direktīva 2006/43/EK) ir labs pamatojums tam, ka **noteikumiem jābūt neitrāliem** un ka divi no desmit **PIOB** vadības struktūrvienību locekļiem pārstāv Komisiju.

3.4. Noslēdzot tematu par “dotācijām”, **EESK** piekrīt Komisijas viedoklim, ka pietiekami līdzekļi jāpiešķir par starptautiskajiem standartiem atbildīgajām dažādām iestādēm, lai nodrošinātu to darbību un neatkarību. Minētais aspekts ir vairākkārt nepārprotami uzsvērts, un tas acīmredzami liecina, ka problēma ir pašā pamatā, proti, minētās iestādes ir izveidojuši nozaru pārstāvji, lai izstrādātu noteikumus un standartus savām vajadzībām. Tās būs **privātā sektora struktūras**, pat ja minētie noteikumi un standarti tiks iekļauti valstu tiesību aktos. Tādēļ minētajās iestādēs klūs grūti **nošķirt publiskās intereses no nozaru pārstāvju uzdevumā veiktās darbības**, jo to likumīgo kontroli veic nozaru pārstāvji.

3.5. Finansiāli ieguldījumi, ko piešķir **uzraudzītāju komitejām**, paredzēti pirmām kārtām **valstu uzraudzības iestāžu darbinieku apmācībai un informācijas tehnoloģijas projektu vadīšanai**. Kā norādīts iepriekš, minētās komitejas ir Komisijas izveidotas konsultatīvas un neatkarīgas iestādes, kurās darbojas valstu uzraudzības iestāžu pārstāvji. Darbinieku apmācība (*de Larosière* grupas 19. ieteikums) un projektu vadīšana neapšaubāmi ir svarīgi uzdevumi, no kuriem turklāt gūst labumu dalībvalstis. **EESK** pauž neizpratni, kāpēc minētos pasākumus nefinansē ar dalībvalstu, bet gan Kopienas līdzekļiem.

3.6. Priekšlikuma nobeigumā Komisija piebilst, ka jāievieš elastīguma kritērijs dotāciju saņēmēju noteikšanai. Padziļināti izanalizējot krīzes risināšanas kārtību, var izrādīties, ka jāizveido jaunas iestādes vai jau izveidotajām jāpieskir jauni uzdevumi, un tādēļ līdzšinējo saņēmēju sarakstā, iespējams, būs jāiekļauj jauns saņēmējs. EESK nav nekādu iebildumu šajā sakarā, tomēr tā norāda, ka **nebūtu nevajadzīgi jāpalielina programmā iesaistīto iestāžu skaits**, lietderīgāk būtu iespēju robežās paplašināt esošo iestāžu uzdevumus.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2002/15/EK par darba laika organizēšanu personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi”

COM(2008) 650 galīgā redakcija – 2008/0195 (COD)

(2009/C 228/14)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 71. un 137. panta 2. punktu 2008. gada 6. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2002/15/EK par darba laika organizēšanu personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi”

Komitejas Birojs 2008. gada 2. decembrī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē) iecēla MORDANT kgu par galveno ziņotāju un ar 93 balsīm par, 7 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikums būs grūti īstenojams un radīs milzīgas papildu izmaksas un palielinās administratīvos izdevumus. Turklāt priekšlikums neatbilst Direktīvas 2002/15/EK pamatmērķiem, kas nosaka obligātās prasības attiecībā uz darba laika organizēšanu, lai uzlabotu veselības un drošības aizsardzību personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi, paaugstinātu ceļu satiksmes drošību un sakārtotu konkurences nosacījumus. Transportlīdzekļu apkalpes locekļis nedrīkst strādāt vairāk par 48 stundām (vidēji), ievērojot Regulu Nr. 561/2006 par darba un atpūtas laiku, taču pašnodarbināts autovadītājs varēs strādāt 86 stundas nedēļā, ievērojot Regulu Nr. 561/2006 par darba un atpūtas laiku.

1.2. Paredzams, ka turpmākajos 20 gados autopārvadājumu apjoms Eiropā pieaugs par 50 %, neatkarīgi no citu transporta veidu (dzelzceļa un ūdenstransporta) pieauguma. EESK norāda, ka noteicošā loma direktīvas mērķu sasniegšanā būs nevis autovadītāja statusam, bet gan viņa darba apstākļiem.

1.3. EESK šajā atzinumā vēlreiz norāda uz galvenajiem secinājumiem, kas iekļauti EESK atzinumā par autotransportu un pašnodarbināto autovadītāju darba laiku⁽¹⁾.

Minētajā atzinumā uzsvērts, ka

— saskaņā ar Direktīvas 2002/15/EK 2. pantu tās darbības jomā jāiekļauj (no 2009. gada marta) pašnodarbinātie autovadītāji, ja vēlas veicināt satiksmes drošību un godīgu konkurenci, uzlabot transportlīdzekļu apkalpes locekļu un pašnodarbināto autovadītāju darba apstākļus, īpaši viņu fizisko un garīgo veselību,

— svarīga nozīme ir direktīvas, īpaši pašnodarbināta autovadītāja definīcijas, pareizai transponēšanai dalībvalstīs un dažādu transporta ķēdes dalībnieku kopīgai atbildībai, kā tas paredzēts Regulā par autovadītāju darba un atpūtas laiku.

1.4. EESK uzskata, ka direktīva izvirzītos mērķus var sasniegt tikai tad, ja autotransporta nozarē attiecībā uz visām personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi, neatkarīgi no viņu statusa, tiks stingri piemēroti obligātie sociālās aizsardzības standarti.

1.5. Komiteja uzskata, ka, iekļaujot pašnodarbinātos autovadītājus direktīvas darbības jomā, maksimāli jāvienkāršo viņu administratīvie pienākumi. Pašnodarbināto autovadītāju darba laika definīcija paredz, ka vispārēji administratīvie uzdevumi netiek iekļauti darba laikā.

1.6. Lai iekļautu direktīvas darbības jomā pašnodarbinātos autovadītājus, ir jāpieņem vairāki noteikumi, kuru mērķis ir uzraudzīt Direktīvas 2002/15/EK piemērošanu un tās noteikumu ievērošanu.

2. Ievads.

2.1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 11. marta Direktīva 2002/15/EK stājās spēkā 2005. gada 23. martā. Tā attiecas uz darba laika organizēšanu personām, kas ir autotransporta apkalpes locekļi. Tajā paredzētie jaunie kopējie noteikumi nodrošina sociālās aizsardzības obligāto standartu piemērošanu autotransporta apkalpes locekļiem. Minētos obligātos standartus uzskata par būtisku soli, lai uzlabotu autotransporta apkalpes locekļu veselības aizsardzību un drošību, no vienas puses, un lai uzlabotu satiksmes drošību un nodrošinātu godīgu konkurenci, no otras puses.

⁽¹⁾ OV C 27, 3.2.2009., 49.–51. lpp.

2.2. Šī direktīva, kuras mērķis ir aizsargāt autotransporta apkalpes locekļus no negatīvajām sekām, ko rada pārāk ilgas darba stundas, nepietiekams atpūtas laiks vai neregulārs darba ritms, ir vispārējās direktīvas par darba laika organizēšanu (Direktīva 2003/88/EK) atsevišķa sastāvdaļa. Tā papildina 2006. gada 15. marta Regulu (EK) Nr. 561/2006, ar ko nosaka kopējus noteikumus par autovadītāju darba un atpūtas laiku.

2.3. Direktīvas pieņemšanas brīdī, samierināšanas procedūras rezultātā Padome un Parlaments nolēma, ka direktīvu, domājams, piemēros pašnodarbinātiem autovadītājiem no 2009. gada 23. marta un ka Komisijai divus gadus pirms šā termiņa jāiesniedz Parlamentam un Padomei ziņojums, proti, Komisijai, pamatojoties uz šo ziņojumu, jāizstrādā priekšlikums tiesību aktam, iekļaujot tajā apsvērumus par pašnodarbināto autovadītāju iekļaušanu vai neiekļaušanu direktīvas darbības jomā.

3. Komisijas priekšlikums.

3.1. Komisija ierosina grozīt Direktīvu 2002/15/EK, izslēdzot no tās darbības jomas pašnodarbinātos autovadītājus, un precizē direktīvas darbības jomu – direktīvu piemēros visiem autotransporta apkalpes locekļiem, tai skaitā tā dēvētos “viltus” pašnodarbinātos autovadītājus, t.i., tos autovadītājus, kuri oficiāli ir pašnodarbināti, taču patiesībā nevar brīvi plānot savas darbu.

3.2. Komisija vēlas definēt, kas ir “viltus” pašnodarbināts autovadītājs, proti, “transportlīdzekļa apkalpes loceklis” ir arī jebkura persona, kura nav piesaistīta darba devējam ar darba līgumu vai ar jebkura cita veida darba hierarhijas attiecībām, bet:

- a) kura nevar brīvi plānot savu darbu;
- b) kuras ienākumi nav tieši atkarīgi no gūtās peļņas;
- c) kura nevar, individuāli vai sadarbībā ar pašnodarbinātiem autovadītājiem, uzturēt darba attiecības ar vairākiem klientiem.”

3.3. Komisija ierosina iekļaut nosacījumu attiecībā uz darbu nakts stundās. Direktīva 2002/15/EK nosaka, ka jebkurš darbs, ko veic nakts laikā, ir uzskatāms par nakts darbu. Savā priekšlikumā grozījumiem Komisija ierosina to attiecināt uz vismaz 2 stundas ilgu darbu, kas veikts nakts laikā.

3.4. Priekšlikumā grozījumiem ir iekļauts arī jauns pants par kontroles sistēmu, lai nodrošinātu Direktīvas 2002/15/EK noteikumu pareizu un saskaņotu piemērošanu, precizējot, ka par direktīvas izpildi atbildīgajās dalībvalstu iestādēs jānodrošina pietiekams skaits kvalificētu inspektoru, un tām jāveic visi vajadzīgie pasākumi.

3.5. Lai direktīvas īstenošana būtu efektīva, iedarbīga un vienāda visā Kopienā, Komisija atbalsta dialogu starp dalībvalstīm šādiem mērķiem:

- a) stiprināt valstu kompetento iestāžu administratīvo sadarbību;
- b) veicināt vienotu pieeju;
- c) sekmēt dialogu starp transporta nozari un direktīvas noteikumu izpildes kontroles iestādēm.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Saistībā ar ietekmes novērtējumā konstatētajām problēmām Komisija uzskata, ka “ceļu satiksmes drošības problēmas saistībā ar autovadītāju nogurumu var novērst, stingri ievērojot noteikumus par darba un atpūtas laiku, ko piemēro visiem autovadītājiem neatkarīgi no viņu nodarbinātības statusa”. Līdz ar to direktīva par darba laika organizēšanu nesniedz pietiekamu pievienoto vērtību ceļu satiksmes drošībai. Ietekmes novērtējuma dokumenta secinājumos Komisija dod priekšroku iespējai, kas paredz izslēgt no direktīvas darbības jomas pašnodarbinātos autovadītājus un iekļaut “viltus” pašnodarbinātos, nodrošinot efektīvāku kontroli. Tas mazinās konkurences traucējumus un nodrošinās labāku sociālo aizsardzību šajā nozarē strādājošajiem un ar to saistītajām grupām.

4.2. Vairāki sociālie partneri uzskata, ka pašnodarbināto autovadītāju izslēgšana no direktīvas darbības jomas ir izraisījusi konkurences izkropļojumus autotransporta nozarē; šī iemesla dēļ EESK nesen izstrādātajā atzinumā par Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskatu (TEN/257, ziņotājs Barbadillo Lopez kgs) ⁽¹⁾ formulēja šādu prasību:

“Sociālajās normās attiecībā uz autotransportu jāsauglabā vienlīdzīga attieksme pret strādājošajiem neatkarīgi no tā, vai viņi ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātie, un tādēļ 2002. gada 11. marta Direktīvas 15/2002 nosacījumi par darba laika organizēšanu strādājošajiem, kas veic mobīlas darbības uz autocelļiem, nekavējoties un bez pārejas posma jāpiemēro pašnodarbinātām personām, jo šīs Direktīvas mērķis ir ceļu drošība, konkurences izkropļojumu novēršana un labāku darba apstākļu veicināšana.” (4.3.1.2. punkts.)

4.3. Nemot vērā turpmākajos 20 gados Eiropā paredzamo autopārvadājumu apjoma palielināšanos par 50 % neatkarīgi no citiem transporta veidiem (dzelzceļa un ūdensceļu), nosacījumus attiecībā uz transportlīdzekļu ar kravnesību no 3,5 līdz 60 tonnām vadītāju fizisko un garīgo veselību, ceļu satiksmes drošību un godīgu konkurenci varēs īstenot, skaidri nosakot obligātos sociālos standartus, ko piemēro visiem transportlīdzekļu apkalpes locekļiem neatkarīgi no nodarbinātības statusa. EESK uzskata, ka noteicošā loma ir nevis statusam, bet gan darba apstākļiem.

⁽¹⁾ OV C 161, 13.7.2007., 89. lpp.

4.4. Atzinumā TEN/326 par tematu "Autotransports — pašnodarbināto autovadītāju darba laiks" EESK apšaubā dažus izpētes un ietekmes novērtējuma rezultāta izdarītos secinājumus saistībā ar ceļu satiksmes drošību, konkurences noteikumiem un sociālajiem aspektiem.

EESK norāda, ka "pārmērīgi ilgs darba laiks ievērojami veicina nogurumu un iemīgšanu pie stūres".

EESK arī norāda, ka "Godīga konkurence izveidojas, ja cenās, kuras lielie uzņēmumi, kas organizē kravu pārvadājumus un izplatīšanu, nosaka apakšuzņēmējiem, atspoguļojas tas, kā nozarē ir ievēroti sociālie tiesību akti gan attiecībā uz transportlīdzekļu apkopes locekļiem, gan pašnodarbinātajiem autovadītājiem".

4.5. Nevar piekrist ietekmes novērtējuma ziņojumā minētajam apgalvojumam, ka direktīva par darba laika organizēšanu nesniedz pietiekamu pievienoto vērtību ceļu satiksmes drošībai. Faktiski transportlīdzekļu apkopes locekļa darba laiks, ievērojot Regulas Nr. 561/2006 par darba un atpūtas laiku noteikumus, nedrīkst pārsniegt (vidēji) 48 stundas, taču pašnodarbināts autovadītājs varēs strādāt 86 stundas nedēļā, ievērojot Regulas Nr. 561/2006 par darba un atpūtas laiku noteikumus.

4.6. Komisijas priekšlikumā grozījumiem paredzēts, ka autovadītājam, kas atzīts par "viltus" pašnodarbināto, obligāti jāievēro direktīva par darba laiku. Taču Komisijas priekšlikumā nav atbildes uz šādiem jautājumiem: Ja "viltus" pašnodarbinātais kļūst par transportlīdzekļa apkopes locekli, viņam jāslēdz darba līgums. Kuram darba devējam viņš ir jāpieņem darbā? Ja autovadītājs ir transportlīdzekļa īpašnieks, kādas ir viņa tiesības attiecībā uz šī transportlīdzekļa izmantošanu? Ja autovadītājs ir ieguldījis infrastruktūrā vai veicis cita veida investīcijas, kam būtu jāuzņemas atbildība par sekām? Kā būtu jārikojas valstīm, kuras jau ir iekļāvušas direktīvas darbības jomā pašnodarbinātos autovadītājus?

4.7. Komiteja uzskata, ka minētais priekšlikums varētu radīt ne tikai milzīgas papildu izmaksas, bet arī palielināt administratīvos izdevumus.

4.8. Komiteja uzskata, ka pirms pašnodarbināto autovadītāju iekļaušanas Direktīvas 2002/15/EK darbības jomā, ir jānodrošina minētās direktīvas, īpaši pašnodarbināto autovadītāju definīcijas, pareiza transponēšana. Direktīvā būtu jāparedz, ka vispārīgi administratīvie uzdevumi netiek iekļauti pašnodarbinātā darba laikā.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par riepu marķēšanu attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti un citiem būtiskiem parametriem”

COM(2008) 779 galīgā redakcija – 2008/0221 (COD)

(2009/C 228/15)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 17. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par riepu marķēšanu attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti un citiem būtiskiem parametriem”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. martā. Ziņotājs — RANOCCHIARI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 130 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja atbalsta Eiropas Komisijas lēmumu pēc priekšlikuma izstrādes regulai par mehānisko transportlīdzekļu vispārējo drošību (šobrīd pieņemšanas procesā) paredzēt sistēmu to vērtību apstiprināšanai, kuras ar minēto regulu ievieš attiecībā uz trim galvenajiem riepu parametriem — degvielas patēriņa efektivitāti, drošību un ārējo rītes troksni.

1.2. Komiteja atzinīgi vērtē arī to, ka marķēšanas sistēma ir paredzēta tiešas informācijas sniegšanai patērētājiem, lai palīdzētu viņiem pieņemt apzinātu lēmumu, pērkot nomaņas riepas, kas ražotas pēc šā priekšlikuma pieņemšanas un kuras veido 78 % no Eiropas riepu tirgus.

1.3. Tomēr attiecībā uz sākotnēji uzstādītajām riepām, t.i., riepām, ko uzstādījuši automobiļu ražotāji, Komiteja uzskata, ka iniciatīva ir lieka, jo spēkā esošajos tiesību aktos jau noteikts, ka ražotājiem ir jāsniedz attiecīgie dati transportlīdzekļa tipa apstiprināšanas brīdī un pēc tam arī transportlīdzekļa tehniskajā reklāmas dokumentācijā un lietotāja rokasgrāmatās.

1.4. Attiecībā uz Komisijas ierosināto līdzekli patērētāju informēšanai, t.i., riepai pielīmējamu uzlīmi, Komiteja ierosina paredzēt arī alternatīvu nereti sastopamajos gadījumos, kad uzlīme ir pazudusi vai bojāta.

1.5. Visbeidzot, Komiteja izsaka cerību, ka izskatāmais priekšlikums tāpat kā regula par mehānisko transportlīdzekļu vispārējo

rējo drošību tiks pieņemts regulas, nevis direktīvas formā, lai visās dalībvalstīs nodrošinātu vienotus termiņus un kontroles sistēmas.

2. Ievads.

2.1. Kā zināms, energoefektivitātes rīcības plānā ierosināts līdz 2020. gadam samazināt enerģijas patēriņu par 20 %, īstenojot virkni pasākumu, kas, mazinot energointensitāti, sekmēs patēriņa un tādējādi arī vides piesārņojuma samazināšanos.

2.2. Tādēļ īpaša un pastāvīga uzmanība pievērsta autotransportam, kas rada vairāk nekā 20 % CO₂ emisiju.

2.3. Papildus daudzajiem jau veiktajiem vai tikai apstiprināmajiem pasākumiem transportlīdzekļu jomā ES tiesību aktos tagad nolemts pievērsties riepu darbībai. Tā kā riepas ir transportlīdzekļa vienīgā detaļa, kas saskaras ar ceļu, tām pirmām kārtām ir jāveicina pasažieru drošība, kā arī degvielas patēriņa samazināšana.

2.4. Tāpēc priekšlikuma Eiropas Komisijas regulai par mehānisko transportlīdzekļu vispārējo drošību, ko šobrīd apspriež Eiropas Parlamentā ⁽¹⁾, mērķis cita starpā ir ieviest jaunus, stingrākus parametrus riepu tipa apstiprināšanai attiecībā uz degvielas patēriņu, drošību un troksni.

⁽¹⁾ COM(2008) 316, par ko Komiteja jau pieņēmusi atzinumu 2009. gada 14. janvāra plenārsesijā (sk. CESE 1741/2008).

2.5. Saistībā ar energotaupību jāatgādina, ka riepas var ietekmēt līdz 20 % no transportlīdzekļa degvielas patēriņa, pārvarot rītes pretestību — tie ir enerģijas zudumi kustības pretestības dēļ, ko izraisa rītes sakaršana un deformācija rītes laikā. Jāpiebilst, ka rītes pretestību tāpat kā riepu troksni būtiski ietekmē ceļa virsmas stāvoklis, kura dēļ dažos gadījumos riepu tehnoloģiskie jauninājumi nedod gaidīto rezultātu.

3. Eiropas Komisijas priekšlikums.

3.1. Direktīvas projekta mērķis ir nodrošināt lietotājiem standartizētas informācijas sniegšanu par samazinātas rītes pretestības radītā degvielas patēriņa efektivitāti, kā arī par saķeri ar slapju ceļu un rītes troksni — trim parametriem, kas iekļauti regulas priekšlikumā COM(2008) 316.

3.2. Komisija vēlas, lai patērētāji varētu ne tikai uzzināt turpmākās minimālās prasības rītes pretestībai, bet it īpaši izvēlēties riepas ar vēl mazāku rītes pretestību, kas samazina degvielas patēriņu. Piemēram, pasažieru automobiļiem riepu komplekts ar atšķirīgu rītes pretestību, pateicoties jaunai tehnoloģijai, var samazināt degvielas patēriņu līdz 10 %.

3.3. Tas ir īpaši svarīgi nomaņas riepu tirgū, kas veido 78 % no visa riepu tirgus. Riepām, ko ražotāji uzstādījuši jaunam transportlīdzeklim (22 % no tirgus), informācija par degvielas patēriņu tiek norādīta mazumtirdzniecības vietā un ir iekļauta lietošanas rokasgrāmatā. Nomaņas riepu tirgū patērētājiem tomēr nav pieejama informācija, kas ļautu salīdzināt riepu cenas ar riepu ietekmi uz degvielas patēriņu.

3.4. Tā kā riepu darbība ir gan savstarpēji saistīta, gan pret-runīga (rītes pretestība salīdzinājumā ar saķeri ar slapju ceļu un saķere ar slapju ceļu salīdzinājumā ar rītes troksni), informācijā var norādīt labāko iespējamo kompromisu starp trim galvenajiem parametriem, ļaujot patērētājam izdarīt apzinātu izvēli.

3.5. Tādēļ ar Komisijas priekšlikumu paredzēts riepām piespielināt "enerģijas uzlīmi" ar skalu no A līdz G rītes pretestībai un saķerei ar slapju ceļu analogiski jau izveidotajai mājssaimniecības ierīču marķēšanai, papildinot to ar trokšņa līmeņa norādi decibelos.

3.6. Saskaņā ar priekšlikumu dalībvalstis ir atbildīgas par marķēšanas noteikumu uzraudzību un sankciju noteikšanu tiesību aktu normu pārkāpšanas gadījumā.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Komiteja atbalsta Komisijas iniciatīvu, kas paredzēta gan ilgtspējīgāka patēriņa modeļa nodrošināšanai, gan plašākas informācijas sniegšanai, kura ļaus patērētājam izdarīt apzinātu izvēli, nomainot riepas. Minētā informācija attiecas ne tikai uz degvielas patēriņu, bet arī uz citiem parametriem, piemēram, saķeri ar slapju ceļu un ārējo rītes troksni. Patērētāji tādējādi varēs vērtēt, vai konkrēta riepu veida augstākas izmaksas ir samērīgas ar to darbības rādītājiem. Labāk informēts patērētājs palīdzēs veicināt ražotāju konkurenci, mudinot viņus uzlabot savus produktus.

4.2. Komisija sākotnēji bija paredzējusi pieprasīt informāciju tikai par degvielas patēriņu; abus pārējos parametrus pievienoja, ņemot vērā minētā jautājuma sabiedriskās apspriešanas rezultātus. Kaut arī Komiteja atbalsta galīgo lēmumu, tā tomēr izsaka bažas, ka tas apgrūtinās datu pārvaldi un attiecīgās kontroles.

4.3. Komiteja šaubās arī par ierosinātajiem līdzekļiem patērētāju informēšanai. Izmantojot tikai un vienīgi uzlīmes, ne vienmēr varēs sasniegt vēlamu rezultātu.

4.3.1. Pircējs parasti neredz nomaņas riepas, pirms tās paņemtas no tirdzniecības vietas noliktavas un uzstādītas transportlīdzeklim. Turklāt noliktavās un tirdzniecības vietās etiķete var atļimēties uz pazustu, vai arī to kļūdas dēļ atkārtoti uzlīmē citam riepu tipam. Vēl lielāka ir iespēja, ka etiķetes var pazustu transportēšanas vai uzglabāšanas laikā, jo īpaši ar silikonu pārklātām riepām, kurām ir grūtāk piestiprināt uzlīmi. Pieredze liecina, ka ievērojama daļa ražotāju etiķešu, kuras šobrīd piestiprina riepām, to pārvadāšanas vai tirdzniecības laikā vai nu pazūd vai tiek nopietni bojātas, — ir jāuzsver, ka riepas acīmredzamu, ar izmaksām saistītu iemeslu dēļ nav atsevišķi iesaiņotas.⁽¹⁾

4.3.2. Komiteja uzskata, ka būtu jāparedz arī alternatīvs risinājums gadījumos, kad nav uzlīmju. Minētajos gadījumos pārdevējam būtu jāļauj kopā ar rēķinu izsniegt etiķeti/dokumentu, kurā precīzi atkārtoti uz etiķetes norādītie dati, kurus pārdevējs vienmēr ir saņēmis no ražotāja.

⁽¹⁾ Saskaņā ar nozares Eiropas apvienības ETRMA (*European Tyre and Rubber Manufacturer Association* — Eiropas Riepu un gumijas ražotāju apvienība) sniegto informāciju riepu pārvadāšanas un tirdzniecības laikā pazūd 10 %–15 % etiķešu.

4.4. Attiecībā uz riepām, kas uzstādītas jauniem transportlīdzekļiem, marķēšana radītu nevajadzīgas izmaksas. Spēkā esošajos tiesību aktos jau ir noteikts, kā automobiļu ražotājiem pēc transportlīdzekļa tipa apstiprināšanas jāinformē pircēji par degvielas patēriņu un CO₂ emisiju. Tas attiecas arī uz saķeri ar slapju ceļu un ārējo rītes troksni, ko arī reglamentē, apstiprinot transportlīdzekļa tipu, un pati Komisija to ir atzinusi priekšlikumam pievienotajā ziņojumā.

Turklāt pašu ražotāju interesēs ir vienmēr izmantot atbilstoši visprogresīvākajai tehnoloģijai ražotas riepas, lai samazinātu CO₂ emisiju no mērķa līmeņa 130 g/km līdz iespējamajam līmenim 120 g/km, ko var panākt, izmantojot ar dzinēju nesaietītas tehnoloģijas, tostarp riepu ražošanas tehnoloģijas.

4.4.1. Šajā nolūkā preču izplatītājam, kurš bieži ir arī riepu pārdevējs, varētu prasīt izsniegt automobiļa pircējam papildu dokumentu, norādot tiesību aktos noteiktos parametrus, kuriem atbilst automobiļa riepas, un, ja iespējams, ieteikt alternatīvu izvēli. Šāda iniciatīva varētu būt arī papildinājums informatīvām un izpratnes veicināšanas kampaņām, kuras dalībvalstīm būs jārīko par minēto jautājumu.

4.5. Komiteja ir informēta arī par rūpniecības nozares pārstāvju⁽¹⁾ izteikto lūgumu pārveidot priekšlikumu no direktīvas par regulu. Tā atbalsta lūgumā minētos iemeslus, t.i., ka regula visās dalībvalstīs nodrošinātu vienotus īstenošanas termiņus un kontroles standartus tāpat kā iepriekš minētā regula par mehānisko transportlīdzekļu vispārējo drošību, kas pieņemta pirms šobrīd izskatāmā priekšlikuma.

4.5.1. Tādēļ Komiteja izsaka cerību, ka Komisijas, Eiropas Parlamenta un Padomes diskusijās varēs panākt vienošanos tāpat kā iepriekšējos gadījumos saistībā ar tādiem jutīgiem jautājumiem kā drošība un vide.

4.5.2. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi sniegt dalībvalstīm skaidrus, saskaņotus noteikumus par stingru kontroli attiecībā uz riepu atbilstību noteiktajām prasībām. Šādas kontroles ir īpaši svarīgas tirgū, kurā nozīmīga produktu daļa ir ražota ārpus ES.

5. Īpašas piezīmes.

5.1. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir izslēgusi atjaunotas riepas un profesionālās riepas apvidus transportlīdzekļiem no ierosinātā tiesību akta piemērošanas jomas, kā Komiteja pati jau ieteikusi iepriekš minētajā atzinumā par mehānisko transportlīdzekļu vispārējo drošību, vienlaikus apstiprinot, ka joprojām jāievēro paredzētās drošības prasības.

5.2. Noslēgumā Komiteja atbilstīgi minētajam atzinumam iesaka

- a) nepiemērot izskatāmo tiesību aktu riepām, kas ražotas pirms tā stāšanās spēkā. Eiropas tirgus izplatīšanas tīklā pastāvīgā aprītē atrodas vidēji 80 miljoni riepu. Būtu praktiski neiespējami uzlīmēt etiķetes visām izplatīšanā esošajām riepām;
- b) ražotājiem piešķirt vismaz 18 mēnešus ilgu sagatavošanās laiku apstiprināto pasākumu īstenošanai.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ ETRMA: (European Tyre and Rubber Manufacturer Association).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums “Otrais stratēģiskais enerģētikas pārskats – ES Energoapgādes drošības un solidaritātes rīcības plāns””

COM(2008) 781 galīgā redakcija

(2009/C 228/16)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 13. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums “Otrais stratēģiskais enerģētikas pārskats — ES Energoapgādes drošības un solidaritātes rīcības plāns””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. martā. Ziņotāja — SIRKEINEN kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 130 balsīm par, 3 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, it īpaši tāpēc, ka tajā īpaša uzmanība veltīta energoapgādes drošībai, un secina:

— nesenā krīze gāzes piegādes jomā uzskatāmi liecina, ka vajadzīga vienota dalībvalstu pieeja gan iekšējā, gan ārējā enerģētikas politikā;

— trešais tiesību aktu kopums, kas attiecas uz enerģētikas tirgu, vēl nav pieņemts, un šāda rīcība ir pretrunā visiem trim enerģētikas politikas mērķiem, proti, nodrošināt piegādes drošību, konkurētspēju un ilgtspēju;

— Komisija nav veltījusi pienācīgu uzmanību problēmām naftas piegāžu un transporta jomā;

— Komisijas dokumentā nav aplūkoti enerģētikas politikas sociālie aspekti;

— Komisijas paziņojums neliecina par izpratni, ka jārikojas nekavējoties;

— steidzami jāizstrādā paziņojums “Šķēršļu pārvarēšana atjaunojamās enerģijas avotu izmantošanai ES”, kurā atjaunojamās enerģijas avoti ir jāaplūko kā enerģētikas sistēmas daļa;

— atzinīgi vērtējama Komisijas vēlme publicēt politikas programmu 2030. gadam un redzējumu 2050. gadam, jo lielas tehnoloģiskās un sistēmiskās pārmaiņas ir ilgstošs process;

— atjauninātajā kodolenerģētikas paraugprogrammā ņemtas vērā EESK izteiktās piezīmes.

1.2. Komiteja iesaka

— efektīvi un steidzami izmantot visus ES instrumentus, kas var mazināt draudus piegādes drošībai;

— veikt īpašu uzmanību nesen pieņemto tiesību aktu īstenošanai un neizstrādāt jaunus priekšlikumus tiesību aktiem, lai nodrošinātu pēc iespējas lielāku tiesiskā regulējuma stabilitāti un prognozējamību;

— no piecām rīcības plānā minētajām jomām par prioritāru noteikt energotaupību (galvenokārt, paaugstinot energoefektivitāti), jo tā ir joma, kurā var īstenot daudzus pasākumus, kas neprasas augstas izmaksas;

— Komisijai noteikt, kuri no daudziem iecerētajiem pasākumiem ir prioritāri;

— ļoti steidzami risināt izolēto enerģijas tirgu jautājumu un pabeigt Eiropas Enerģētikas tīklu izveidi;

- papildus ieguldījumiem infrastruktūrā lielāku uzmanību veltīt tam, ka lieli ieguldījumi vajadzīgi arī elektroenerģijas ražošanā un fundamentālo pētījumu jomā līdz 2050. gadam;
- Eiropas Savienībai ārējo attiecību jomā atbildīgi un saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principiem risināt enerģētikas jautājumus, kas skar visu pasauli, vienlaikus īstenojot pasākumus, kuru mērķis ir energoapgādes drošība Eiropā;
- veikt dažādus pasākumus, lai sekmētu enerģijas taupīšanu, bet izvairīties no pārmērīgas regulēšanas ES līmenī;
- Eiropas Savienībā sasniegt visaugstāko līmeni energoefektīvu tehnoloģiju izmantošanas jomā;
- Komisijai pēc iespējas izskatīt atsevišķu mērķu īstenošanas iespējamību saistībā ar dažādiem enerģijas izmantošanas veidiem, kas ir efektīvs līdzeklis energoefektivitātes paaugstināšanai, jo īpaši attiecībā uz pakalpojumiem un produktiem, kurus realizē vietējā tirgū;
- steidzami pieņemt lēmumus par turpmāko kodolenerģijas izmantošanu, ņemot vērā to, ka lieli ieguldījumi jāveic elektroenerģijas ražošanā;
- izstrādāt redzējumu 2050. gadam, ņemot vērā situāciju pasaulē, kas veido pamatnosacījumus ES tālejošo mērķu īstenošanai.

2. Ievads.

2.1. ES enerģētikas politikas mērķi ir ilgtspēja, konkurētspēja un piegādes drošība. Ņemot vērā Ukrainas un Krievijas strīdu par gāzes piegādi un tā sekas, straujo ekonomikas lejupslīdi un enerģijas cenu nepastāvību, Komiteja pauž nožēlu, ka piegādes drošībai pēdējā laikā pievērsta nepietiekama uzmanība. Atkarība no ārējiem enerģijas piegādātājiem pati par sevi nav problēma, taču piegādes jomā arvien lielāku risku rada gan pieaugošā atkarība no tiem piegādātājiem, kas neievēro tādus pašus noteikumus kā ES valstis, gan arī pieprasījuma pēc gāzes palielināšanās.

2.2. ES nozīmīgākās likumdošanas iniciatīvas pēdējo divu gadu laikā ir trešais tiesību aktu kopums, kas attiecas uz elektroenerģijas un gāzes tirgu, kā arī tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā. Pēdējo no minētajiem tiesību aktu kopumiem pieņēma ļoti ātri pirmajā lasījumā 2008. gada decembrī, un daudzus svarīgus jautājumus paredzēts precizēt, izmantojot

komitoloģijas procedūru. Divu gadu laikā vēl nav izdevies pieņemt tiesību aktu kopumu, kas attiecas uz iekšējo enerģijas tirgu, un šāda rīcība kavē iekšējā tirgus efektīvu darbību, lai nodrošinātu visu trīs enerģētikas politikas mērķu īstenošanu.

2.3. Dažādie enerģētikas politikas mērķi ir savstarpēji saistīti, un pasākumi to īstenošanai viens otru papildina. Taču to nevar attiecināt uz visiem aspektiem. Jānosaka, ka svarīgākais mērķis ir piegādes drošība. Ņemot vērā, cik nopietnas sekas ir enerģijas piegādes traucējumiem un enerģijas trūkumam, jānodrošina nepārtraukta enerģijas piegāde iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

3. Komisijas dokuments.

3.1. Otro stratēģisko enerģētikas pārskatu Komisija publicēja 2008. gada novembrī. Komisija ierosina **ES Energoapgādes drošības un solidaritātes rīcības plānu**, kurā ir pieci punkti un galvenā vērība veltīta:

- infrastruktūras vajadzībām un enerģijas piegāžu diversifikācijai;
- ārējām attiecībām enerģētikas jomā;
- naftas un gāzes krājumiem un krīzes reaģēšanas mehānismiem;
- energoefektivitātei;
- ES iekšienē saražoto enerģijas resursu labākai izmantošanai.

3.2. Otrajam stratēģiskajam enerģētikas pārskatam pievienota arī atjauninātā kodolenerģētikas paraugprogramma, ko sāka īstenot 2007. gadā. Programmā īpaša uzmanība veltīta piegādes drošībai, vajadzīgajiem ieguldījumiem un to veikšanas nosacījumiem.

3.3. Vienlaikus ar Otro stratēģisko enerģētikas pārskatu Komisija ir publicējusi

- tiesību aktu kopumu (2008. gads), kas attiecas uz energoefektivitātes paaugstināšanu,
- priekšlikumu Direktīvas par naftas rezervēm pārskatīšanai un

— pārskatītu priekšlikumu Direktīvai, ar ko izveido Kopienas Kodoldrošības sistēmas pamatprincipus.

3.4. Otrajā stratēģiskajā enerģētikas pārskatā Komisija norāda, ka tā iecerējusi

— precizēt Direktīvu par gāzes piegādes drošību (2010. gadā);

— atbalstīt ES vietējo fosilā kurināmā resursu izmantošanu videi nekaitīgā veidā;

— publicēt paziņojumu “Šķēršļu pārvarēšana atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanai ES” un

— sadarbībā ar Eiropas Investīciju banku ierosināt Ilgtspējīgas enerģijas finansēšanas iniciatīvu.

3.5. Komisija arī ierosinās atjaunināt Eiropas enerģētikas politiku (2010. gadā), lai izstrādātu politikas programmu 2030. gadam un redzējumu 2050. gadam.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, it īpaši tāpēc, ka tajā īpaša uzmanība veltīta enerģijas piegādes drošībai un Komisija izvēlējusies visaptverošu pieeju aktuālo enerģētikas politikas problēmjautājumu risināšanai. Eiropas Savienībai ir instrumenti, lai novērstu draudus piegādes drošībai. Komisija norādījusi uz šiem instrumentiem, kuri tagad ir efektīvi jāizmanto.

4.2. ES rīcība piegādes drošības jomā tomēr nenozīmē, ka vajadzīgas jaunas likumdošanas iniciatīvas. Pēc minēto tiesību aktu kopumu pieņemšanas lielāki pūliņi jāvelta to izpildei. Tiesisko regulējumu nedrīkst mainīt, lai īstenojamo pasākumu nosacījumi būtu cik vien iespējams prognozējami.

4.3. Pēdējā laikā pierādījies, cik svarīga ir dalībvalstu vienotība enerģētikas politikas jautājumos. Vairākkārt izskanējis

viedoklis, ka dalībvalstīm jārunā vienā valodā (šādu viedokli paudusi arī EESK). Tomēr tik ilgi, kamēr dažas, it īpaši lielās dalībvalstis rūpēties galvenokārt tikai par savām interesēm, Eiropas enerģētikas nozare neklūs spēcīgāka, elastīgāka un efektīvāka.

4.4. EESK atbalsta ieceres piecās rīcības plānā minētajās jomās, bet uzskata, ka prioritāra nozīme ir energoefektivitātes paaugstināšanai, proti, energotaupībai, jo enerģijas patēriņš ir jāsamazina, ko var panākt, galvenokārt paaugstinot energoefektivitāti. Pat ja šajā jomā izdosies sasniegt vislabākos rezultātus, steidzami jāīsteno pasākumi arī citās jomās. Jāizmanto plašās iespējas īstenot rentablus pasākumus, kas ļauj paaugstināt energoefektivitāti un izvairīties no pasākumiem, kuri saistīti ar augstām izmaksām. Visspilgtākais piemērs ir lielās iespējas, kuras paver ēku energoefektivitātes paaugstināšana.

4.5. EESK cerēja, ka Komisija vairāk uzmanības veltīs problēmām naftas piegādes un transporta jomā. Eiropas Savienībā 36 % no (galvenokārt transportā) patērētās enerģijas iegūst no naftas, un, autotransportam attīstoties, palielinās arī CO₂ emisija. Jāpiebilst arī, ka naftas cenas var ievērojami svārstīties un, iespējams, ka tās būtiski paaugstināsies. EESK 2009. gada janvārī pieņēma pēc Eiropas Parlamenta pieprasījuma izstrādāto atzinumu par tematu “Ar naftu saistītas problēmas” ⁽¹⁾.

4.6. Komisijas dokumentā nav aplūkoti arī enerģētikas politikas sociālie aspekti, sākot ar darba vietu zaudēšanu, jaunu darba vietu izveidošanu tautsaimniecībā, kas nodara mazāku kaitējumu videi, izglītību un apmācību un beidzot ar enerģijas trūkumu. Komiteja arī norāda, ka enerģija nav pielīdzināma citām precēm un ka enerģijas piegādei, kas ir vispārējās nozīmes pakalpojums, jāatbilst vispārējās pieejamības un pieņemamas cenas principam.

4.7. Kaut arī kādreizējās un nesenās problēmas piegādes drošības jomā skaidri liecina, ka jārikojas nekavējoties, Komisija, pēc EESK domām, to īsti neapzinās. Paziņojumā minēti daudzi (vairāk nekā 45) Komisijas iecerētie pasākumi — galvenokārt paziņojumi. Lai nezaudētu laiku, būtu jānosaka, kuriem no minētajiem pasākumiem ir prioritāra nozīme.

⁽¹⁾ Skatīt EESK atzinumu par tematu “Ar naftu saistītas problēmas”, CESE 46/2009 14.1.2009, ziņotājs — Osborn kgs (atzinums vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

4.8. EESK atzinīgi vērtē arī ieceri izstrādāt politikas programmu 2030. gadam un redzējumu 2050. gadam, ko papildinās jauns rīcības plāns. Komiteja 2006. gadā pieņemtajā atzinumā par dažādu enerģijas avotu izmantošana⁽¹⁾ jau norādīja, ka šāds redzējums ir vajadzīgs. Lielas tehnoloģiskās pārmaiņas, kā arī pārmaiņas enerģētikas sistēmās ir ilgstošs process, jo ieguldījumiem infrastruktūrā ir vajadzīgs ilgs laiks. Tāpēc, neraugoties uz pašlaik ierobežotajām iespējām pielāgot tehnoloģijas un infrastruktūru, šāds nākotnes redzējums ir ļoti svarīgs.

5. Īpašas piezīmes.

5.1 *ES enerģētikas vajadzībām ļoti svarīgas infrastruktūras veicināšana.*

5.1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas aktīvo rīcību šajā jomā, it īpaši tāpēc, ka arvien lielākas bažas raisa nepārtrauktā atkarība no ārējiem energoresursu piegādātājiem. EESK vēlētos izteikt šādas piezīmes.

5.1.2. Komisijas noteiktās sešas prioritātes ir ļoti nozīmīgas, un, tikai nosakot prioritātes, var cerēt, ka īstenošana būs efektīva. Pēc paziņojuma publicēšanas Komisija 2009. gada janvārā beigās nāca klajā ar konkrētiem projektiem minētajās prioritārajās jomās. Tos finansēs no līdzekļiem, kas paredzēti ES ekonomikas atveseļošanas plāna īstenošanai. Grūti ir formulēt viedokli par šiem prioritārajiem projektiem, jo trūkst pārredzamas informācijas gan par tiem, gan par citiem iespējamajiem projektiem un to finansēšanu no privātajiem un publiskajiem avotiem.

5.1.3. Komiteja pauž nožēlu, ka līdz šim maz darīts, lai novērstu Baltijas valstu enerģētikas tirgu izolētību. Šī problēma tagad jārisina nekavējoties. Vienlaikus jānorāda, ka enerģijas piegādes stabilitāte mazajās un izolētajās dalībvalstīs jānodrošina, īstenojot starpsavienojuma projektus ar kontinentālo Eiropu.

5.1.4. Attiecībā uz gāzes koridoriem EESK nesen pieņemtajā atzinumā par enerģētikas politikas ārējo dimensiju norādīts, ka būs jāīsteno vairāki projekti, lai turpmāk nodrošinātu gāzes piegādi. Politisku apsvērumu dēļ nedrīkst pieļaut, ka šie projekti savstarpēji konkurē. Tagad jārikojas nekavējoties, lai nodrošinātu gāzes piegādi, un tāpēc dalībvalstu un Komisijas saskaņotai rīcībai ir svarīga nozīme.

5.1.5. Iecere izveidot vienotu iegādes mehānismu ir jāprecizē. Rodas arī jautājums, kāpēc šāds mehānisms paredzēts tikai sadarbībai ar Kaspijas jūras reģiona valstīm.

5.1.6. Piegādes drošības problēmas nevar atrisināt tikai ar ieguldījumiem enerģijas transporta infrastruktūrā. Elektroenerģijas ražošanas iekārtu nomainā būs jāiegulda gandrīz 1 000 miljardi *euro*. Šī jautājuma risināšanai daļēji veltīta Komisija paziņojuma sadaļa par vietējo energoresursu izmantošanu, taču uzmanība jāvelta arī nepieciešamajiem ieguldījumiem un to finansēšanas iespējām.

5.1.7. Ieguldījumu jomā svarīgi ir noteikt dažādu iesaistīto pušu — ES, tās finanšu iestāžu, dalībvalstu un uzņēmumu — uzdevumus. Uzņēmumi veic ieguldījumus, ja tiem radīti labvēlīgi priekšnosacījumi. Kaut arī nepastāvīgajā enerģijas tirgū iespējams kļūdīties, tieši uzņēmumi var vislabāk novērtēt situāciju tirgū un uzņemties risku. Publiskais sektors un politiķi var rīkoties, lai radītu labvēlīgus pamatnosacījumus, un noteiktās robežās paredzēt atvieglojumus un sniegt politisku atbalstu. EESK tāpēc ļoti atzinīgi vērtē Komisijas ieceri ciešāk un efektīvāk sadarboties ar privāto sektoru un finanšu iestādēm.

5.2 *Lielāks uzsvars uz enerģētiku ES starptautiskajās attiecībās.*

5.2.1. EESK 2009. gada janvārī pieņēma atzinumu par enerģētikas politikas ārējo dimensiju. Minētajā atzinumā izteiktās piezīmes, secinājumi un ieteikumi joprojām ir nozīmīgi un saistīti ar Komisijas paziņojumā minētajiem priekšlikumiem. Komitejai ir stingrāka nostāja, it īpaši divos jautājumos. Jārīkojas, lai, pirmkārt, panāktu, ka piegādātājas valstis enerģētikas tirgū piemēro tādus pašus noteikumus kā ES valstis, piemēram, noteikumus, kas attiecas uz infrastruktūras pieejamību, ieguldījumu aizsardzību u.c., un, otrkārt, panāktu, ka dalībvalstis, sniedzot atbalstu sarunām par komerciālu līgumu noslēgšanu, nosaka šādu kopīgi saskaņotu noteikumu piemērošanu par priekšnoteikumu atbalsta saņemšanai.

5.2.2. EESK arī norādīja, ka ārējās attiecības enerģētikas jomā jāveido, lai risinātu divus pamatuzdevumus. Pirmkārt, enerģijas piegādes drošība Eiropā un, otrkārt, atbildīga un ilgtspējīga pieeja enerģētikas jautājumu risināšanai visā pasaulē. Pēdējo aspektu, proti, Eiropas atbildību par attīstību visā pasaulē, Komisija tikai īsi pieminējusi. Šai atbildībai jāvelta īpaša uzmanība, un tā jāuzņemas ne tikai Eiropas Savienībai, kas aktīvi piedalās sarunās par klimata pārmaiņu ierobežošanu.

⁽¹⁾ Skatīt atzinumu par tematu "Dažādu enerģijas avotu izmantošana", CESE, ziņotāja — Sirkeinen kdze, OV C 318, 23.12.2006., 185. lpp.

5.3 *Uzlaboti naftas un gāzes krājumi un krīžu reaģēšanas mehānismi.*

5.3.1. EESK piekrīt Komisijas paustajam viedoklim jautājumā par gāzes piegādes drošību. Obligāto gāzes rezerves krājumu veidošana, kas saistīta ar augstām izmaksām, nav un nevar būt vienīgais risinājums, nosakot, kādi ārkārtas pasākumi īstenojami. Citas iespējas ir piegādes avotu un līniju dažādošana, sašķidrinātas dabasgāzes izmantošana, sadarbība ar kaimiņvalstīm, pārtraucamu līgumu slēgšana un pāreja uz cita veida degvielas izmantošanu.

5.4 *Jauns stimuls energoefektivitātes paaugstināšanai.*

5.4.1. EESK pieņemusi vairākus atzinumus par energoefektivitāti, sīki analizējot arī praktiskus pasākumus tās paaugstināšanai. Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim, bet vēlētos izteikt dažas piezīmes.

5.4.2. Ļoti liels un gandrīz neierobežots ir to pasākumu skaits, kurus var īstenot, lai palielinātu enerģijas izmantošanas un ražošanas efektivitāti. Komisija jau ierosinājusi virkni juridisku līdzekļu, piemēram, attiecībā uz ēkām, energomarkējumu, ekodizainu utt. Tā vēl izstrādā arī citus priekšlikumus. EESK vēlētos ieteikt Komisijai velīt īpašu uzmanību tam, lai izvairītos no pārmērīgas regulēšanas un radītu nosacījumus inovācijas potenciāla iespējami labākai izmantošanai. Jāīsteno politiskie pasākumi — regulējums, valsts atbalsts utt. — energotaupības veicināšanai, taču tie jāizstrādā pārdomāti, lai tie attiecīgajās jomās neradītu pārāk augstas izmaksas un traucējumus tirgū. ES pasākumi jāattiecinā tikai uz tiem produktiem un pakalpojumiem, kas paredzēti iekšējam tirgum. EESK vēlētos, lai plašākas iespējas tiktu pavērtas brīvprātīgo darbībai, kā arī pašregulēšanai un kopregulēšanai, tajā skaitā arī standartizācijai.

5.4.3. Energoefektivitātes jomā Eiropa guvusi ievērojamus panākumus. Līdzīgi panākumi tai jāgūst arī energoefektīvu tehnoloģiju jomā. Pilnībā jāizmanto priekšrocības, ko paver līdz šim gūtie panākumi. Minēto procesu var sekmēt pasākumi tādās jomās kā pētniecības un izstrādes finansēšana, atbalsts inovācijai un riska finansēšana, Eiropas un pasaules tirgus atvērības veicināšana, efektīva starptautiska vienošanās par klimata pārmaiņu ierobežošanu un starptautiska sadarbība, lai paaugstinātu energoefektivitāti.

5.4.4. Lai gan EESK stingri atbalsta mērķi par 20 % paaugstināt energoefektivitāti, tā nav pārliecināta, vai tas būtu jānosaka par vispārēju saistošu mērķi. Energoefektivitātes paaugstināšana iespējama visās cilvēku un saimnieciskās darbības jomās, un iespējamo pasākumu skaits ir gandrīz neierobežots. Kā šādā

situācijā izveidot atbilstošu kopīgo pasākumu sistēmu? Tā vietā Komiteja iesaka Komisijai izskatīt atsevišķu mērķu īstenošanas iespējamību saistībā ar dažādiem enerģijas izmantošanas veidiem, kas ir efektīvs līdzeklis energoefektivitātes paaugstināšanai, jo īpaši attiecībā uz pakalpojumiem un produktiem, kurus realizē vietējā tirgū.

5.5 *ES vietējo energoresursu labāka izmantošana.*

5.5.1. EESK kopumā atbalsta Komisijas viedokli par ES vietējo energoresursu izmantošanu. Svarīgi ir pareizi novērtēt enerģijas pieprasījumu, kā arī dažādu enerģijas avotu attīstības un izmantošanas iespējas, ierobežojumus un nosacījumus.

5.5.2. EESK ļoti atzinīgi vērtē Komisijas ieceri publicēt paziņojumu "Šķēršļu pārvarēšana atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanai ES" un rosina Komisiju nekavēties. Jau iepriekš saistībā ar visu enerģētikas sistēmu bija jāanalizē un jārisina jautājums, kā palielināt atjaunojamās enerģijas, kas turpmāk būs svarīgākais un videi nekaitīgākais iekšzemes enerģijas avots, izmantošanu. Kā Komisija norāda, svarīgi jautājumi ir energosistēmu ierobežojumi un nepieciešamība veidot elektroenerģijas rezerves ārkārtas situācijām. Izstrādājot pētījumu, būtu arī jāpievēršas jautājumam, vai "enerģijas rezerves" iespējamā izveide varētu nozīmēt, ka, atjaunojamās enerģijas izmantošana zināmos apstākļos var palielināt CO₂ emisiju un mazināt piegādes drošību. Jārisina arī problēmas, kas saistītas ar plānošanu un atļauju saņemšanu.

5.5.3. Komiteja atbalsta arī viedokli, ka obligātos CO₂ emisiju standartus spēkstacijām vajadzētu noteikt vienīgi pēc tam, kad tiks novērtēti oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas rūpniecisko demonstrējumu rezultāti.

5.5.4. Attiecībā uz kodolenerģijas izmantošanu EESK jau sen paudusi viedokli, ka jāizmanto visas elektroenerģijas ieguves iespējas, lai īstenotu enerģētikas politikas mērķus. Tā kā tuvākajā laikā būs jāveic lieli ieguldījumi elektroenerģijas ražošanā, dalībvalstīs, kas vēlas vai vēlsies izmantot kodolenerģiju, steidzami jāpieņem lēmumi par turpmāko kodolenerģijas izmantošanu. Komisija prognozē, ka līdz 2020. gadam kodolenerģijas ražošana Eiropas Savienībā samazināsies par vienu ceturto daļu, un, ja netiks radītas jaunas kodolenerģijas ražošanas jaudas, šo samazinājumu daļēji kompensēs ar gāzes vai ogļu spēkstacijām, tādējādi palielinot emisijas un piegādes drošības problēmas. Pastāvīgi uzmanība jāvelta kodoldrošībai, iesaistot tajā valsts iestādes; jāpieņem lēmumi par kodolatkritumu apsaimniekošanu. EESK gatavo īpašu atzinumu par Direktīvu, ar ko izveido Kopienas Kodoldrošības sistēmas pamatprincipus.

5.5.5. EESK atbalsta Komisijas ieceri sagatavot dokumentus gan par naftas produktu pārstrādes, gan par elektroenerģijas ražošanas jaudas palielināšanu. Taču noteikti nedrīkstam aizmirst, ka ES nevar nedz lemt par ieguldījumiem enerģijas ražošanas jaudu palielināšanai, nedz izteikt ieteikumus, jo tā neuzņemas nekādu atbildību par iespējamo risku. Ieteicams vākt un analizēt attiecīgo informāciju, veikt modelēšanu, kā arī sadarboties ar Starptautisko Enerģētikas aģentūru.

5.6 Virzoties uz 2050. gada redzējumu.

5.6.1. EESK atbalsta Komisijas ieceri 2010. gadā atjaunināt Eiropas enerģētikas politiku, lai izstrādātu politikas programmu 2030. gadam un redzējumu 2050. gadam. Komiteja piekrīt viedoklim, ka minētās politikas atjaunināšanai jānotiek, rīkojot plašas konsultācijas un izvirzot mērķus, kas būtu jāsasniedz ilgākā termiņā.

5.6.2. EESK arī uzskata, ka ilgtermiņā svarīgākie uzdevumi būs jāveic Komisijas sākotnēji minētajās jomās: elektroenerģijas ģenerācija bez oglekļa emisijām, transporta nozares atkarība no naftas produktiem un tās izbeigšana, ēkas, elektroenerģijas tīkls un augstas efektivitātes un zemu oglekļa emisiju enerģētikas sistēma visā pasaulē. Lai to paveiktu, uzmanība jāvelta visiem tehnoloģiskiem risinājumiem, arī kodolsintēzei un ūdeņraža izmantošanai.

5.6.3. Izstrādājot nākotnes redzējumu, kas veidos pamatu ES mērķu īstenošanai, jāņem vērā situācija un attīstības tendences pasaulē. Mūsu situāciju un izvēli dažādos veidos ietekmē straujais enerģijas pieprasījuma pieaugums attīstības valstīs, klimata pārmaiņas un, cerams, starptautiska vienošanās par to ierobežošanu un pielāgošanos minētajām pārmaiņām, degizraktenļu pieejamība un citi faktori. Kā piemēru var minēt faktu, ka pēdējā laikā mainījušies problēmjaudājumi saistībā ar naftu — vēl vakar uztraucāmies par augstajām naftas cenām, bet šodien runājam par zemo cenu izraisīto ražošanas apjoma samazināšanos.

5.7 Atjauninātā kodolenerģētikas paraugprogramma.

5.7.1. EESK pauž gandarījumu, ka Komisija ņēmusi vērā piezīmes, kas izteiktas 2007. gadā pieņemtajā atzinumā par atjauninātās kodolenerģētikas paraugprogrammas projektu ⁽¹⁾ un izpētes atzinumā par ieguldījumiem kodolenerģijas ražošanā ⁽²⁾. Svarīgi ir apzināties, ka kodolenerģijas izmantošanas jomā Eiropas Savienībai ir būtiska nozīme, turpinot veidot ļoti progresīvu sistēmu, kas atbilst augstākajiem drošuma, drošības un neizplatīšanas standartiem. EESK nav iebildumu pret to, kā tiek risināti tādi jautājumi kā radioaktīvo atkritumu apsaimniekošana, ilgtermiņa finansējuma nodrošināšana ekspluatācijas pārtraukšanai, terorisma draudi un saskaņota atbildības sistēma. EESK uzsver, ka visas ar to saistītās izmaksas jāsedz kodolspēkstaciju operatoriem.

5.7.2. EESK vēlreiz norāda, ka viens no Eiropā izmantotajiem enerģijas veidiem arī turpmāk būs kodolenerģija, sekmējot klimata pārmaiņu ierobežošanu un nodrošinot elektroenerģijas piegādi. Komiteja arī piekrīt viedoklim, ka iedzīvotāju paustās bažas ir jāņem vērā, un atbalsta šajā sakarā izteiktos priekšlikumus. EESK atzinīgi vērtē ieteikumus noteikt kopīgus reaktoru drošuma līmeņus un ierosinājumu, ka jaunceljamiem reaktoriem jāatbilst trešās paaudzes reaktoru drošuma un drošības līmenim. Pasākumi, lai atbalstītu jaunu reaktoru celtniecības finansēšanu, ir lietderīgi, it īpaši pašreizējos ekonomiskās apstākļos, taču šim mērķim nedrīkst piešķirt valsts subsīdijas vai ES budžeta līdzekļus. Lai arī dažas dalībvalstis izteikušas, ka turpmāk to attieksme pret jaunu kodolspēkstaciju būvniecību būs labvēlīgāka, finansējums, ekspluatācija un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošana tomēr būs privātu uzņēmumu uzdevums: valdība sniedz tikai iespējas. Atklāta un visaptveroša informācija par projektētajām kodoliekārtām, ieskaitot izmaksas, iespējami ātri jādara pieejama sabiedrības apspriešanai un līdzdalībai.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Skatīt atzinumu par tematu "Kodolenerģētikas paraugprogramma", CESE, ziņotāja — Sirkeinen kdze, OV C 256, 27.10.2007., 51. lpp.
⁽²⁾ Skatīt 2008. gada 4. decembrī pieņemto atzinumu par tematu "Turpmākie ieguldījumi kodolrūpniecībā un to nozīme ES enerģētikas politikā", CESE 1912/2008 4.12.2009., ziņotājs — Iozia kgs (atzinums vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu ražojumiem, kas saistīti ar energopatēriņu, izmantojot etiķetes un standarta informāciju par precēm (pārstrādātā versija)”

COM(2008) 778 galīgā redakcija/2 – 2008/0222 (COD)

(2009/C 228/17)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2009. gada 30. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu ražojumiem, kas saistīti ar energopatēriņu, izmantojot etiķetes un standarta informāciju par precēm (pārstrādātā versija)”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 12. martā. Ziņotājs — PEZZINI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 180 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu atjaunināt Direktīvu 92/75/EEK par obligāto enerģijas patēriņa marķējumu sadzīves tehnikai. Minētā direktīva jau ir pazīstama ne vien miljoniem patērētāju, bet arī ražošanas un tirdzniecības nozarei.

1.2. Komiteja uzskata, ka šāda sistēma jāva

— ražotājiem labāk lokalizēt savus produktus tirgū (augstākas kvalitātes un efektivitātes kategorijās);

— patērētājiem veikt apzinātu izvēli un mainīt savus ieradumus, kā arī salīdzināt konkurējošos ražotājus;

— sabiedrībai uzlabot vidi un turpināt resursu ilgtspējīgu izmantošanu, nodrošinot iekšējā tirgus uzraudzību.

1.3. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi uzsvērt galvenos aspektus, kas ir vajadzīgi, lai turpinātu īstenot veiksmīgu politiku šajā jomā:

— vienkārši, skaidri un saprotami kritēriji;

— precīza, atbilstīga un salīdzināma informācija par specifisku enerģijas patēriņu;

— izmaksu un ieguvumu efektīva analīze, ko atbalsta visas ieinteresētās puses;

— pamatoti zinātniskie pierādījumi;

— birokrātiskā un administratīvā sloga, kā arī darbības izmaksu samazināšana līdz minimumam;

— saistošu tiesību aktu un brīvprātīgu instrumentu saderība un saskaņotība;

— dinamiskas un elastīgas sistēmas, kas ir atvērtas jauninājumiem un tehniskajam progresam;

— vienkārša un visiem labi saprotama informācija;

— ilgtspējas popularizēšana globālajā tirgū, neradot apslēptus šķēršļus starptautiskajai tirdzniecībai.

1.4. Komiteja uzskata, ka, pārskatot marķējuma sistēmu, jāsauglabā tās veiksmes elementi: vienkāršība, pārredzamība, uzticamība un salīdzināšanas iespējamība. Tajā pašā laikā jānodrošina atjaunināšana, izmantojot elastīgus un dinamiskus ražojuma raksturlielumu klasifikācijas mehānismus, kā arī jāpanāk, ka patērētājs apzināti izvēlas efektīvākus un ilgtspējīgākus ražojumus un precīzākus standartus.

1.5. Pirms direktīvu attiecināt uz jaunām “ar energopatēriņu saistītām” ražojumu grupām, EESK iesaka katrā nozarē veikt ietekmes novērtējumu un izmaksu un ieguvumu analīzi, kas būtu skaidra, pārredzama, visām ieinteresētajām pusēm pieņemama un uz zinātniskiem pierādījumiem balstīta.

1.6. Turklāt Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi nodrošināt Direktīvas 92/75/EEK ⁽¹⁾ pareizu darbību, uzlabojot un pilnveidojot dinamiskus pārklasificēšanas mehānismus ⁽²⁾.

1.7. Komiteja atbalsta energomarķējuma (*Energy Label*) sistēmas attiecināšanu uz citiem ražojumiem, kas patērē enerģiju, jo šādā veidā sniegtā informācija ir skaidra, pārredzama un tirgū viegli salīdzināma un tā var kļūt par veiksmīgu tirgvedības instrumentu.

1.8. EESK uzskata, ka citiem ražojumiem vai pakalpojumiem, kas nepatērē enerģiju, bet ir saistīti ar energopatēriņu, atbilstoši var izrādīties citi informatīvie un vides instrumenti.

1.9. Pēc Komitejas domām, jānovērš, ka pārklājas jebkādi tiesību akti, kuri bieži vien ir savstarpēji konkurējoši un/vai pretrunīgi, palielina izmaksas un birokrātisko slogu, bet katrā nozarē jāievēro integrēta pieeja, kas apvieno trīs ilgtspējas pīlārus.

1.10. Komiteja piekrīt, ka ir svarīgi nodrošināt iespēju veikt stimulējošus pasākumus, kas atbilst Kopienas tiesību aktiem par valsts atbalstu.

1.11. Runājot par ierosinātajiem noteikumiem publiskā iepirkuma jomā, Komiteja iesaka rīkoties piesardzīgi, ieviešot saistošus pasākumus, un uzskata, ka ir svarīgi nodrošināt dalībvalstu rīcības brīvību un pareizo kombināciju, izmantojot brīvprātīgus zaļā publiskā iepirkuma pasākumus.

2. Ievads.

2.1. Padomes 1992. gada 22. septembra Direktīva 92/75/EEK par sadzīves tehnikas enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu, izmantojot etiķetes, ir pamatdirektīva, kuras mērķis ir sadzīves tehnikas tirgus orientēšana uz energoefektīvākiem ražojumiem, sniedzot patērētājiem un tirgum noderīgu un salīdzināmu informāciju.

2.2. Energomarķējuma galvenie pozitīvie aspekti ir šādi:

— tas ir obligāts;

— tas ir atpazīstams;

— sniegtā informācija ir vienkārša;

— iespēja nekavējoties salīdzināt tās pašas grupas ražojumus.

2.3. Lai gan minētā sistēma attiecas tikai uz dažām nozarēm un tā precīzi jāizanalizē un jāizpēta nozarēs, Komiteja uzskata, ka tā ļāva

— ražotājiem labāk lokalizēt savus produktus tirgū (augstākas kvalitātes un efektivitātes kategorijās) un gūt labumu no ieguldījumiem, kas veikti labāku un inovatīvāku sadzīves tehnikas ražošanu laišanai apgrozībā;

— patērētājiem veikt apzinātu izvēli un mainīt savus patēriņa ieradumus;

— sabiedrībai uzlabot vidi, turpināt resursu ilgtspējīgu izmantošanu un samazināt to patēriņu.

2.4. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi uzsvērt: pašreizējā direktīva par energopatēriņa marķējumu ir viens no veiksmīgākajiem Kopienas instrumentiem, jo tās pamatā ir

— vienkārši, skaidri un saprotami kritēriji;

— precīza, atbilstīga un salīdzināma informācija par specifisku enerģijas patēriņu;

— izmaksu un ieguvumu efektīva analīze, ko atbalsta visas ieinteresētās puses;

— pamatoti zinātniskie pierādījumi;

— birokrātiskā un administratīvā sloga, kā arī darbības izmaksu samazināšana līdz minimumam;

— Kopienas tiesību aktu un atbilstīgu brīvprātīgo instrumentu saderība, saskaņotība un nepārklāšanās;

— dinamiski noteikumi, elastīgums, kā arī jauninājumu un tehniskā progresa iespējamība;

— vienkārša, viegli uztverama un visiem, bet jo īpaši patērētājiem, saprotama informācija;

— ilgtspējas principu popularizēšanu globālajā tirgū.

2.5. Attiecīgās nozares, kas ievērojami ietekmē vidi, aptver šādus ražojumus: ledusskapjus, saldētavas un to kombinācijas; veļas mazgājamās mašīnas, žāvējamās aparātus un to kombinācijas; trauku mazgājamās mašīnas, plītis, ūdens sildītājus un apkures katlus, gaismas avotus un gaisa kondicionēšanas ierīces. Šajās nozarēs 2009. un 2010. gadā ir paredzēts atjaunināt energomarķējumu.

⁽¹⁾ Pārskatāmā direktīva.

⁽²⁾ Sk. Energoefektivitātes rīcības plānu (COM(2006) 545).

2.6. Komisijas uzdevumā veikti provizorisks pētījumi par enerģiju patērējošiem ražojumiem pierādīja, ka minēto ražojumu lietošanas laikā rodas vairāk nekā 80 % no to ietekmes uz apkārtni vidi.

2.7. Direktīvas 92/75/EKK darbības jomas attiecināšana uz citām mājāsaimniecības iekārtām un uz visām “ar energopatēriņu saistīto ražojumu grupām”, izņemot transportlīdzekļus, uz kuriem attiecas citi tiesību akti, ir ļoti būtisks grozījums un vērienīgs pasākums. Tikpat svarīgi ir pārskatīt Direktīvu 2005/32/EK par ekodizainu.

2.8. Paredzēt enerģijas ietaupījumus “jebkurai precei, kas tās izmantošanas laikā ietekmē enerģijas patēriņu, ko laiž tirgū un/vai nodod ekspluatācijā Kopienā, tostarp sastāvdaļām, kuras paredzēts iestrādāt ar energopatēriņu saistītajos ražojumos”, nozīmē, ka noteikumi attiecas ne tikai uz ražojumiem, kas tieši patērē enerģiju, bet arī uz tiem, kuri tieši vai netieši veidā ietekmē enerģijas patēriņu to izmantošanas laikā, piemēram, durvis un logi, būvmateriāli un pārkļājumi.

2.9. Šo jauno ražojumu un nozaru iekļaušana grozītās direktīvas darbības jomā varētu izraisīt parametru grozījumus, kas jāņem vērā energomarķējumā, kā arī radīt nepieciešamību grozīt pašu marķējumu, pievienojot dažādus parametrus atkarībā no nozares un ražojuma.

2.10. Tika paziņots, ka Enerģijas marķējuma direktīvas pārstrādāšana ir prioritāte Energoefektivitātes rīcības plānā ⁽¹⁾, kā arī Ilgtspējīga patēriņa un ražošanas un ilgtspējīgas rūpniecības politikas rīcības plānā (SCP/SIP) ⁽²⁾, par ko Komitejai jau bija iespēja paust savu atzinumu ⁽³⁾. Minētie plāni aptver ne vien energomarķējumu, bet arī ekomarķējumu (Eco-Label), marķējumu *Energy-Star*, ekodizaina tehniskās prasības, ēku efektivitātes standartus, EMAS izcilības standartu un citu informāciju par vidi, piemēram, produktu vides deklarācijas (*Environmental Product Declarations*), kā arī daudzus nozaru marķējumus, sevišķi pārtikas nozarē ⁽⁴⁾.

2.11. Komitejai bija arī iespēja izteikt ierosinājumus par zaļo publisko iepirkumu, proti, pilnveidot zaļo publisko iepirkumu

(*Green public procurement – GPP*), “nosakot “ekoloģisku” ražojumu tehniskās specifikācijas (jāsāk ar ražojumiem, kuru nelabvēlīgā ietekme uz vidi ir vislielākā)”. Komiteja ieteica

— ražojumu vai pakalpojumu aprakstā iekļaut izmaksas, kas rodas to kalpošanas laikā;

— tiešsaistē izveidot attiecīgu datubāzi;

— pielāgot EK publiskā iepirkuma direktīvas un iekļaut tajās norādes uz standartiem;

— paplašināt EMAS sertifikāciju;

— ekomarķējumu;

— ekodizainu ⁽⁵⁾.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums.

3.1. Priekšlikuma mērķis ir paplašināt spēkā esošā Kopienas tiesiskā regulējuma ⁽⁶⁾ darbības jomu, kas šobrīd aptver tikai sadzīves tehniku. Šāds pasākums ļautu marķēt visus ar energopatēriņu saistītos ražojumus, ieskaitot mājāsaimniecības, komerciālās un rūpniecības nozares ražojumus un atsevišķus ražojumus, kuri nepatērē enerģiju un kuriem ir nozīmīgs enerģijas taupīšanas potenciāls (piemēram, logiem).

3.2. Priekšlikuma vispārīgais mērķis ir nodrošināt ražojumu brīvu apriti un uzlabot to energoefektivitāti.

3.3. Ierosinātā pamatdirektīva par energomarķējumu ir Direktīvas 92/75/EKK pārstrādātā versija, kas ietver arī noteikumus par publisko iepirkumu un stimulējošiem pasākumiem. Komisija uzskata, ka tā būs pamats integrētai ilgtspējīgai un videi draudzīgai ražojumu politikai, kas veicinās un stimulēs pieprasījumu pēc labākiem ražojumiem un palīdzēs patērētājiem izdarīt labāku izvēli.

⁽¹⁾ COM(2006) 545 galīgā redakcija.

⁽²⁾ COM(2008) 397 galīgā redakcija.

⁽³⁾ NAT/413 “Ilgtspējīgs patēriņš un ražošana”.

⁽⁴⁾ Sk. *National Consumer Council* pētījumu “*Green Choice: What Choice?*” (Apvienotā Karaliste, 2003), kurā ir uzsvērts, ka pašreizējā informācija par ietekmi uz vidi var mulsināt patērētājus.

⁽⁵⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Videi draudzīga ražošana” (CESE), ziņotāja — *Darmanin* kdze (OV C 224, 30.08.2008., 1. lpp.).

⁽⁶⁾ Padomes 1992. gada 22. septembra Direktīva 92/75/EK par sadzīves tehnikas enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu, izmantojot etiķetes un standarta informāciju par precēm (OV L 297, 13.10.1992., 16. lpp.).

3.4. Komisija uzskata, ka ierosinātā pamatdirektīva papildinās citus spēkā esošos Kopienas instrumentus, piemēram, Ekodizaina direktīvu ⁽¹⁾, *Energy Star* regulu ⁽²⁾ un Ekomarķēšanas regulu ⁽³⁾.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu atjaunināt Direktīvu 92/75/EEK par obligāto enerģijas patēriņa marķējumu sadzīves tehnikai. Minētā direktīva jau ir pazīstama ne vien miljoniem patērētāju, bet arī ražošanas un tirdzniecības nozarei.

4.2. Komiteja uzskata, ka, pārskatot marķējuma sistēmu, jāsauglabā tās veiktas elementi: vienkāršība, pārredzamība, uzticamība un salīdzināšanas iespējamība. Tajā pašā laikā jānodrošina atjaunināšana, izmantojot elastīgus un dinamiskus mehānismus, kas laika gaitā ļautu pārklasificēt ražojumus, lai ražošanas nozarei dotu iespēju tos pielāgot zinātnes un tehnikas progresam, bet patērētājiem — izvēlēties no enerģijas patēriņa un rādītāju aspekta efektīvākus un ilgtspējīgākus ražojumus, kuri atbilst arvien precīzākiem standartiem.

4.3. Pirms direktīvu attiecināt uz jaunām “ar energopatēriņu saistītām” ražojumu grupām, EESK ieteiktu katrā nozarē veikt ietekmes novērtējumu un izmaksu un ieguvumu analīzi, kas būtu skaidra, pārredzama, visām ieinteresētajām pusēm pieņemama un uz zinātniskiem pierādījumiem balstīta.

4.4. Iespējams, būtu lietderīgi novērst, ka pārklājas jebkādi tiesību akti, kas bieži vien ir savstarpēji konkurējoši, palielina izmaksas un birokrātisko slogu, bet ir pilnībā jāievēro visas nozares aptveroša pieeja. “Šāda pieeja nozīmē, ka jāņem vērā visi trīs ilgtspējības aspekti, [...], savukārt par atbilstību vides prasībām visā “kalpošanas laikā” jādomā jau ražojuma izstrādes posmā, izvirzot arvien augstākus mērķus attiecībā uz kvalitāti, jauninājumiem un patērētāju apmierinātību” ⁽⁴⁾.

4.5. Komiteja uzskata, ka līdzās pārdomām par izmaksām un ieguvumiem un par ietekmes novērtējumu jāanalizē Eiropas ekonomikas un uzņēmumu spēja segt papildu izmaksas, nesamazinot darbību un nodarbinātību vai nepārvietojot ražošanu ārpus Eiropas. Komiteja ir vairākkārt uzsvērusi vajadzību pilnībā nodrošināt rūpniecības pārmaiņu skarto nozaru ilgtspēju.

4.6. Turklāt Komiteja uzsver, ka jābūt skaidrībai un pārredzamībai attiecībā uz energomarķējuma būtību:

— tas ir marķējums, kurā, pamatojoties uz vienotiem kritērijiem, kas nodrošina pilnīgu salīdzināšanas iespējamību un dinamisku pārklasificēšanu, skaidri un saprotami norādīts ražojumu energopatēriņš lietošanas laikā. Tādam vajadzētu būt atjauninātajam energomarķējumam (maināmi standarti / neierobežota marķēšanas skala + mazāk energoefektīvu ražojumu pakāpeniska izņemšana no aprites);

— tas ir marķējums, kurā līdzās energopatēriņam tiek vērtēti arī energoefektivitātes, ūdens patēriņa, trokšņa rādītāji, kā arī atbilstība noteikumiem u.c. Tādēļ ir grūtības objektīvi salīdzināt marķētos un citus ražojumus, kā arī veikt dinamisku pārklasificēšanu. Būtu labāk, ja minēto marķējumu Direktīvas 2005/32/EK pārskatīšanas laikā iekļautu ražojumu ekodizaina marķējumā;

— var arī pieņemt nozares *ad hoc* direktīvu, kā to izdarīja Komisija, publicējot direktīvas priekšlikumu par riepju marķēšanu attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti ⁽⁵⁾.

4.7. Komiteja uzskata, ka pareizu Direktīvas 92/75/EEK darbību daudz lietderīgāk būtu nodrošināt, uzlabojot un pilnveidojot dinamiskus pārklasificēšanas mehānismus, piemēram, izstrādājot precīzākus testēšanas standartus, tomēr tajā pašā laikā nemainot pamatiezīmes.

4.8. Komiteja atbalsta energomarķējuma sistēmas attiecināšanu uz citiem ražojumiem, kas patērē enerģiju, jo šādā veidā sniegtā informācija ir skaidra, pārredzama un tirgū viegli salīdzināma un tā var kļūt par veiksmīgu tirgvedības instrumentu. Citiem ražojumiem vai pakalpojumiem, kas nepatērē enerģiju, bet ir saistīti ar energopatēriņu, ir vajadzīgi citi informatīvie instrumenti, piemēram, brīvprātīgas marķēšanas sistēmas, kuras šāda veida ražojumiem jau tiek piemērotas Kopienas līmenī.

4.9. Attiecībā uz iespējām pieņemt stimulējošus pasākumus Komitejai jau agrāk atzinīgi vērtēja ierosinājumus, kas atbilst noteikumiem par valsts atbalstu ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 6. jūlija Direktīva 2005/32/EK, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības attiecībā uz enerģiju patērējošiem ražojumiem, un ar ko groza Padomes Direktīvu 92/42/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 96/57/EK un 2000/55/EK (OV L 191, 22.07.2005., 29. lpp.).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Regula (EK) Nr. 106/2008 par biroja iekārtu energoefektivitātes marķēšanas programmu (pārstrādātā versija) (OV L 39, 13.02.2008., 1. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 17. jūlija Regula (EK) Nr. 1980/2000 par pārskatīto Kopienas ekoetiķetes piešķiršanas programmu (OV L 237, 21.09.2000., 1. lpp.).

⁽⁴⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Videi draudzīga ražošana” (CESE), ziņotāja — *Darmanin* kdze (OV C 224, 30.08.2008., 1. lpp.).

⁽⁵⁾ Sk. COM(2008) 779 galīgā redakcija un atzinumu CESE 313/2009, 2009. gada 25. marts fin par tematu “Riepju marķēšana attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti” (TEN/369).

⁽⁶⁾ Sk. atzinumu CESE 337/2009 par tematu “Ilgtspējīgais patēriņš un ražošana” (NAT/413), 3.5. punkts: “EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu ...”.

4.10. Runājot par ierosinātajiem noteikumiem publiskā iepirkuma jomā, Komiteja uzskata, ka būtu rūpīgāk jāizvērtē ierosinātie saistošie noteikumi, lai īstenošanas izmaksas nebūtu pārāk augstas.

4.10.1. Šajā sakarā Komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi nodrošināt dalībvalstu rīcības brīvību, ieviešot ražojumu raksturlielumu aptuvenās robežvērtības, radot līdzsvaru starp brīvprātīgiem pasākumiem (saskaņā ar ieteikumiem par zaļo publisko iepirkumu) un saistošiem noteikumiem, kā arī pilnībā izmantojot Direktīvas 2004/18/EK sniegtās iespējas saistībā ar vides prasību iekļaušanu publiskajā iepirkumā.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr. .../2008, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1692/2006, ar ko izveido otro Marco Polo programmu Kopienas finansiālās palīdzības piešķiršanai, lai uzlabotu kravu autopārvadājumu sistēmas koloģiskās īpašības (Marco Polo II)”

COM(2008) 847 galīgā redakcija – 2008/0239 (COD)

(2009/C 228/18)

Eiropas Parlaments saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 71. panta 1. punktu un 80. panta 2. punktu 2009. gada 12. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr. .../2008, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1692/2006, ar ko izveido otro Marco Polo programmu Kopienas finansiālās palīdzības piešķiršanai, lai uzlabotu kravu autopārvadājumu sistēmas ekoloģiskās īpašības (Marco Polo II)”

Komitejas Birojs 2009. gada 13. janvārī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Nemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (2009. gada 24. marta sēdē), iecēla LIOLIOS kgu par galveno ziņotāju un ar 97 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja pauž atbalstu Komisijas izstrādātajai politikai, kas vērsta uz neizbēgamā un paredzamā kravu autopārvadājumu pieauguma novirzīšanu uz citiem transporta veidiem, tomēr norāda uz tālejošu mērķu trūkumu un pieejamo līdzekļu nepietiekamību.

1.2. Komiteja piekrīt ierosinātajiem pasākumiem, proti,

1.2.1. uzticēt programmas vadību Konkurētspējas un jauninājumu izpildaģentūrai (KJIA),

1.2.2. pazemināt un vienkāršot projektu finansējumam piemērojamās atbilstības sliekšņus,

1.2.3. divkāršot finansējuma maksimālo intensitāti, palielinot to no 1 līdz 2 euro, par 500 tonnkilometriem (tkm) kravas, kas mazinājušas satiksmes noslogojumu vai kas novirzītas uz citu transporta veidu,

1.2.4. noteikt īpaši zemu sliekšni projektiem, kas paredzēti kravu pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem,

1.2.5. atļaut atsevišķiem uzņēmumiem iesniegt finansējuma pieprasījumu,

1.2.6. atcelt 10 % sliekšni projektiem, kas paredzēti satiksmes noslogojuma mazināšanai,

1.2.7. iekļaut transporta elementu kombinēto pārvadājumu aprēķinā,

1.2.8. vienkāršot paliginfrastruktūru finansēšanas nosacījumus.

1.3. Komiteja uzskata, ka Marco Polo programma nav pilnībā sasniegusi tai izvirzītos mērķus, un līdz ar to tās darbība ir ierobežota. Komiteja secina, ka programmai piešķirtais budžets 60 miljonu EUR apmērā, iespējams, nebūs pietiekams, lai panāktu 25 miljardu tkm kravas novirzīšanu. Nemot vērā šādā veidā gūto būtisko ietaupījumu (9,15 EUR) ārējo izmaksu jomā, Komiteja uzskata, ka jāizskata visas iespējas, kā nodrošināt vajadzīgos līdzekļus iespējami lielā kravu apjoma novirzīšanai uz citiem transporta veidiem un sasniegt sākotnēji noteiktos mērķus. Jebkurā gadījumā ir skaidrs, ka labums, ko gūs visa sabiedrība, kopumā vairākas reizes pārsniedz uzņēmumiem piešķirto tiešo subsīdiju apjomu. Kā norādīts atzinumos 842/2002 un 247/2005, Komiteja uzskata, ka programmas īstenošanas laikā Komisijai būtu jāierosina palielināt budžetu, lai nodrošinātu papildu līdzekļu pieejamību gadījumā, ja ierosināto rīcības plānu skaits pārsniegs iepriekš paredzēto.

1.4. Komiteja ar pārsteigumu secina, ka jaunajā regulā nav paredzēts atbalsts mazajiem uzņēmumiem, kas iesniedz priekšlikumus, neraugoties uz to, ka tas paredzēts un noteikts ietekmes novērtējumā. Komiteja pauž nožēlu, ka šis ieteikums nav ņemts vērā un vienlaikus ierosina atbalstu attiecināt arī uz mazajiem uzņēmumiem, jo Komiteja uzskata, ka minētie apsvērumi skar arī tos un ka šādu projektu izstrāde rada būtiskas izmaksas arī mazajiem uzņēmumiem.

1.5. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas gatavību samazināt priekšlikuma apstiprināšanai un finansēšanai paredzēto termiņu. Tomēr Komiteja norāda, ka uzņēmējdarbības vidē, kas strauji attīstās un kurā izšķiroša nozīme ir spējai ātri reaģēt uz tirgus pārmaiņām, ir jācenšas panākt katra pasākuma novērtēšanas, apstiprināšanas un atbalsta piešķiršanas termiņa samazināšana, izmantojot tādas iniciatīvas kā priekšlikumu iepriekšējs novērtējums vai vērtējuma procedūras daļēja pārstrukturēšana.

1.6. Komiteja uzskata, ka iesniegto un finansēto projektu ģeogrāfiskais sadalījums nebija optimāls, un tādēļ nesekmēja ES mērķu sasniegšanu un nenodrošināja pienācīgu līdzsvaru starp dalībvalstīm kombinēto pārvadājumu jomā. Komiteja ierosina pievērst lielāku uzmanību šim jautājumam, ņemot vērā dienvidu valstu un Vidusjūras reģiona valstu problēmas. Komiteja uzskata, ka jāņem vērā nelabvēlīgu dabas apstākļu radītie trūkumi atsevišķās valstīs, piemēram, nepietiekami plašs dzelzceļa tīkls, gara piekrastes zona vai atrašanās uz salas, lai arī šo reģionu uzņēmumi varētu iesniegt priekšlikumus.

1.7. Atgādinot jau iepriekš pausto nostāju, Komiteja uzskata, ka būtu jāveic pētījums par “nulles uzkrājumu” un “apritē esošo uzkrājumu” stratēģijām, lai noskaidrotu, vai tie sekmē vai kavē ilgtspējīgu transporta veidu izmantošanu. “Nulles uzkrājumu” prakse palielina kravu autopārvadājumu apjomu ar attiecīgi izrietošajām sekām enerģijas patēriņa un vides aizsardzības jomā. Šajā sakarā būtu jāizvērtē visa piegādes ķēde.

1.8. Komiteja uzskata, ka ir jāizmanto autotransporta uzņēmumu pieredze un tie aktīvi jāiesaista programmās, kuru mērķis ir novirzīt kravu autopārvadājumus uz citiem transporta veidiem. Lai to panāktu, tiek ierosināts pastāvīgi informēt minētos uzņēmumus un palīdzēt tiem mainīt jau izstrādātos un izmantojamus darbības modeļus.

1.9. Tā kā visi pieejamie resursi netika izmantoti, Komiteja uzskata, ka Komisijai būtu jāizskata iespēja palielināt finansējuma robežvērtību, palielinot to no 35 % līdz 50 % kombinēto pārvadājumu, iekšējo ūdensceļu pārvadājumu, veicinošo pasākumu, jūras maģistrāļu un satiksmes noslogojuma samazināšanas jomā un no 50 % līdz 75 % kopīgo apmācības pasākumu jomā. Robežvērtība jāpaaugstina mazo uzņēmumu interesēs, jo salīdzinājumā ar lielajiem uzņēmumiem to nemainīgās izmaksas pārsniedz mainīgās izmaksas. Komiteja iesaka, īpaši veicinošo pasākumu jomā, palielināt atbalsta apjomu no 2 EUR/tkm līdz 3 EUR/tkm, jo šim jaunajam risinājumam būs pozitīva ietekme uz kravu autopārvadājumu novirzīšanu uz citiem transporta veidiem, un līdz ar to arī uz sabiedrisko domu.

1.10. Komiteja iesaka Komisijai izstrādāt visiem lietotājiem paredzētus “Eiropas ceļvežus”, kuros visās Kopienas oficiālajās valodās apkopota informācija par visiem ES kombinētās satiksmes termināļiem un tiem raksturīgajām iezīmēm, un veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai plašāk informētu par īstenoto projektu rezultātiem un to finansēšanas mehānismiem, kā arī par priekšrocībām, ko gūst gan lietotāji ķēdes vidusposmā, gan tiešie lietotāji. Komiteja atbalsta ideju, ka Komisijai jāizstrādā īpaši plāni programmas popularizēšanai un tās nozīmes palielināšanai. Šajā sakarā Komiteja ierosina sadarībā ar Komisiju rīkot konferences, informācijas dienas un kampaņas.

1.11. Komiteja iesaka izvērtēt, vai *Marco Polo* programmas finansētajos projektos nevarētu iekļaut arī iniciatīvas, kas saistītas ar šķidro vielu transportēšanu pa cauruļvadiem un gāzes piegādi pārkraušanas vai kombinētā transporta termināļiem.

1.12. Komiteja uzsver, ka sīkāk jāizvērtē šābrīža situācija jūras transporta nozarē (jūras un iekšējie ūdensceļi), jo tirgus sadrumstalotības dēļ tajā ir grūti ieviest kombinētā transporta sistēmas. Par to liecina kaut vai tas, ka pasākumi saistībā ar jūras maģistrālēm nav guvuši lielu atsaucību: 2007. gadā tie veidoja tikai 9 % no visiem priekšlikumiem, bet 2008. gadā – tikai 4 %; tas nozīmē, ka apstiprināto priekšlikumu skaits ir ļoti neliels, bet 2008. gadā netika apstiprināts neviens priekšlikums.

1.13. Komiteja joprojām uzskata, ka noteiktais 36 mēnešu termiņš ir pārāk īss, lai īstenotu pasākumus kravu pārvadājumu novirzīšanai uz citiem transporta veidiem, un ierosina pagarināt šo termiņu vismaz līdz 48 mēnešiem.

1.14. Komiteja uzskata, ka jāizvērtē atbalsta iespējas valsts mēroga projektiem, kas paredzēti kombinēto pārvadājumu veicināšanai un kravu autopārvadājumu novirzīšanai uz citiem transporta tīkliem. Komiteja uzskata, ka vienā dalībvalstī īstenotie vietējā līmeņa pasākumi var būt izdevīgi visiem transporta lietotājiem, kas šķērso attiecīgo dalībvalsti.

1.15. Komiteja atkārtoti pauž atbalstu programmas darbības jomas paplašināšanai, iekļaujot tajā trešās valstis, pat ja tās nav ES kandidātvalstis, un norāda, ka programmas finansējums var segt šo valstu teritorijā īstenoto pasākumu izmaksas tikai tad, ja šie pasākumi sniedz tūlītējas un novērtējamas priekšrocības kādai konkrētai dalībvalstij.

1.16. Komiteja uzskata, ka nekavējoties jāpublicē pārskats par veiksmīgi īstenotiem pasākumiem un to rezultātā ietaupītajiem līdzekļiem. Šī iniciatīva palīdzēs popularizēt programmu un iepazīstināt ar līdz šim gūtajiem rezultātiem.

1.17. Komiteja norāda, ka Komisijai būtu jāaicina dalībvalstis apzināt visus esošos tīklus, kurus šobrīd neizmanto vai nepieņemami izmanto un kurus varētu atjaunot kravu pārvadājumu vajadzībām; šī prasība īpaši attiecas uz dzelzceļu, jūras un upju transporta ceļiem. Tādējādi iespēju robežās varētu izveidot maršrutus, kas, salīdzinājumā ar autoceļiem, būtu īsāki un atbilstīgāki ilgtspējīgas attīstības mērķim.

2. Vispārīgas piezīmes.

2.1. Atgādinājums par EESK secinājumiem par *Marco Polo I* un *Marco Polo II* programmām.

2.1.1. Komitejas 2002. gada 17. un 18. jūlija atzinumā 842/2002 un 2005. gada 9. marta atzinumā 247/2005 par priekšlikumiem regulai, ar ko izveido programmas “*Marco Polo I*” un “*Marco Polo II*”, norādīts uz programmas trūkumiem un, uzskatot, ka nebūs iespējams īstenot Komisijas izvirzīto mērķi par kravu pārvadājumu novirzīšanu uz citiem transporta veidiem, ierosināts papildināt noteikumus ar konkrētiem pasākumiem. Abos atzinumos iekļauti šādi priekšlikumi:

2.1.1.1. piešķirt publisko finansējumu kravu novirzīšanas infrastruktūrām (piemēram, termināļiem un pievedceļiem);

2.1.1.2. uzticēt pastāvīgu pasākumu izpildes pārraudzību vadības komitejai, lai programmas izpildes termiņa vidū varētu veikt nepieciešamos pielāgojumus;

2.1.1.3. atļaut finansēt projektus, kas ietver vietējā līmeņa darbības pat tikai vienas dalībvalsts teritorijā, ja to rezultāts nāk par labu visiem starptautisko pārvadājumu izmantotājiem, kas šķērso šīs valsts teritoriju;

2.1.1.4. paredzēt iespēju “*Marco Polo*” programmas finansētajos projektos ņemt vērā darbības, kurās kā papildu pārvadājumu veids iekļauts arī gaisa un cauruļvadu transports, ja tie saistīti ar citiem transporta veidiem;

2.1.1.5. samazināt katras darbības intervences sliekšni;

2.1.1.6. pagarināt maksimālo izpildes termiņu pasākumiem, kas paredzēti kravu novirzīšanai;

2.1.1.7. izstrādāt visiem lietotājiem paredzētu “Eiropas ceļvedi”, kurā norādītas visas ES kombinētā transporta platformas un tām raksturīgās iezīmes;

2.1.1.8. izveidot īpašu upju transporta kategoriju ar minimālo limitu 500 000 EUR apmērā, jo upju transportu nevar pielīdzināt jūras transportam, kur ieguldījumu apjoms ir proporcionāls kuģu izmēram.

2.1.2. Komiteja arī pauda vēlmi kopā ar Komisiju izvērtēt iespēju pakāpeniski aizstāt “nulles uzkrājumu” praksi ar “apritē

esošo uzkrājumu” praksi gadījumos, kad piegādes nav steidzamas.

2.2. Novērtējuma ziņojums.

Komiteja atzinīgi vērtē novērtējuma ziņojumu, ko Komisija uzticēja veikt ārējam ekspertam⁽¹⁾. Tā vēlas atzīmēt dažus punktus, kuri ziņojumā netika sīki izskatīti.

— Iesniegto priekšlikumu skaits nepārtraukti samazinās, proti, no 92 priekšlikumiem 2003. gadā līdz sešdesmit trim 2004. gadā, 62 — 2005. gadā un līdz 48 — 2006. gadā. Taču priekšlikumu, kuri ir apstiprināti un kuriem ir piešķirts finansējums, skaits ir nemainīgs, proti, 12 līdz 15.

— Jāmin, ka kravu novirzīšanas pasākumi, kas sākotnēji bija iekļauti finansētajos projektos, ir realizēti 75 % apmērā, dzelzceļa būvdarbi — 99 % apmērā, taču iekšzemes ūdensceļu projekti ir realizēti tikai 45 % apmērā attiecībā pret sākotnēji plānoto.

— Pirmās *Marco Polo* programmas rezultātā no autotransporta novirzīti 64 % kravu no paredzētā apjoma, taču tie ir tikai 5,8 % no kopējiem starptautisko kravu autopārvadājumiem Eiropas Savienībā, proti, izmaiņas ir diezgan niecīgas.

— Tiek uzskatīts, ka priekšlikumu novērtēšanas procedūra, kas jāveic pirms līguma noslēgšanas un tā laikā, ir sarežģīta, nepārredzama, turklāt procedūra no sarunu sākšanas līdz līguma noslēgšanai ir ļoti laikietilpīga. Jāuzsver, ka daudzi dalībnieki uzskata, ka projektu atlases kritēriji ir nepārprotami un pārredzami, taču to nevar attiecināt uz procedūru, saskaņā ar kuru piešķir atzīmi, pamatojoties uz minētajiem kritērijiem, un uz atlasīto projektu galīgo priekšlikumu.

— Noteiktie minimālie sliekšņi ir pārāk augsti mazajiem un vidējiem uzņēmumiem un neveicina jaunu kombinēto pārvadājumu ieviešanu, tādējādi sekmējot situāciju, kurā lieli uzņēmumi izstrādā nelielu skaitu projektu tā vietā, lai mazie un vidējie uzņēmumi izstrādātu lielu skaitu projektu. Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem paredzēta pieeja ļautu mazināt ceļu pārslogotību vietējā un reģionālajā līmenī.

— Ņemot vērā, ka pēc uzaicinājuma nav saņemts pietiekams skaits priekšlikumu projektiem jūras maģistrāļu nozarē, ierosina uzraudzīt šādus projektus un veicināt dalību to īstenošanas procesā.

— Ceļu noslogojuma mazināšanai sniegtā finansējuma aspekts jāpadara uzskatāmāks.

⁽¹⁾ *Evaluation of the Marco Polo Programme (2003–2006)*, Ecorys, avots (pieejams tikai angļu valodā): http://ec.europa.eu/transport/evaluations/annual_en.htm.

3. Piezīmes.

Komiteja pauž nožēlu, ka Komisija nav ņēmusi vērā lielāko daļu no priekšlikumiem, kas iekļauti divos atzinumos par šo tematu un kuri būtu palielinājuši šīs programmas efektivitāti, kā tas norādīts ārējā novērtējumā. Komiteja atzinīgi vērtē, ka tagad (kaut gan novēloti) tās ierosinājumi tiek atbalstīti. Komiteja izsaka tālāk minētās piezīmes.

3.1. Kopš 2008. gada 1. marta šīs programmas, kā arī citu Kopienas programmu vadība ir uzticēta Konkurētspējas un jauninājumu izpildaģentūrai (KJIA). Komiteja to atbalsta, taču uzskata, ka vienlaicīgi jāveic darbības un iniciatīvas, lai mazinātu birokrātisko slogu un mudinātu citas iestādes sniegt finansējumu.

3.2. Atbilstoši Komisijas Regulas Nr. 1692/2006 I pielikuma 2. punkta d) apakšpunktā izklāstītajai procedūrai, Komisija divkārsos finansējuma maksimālo intensitāti, palielinot to no 1 līdz 2 EUR, par 500 tonnakilometriem (tkm) kravas, kas mazinājušas satiksmes noslogojumu vai kas novirzītas uz citu transporta veidu. Komiteja uzskata, ka nepieciešams divkārsot šā finansējuma apjomu, lai attīstītu Marco Polo programmu, jo ienākumi, kas iegūti, samazinot satiksmes ārējās izmaksas un ietekmi uz sabiedrību un vidi, vairākas reizes sedz finansējumu apjomu.

3.3. Atļaut atsevišķiem uzņēmumiem iesniegt finansējuma pieprasījumu. Atļaujot atsevišķiem uzņēmumiem iesniegt pieprasījumu, atbalsta piešķiršanas nosacījumi tiks vienkāršoti un kļūs skaidrāki.

Komiteja piekrīt šai iniciatīvai un atgādina, ka jāparedz iespēja iekļaut priekšlikumus, kas attiecas uz atsevišķu valsti, jo tas ļaus samazināt kravu autopārvadājumus.

3.4. Noteikt īpaši zemu sliekšni projektiem, kas paredzēti kravu pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem. Īpaši zems sliekšnis tiks noteikts projektiem, kuru mērķis ir kravu pārvadājumu veikšana pa iekšējiem ūdensceļiem, proti,

Projekta veids	Pašreizējais sliekšnis	Ierosinātais sliekšnis
Kravu pārvadājumi pa iekšējiem ūdensceļiem	—	17 miljoni tkm

Komiteja atzinīgi vērtē, ka tās priekšlikumi attiecībā uz palīdzības piešķiršanas nosacījumiem, īpaši kravu pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem, beidzot tika pieņemti, un tā uzskata, ka šie grozījumi ļaus piesaistīt vairāk projektu.

3.5. Atlīdzināt mikrouzņēmumiem izmaksas, kas saistītas ar projektu izstrādi. Mikrouzņēmumi, kas pārstāv autotransporta un iekšējo ūdensceļu pārvadājumu nozares, saņems vienotas likmes maksājumu, kas segs ar projektu izstrādi saistītās izmaksas un kura nolūks būs veicināt pieteikumu iesniegšanu finansējuma saņemšanai. Komiteja ar pārsteigumu secina, ka, jaunajā regulā nav paredzēts atbalsts mazajiem uzņēmumiem, lai veicinātu priekšlikumu iesniegšanu, neraugoties uz to, ka tas paredzēts un noteikts ietekmes novērtējumā.

3.6. Pazemināt un vienkāršot projektu finansējumam piemērotos atbilstības sliekšņus. Dažu sliekšņu vienkāršošana un pazemināšana piesaistīs jaunus mazākus projektus un palīdzēs realizēt programmas mērķus. Tas norādīts šajā tabulā:

Projekta veids	Pašreizējais sliekšnis		Ierosinātais sliekšnis
Kravu novirzīšana	250 miljoni tkm	EUR 500 000	80 miljoni tkm
Kravu pārvadājumi pa iekšējiem ūdensceļiem	—	—	17 miljoni tkm
Katalizators	—	EUR 2 miljoni	30 miljoni tkm
Kopīgas mācības	—	EUR 250 000	EUR 250 000
Jūras maģistrāles	1,25 miljardi tkm	EUR 2,5 miljoni	250 miljoni tkm
Satiksmes noslogojuma mazināšana	500 miljoni tkm	EUR 1 miljons	80 miljoni tkm

Tā kā Komiteja pati to ierosināja, tā atbalsta finansējumam piemēroto atbilstības sliekšņu samazināšanu, kā arī tkm sistēmas pieņemšanu par pamatu dažādo priekšlikumu salīdzināšanai.

3.7. Atcelt 10 % sliekšni projektiem, kas paredzēti satiksmes noslogojuma mazināšanai. Komiteja piekrīt atcelt šo sliekšni un uzskata, ka tas sekmēs priekšlikumu izstrādi šajā jomā.

3.8. Iekļaut transporta elementu kombinēto pārvadājumu aprēķinā. Komiteja uzskata, ka priekšlikuma par transporta veidu veikto attālumu iekļaušana ir lietderīga. Taču jāizvērtē, kā izraudzīties projektus, kas ļaus visefektīvāk izmantot kombinēto pārvadā-

jumu, piemēram neuzraudzītu kravu nosūtīšanas ar ro-ro prāmiem, priekšrocības.

3.9. 6 mēnešu ilga pagarinājuma piešķiršana projekta izstrādei gadījumos, kurus saņēmējs ir pienācīgi pamatojis. Komiteja piekrīt šim priekšlikumam, ņemot vērā, ka šāds pasākums iedrošinās saņēmējus, jo Kopiena tiem nodrošinās finansējumu, atlīdzinot sākuma fāzē radušos zaudējumus.

3.10. Vienkāršot palīginfrastruktūru finansēšanas nosacījumus. Komiteja piekrīt atcelt sliekšņus palīginfrastruktūru projektu izstrādei un uzskata, ka sliekšņu vienkāršošana atceļ ierobežojumus, kas bija lieki un nepamatoti.

3.11. Vienkāršot programmas administratīvās procedūras. Tā kā līdzšinējā pieredze bijusi negatīva, Komiteja atzinīgi vērtē visas darbības, kuru nolūks ir vienkāršot procedūras un samazināt laiku, kas vajadzīgs administratīvo formalitāšu nokārtošanai, lai saņemtu finansējumu. Lai varētu izteikt pamatotu viedokli šajā jautājumā, komiteja vēlas saņemt informāciju par dalībnieku konkrēto pieredzi saistībā ar šīm iniciatīvām.

3.12. 5. panta 2. punkta otrais teikums tiek svītrots (*"Palīdzinfrastuktūras finansēšanas nosacījumi 2. panta h) punkta nozīmē, kas iekļauti II pielikumā"*). Komiteja piekrīt šim priekšlikumam un uzskata, ka minētā prakse radīja grūtības sekmīgi īstenot priekšlikumus, īpaši tos, kuru mērķis bija veicināt jūras maģistrāļu izmantošanu.

3.13. *Palīdzinfrastuktūrām piešķirtā vispārējā dotācija valsts un Kopienas atbalsta veidā nepārsniedz 50 % no pieļaujamām izmaksām.* Komiteja uzskata, ka plānotā darbība ir atbilstoša un ka valstu valdības aktīvāk piedalīsies attiecīgo projektu izstrādē.

3.14. *ta 2. punkts tiek aizstāts ar šādu punktu:* "Līdz 2011. gada 30. jūnijam Komisija iesniedz Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai novērtējuma ziņojumu par Marco Polo programmas sasniegtajiem rezultātiem laikposmā no 2003. gada līdz 2009. gadam." Komiteja iebilst pret minēto grafiku, jo uzskata: ja minēto ziņojumu neizmantos korektīvu pasākumu veikšanai, vajadzētu atvēlēt vairāk laika, lai pilnīgāk novērtētu ierosināto regulu.

Briselē, 2009. gada 24. marts.

Eiropas
Ekonomikas un sociālo lietu komitejas riekssēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu MEDIA Mundus sadarbībai audiovizuālajā jomā ar profesionāļiem no trešām valstīm"

COM(2008) 892 galīgā redakcija – 2008/0258 (COD)

(2009/C 228/19)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 150. panta 4. punktu un 157. panta 3. punktu 2009. gada 2. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu MEDIA Mundus sadarbībai audiovizuālajā jomā ar profesionāļiem no trešām valstīm"

Komitejas Birojs 2009. gada 24. februārī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē) iecēla HERNÁNDEZ BATALLER kgu par galveno ziņotāju un ar 79 balsīm par, 5 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1. EESK atbalsta lēmuma priekšlikumu un vajadzību izplatīt demokrātiskas sabiedrības un tiesiskuma vērtības un principus, jo Eiropas Savienība balstās uz brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanu.

1.2. EESK uzskata, ka Komisijai, īstenojot minēto programmu, jābūt iespējai noteikt īstenošanas vispārējās vadlīnijas un atlases kritērijus, jo tie nemaina lēmuma priekšlikuma būtiskos aspektus un iekļausies Lēmuma 1999/468/EK darbības jomā.

1.3. EESK atbalsta programmas vispārējos mērķus (Eiropas audiovizuālās nozares konkurētspēja, patērētāju izvēles iespējas un kultūras daudzveidība), tomēr programmas īpašie mērķi jāpaskaidro sīkāk, jo tie ir pārāk vispārīgi, pievēršot galveno uzmanību pārrobežu un starptautiskajam aspektam.

1.3.1. Īpaši jāatbalsta jauno tehnoloģiju izmantošana audiovizuālo darbu izstrādē, izplatīšanā un tirdzniecībā saistībā ar audiovizuālo darbu daudzveidīgo digitālo pielietojumu un apriti (ieskaitot tādas jaunas platformas kā VOD un IPTV).

1.4. Finansējums 15 miljonu *euro* apmērā ir nepietiekams, lai sasniegtu programmā izvirzītos tālejošos vispārējos mērķus, un

tas būtiski jāpalielina, lai Eiropas audiovizuālajai nozarei sniegtu efektīvāku atbalstu, vienlaikus stingri ievērojot budžeta disciplīnu un piemērojot atbilstošus finanšu vadības principus.

1.5. Komisijai ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm jānodrošina programmas īstenošana, lai tā būtu saskaņota un papildinātu Kopienas citas nozīmīgas politikas, programmas un pasākumus.

2. Vispārīgas piezīmes.

2.1. Komisija 2009. gada 9. janvārī iepazīstināja ar priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu MEDIA Mundus sadarbībai audiovizuālajā jomā ar profesionāļiem no trešām valstīm.

2.2. Minētajā priekšlikumā izskatīta Eiropas audiovizuālās nozares būtiskā nozīme Lisabonas programmā izvirzīto mērķu sasniegšanā un saistībā ar minētajā programmā ietvertu iniciatīvu i2010. Priekšlikumā ir minēta arī UNESCO Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu, ko Eiropas Kopiena kopā ar 13 dalībvalstīm ratificēja 2006. gada 18. decembrī. Jāņem vērā, ka minētajā nozarē ir nodarbināti vismaz 5,8 miljoni cilvēku, kas ir 3,1 % no kopējā iedzīvotāju skaita ES-25 valstīs.

2.3. Dokumentā norādīts, ka Eiropas audiovizuālo darbu apriņķis trešo valstu tirgos negatīvi ietekmē strukturālās nepilnības, neraugoties uz centieniem veicināt minētās nozares attīstību (tehnoloģiskā attīstība, jaunu nozares dalībnieku un izplatīšanas platformu parādīšanās, produkcijas kvalitātes uzlabošana).

2.4. Programma *MEDIA Mundus* ir paredzēta to pasākumu papildināšanai, kurus īsteno citu iniciatīvu ietvaros, galvenokārt pievēršot uzmanību sadarbībai ES valstīs (piemēram, *Media 2007*, *Euromed Audiovisual II*, ES un ĀKK programma attiecībā uz kino), kā arī uzlabotu stāvokli saistībā ar pašreizējiem starptautiskajiem filmu fondiem.

3. Lēmuma priekšlikums.

3.1. Priekšlikumā lēmumam, ar ko izveido programmu *MEDIA Mundus* sadarbībai audiovizuālajā jomā ar profesionāļiem no trešām valstīm, ietverti šādi būtiski jautājumi:

3.1.1. minētā programma ir paredzēta starptautisku sadarbības projektu ar trešām valstīm finansēšanai laika posmā no 2011. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim. Programmas īstenošanai minētajā periodā paredzēts budžets 15 miljonu *euro* apmērā;

3.1.2. programmas galvenais mērķis ir saistīts ar tīklu izveides veicināšanu starptautiskajā līmenī, lai Eiropa varētu pastiprināt savu nozīmi audiovizuālajā jomā no rūpniecības, kultūras un politikas viedokļa, uzlabojot audiovizuālo darbu konkurētspēju, apriņķi un demonstrēšanu;

3.1.3. katrā projektā paredzēti vismaz 3 partneri, un to koordinē Eiropas profesionālis, kurš ir atbildīgs par priekšlikuma iesniegšanu, projekta vadību, finanšu pārvaldību un izpildi;

3.1.4. būtisks programmas aspekts ir saistīts ar nepārtrauktu apmācību un Eiropas un citu valstu profesionāļu kvalifikāciju, pievēršot īpašu uzmanību audiovizuālo darbu ražošanai, izplatīšanai un demonstrēšanai, kā arī tiesiskajam regulējumam un finanšu sistēmām;

3.1.5. bez tam paredzēts izstrādāt pasākumus un iniciatīvas, lai veicinātu sabiedrības (jo īpaši jaunatnes) izpratni par audiovizuālajiem darbiem, īpaši ūzsvērot sabiedrības pieprasījumu pēc kultūras ziņā atšķirīga audiovizuālo darbu satura;

3.1.6. viens no programmas nozīmīgākajiem aspektiem saistībā ar audiovizuālo darbu apriņķi ir Eiropas audiovizuālo darbu izstrādes un apraides veicināšana trešās valstīs un šo valstu darbu demonstrēšana ES valstīs. Tas ietver līgumu parakstīšanu ar kinoteātru tīklu pārstāvjiem gan ES, gan trešās valstīs, aicinot viņus uzlabot programmu izstrādes un demonstrēšanas apstākļus ne tikai attiecībā uz ekranizāciju skaitu, bet arī uz to ilgumu un publiskošanu;

3.1.7. tiek apsvērtā arī iespēja sniegt atbalstu partnerībām starp raidorganizācijām (vai pieprasījuma video (VOD) platformām) un tiesību turētājiem nolūkā veidot darbu paketes izplatīšanai VOD platformās;

3.1.8. programmā iekļauti pasākumi, lai atbalstītu dublēšanu un subtitrēšanu Eiropas un trešo valstu audiovizuālo darbu izplatīšanā un pārraidīšanā visos pieejamos kanālos ražotāju, izplatītāju un raidorganizāciju labā.

3.2. Finansējums, ko piešķir saskaņā ar programmu, nedrīkst būt lielāks kā 50 % no finansējamā projekta galīgajām izmaksām, izņemot īpašus gadījumus, kad tas var sasniegt pat 80 % no šādām izmaksām.

3.2.1. Līdzfinansējumu var sniegt pilnībā vai daļēji natūrā, ja ieguldījuma vērtība nepārsniedz faktiskās izmaksas un ir pienācīgi pamatots, ieskaitot telpu piešķiršanu apmācību vai reklāmas nolūkiem.

3.2.2. Komisijai vēlākais līdz 2012. gada 30. jūnijam jā sagatavo paziņojums par programmas turpināšanu, ar kuru jāiepazīstina Eiropas Parlaments, Padome, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja un Reģionu komiteja, un vēlākais līdz 2015. gada 31. decembrim jā sagatavo paveiktā novērtējuma ziņojums.

3.2.3. Lēmumā iekļauta nepārprotama atsauce uz vairākām Eiropas Kopienas transversālām politikām, kuras tiks pastiprinātas ar programmas *MEDIA Mundus* starpniecību:

— diskusija un informācija par Eiropas Savienību kā miera, labklājības un drošības telpu;

-
- | | |
|---|---|
| — vārda brīvības kā pamatprincipa ievērošanas veicināšana; | — Eiropas ekonomikas zināšanu bāzes uzlabošana un ieguldījums Eiropas Savienības konkurētspējas nostiprināšanā pasaulē; |
| — izpratnes veicināšana par kultūras daudzveidības un multikulturalisma nozīmīgumu pasaulē; | — atbalsts, lai izskaustu visa veida diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ. |

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas Parlamenta un Padomes Regula, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1927/2006 par Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda izveidi”

COM(2008) 867 galīgā redakcija – 2008/0267 (COD)

(2009/C 228/20)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 159. panta 3. punktu 2009. gada 20. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Eiropas Parlamenta un Padomes Regula, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1927/2006 par Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda izveidi”

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2009. gada 13. janvārī uzdeva Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvajai komisijai izstrādāt atzinumu par minēto tematu.

Nemot vērā darba steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iecēla Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS kgu par galveno ziņotāju 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē) ar 152 balsīm par, 5 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu uz laiku paplašināt Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda (EGF) darbības jomu, lai sniegtu atbalstu darba ņēmējiem, kas zaudējuši darbu starptautiskās ekonomiskās krīzes dēļ.

1.2. Parlamentam, Padomei un Komisijai steidzami jāpaaugrina sarunas, lai jauno regulu pieņemtu pēc iespējas ātrāk un vēl pašreizējā sasaukuma laikā.

1.3. EESK ierosina, lai divpadsmit mēnešus pēc regulas publicēšanas Oficiālajā Vēstnesī tiktu veikts pārskats par EGF darbību, izvērtējot regulā noteiktos pasākumus, fonda pārvaldību, ekonomisko situāciju un situāciju darba tirgos. Pārskatu sagatavos EESK sadarbībā ar Eiropas Komisiju.

1.4. EESK uzskata, ka paredzētais budžeta līdzekļu piešķirums 500 miljonu *euro* apmērā ir nepietiekams un ierosina piešķirt fondam vienu miljardu *euro*, nosakot, ka turpmākajos gados minēto apjomu var palielināt, ņemot vērā ekonomiskās krīzes attīstību.

1.5. Pašlaik no pieteikuma iesniegšanas brīža līdz brīdim, kad Komisija veic izmaksu, paiet septiņi mēneši. Tā kā tas ir pārāk ilgs laiks, lai šādā veidā varētu palīdzēt darbu zaudējušajiem darba ņēmējiem, Komiteja iesaka jau sākotnēji nodrošināt EGF atsevišķu finansējumu.

1.6. Komiteja atbalsta fonda izmantošanai nepieciešamo atlaisto darbinieku skaita samazināšanu līdz 500, nosacījumu par finansējuma pieejamību 24 mēnešu laikā un to, ka ES finansālā ieguldījuma apjoms būtu līdz 75 %.

1.7. EESK ierosina piešķirt sociālajiem partneriem aktīvāku lomu uzņēmumu, reģionālajā, valstu un ES līmenī un visos pieteikumu EGF palīdzības saņemšanai izskatīšanas posmos.

2. Pamatinformācija.

2.1. Komisija 2006. gada martā iepazīstināja ar priekšlikumu izveidot Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fondu⁽¹⁾, kura uzdevums ir sniegt specifisku vienreizēju atbalstu, lai atvieglotu jaunu profesionālo integrāciju darba ņēmējiem, kas strādā reģionos vai nozarēs, kuras visvairāk ietekmējuši nopietni ekonomikas traucējumi, piemēram, uzņēmumu pārvietošana uz trešām valstīm, nozīmīga importa palielināšanās vai ES tirgus daļu pakāpeniska samazināšanās kādā nozarē. Komisija izstrādāja regulas priekšlikumu un Padome pieprasīja EESK izstrādāt atzinumu.

2.2. EESK 2006. gada 13. decembrī pieņēma atzinumu CCMI/036⁽²⁾ (ziņotājs: VAN IERSEL kgs; līdzziņotājs: GIBELLIERI kgs). Savā atzinumā EESK atzinīgi novērtēja Komisijas priekšlikumu un atbalstīja EGF mērķus. Komiteja arī izteica vairākas piezīmes un priekšlikumus par to, kā sekmēt regulas par EGF efektivitāti⁽³⁾.

2.3. Regula (EK) 1927/2006⁽⁴⁾, ar ko izveido Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fondu, stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī un ir piemērojama līdz 2013. gadam. Fonda atbalsta kopējais apjoms var sasniegt 500 miljonus gadā, un tas papildina struktūrfondu, jo īpaši Eiropas Sociālā fonda, sniegto atbalstu. Par EGF pārvaldību ir atbildīgs Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un līdzvērtīgu iespēju ģenerāldirektorāts.

⁽¹⁾ COM(2006) 91 galīgā redakcija – 2006/0033 (COD).

⁽²⁾ OV C 318, 23.12.2006., 38.–41. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlaments pieņēma rezolūciju 2006. gada 13. decembrī (l PE A6-0385/2006, OV L 406, 30.12.2006., 1. lpp.; labojums OV L 048, 22.2.2008., 82. lpp.); Reģionu komitejai pieprasītais atzinums: CdR 137/2006 *fin*, ziņotāja Oldfather kdze, OV C 51, 6.3.2007.

⁽⁴⁾ OV L 406, 30.12.2006., 1. lpp. Regulā izdarītie kļūdu labojumi publicēti OV L 48, 22.2.2008., 82. lpp. un angļu valodas versijā — OV L 202, 31.7.2008., 74. lpp.

2.4. Pieprasījumus iesniedz nevis attiecīgie uzņēmumi vai atlaisti darbinieki, bet dalībvalstis.

2.5. Komisija 2008. gada jūlijā sagatavoja paziņojumu⁽¹⁾, kurā sniedza pārskatu par EGF darbību tā pastāvēšanas pirmajos mēnešos⁽²⁾ un izvērtēja nākotnes izredzes un iespējamās grozījumu priekšlikumus.

2.6. Komisijas novērtējums ir pozitīvs, pat ja fonds izmantots mazāk par plānoto; Komisija ir paziņojusi, ka tiks vienkāršota pieteikumu izskatīšanas kārtība, veicināta paraugprakses apmaiņa un fonds tiks vairāk popularizēts; vienlaikus tā ir apņēmusies pirms nākamā ikgadējā pārskata, kuru izstrādās 2009. gada vidū, publicēšanas iepazīstināt ar dažiem Regulas grozījumu priekšlikumiem.

2.7. Turklāt, starptautiskās finanšu un ekonomikas krīzes ietekmē daudzus darbiniekus atlaiž no darba, daudzi uzņēmumi uz laiku pārtrauc darbību vai arī tiek likvidēti.

2.8. Komisija Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā⁽³⁾ ir paziņojusi, ka vēlas panākt, lai EGF kļūtu par efektīvāku steidzamas palīdzības instrumentu un būtu viens no Eiropas pasākumiem krīzes risināšanai. Tāpēc regulā ir jāievieš grozījumi, lai pēc iespējas ātrāk varētu sniegt atbalstu dažām nozarēm, jo īpaši, lai līdzfinansētu ekonomikas krīzes ietekmē atlaisto darbinieku apmācību un iekārtošanu citā darbā.

3. Priekšlikums par EGF grozīšanu.

3.1. Priekšlikuma mērķis ir ļaut Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fondam (EGF) efektīvāk reaģēt, lai atbalstītu globalizācijas rezultātā atlaistos darbiniekus, uz laiku paplašināt fonda darbības jomu, to attiecinot uz pasaules finanšu un ekonomiskās krīzes ietekmē darbu zaudējušiem darbiniekiem, un labāk pielāgot fonda darbību tā solidaritātes mērķim. Lai to panāktu, ir jāievieš grozījumi dažos Regulas (EK) Nr. 1927/2006 par Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda izveidi noteikumos.

3.2. Pirms priekšlikuma izstrādes Komisija konsultējās ar dalībvalstīm un sociālajiem partneriem un 2008. gada 4. septembrī sarīkoja konferenci Briselē.

3.3. Regulā ieviestajiem grozījumiem jānodrošina tas, lai EGF varētu pilnībā atbilst mērķim apliecināt solidaritāti ar darbiniekiem, kas zaudējuši darbu globalizācijas izraisīto lielo pārmaiņu dēļ, iekļaujot pagaidu noteikumu par atbalsta sniegšanu darbiniekiem, kas zaudējuši darbu pasaules finanšu un ekonomiskās krīzes rezultātā.

3.4. Eiropas Komisija arī ierosina ieviest regulā vairākus grozījumus, lai pieteikumu iesniegšanas kārtību un prasības

vienkāršotu un padarītu elastīgākas, kā arī paplašinātu EGF darbības jomu.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Pēdējos mēnešos starptautiskās ekonomiskās un finanšu krīzes ietekmē Eiropā no darba atlaisti tūkstošiem darbinieku. EESK uzskata, ka līdztekus ekonomikas un monetārajai politikai, kas pieņemtas Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna ietvaros⁽⁴⁾, Eiropas Savienībai jāsekmē īpašas atlaisto darbinieku atbalsta politikas.

4.2. Pašreizējās krīzes un nedrošības apstākļos Eiropas Savienībai jāsniedz saviem iedzīvotājiem skaidrs vēstījums par tās gatavību atbalstīt atlaistos darbiniekus.

4.3. Tādēļ EESK atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu uz laiku paplašināt EGF darbības jomu, lai palīdzētu pašreizējās starptautiskās ekonomiskās krīzes ietekmē atlaistajiem darbiniekiem.

4.4. Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas Iestāžu nolīguma 28. pantā paredzēts piešķirt EGF ne vairāk par 500 miljoniem *euro* gadā.

4.5. EESK uzskata, ka pašreizējos apstākļos minētais piešķirums varētu būt nepietiekams, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, tādēļ Komiteja ierosina palielināt budžeta līdzekļu piešķiruma apjomu uz laiku, kamēr pastāv smaga krīze, tiek likvidētas darba vietas un atlaisti darbinieki. Komiteja ierosina 2009. gadā piešķirt fondam 1 000 miljonus *euro* un paredzēt iespēju 2010. gadā palielināt piešķiruma apjomu, ja palielinās iesniegto pieteikumu skaits.

4.6. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu EGF palīdzības pieprasīšanai nepieciešamo atlaisto darbinieku skaitu samazināt no 1 000 uz 500, jo tas labāk atbilst Eiropas uzņēmumu faktiskajam lielumam.

4.7. Derzeit vergehen zwischen Antragstellung und Auszahlung durch die Kommission sieben Monate. Da dieser Zeitraum zu lang ist, als dass die Mittel als Unterstützung für die entlassenen Arbeitnehmer dienen könnten, schlägt der Ausschuss eine eigene anfängliche Mittelausstattung des EGF vor.

4.8. Izvērtējot globalizācijas sekas, Komiteja piekrīt Komisijai⁽⁵⁾, ka jāņem vērā ne tikai atlaišanas gadījumi strukturālo pārmaiņas dēļ pasaules tirdzniecībā, bet arī cita veida strukturālas pārmaiņas, ko nosaka tehnoloģijas, produkcija, izmaiņas ražošanas organizācijā un izejvielu pieejamība un cenas.

⁽¹⁾ COM(2008) 421 galīgā redakcija.

⁽²⁾ 2007. gadā iesniegti 10 pieprasījumi un 2008. gadā — tikai trīs.

⁽³⁾ COM(2008) 800, 26.11.2008.

⁽⁴⁾ COM(2008) 800.

⁽⁵⁾ Solidaritāte, saskaroties ar pārmaiņām. Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonds (EGF) 2007. gadā. Pārskats un nākotnes izredzes, COM(2008) 421 galīgā redakcija.

4.9. Tā kā regulā sākotnēji paredzētais 12 mēnešu termiņš ir nepietiekams, lai atlaistie darbinieki varētu atrast darbu, Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu pagarināt fonda atbalsta periodu līdz 24 mēnešiem.

4.10. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu EGF atbalsta maksimālo apjomu palielināt no 50 % līdz 75 %, jo pašreizējās ārkārtas apstākļos ES jāpastiprina solidaritāte ar atlaistajiem darbiniekiem un dalībvalstīm.

4.11. EESK piekrīt, ka, aprēķinot samazināto štatu vietu skaitu, štata vietu samazināšanu skaita vai nu no brīža, kad atsevišķam atlaistam darbiniekam darba devējs paziņoja par darba līguma izbeigšanu, vai no *de facto* darba līguma izbeigšanas pirms tā termiņa beigām.

4.12. EESK skaidrojumā 2. pants attiecas arī uz visiem tiem štatiem ES uzņēmumos vai reģionos, ko samazina sakarā ar uzņēmumu pārvietošanu uz citiem ES reģioniem, jo, kaut gan visi ES reģioni veido vienotu iekšējo tirgu, globalizācijas spiediena rezultātā uzņēmumi, lai varētu konkurēt pasaules līmenī, bieži vien pārvietojas uz reģioniem, kuros ir mazākas ražošanas izmaksas – Eiropas Savienībā vai ārpus tās robežām.

4.13. Vienā no iepriekšējiem atzinumiem ⁽¹⁾ EESK ierosināja nodrošināt dažādu līmeņu (uzņēmums vai reģions), sociālo partneru līdzdalību procesos. Regulas 5. pantā ir paredzēts, ka, iesniedzot pieteikumus, dalībvalstīm jāinformē par pasākumiem, kas veikti, lai konsultētos ar sociālajiem partneriem. EESK uzskata, ka pieteikuma pieņemšanas nepieciešamam priekšnoteikumam jābūt uzņēmuma, reģionālā un valsts līmeņa sociālo partneru līdzdalībai attiecīgajos procesos.

4.14. EESK ierosina nostiprināt Eiropas Komisijas lomu administratīvā un tehniskā atbalsta sniegšanā dalībvalstīm, lai palīdzētu tām izstrādāt pieteikumus un tādējādi uzlabotu to saskaņotību Eiropas līmenī; Komiteja arī ierosina Komisijai rīkoties proaktīvi attiecībā uz dalībvalstīm un sociālajiem partneriem.

4.15. EGF jāpapildina struktūrfondi, īpaši Eiropas Sociālais fonds (ESF), tādēļ jānovērš pārklāšanās. Komiteja uzskata, ka reģionālās pašvaldības, sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas var sadarboties, lai nodrošinātu abu fondu pareizu izmantošanu, piemērojot kārtību, kas paredzēta dalībai ESF.

4.16. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ierosina, lai divpadsmit mēnešus pēc regulas publicēšanas Oficiālajā Vēstnesī tiktu veikts pārskats par EGF darbību, izvērtējot regulā noteiktos pasākumus, fonda pārvaldību, ekonomisko situāciju un situāciju darba tirgos. Pārskatā būtu jāaplūko šādi jautājumi.

4.16.1. Ja ekonomikas krīze un darba vietu likvidēšana turpinās, EGF darbība būtu jāpagarina laika posmam pēc 2011. gada.

4.14.2 Ņemot vērā iesniegto pieteikumu skaitu un krīzes attīstību, būtu jāizvērtē iespēja piešķirt papildu budžeta līdzekļus, kuru apjoms būtu lielāks par 1 000 miljoniem *euro*.

4.14.3 Ņemot vērā mazāku uzņēmumu problēmas dažās nozarēs un dažos reģionos, jāizvērtē iespēja iesniegt pieteikumus EGF atbalsta saņemšanai arī tad, ja atlaisto darbinieku skaits ir mazāks 500.

4.14.4 Tāpat, Ņemot vērā izskatītās dokumentācijas analīzes rezultātus, jāizvērtē grozītajā regulā paredzētais atbalsta līmenis (līdz 75 %), kā arī atbalsta sniegšanas perioda ilgums, proti, 24 mēneši.

5. Īpašas piezīmes par regulas pantiem.

5.1. Pirmā panta 1. punkts: EESK ierosina, lai, Ņemot vērā globalizācijas sekas, regulu attiecinātu arī uz gadījumiem, kad darbinieku atlaišanas tiešais iemesls nav izmaiņas tirdzniecības modeļos, bet citas strukturālas pārmaiņas, kas saistītas ar tehnoloģiju, produkciju, ražošanas organizāciju un izejvielu pieejamību un cenām (skat. 4.7. un 4.11. punktu).

5.2. Otrais pants — Intervences kritēriji: Komiteja atbalsta priekšlikumu noteikt mazāku EGF atbalsta pieprasīšanai nepieciešamo samazināto štata vietu skaitu (vismaz 500), tomēr, veicot nākamo novērtējumu, būtu jāizvērtē iespēja minēto skaitu paredzēt vēl mazāku par 500, atkarībā no grūtību skartās nozares vai reģiona (skat. 4.6. punktu).

5.3. Otrais pants — samazināto štata vietu aprēķināšana: Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu (skat. 4.10. punktu).

5.4. 5. panta 2. punkta a) apakšpunkts. Komiteja atbalsta Komisijas ierosināto grozījumu un iesaka to papildināt ar iepriekš minēto priekšlikumu attiecībā uz 1. panta 1. punktu. Komiteja arī ierosina f) apakšpunktu grozīt šādi: "Tā kā EGF efektīvai izmantošanai nepieciešama sociālo partneru līdzdalība, pieteikumos jāparedz kārtība, kas nodrošina konsultācijas ar sociālajiem partneriem un viņu līdzdalību" (skat. 4.12. pantu).

5.5. Astotais pants. Komiteja piekrīt 1., 2., un 3. punkta grozījumiem, taču ierosina pievienot jaunu, 4. punktu: "Komisijas tehniskajai palīdzībai jābūt proaktīvai un EGF izmantošanā, pārraudzībā un darbības novērtēšanā jāiesaista dalībvalstis un Eiropas un valsts līmeņa sociālie partneri" (skat. 4.13. punktu).

5.6. Desmitā panta 1. punkts. Komiteja piekrīt, ka EGF piešķirtā finansiālā ieguldījuma apjoms var sasniegt 75 % no kopējām novērtētajām izmaksām (skat. 4.9. punktu).

⁽¹⁾ OV C 318, 23.12.2006., 38.–41. lpp.

5.7. Trīspadsmitā panta 2. punkts. Komiteja piekrīt, ka finansiālais ieguldījums būtu izmantojams 24 mēnešu laikā (skat. 4.8. punktu).

5.8. Septiņpadsmitais pants. Komiteja ierosina a) apakšpunktu grozīt šādi: "Komisija sadarbībā ar dalībvalstīm un sociālajiem partneriem divpadsmit mēnešus pēc šīs regulas publicē-

šanas Oficiālajā Vēstnesī veic starpposma novērtējumu par EGF efektivitāti un darbību" (skat. 4.14. punktu).

5.9. Divdesmitais pants. Komiteja ierosina Komisijas priekšlikumu grozīt šādi (jauns apakšpunkts): "Pamatojoties uz novērtējumu, kas paredzēts 17. pantā, un saskaņā ar Komisijas priekšlikumu, Eiropas Parlaments un Padome var pārskatīt šo regulu, tostarp 1. panta 1.a punktā paredzēto pagaidu atkāpi."

Briselē, 2009. gada 24. marts

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā piemērot vienlīdzības principu attieksmē pret vīriešiem un sievietēm, kuri darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar ko atceļ Direktīvu 86/613/EEK”

COM(2008) 636 galīgā redakcija – 2008/0192 (COD)

(2009/C 228/21)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 24. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā piemērot vienlīdzības principu attieksmē pret vīriešiem un sievietēm, kuri darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar ko atceļ Direktīvu 86/613/EEK”,

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. martā. Ziņotāja — SHARMA kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 101 balsīm par, 29 balsīm pret un 26 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi.

1.1. Vispārējie ieteikumi.

1.1.1. Atzinīgi jāvērtē Komisijas centieni panākt augstāku vienlīdzības līmeni sievietēm gan darba tirgū, gan lielāku iespēju radīšanā tām sievietēm, kuras vēlas būt nodarbinātas, pašnodarbinātas vai nodarboties ar uzņēmējdarbību. Tomēr pilsoniskajai sabiedrībai minētās pārstrādātās direktīvas⁽¹⁾ virsraksts ir maldinošs, jo dokumentā netiek apspriesta vīriešu un sieviešu vienlīdzība pašnodarbinātības jomā, bet ir pievērsta īpaša uzmanība sociālās nodrošināšanas pabalstiem saistībā ar maternitāti pašnodarbinātām sievietēm, sociālās apdrošināšanas iemaksām līdzstrādājošiem laulātajiem un atvaļinājumiem aprūpējamo dēļ. Vienlīdzība jāskata kā visaptveroša pieeja, ņemot vērā tās ietekmi uz citām jomām, piemēram, uz sociālajām tiesībām, iespēju vienlīdzību, bērna tiesībām un ģimenes tiesībām.

1.1.2. Komisijai būtu jāpārskata katra no šajā direktīvā iekļautajām trijām jomām atsevišķi, lai nodrošinātu, ka tās patiešām tiek pienācīgi ņemtas vērā saistībā ar vienlīdzību. Lai gan Komiteja saprot, ka Nodarbinātības ĢD uzdevums ir sociālās aizsardzības jautājumu risināšana, Komiteja vēlētos uzsvērt, ka pašnodarbinātās personas statuss nebūtu jāapspriež tādā pašā kontekstā kā darba ņēmēja statuss.

1.1.3. Lai patiešām risinātu tiesību jautājumu, visiem ierosinajiem pasākumiem vai līdzekļiem jābūt praktiskiem un īste-

nojamiem. Ierosinātie direktīvas grozījumi neapšaubāmi nozīmē pašnodarbināto sieviešu un līdzstrādājošo laulāto stāvokļa maternitātes jomā uzlabošanu Eiropas līmenī. EESK uzskata, ka minētā direktīva ir jāpārstrādā.

1.1.4. Spēkā esošo tiesību aktu labāka piemērošana dzimumu līdztiesības jomā būtu efektīvāka nevienlīdzības novēršanā, ja minētos tiesību aktus piemērotu biežāk. Tādēļ Komisijai būtu jānoskaidro tiesību aktu nepilnīgās piemērošanas iemesli.

1.1.5. ES, cenšoties palielināt uzņēmēju, jo īpaši sieviešu-uzņēmēju skaitu, ir jāņem vērā vērtības, kas ir svarīgas tiem cilvēkiem, kuri vēlas uzsākt darbību pašnodarbinātas personas statusā. Gan iepriekš minētais, gan vispārēja attieksmes maiņa attiecībā pret uzņēmējdarbību Eiropā noteiktu jomas, kurām Komisijas ģenerāldirektorātiem būtu jāpievērš vislielākā uzmanība.

1.1.6. Rūpīgi jāapsver jebkāda veida sociālās apdrošināšanas iemaksu un administratīvā sloga palielinājums ne tikai attiecībā uz valsti, bet arī uz uzņēmējiem.

1.1.7. Jāvaicā, cik vērtā Eiropai būs minētās direktīvas pārskatīšana. Komisijas sagatavotais ietekmes novērtējums skaidri liecina, ka dalībvalstu ieguvums ir neliels.

⁽¹⁾ “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā piemērot vienlīdzības principu attieksmē pret vīriešiem un sievietēm, kuri darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar ko atceļ Direktīvu 86/613/EEK”, COM(2008)636 galīgā redakcija – 2008/0192 (COD).

1.2. Ieteikumi saistībā ar pašnodarbinātajām personām un uzņēmējiem.

1.2.1. Pašnodarbinātībai piemīt daudz unikālu īpašību, un nav iespējams vērtēt pašnodarbinātās personas tāpat kā darba ņēmējus, ne arī uzskatīt, ka visi uzņēmēji ir pašnodarbinātas personas.

1.2.2. Komiteja saprot, ka ir sarežģīti izvērtēt, kāds varētu būt mehānisms maternitātes pabalstu piešķiršanai pašnodarbinātām sievietēm. Uzņēmējdarbība un atbildība saistībā ar pašnodarbinātību nozīmē to, ka garu atvaļinājumu var izmantot tikai tad, ja tiek veikta rūpīga plānošana, ir finansiāls nodrošinājums vai piesaistīti atbilstoši darbinieki. Jebkāda šāda veida prombūtne varētu radīt līgumu anulēšanu vai izbeigšanu, jo īpaši ļoti maziem uzņēmumiem, ja tie nav pareizi pārvaldīti.

1.2.3. Visos ierosinātajos pasākumos ir jāņem vērā tādi apsvērumi kā laiks, kas vajadzīgs grūtniecībai, mātes fiziskai atlabšanai pēc dzemdībām, kā arī mātes un mazuļa saskarsmes veidošanai un mazuļa labklājības nodrošināšanai.

1.2.4. Diemžēl Komisija nepiedāvā risinājumus nevienai no minētajām problēmām, lēmumu pieņemšanu atstājot katras dalībvalsts pārziņā. Lielākajai daļai pašnodarbināto sieviešu ir jāapmāca kāds darbinieks, kurš viņas var aizvietot, jāpārtrauc uzņēmējdarbība vai jāturpina darbs visa maternitātes perioda laikā, — tāds šobrīd ir visu pašnodarbināto sieviešu stāvoklis atbilstoši spēkā esošajiem tiesību aktiem.

1.3. Ieteikumi saistībā ar līdzstrādājošiem laulātajiem.

1.3.1. Direktīvā būtībā nav izskatīti tādi jautājumi kā līdzstrādājošo laulāto nepietiekamais novērtējums, viņu kvalitatīvais un kvantitatīvais ieguldījums uzņēmējdarbībā vai attiecīgās politikas pasākumi šādu sieviešu atbalstam. Minētajā direktīvā nav ierosināti nekādi pasākumi, kas uzlabos līdzstrādājošu laulāto sociālo vai finansiālo stāvokli vai sociālo aizsardzību.

1.3.2. Jāņem vērā dalībvalstu kompetence minētajā jomā un jādod tām iespēja izstrādāt veidus, lai šādas "darbiniekus" iesaistītu esošajās nodarbinātības un apdrošināšanas shēmās un ar to

starpniecību arī sociālās aizsardzības shēmās. ES minētajā gadījumā vislabāk var sniegt pievienoto vērtību, atbalstot informācijas un paraugprakses apmaiņu saskaņā ar atklāto koordinācijas metodi ⁽¹⁾.

1.3.3. Komisijai būtu jāveic pētījumi par to, kāpēc līdzstrādājoši laulātie neiesaistās oficiālā saimnieciskajā darbībā vai brīvprātīgas sociālās apdrošināšanas programmās, kā arī par grūtībām gadījumos, kad līdzstrādājoši laulātie dzīvo šķirti, bet viņi joprojām ir uzņēmējdarbības partneri.

2. Vispārīga informācija.

2.1. Sievietes aktīvi piedalās sabiedrības sociālajā un saimnieciskajā dzīvē, bet bieži vien netiek atzītas, atalgotas vai nesapņem juridisku statusu. ES īpaši jāpievērš uzmanība Lisabonas stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšanai, un viena no iespējām ir sieviešu līdzdalības palielināšana darba tirgū, kā arī uzņēmēju, sevišķi sieviešu uzņēmēju skaita palielināšana.

2.2. Jaunajā direktīvā, ar kuru atceļ Direktīvu 86/613/EEK, paredzēts novērst trūkumus pašnodarbinātības jomā un atbalstīt līdzstrādājošus laulātos ģimenes uzņēmumos ar šādu pasākumu starpniecību:

— aizsardzības uzlabošana maternitātes gadījumā, nodrošinot pašnodarbinātām sievietēm maternitātes pabalstus;

— ģimenes locekļu kopšanas atvaļinājuma piešķiršana;

— līdzstrādājošo laulāto ieguldījuma atzīšana, nodrošinot sociālo aizsardzību, kas ir pielīdzināta viņu pašnodarbinātajiem partneriem;

— kompetences piešķiršana šajā jomā valsts iestādēm, kas atbild par iespēju vienlīdzību.

3. Vispārējas piezīmes.

3.1. Atzinīgi jāvērtē Komisijas centieni panākt lielāku vienlīdzību sievietēm gan darba tirgū, gan iespēju radīšanā tām sievietēm, kuras vēlas būt nodarbinātas, pašnodarbinātas vai nodarboties ar uzņēmējdarbību. Tomēr gadījumos, kad tiek veiktas izmaiņas, ir jānovērtē ietekme saistībā ar finansēm, laiku un resursiem attiecībā uz visām ieinteresētajām pusēm.

⁽¹⁾ Belģijā, Luksemburgā un Francijā ir labi modeļi līdzstrādājošu laulāto integrācijas jomā.

3.2. Lai patiešām risinātu jebkādu jautājumu saistībā ar tiesībām, ierosinātajiem pasākumiem jābūt skaidriem, praktiski un īstenojamiem. Diemžēl ierosinātie direktīvas grozījumi tomēr nenodrošina pietiekamus uzlabojumus, ko var piemērot vai realizēt, lai risinātu esošo nevienlīdzības problēmu. Turklāt priekšlikums ir neskaidrs, jo vienā dokumentā ir izskatīti trīs atsevišķi temati, kā arī valsts struktūras iespēju vienlīdzības veicināšanai.

3.3. Eiropā ir tiesiskais regulējums, un dažādos tiesību aktos noteikts, ka diskriminācija, pamatojoties uz dzimumu, ir aizliegta. Tomēr visi statistikas dati Eiropā liecina, ka sievietes vēl aizvien saņem zemāku atalgojumu nekā vīrieši, ir nepietiekami pārstāvētas politikā, darbaspēka jomā, vadības līmenī un uzņēmējdarbībā. Ir vajadzīga spēkā esošo tiesību aktu labāka piemērošana visās minētajās jomās, un Komisijai vispirms būtu jāpārskata spēkā esošo tiesību aktu iespēju vienlīdzības jomā nepietiekamā piemērošana.

3.4. ES, cenšoties palielināt uzņēmēju, jo īpaši sieviešu uzņēmēju, skaitu, ir jāņem vērā tās vērtības, kas ir svarīgas cilvēkiem, kuri vēlas uzsākt pašnodarbinātību⁽¹⁾. Maternitātes pabalsta iespēja varētu neietekmēt daudzas sievietes, kuras apsver iespēju iesaistīties uzņēmējdarbībā. Komisijas dati liecina, ka samazinās kā vīriešu, tā sieviešu izveidoto jauno uzņēmumu skaits, un tam par iemeslu ir negatīvā attieksme pret pašnodarbinātību Eiropā. Lai notiktu būtiskas pārmaiņas, ir jāmainās kultūrai. Piemēram, Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktā⁽²⁾ varētu paredzēt plašākus pasākumus sieviešu uzņēmēju atbalstam.

3.5. Sociālā aizsardzība ir dalībvalstu kompetencē. Minēto jauno direktīvu šobrīd neatbalsta visas dalībvalstis, un ir risks, ka Eiropas līmenī tā būs neefektīvs un nelietderīgs manevrs. Lai ierosinātā direktīva būtu patiešām efektīva, ir vajadzīgi būtiski

(¹) Skatīt, piemēram, šādus EESK atzinumus pa izglītību uzņēmējdarbības jomā:

- EESK atzinums par tematu "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru, vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā", ziņotājs — Pariza Castaños kgs (OV C 256, 27.10.2007.);
- EESK atzinums par tematu "Uzņēmēju domāšanas veids un Lisabonas stratēģija", ziņotāja — M. Sharma kdze, līdzziņotājs — J. Olsson kgs (OV C 44, 15.01.2008.);
- EESK atzinums par tematu "Sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana EUROMED reģionā", ziņotāja — Attard kdze (OV C 256, 27.10.2007.);
- EESK atzinums par tematu "Veicināt uzņēmējdarbības garu, izmantojot izglītību un apmācības", ziņotāja — Jerneck kdze (OV C 309, 16.12.2006.).

(²) "Vispirms domāt par mazākajiem" — Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts "*Small Business Act*", COM(2008) 394 galīgā redakcija (25.06.2008.).

uzlabojumi ar minimāliem aizsardzības standartiem, un direktīva ir jāīsteno visās dalībvalstīs. Kopumā Komisijas ierosinātie pasākumi ir izklāstīti priekšrakstu veidā, neņemot vērā dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmu atšķirības, kā arī labāka regulējuma principus.

3.6. Kopumā mazajiem uzņēmumiem un pašnodarbinātajiem, jo īpaši lauksaimniecībā, amatniecībā un MVU nozarē ir sarežģīts finansiālais stāvoklis, un jebkuri papildus apgrūtinājumi var tikt uzskatīti par negatīviem pat gadījumā, ja sociālā aizsardzība varētu radīt drošības tīklu potenciālajām mātēm vai līdzstrādājošiem laulātajiem. Rūpīgi jāapsver jebkāda veida sociālās nodrošināšanas iemaksu palielinājums vai administratīvais slogs ne tikai valstij, bet arī uzņēmējiem.

3.7. Jaunās direktīvas mērķis ir ierosinātajās izmaiņās iekļaut līdztiesības jautājumu, tomēr ir maz atsauču uz bērna kopšanas atvaļinājumu vai pašnodarbinātajiem vīriešiem saistībā ar paternitātes atvaļinājumu.

3.8. Atbilstoši ANO konvencijai par Bērna tiesībām⁽³⁾ Komisijai būtu jāīsteno paralela procedūra, kurā ir ņemta vērā ierosināto pasākumu ietekme uz bērnu. Jāgarantē bērna atbilstošs uzturs un labklājība.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Komisija ir veikusi visaptverošu ietekmes novērtējumu saistībā ar minēto direktīvu, konsultējoties ar daudzām ieinteresētajām pusēm. Pēc ietekmes novērtējuma pārskatīšanas EESK uzskata, ka ir pārāk daudz neatbildētu jautājumu, jo īpaši saistībā ar patiesu efektivitāti, skaidrību un pārstrādātās direktīvas īstenošanu.

4.2. Pašnodarbinātās personas var iedalīt vairākās kategorijās: uzņēmēji, uzņēmumu īpašnieki, ārštata darbinieki, darbinieki, kas strādā mājās, un "šķietami pašnodarbinātie", kuri ir noslēguši apakšlīgumus ar darba devējiem par turpmāku darbu pašnodarbinātā statusā. Tomēr ir svarīgi atstāt izvēli par maternitātes aizsardzību pašnodarbināto personu un līdzstrādājošu

(³) "Konvencija par bērna tiesībām" tika pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā (rezolūcija 44/25) 1989. gada 20. novembrī un stājās spēkā 1990. gada 2. septembrī saskaņā ar 49. pantu. Skatīt <http://www.2.ohchr.org/english/law/crc.htm>.

laulāto ziņā, jo tādējādi tiek ievērota autonomija un neatkarība, kas pēc būtības ir pašnodarbināto personu statusa raksturīga iezīme. Prasības par ilgāku atvaļinājumu pašnodarbinātām sievietēm noteikšana nebūs savienojama ar viņu uzņēmumu veiksmīgu darbību un bieži vien apdraudēs uzņēmumu dzīvotspēju. Tādējādi pašreizējā direktīvā būtu jāizvairās no jebkādas tiešas norādes uz Direktīvu 92/85/EK par grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu. Līdz ar to nebūtu lietderīgi mēģināt pielīdzināt pašnodarbināto un līdzstrādājošu laulāto grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu sistēmu tai sistēmai, kāda tiek piemērota nodarbinātajām personām.

4.3. Jāprecizē, kā dalībvalstīs tiks piešķirts 7. panta 1. punktā minētais grūtniecības un dzemdību atvaļinājums sievietēm, kuras nestrādā algotu darbu. Šis darba ņēmējas pašas nosaka darba režīmu un var izvēlēties brīvo laiku. Viņām nav vajadzīgas "tiesības uz atvaļinājumu".

4.4. Turklāt dalībvalstīm jāparedz ne tikai pabalsta izmaksa, bet arī atbalsta nodrošināšana, izmantojot aizstāšanu uz laiku. Pašnodarbinātām sievietēm un līdzstrādājošiem laulātajiem iespējas izmantot aizvietošanu dienestu ir tikpat svarīgas kā finansiālie pabalsti. Būtu jāizvairās direktīvā noteikt jebkādu prioritāti minētajiem atbalsta veidiem. Bez tam valsts līmenī jānosaka atbilstošs pabalsta līmenis, ņemot vērā objektīvās atšķirības starp pašnodarbinātajām personām un līdzstrādājošiem laulātajiem.

4.5. Attiecībā uz līdzstrādājošiem laulātajiem jāņem vērā iespējamās sekas 7. panta 4. punktā paredzētajām tiesībām uz īpašu atbalstu, atrodot darbinieku-aizvietošanu grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laikā. Attiecībā uz pilnu nodarbinātību uzņēmumā šāda prasība nav spēkā, un tās nodrošināšana līdzstrādājošiem laulātajiem būtu administratīvi sarežģīts un dārgs slogs, kas visvairāk ietekmētu mazos uzņēmumus, kā arī valsts iestādes.

4.6. Vajadzīgs skaidrojums saistībā ar 7. panta 2. punktu par beznosacījuma tiesībām uz grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu pretstatā 6. pantam, kurā noteikts, ka līdzstrādājošie laulātie saņem sociālās nodrošināšanas pabalstu saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem, kā pašnodarbinātās personas, un par Direktīvas par strādājošām grūtniecēm 11. panta 4. punktu, ar ko dalībvalstīm dota atļauja pievienot īpašus nosacījumus par tiesībām saņemt maternitātes pabalstus.

4.7. Pašnodarbināto personu nostrādāto stundu skaits parasti pārsniedz algotā darbā nostrādāto stundu skaitu, un jautājumi par bērna aprūpes iespējām pašnodarbinātām sievietēm rada papildus rūpes. Arī šajā gadījumā Komisija nesniedz ieteikumus

par bērnu aprūpes nodrošināšanas noteikumiem vai pašnodarbināto personu atbildību par aprūpi. Visās dalībvalstīs ir jāuzlabo pieejami un kvalitatīvi bērnu aprūpes pakalpojumi par atbilstošu cenu, lai uzlabotu darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespējas pašnodarbinātajām personām un līdzstrādājošiem laulātajiem tādā pašā veidā, kā tas tiek darīts attiecībā uz darba ņēmējiem.

4.8. Direktīvas vispārējie mērķi ir dzimumu līdztiesības palielināšana pašnodarbinātajām personām un līdzstrādājošiem laulātajiem. Turklāt Komisija izsaka cerību, ka minētā direktīva palielinās pašnodarbināto sieviešu skaitu, piešķirs atzītu statusu līdzstrādājošiem laulātajiem, palielinās to līdzstrādājošo laulāto skaitu, uz kuriem attiecas sociālā nodrošināšana, un piešķirs pašnodarbinātajām personām un līdzstrādājošiem laulātajiem efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Tomēr

— uz dzimumu līdztiesības jautājumiem šobrīd attiecas Eiropas tiesiskais regulējums līdztiesības jomā;

— ir maz ticams, ka pašnodarbināto sieviešu skaits palielināsies maznozīmīgu sociālās aizsardzības pasākumu rezultātā, jo gandrīz visās dalībvalstīs viņas jau var veikt brīvprātīgas iemaksas, lai saņemtu sociālo aizsardzību;

— līdzstrādājošiem laulātajiem vēl aizvien netiks piešķirts juridiskais statuss vai efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, neraugoties uz brīvprātīgajām sociālās nodrošināšanas iemaksām.

4.9. No 27 dalībvalstīm 18 valstīs līdzstrādājošiem laulātajiem un pašnodarbinātajām personām jau tiek piedāvātas iespējas veikt brīvprātīgas iemaksas saistībā ar maternitātes pabalstiem. Šādām iespējām jābūt visās dalībvalstīs, garantējot tiesības uz sociālo nodrošināšanu, ja sieviete vēlas iesaistīties sociālās nodrošināšanas shēmā. Nav pieļaujams, ka jebkurā dalībvalstī var diskriminēt personu, kura veic iemaksas, lai saņemtu sociālo aizsardzību valsts programmas ietvaros, neatkarīgi no tā, vai minētā persona strādā algotu darbu vai ir pašnodarbināta, vai nav nodarbināta, kā tas ir attiecībā uz pašreizējo atzīto līdzstrādājošo laulātā statusu.

4.10. Ierosinājums izveidot pilnīgi jaunu sociālās apdrošināšanas kategoriju (ne nodarbinātā persona, ne pašnodarbinātā persona ne arī brīvprātīgi apdrošinātā persona) iekļauts 6. pantā. Komiteja tomēr uzskata, ka nav pamata veidot pilnīgi jaunu sociālās apdrošināšanas kategoriju vai noteikumus saistībā ar maternitātes pabalstiem.

4.11. Līdzstrādājošie laulātie ir daļa no “neredzamās” ekonomikas, kas sniedz ieguldījumu Eiropas attīstībā un paliek apslēpta. Jāorganizē diskusija par viņu juridisko statusu kā pašnodarbinātajiem vai darba ņēmējiem. Spēkā esošajā direktīvā, kas nav pārskatīta kopš 1986. gada, noteikts, ka “dalībvalstis apņemas noskaidrot, kādā veidā iespējams uzlabot 2. panta b) apakšpunktā minēto līdzstrādājošo laulāto darba atzīšanu un, ņemot vērā izdarītos secinājumus, apsvērt atbilstošus pasākumus šādas atzīšanas veicināšanai”. Tikai dažas valstis ⁽¹⁾ ņēmušas vērā minēto prasību apšaubāmā juridiskā statusa dēļ, un tādēļ direktīva nebūtu jāpārstrādā, līdz iespējams noteikt saskaņotu statusu. Kad tas tiks noteikts, ir jābūt informācijas izplatīšanas mehānismam, lai informētu līdzstrādājošos laulātos par viņu juridiskajām tiesībām.

4.12. Komiteja saprot, ka vairākas dalībvalstis ir apšaubījušas tiesisko pamatu, jo īpaši EK līguma 141. panta darbības jomu un pietiekamību, sevišķi saistībā ar direktīvas 6. pantu. Pirms ierosinātās direktīvas īstenošanas Komiteja aicina Komisiju rūpīgi apsvērt Padomes Juridiskā dienesta viedokli.

4.13. Ja tas netiks izdarīts, rezultāts būs tāds pats kā 1994. gadā, kad Komisija pieņēma ziņojumu ⁽²⁾ par Direktīvas 86/613/EEK īstenošanu, kurā tā secināja: “Stingri juridiskā nozīmē šķiet, ka Direktīva 86/613/EEK dalībvalstīs ir īstenota. Tomēr, vērtējot atbilstību direktīvas galvenajiem mērķiem, kas bija līdzstrādājošo laulāto vispārējā statusa uzlabošana, praktiskais rezultāts nav pilnībā apmierinošs.” Turklāt ziņojumā ir uzsvērts, ka nav vispārējas politikas, kas paredzēta līdzstrādājošo laulāto situācijas risināšanai, un norādīts, ka “vienīgais veids, kādā iespējams sasniegt šo mērķi, lai atzītu laulātā darbu (..), ir laulātajiem katram atsevišķi piešķirt tiesības uz sociālo nodrošinājumu”.

4.14. Pārstrādātās direktīvas “2. pantā ir pārgrupētas tajā izmantoto terminu definīcijas. Izmantotas terminu “pašnodarbinātās personas” un “laulātie, kas piedalās pašnodarbinātās personas darbībās” definīcijas, kas ietvertas Direktīvas 86/613/EEK 2. pantā. Termina “laulātie, kas piedalās pašnodarbinātās personas darbībās” definīcija tiek grozīta: tiek pievienoti vārdi “kas palīdz” vai “dzīves partneri”. Grozījuma mērķis ir definīcijā iekļaut visas personas, kuras neatkarīgi no ģimenes stāvokļa ar valsts tiesību aktiem atzītas par “dzīves partneriem” un regulāri piedalās ģimenes uzņēmuma darbībās. Lai novērstu neskaidrību, vārds “kompanjons” tiek aizstāts ar terminu “biznesa partneris” ⁽³⁾. Tomēr, ja līdzstrādājošajam laulātajam arī turpmāk nav juridiskā statusa, nosakot viņa tiesības, tad viņa līdzdalības apstrīdēšana uzņēmējdarbībā, iesniedzot prasību apelācijas tiesā, vēl aizvien ir neskaidra, un līdzstrādājošie laulātie netiks aizsargāti nāves, šķiršanās vai strīda gadījumā.

4.15. Runājot par atvaļinājumu ģimenes locekļu aprūpei, pārstrādātajā direktīvā nav norādes par praktiskiem pasākumiem piemērošanai. Tas nav pieņemams Eiropā, kurā sabiedrība noveco. Jāizstrādā pasākumi, lai gan sievietēm, gan vīriešiem būtu iespēja izmantot aprūpes atvaļinājumu, lai rūpētos kā par vecāka gadagājuma radniekiem, tā arī bērniem; tas jo īpaši attiecas uz ģimenēm, kurās ir bērni ar invaliditāti.

4.16. Komisijai ir jāpārskata minētā diskusija, ņemot vērā Eiropas demogrāfiskā stāvokļa pieaugošo nozīmīgumu. Nodarbināto personu un pašnodarbināto nenostādāto dienu skaits tautsaimniecībai radīs zaudējumus, un nākamo paaudžu laikā aizvien palielināsies, ja netiks uzsākta nopietna diskusija gan par vecāka gadagājuma ļaužu, gan bērnu aprūpi.

4.17. Konsultējoties ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem Komitejā, tika apspriests “šķietamās pašnodarbinātības” jēdziens. Tā kā minētā parādība rada aizvien vairāk problēmu, attiecīgajām ES iestādēm tā jāpēta sīkāk. Komiteja izsaka vēlmi atbalstīt Komisijas darbību minētajā jomā.

Briselē, 2009. gada 24. marts

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja

Mario SEPI

⁽¹⁾ Proti, Beļģija, Luksemburga un Francija.

⁽²⁾ Komisijas ziņojums par to, kā tiek īstenota Padomes 1986. gada 11. decembra Direktīva par to, kā piemērot vienlīdzīgas attieksmes principu pret pašnodarbinātiem vīriešiem un sievietēm, to skaitā lauksaimniecībā nodarbinātiem, un par pašnodarbinātu grūtnieču un māšu aizsardzību (COM (94) 163, II daļa: secinājumi, 1. un 4. punkts).

⁽³⁾ COM(2008) 636 galīgā redakcija, sīkāks skaidrojums par priekšlikuma noteikumiem, 5. punkts.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma

Turpmāk minētie grozījumi saņemta vismaz ceturtdaļu balsu, taču tos noraidīja debatēs.

1.1.2. punkts

Grozīt šādi:

"Komisijai būtu jāpārskata katra no šajā direktīvā iekļautajām trijām jomām atsevišķi, lai nodrošinātu, ka tās patiešām tiek pienācīgi ņemtas vērā saistībā ar vienlīdzību. Lai gan Komiteja saprot, ka Nodarbinātības GD uzdevums ir sociālās aizsardzības jautājumu risināšana, Komiteja vēlētos uzsvērt, ka pašnodarbinātās personas statuss nebūtu jāapspriež tādā pašā kontekstā kā darba ņēmēja statuss. Komisijas priekšlikumā šī atšķirība ir ņemta vērā, paredzot, ka pašnodarbinātām sievietēm tikai pēc pieprasījuma tiek piešķirts tikpat ilgs grūtniecības un dzemdību atvaļinājums, kā paredzēts Direktīvā 92/85/EEK; tādējādi nodarbinātība principā netiek ierobežota, un minētajai personu grupai tiek nodrošinātas izvēles iespējas starp aizstāšanu uz laiku un sociālo pabalstu."

Balsošanas rezultāti:

Par: 272 Pret: 73 Atturas: 8

4.11. punkts

Svītrot šādu tekstu:

"Līdzstrādājošie laulātie ir daļa no "neredzamās" ekonomikas, kas sniedz ieguldījumu Eiropas attīstībā un paliek apslēpta. Jāorganizē diskusija par viņu juridisko statusu kā pašnodarbinātajiem vai darba ņēmējiem. Spēkā esošajā direktīvā, kas nav pārskatīta kopš 1986. gada, noteikts, ka "dalībvalstis apņemas noskaidrot, kādā veidā iespējams uzlabot 2. panta b) apakšpunktā minēto līdzstrādājošo laulāto darba atzīšanu un, ņemot vērā izdarītos secinājumus, apsvērt atbilstošus pasākumus šādas atzīšanas veicināšanai". Tikai dažas valstis ⁽¹⁾ ņēmušas vērā minēto prasību apšaubāmā juridiskā statusa dēļ, un tādēļ direktīva nebūtu jāpārstrādā, līdz iespējams noteikt saskaņotu statusu. Kad tas tiks noteikts, ir jābūt informācijas izplatīšanas mehānismam, lai informētu līdzstrādājošos laulātos par viņu juridiskajām tiesībām."

Balsošanas rezultāti:

Par: 26 Pret: 31 Atturas: 2

⁽¹⁾ Proti, Beļģija, Luksemburga un Francija.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma Projekts par tematu “Priekšlikums Padomes ieteikumam par pacientu drošību, ieskaitot veselības aprūpē iegūtu infekciju profilaksi un kontroli”

COM(2008) 837 galīgā redakcija/2 – 2009/0003 (CNS)

(2009/C 228/22)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 21. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes ieteikumam par pacientu drošību, ieskaitot veselības aprūpē iegūtu infekciju profilaksi un kontroli”

Komitejas Birojs 2009. gada 24. februārī uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē) iecēla Lucien BOUIS kgu ⁽¹⁾ par galveno ziņotāju un ar 135 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Piezīmes un ieteikumi.

1.1. Tiek lēsts, ka ES dalībvalstīs no 8 līdz 12 % pacientu, saņemot veselības aprūpi ⁽²⁾, cieš no nevēlamas ietekmes uz veselību, ņemot vērā, ka pirms uzņemšanas viņi šādas infekcijas nepārnēsāja.

1.2. Neraugoties uz nedaudzajiem pētījumiem, kas veikti par šo jautājumu, šķiet, ka veselības aprūpē iegūtās infekcijas (VAII) trīs reizes palielina nāves risku, ja salīdzina to pacientu mirstību, kas šādu infekciju ir ieguvuši, ar to pacientu skaitu, kuriem ir tāda pati patoloģija, bet kuri nav inficēti.

1.3. VAII rada ievērojamas finanšu izmaksas, kas saistītas galvenokārt ar hospitalizācijas laika pagarināšanos, pretinfekcijas terapiju, laboratoriskām pārbaudēm un infekcijas uzraudzību, komplikāciju ārstēšanu vai pat atlīdzības izmaksāšanu ģimenei pacienta nāves gadījumā.

1.4. VAII skaita samazināšana par 10 % radītu vairāk nekā 5 reizes lielāku ietaupījumu, salīdzinot ar slimnīcu veiktajiem profilakses pasākumiem ⁽³⁾.

1.5. Priekšlikums ieteikumam par pacientu drošību, tostarp par veselības aprūpē iegūtu infekciju profilaksi un kontroli, atbilst ētiskai, sociālai un ekonomiskai pieejai. Ņemot vērā VAII apkarošanas nozīmīgumu, varētu rasties nepieciešamība izstrādāt priekšlikumu direktīvai.

1.6. EESK atzinīgi vērtē šo priekšlikumu, kas atbilst 152. pantam, kurā noteikts, ka Kopienas rīcība papildina dalībvalstu politiku sabiedrības veselības un slimību profilakses jomā.

1.7. EESK vērš uzmanību uz ierosinātajiem atbalsta pasākumiem un izsaka dažas piezīmes un priekšlikumus, lai precizētu dokumenta tekstu un pastiprinātu pacientu drošību, veicot VAII profilaksi un kontroli.

1.8. Jo sevišķi EESK uzskata, ka jāattīsta VAII un nevēlamu notikumu rašanās apstākļu analīze. Šajā sakarā un ņemot vērā iespējamo tiesvedības uzsākšanu, Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi precizēt iegūto rezultātu statusu, lai varētu nodrošināt pacientu tiesību ievērošanu, vienlaikus rosinot speciālistus un struktūras, kas nodarbojas ar risku pārvaldību, veikt analīzi.

1.9. EESK jo īpaši uzsver vajadzību ieviest un paplašināt valstu politikas un programmas, iedzīvotājiem un pacientiem nepieciešamo informāciju, ziņošanas sistēmu koordinēšanu, kā arī darbinieku apmācību valsts un iestādes līmenī.

1.10. Norādot, ka VAII attīstība skar ne vien hospitalizētus pacientus, bet arī personas, kas ārstējas ambulatori, EESK vēlas, lai vienāda uzmanība tiktu pievērsta gan aprūpei, gan nevēlamu notikumu kontrolei visās veselības aprūpes iestādēs.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums.**2.1. Priekšlikuma saturs.**

2.1.1. Līguma 152. pantā paredzēts, ka Kopienas rīcība, kas papildina dalībvalstu politiku, ir vērsta uz to, lai uzlabotu sabiedrības veselību, veiktu cilvēku slimību profilaksi un novērstu draudus cilvēku veselībai.

⁽¹⁾ Ar nosacījumu, ka to apstiprina pilnsapulce.

⁽²⁾ Eiropas Komisijai izstrādātais tehniskais ziņojums “Uzlabot pacientu drošību ES”, ko 2008. gadā publicēja RAND Corporation.

⁽³⁾ Ziņojums “Hospitalo infekciju apkarošanas politika”, Veselības politikas novērtēšanas parlamentārais birojs, 2006.gads.

2.1.2. Lēš, ka ES dalībvalstīs aptuveni 10 % pacientu, saņemot veselības aprūpi, cieš no nevēlamiem notikumiem ⁽⁴⁾.

2.1.3. ES dalībvalstu veikums efektīvu un vispusīgu pacientu drošības programmu izstrādē un īstenošanā atšķiras.

2.2. Ieteikuma pieeja.

2.2.1. Dalībvalstīm ir jāizveido vai jāuzlabo vispusīgas ziņošanas un mācību sistēmas, lai nevēlamo notikumu izplatības pakāpe un iemesli tiktu konstatēti, tādējādi radot iespēju izstrādāt efektīvus risinājumus un rīcības veidus.

2.2.2. Kopienas mērogā ir jāvāc salīdzināmi un apkopoti dati un jāizpata paraugprakse starp dalībvalstīm.

2.2.3. Veselības aprūpē iegūto infekciju profilaksei un kontrolei jābūt ilgtermiņa stratēģiskai prioritātei veselības aprūpes iestādēs. Visos hierarhijas un funkcionālajos līmeņos ir vajadzīga sadarbība.

2.2.4. Pacienti jāsniedz informācija un pilnvaras, iesaistot viņus pacientu drošības procesā.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. EESK atgādina, ka VAI ir infekcijas, kas iegūtas veselības aprūpes iestādēs un kuras pacients nepārnēsāja pirms uzņemšanas tajā; šīs infekcijas var būt iegūtas veselības aprūpes laikā vai vienkārši rasties hospitalizācijas laikā neatkarīgi no medicīniskās darbības.

3.1.1. EESK uzsver: lai nodrošinātu augstus higiēnas standartus, iesaistītajam personālam jānodrošina nepieciešamie priekšnoteikumi. Tas attiecas īpaši uz personāla darba apstākļiem, proti, pacientu aprūpei paredzēto laiku, nepieciešamo kvalifikācijas paaugstināšanu un apmierinātību ar darba apstākļiem. Tādēļ veselības aprūpes iestādes tiek aicinātas nodrošināt nepieciešamos finanšu un organizatoriskos resursus.

3.2. EESK norāda, ka pārnēsājamības veidi var būt gan iekšējas, gan ārējas izcelsmes, piemēram, infekcijas, kas pāriet no viena slimnieka uz citu ar veselības aprūpes darbinieka manipulāciju, medicīniskā vai vidējā medicīniskā personāla darba instrumentu starpniecību. Infekcija var būt saistīta ar vides piesārņojumu (ūdens, gaisa, aprīkojuma vai materiālu, pārtikas u.tml.).

3.2.1. Neatkarīgi no pārnēsājamības veida inficēšanos veicina pacienta stāvoklis, ņemot vērā:

— viņa vecumu un patoloģijas ilgumu;

⁽⁴⁾ *Idem*, 2. zemsvītras piezīme.

— dažus ārstēšanas veidus (sevišķi pārmērīgu antibiotiku izmantošanu);

— dažu ārstēšanas darbību veikšanu.

3.3. Ņemot vērā arī to, ka sasniegumi medicīnā dod iespēju piemērot veselības aprūpi pacientiem ar arvien sliktāku veselības stāvokli, tādējādi palielinot daudzus riska faktorus, ir jānodrošina aprūpes kvalitātes, ārstniecības pasākumu un aprūpes iestādes vides noteikta un kontrolēta prakse, pastiprināta uzraudzība, kā arī informatīvi un apmācības pasākumi.

3.4. Pacientu drošības būtisks elements ir tās veselības aprūpē iegūto infekciju daļas samazināšana, no kuras var izvēlēties, piemēram, hospitalizācijā, jo hospitalizācija ietver arī citus riskus, piemēram, kritienus, medikamentu blakus parādības u.c. Tāpēc infekciju profilaksei jāiekļaujas globālākā pieejā, kas ietver visus nevēlamos notikumus.

3.5. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē Komisijas iesniegto ieteikuma projektu.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. *Jautājumi par pacientu vispārīgo drošību.*

4.1.1. EESK vēlas īpaši uzsvērt vajadzību katrā valstī izveidot VAI kontroles komiteju, kas sadarbībā ar higiēnas darbības grupām izstrādātu valsts stratēģisko programmu, kuru varētu sadalīt reģionālā līmeņa un katras iestādes līmeņa programmā. Šāda programma regulāri jāvērtē.

4.1.2. EESK uzskata, ka primāri svarīgi ir nostiprināt VAI kontroles struktūras un rosināt iestādes pieņemt infekciju profilakses un pārvaldības politiku. Tāda pati uzmanība jāpievērš ambulatorai veselības aprūpei.

4.1.3. EESK atzinīgi vērtē pacientu organizāciju un to pārstāvju vēlmi iesaistīties pacientu drošības politikas un programmu izstrādē visos līmeņos. Tāpēc ir vajadzīga pilnīga pārredzamība, veicot novērošanu uz vietas un popularizējošus pasākumus, kas to papildinātu.

4.1.4. EESK uzskata, ka vajadzētu noteikt juridisko statusu kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem datiem, kas savākti par VAI un citiem nevēlamiem notikumiem, ņemot vērā, ka gadījumā, ja tiek uzsākta tiesvedība, daži dati ir pieejami tiesai. Jāatrod līdzsvars starp pacientu tiesību ievērošanu un nevēlamo notikumu padziļinātas analīzes, ko veic profesionāli un struktūras, kuras nodarbojas ar risku pārvaldību, veicināšanu.

4.1.5. EESK vēlas uzsvērt: lai novērtēšana notiktu uzticības gaisotnē, ziņošanas instrumentiem ir jāatspoguļo disciplinārajām sistēmām un procedūrām attiecībā gan uz medicīnisko vai vidējo medicīnisko personālu, gan uz administratīvajiem darbiniekiem vai apkalpojošo personālu.

4.1.6. EESK uzskata: lai nodrošinātu, ka pacienti saņem pietiekamu informāciju par risku un drošības līmeņiem, ir lietderīgi izstrādāt bukletus, kuros būtu ietverti ieteikumi attiecībā uz higiēnas paraugpraksi un informācija par veiktajiem pasākumiem.

4.1.7. Ņemot vērā, ka katras profilakses stratēģijas pamatā ir to darbinieku izglītība un apmācība, kas ir saistīti ar pacientu drošību, EESK uzskata, ka apmācība higiēnas jomā būtu kvalitatīvāk jāiekļauj ārstu, medmāsu, kā arī jebkura slimnīcas darbinieka apmācību saturā.

4.1.8. EESK vēlas uzsvērt, ka profesionāļiem jāprot akceptēt un ņemt vērā piezīmes, ko pauž pacienti un/vai to tuvinieki par trūkumiem higiēnas jomā. Papildus pacientu informēšanai par slimnīcu higiēnas noteikumiem, jāsekmē arī medicīnas darbinieku izpratne par to cik svarīgi ir uzklaustīt un ņemt vērā pacientu un viņu tuvinieku piezīmes un vēlmes.

4.2. *Veselības aprūpē iegūtu infekciju profilakse un kontrole.*

4.2.1. EESK uzskata, ka VAI ierobežošana nozīmē arī:

— vides novērošanu, ko veic biohigiēnas speciālists, lai attīrītu gaisu, kontrolētu ūdeni, dezinficētu iekārtas un nodrošinātu virsmu mikrobioloģisko kvalitāti;

— noteikumu par veselības aprūpes darbinieku, pacientu un to tuvinieku roku higiēnu stingra ievērošanu;

— ēdināšanas struktūru uzraudzību, veicot mikrobioloģiskas kontroles, lai pārbaudītu izejvielu un galaproduktu atbilstību, aukstuma un siltuma ķēdi, preču un atkritumu apstrādi, virtuves un apkalpojošā personāla higiēnas praksi;

— modrību saistībā ar slimnīcu, operāciju un aprūpes telpu tīrību; tas var radīt vajadzību regulāri mainīt mazgāšanas līdzekļus;

— īpašas uzmanības pievēršanu publiskas lietošanas aukstā un karstā ūdens kontrolei, kā arī tā ūdens kontrolei, kas tiek apstrādāts medicīniskām vajadzībām.

4.2.2. EESK pauž nožēlu, ka Komisijas ieteikumā nav pietiekamas atsauces uz pienākumu analizēt nevēlamos notikumus. Dažas metodes, piemēram, saslimstības un mirstības rādītāji, kas regulāri tiek īstenoti veselības aprūpes iestādēs, var uzlabot veselības aprūpes drošību.

4.2.3. EESK uzskata, ka informācijas apmaiņa par novērojumiem un paraugpraksi, kas tiek īstenota koordinēšanas ietvaros starp Komisiju un dalībvalstīm, ir atbilstošs pasākums, kurš ļauj klasificēt, kodificēt un pat standartizēt atsevišķas prakses, tādējādi ļaujot izveidot atsaucē sistēmu, kas būtu ļoti derīga iestāžu rehabilitācijas vai jaunu iestāžu celtniecības gadījumā.

4.2.4. EESK norāda uz Komisijas apņemšanos, lai gada laikā ieviestu starpnozaru mehānismu šajā jomā un tā pievērsīs uzmanību šī nodoma īstenošanai.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas a atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Centrālajai bankai “EMU@10 – panākumu un problēmu apzināšana pēc Ekonomikas un monetārās savienības desmit pastāvēšanas gadiem””

COM(2008) 238 galīgā redakcija – SEC(2008) 553

(2009/C 228/23)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 7. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Centrālajai bankai “EMU@10 – panākumu un problēmu apzināšana pēc Ekonomikas un monetārās savienības desmit pastāvēšanas gadiem” ”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 5. martā. Ziņotājs – BURANI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 79 balsīm par, 1 balsi pret un 17 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi.

1.1. Šajā dokumentā EESK sniedz dažas piezīmes par Komisijas paziņojumu, kurā ir atspoguļoti Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) panākumi pēc desmit pastāvēšanas gadiem un norādīti uzdevumi, kas jāveic nākotnē. Paziņojums tika izstrādāts pirms vēl pašreizējā krīze nebija vērsusies plašumā. Komiteja, sniedzot komentārus, kas neattiecas uz Komisijas dokumentu, iespēju robežās cenšas neatsaukties uz pašreizējiem notikumiem. Aktuālos jautājumus tā apskatīs citos atzinumos.

1.2. Sākotnējās cerības netika īstenotas: optimismu, kas raksturoja EMS sākuma posmu, mazināja ekonomikas nelabvēlīgās tendences, t.i., objektīvi un pa lielākai daļai ar vienoto valūtu nesaistīti faktori. Sabiedriskā doma, kas ne vienmēr ir labi informēta un kuru daļēji ietekmē pastāvīga neuzticēšanās Eiropas Savienībai, uzskatīja, ka *euro* ir atbildīgs par lejupslidi, kurai patiesībā nav nekāda sakara ar monetārajiem jautājumiem.

1.3. Neapšaubāms Monetārās savienības panākums ir ilgtermiņa inflācijas stabilizācija prognozes līmenī, kas tuvinās noteiktajam cenu stabilitātes līmenim. Turklāt procentu likmes vispārējais samazinājums veicināja ekonomikas izaugsmi. Finanšu tirgu integrācija veicināja arī ekonomiskās krīzes, kas sākās citur, izplatību Eiropā.

1.4. Lai arī *euro* ir otrā starptautiskā valūta, *Eurogrupai* un ECB nav institucionālās klātbūtnes starptautiskajās ekonomikas un finanšu organizācijās. Iemesli šādai situācijai ir dažādi, bet viens no tiem ir to dalībvalstu, kas pieder *euro* zonai, un to, kuras pie tās nepieder, līdzdalība šādās organizācijās. Teorētiski tiktu īstenota labāka ekonomikas pārvaldība, ja minētajām divām iestādēm būtu pārstāvība starptautiskajās iestādēs.

1.5. ES līmenī nākotnes uzdevumi saistās galvenokārt ar iepriekšējo desmit gadu neapmierinošajiem veikumiem. Runa ir par atšķirībām starp EMS valstīm inflācijas un darbaspēka izmaksu ziņā, kā arī vēl daļēju preču un pakalpojumu tirgu integrāciju. Pirmo minēto mērķi būtu jāiekļauj virknē valstu programmu, kas, ievērojot Stabilitātes un izaugsmes paktu, ir vērstas uz konvergenci, par kādu vienojušās valdības un sociālie partneri. Otrajam mērķim vajadzētu pievērsties pētījumā, kurā tiktu noteikta integrācijas reālā robeža, ko pārkāpjot integrācija būtu neiespējama vai pārāk sarežģīta.

1.6. Pasaules līmenī EMS saskaras ar politiskām un konkurēnces problēmām, kas jārisina ar iekšējās fiskālās politikas programmām, strukturālo reformu labāku iekļaušanu un *euro* starptautiskās nozīmes pastiprināšanu, kā arī efektīvāku ekonomikas pārvaldību. Attiecībā uz pēdējo minēto punktu uzmanība būtu jāpievērš valsts izdevumiem, konkurētspējai un sociālās nodrošināšanas sistēmām, – trijām jomām, kurās vienota rīcība ir grūti īstenojama, ņemot vērā atšķirīgo stāvokli dalībvalstīs.

1.7. Runājot par finanšu pārvaldību, EESK aicina veikt visaptverošu to politikas jomu pārskatīšanu, kas līdz šim ir ietekmējušas tirgus darbību. Finanšu krīzes aizsākumi, ko radīja paaugstināta riska hipotekārie kredīti un kuru savukārt ietekmēja ekonomiskā krīze, ir saistīti ar savā būtībā nevēlamu produktu laišanu apgrozībā. Tam par iemeslu bija nepareizi izprasta tirgus ekonomika; Komiteja nevēlas no tās atteikties, bet uzskata, ka ir vajadzīgi tās pārvaldības noteikumi.

2. Ievads.

2.1. Komisija 2008. gada maijā publicēja paziņojumu, kurā atspoguļo Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) pirmās desmitgades darbības rezultātus un izklāsta nākamās desmitgades politiskās programmas pamatnostādnes⁽¹⁾. Dokuments ir publicēts "European Economy"⁽²⁾ otrajā numurā un to papildina analītisks pētījums (vairāk nekā 300 lappuses). EESK ir paziņojuma adresātu vidū, un tā pateicas Komisijai par iespēju paust savu viedokli. Komiteja cer, ka tās piezīmes tiks uztvertas kā mēģinājums sniegt konstruktīvu ieguldījumu pašreiz notiekošajās pārdomās.

2.2. Analītiskais pētījums ir vērtīgs līdzeklis, lai izprastu paziņojumā aprakstītos jautājumus, kā arī Komisijas deklarācijas; tas ir ekonometriskās un finanšu analīzes dokuments, kas paredzēts šauram speciālistu lokam. EESK iepazīnās ar minēto dokumentu un atsaucas uz to saistībā ar dažiem jautājumiem, kad ir vajadzīga precīza analīze.

2.3. EESK izsaka piezīmes par daudziem paziņojuma punktiem, ievērojot secību, kādā tos ir izklāstījusi Komisija, cerot, ka minētās piezīmes būs lietderīgas un tiks uzskatītas par sociālo partneru, kurus Komiteja pārstāv, pozitīvu ieguldījumu.

3. Paziņojums – vēsturisks solis.

3.1. Dokuments sākas ar apgalvojumu, ka EMS "Eiropas iedzīvotājiem un visai pasaulei raidīja **ļoti spēcīgu politisku signālu** par to, ka Eiropa spēj pieņemt tālejošus lēmumus" un ka "euro pastāvēšanas desmit gadi liecina, ka tas ir **liels panākums**". **Paziņojumā** šādu apgalvojumu secība šķiet **neatbilstoša**: gandarījuma paušana ir pārliecinoša noslēgumā, bet ir nelietderīga, ja to izvirza pašā sākumā. Principā EESK piekrit apgalvojumu saturam, bet vēlētos, lai tie atrastos nobeigumā nevis ievadā.

⁽¹⁾ COM(2008) 238 galīgā redakcija.

⁽²⁾ "European Economy", 2/2008, "EMU@10, Successes and Challenges after 10 Years of Economic and Monetary Union", Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts.

3.2. Jau atturīgāk Komisija norāda, ka "**euro nav attaisnojis vairākas sākotnējās cerības**", kā iemeslus minot neapmierinošu produktivitātes izaugsmi, globalizāciju, dabas resursu nepietiekamību, klimata pārmaiņas un sabiedrības novecošanu, proti, visas problēmas, kas "radīs papildu apgrūtinājumus ekonomikas izaugsmei". Lai gan tas neapšaubāmi nav Komisijas nodoms, tomēr pirmajā mirklī šķiet, ka minētie apgalvojumi veido saikni starp globālajām sociāli ekonomiskajām tendencēm un cerībām, ko euro nav attaisnojis.

3.2.1. Turpmāk (7. lpp.) Komisija pauž bažas, ka "[iedzīvotāji] **euro bieži vien piešķir grēkāža lomu** saistībā ar sliktiem ekonomiskajiem rādītājiem, kas patiesībā izriet no nepiemērotas valstu politikas", tādējādi nosakot pamatotu nošķirumu starp ekonomikas tendencēm un euro jautājumiem. Euro interesēs lietderīgāk būtu, ja Komisija izskaidrotu, ka vienoto valūtu, līdzīgi kā lielākā vai mazākā mērā lielāko daļu pārējo valūtu, negatīvi ietekmē **ekonomikas vispārējās tendences, kas skar monetāro politiku**.

3.2.2 Ar monetārās politikas, sevišķi EMS starpniecību vien nevar atrisināt **globālu un integrētu tirgu** problēmas, kad problēmas lavīnveidīgi un reāllaikā tiek pārnestas no viena tirgus uz citu. Pārāk ilgu laiku ārpus Eiropas esošie tirgi ir darbojušies, izmantojot pārāk liberālu tirgus ekonomikas interpretāciju gan ekonomikā, gan finanšu jomā. Brīvajam tirgum ir vajadzīgi **noteikumi**, kas nosaka nepārkāpjamās robežas, un efektīva **kontrolē**, kura nodrošina to ievērošanu. Eiropa minētās divas prasības pa lielākai daļai ir izpildījusi, bet to pašu nevar teikt par pārējiem.

4. Galvenie panākumi pirmajos desmit gados.

4.1. Komisija pamatoti uzsver, ka monetārā politika "**ir nostabilizējusi ilgtermiņa inflācijas prognozes līmeni**", kas tuvinās ECB noteiktajam cenu stabilitātes līmenim". Tā atzīst, ka pēdējā laikā inflācija ir paaugstinājusies, "ko galvenokārt izraisījis naftas un citu preču cenu kāpums", bet paredz, "ka tad, kad šis ārējais spiediens samazināsies, inflācija atgriezīsies ierastajā līmenī", kas arī ir noticis. Runājot par **procentu likmēm**, satricinājumi finanšu tirgos izraisīja **stingrākus kredītēšanas nosacījumus māsaimniecībām un uzņēmumiem**. Arī šajā jomā tiek paredzēts, ka "kredītēšanas nosacījumi kļūs pieņemamāki, neraugoties uz to, ka naftas cenas var turpināt pieaugt".

4.1.1. Lielākā daļa novērotāju paredz ilglaicīgu krīzi un atturas prognozēt ekonomikas, sevišķi rietumvalstu ekonomikas atveseļošanās terminus. Diemžēl sakarā ar pasaules ģeopolitiskās situācijas nestabilitāti ekonometriskās prognozes tiek noteiktas viedokļu salīdzināšanas līmenī. EESK vēlas īpašu uzmanību pievērst vienam paziņojuma punktam, kurā Komisija pauž nožēlu, ka inflācijas dēļ ir pasliktinājušies kredītešanas nosacījumi mājāsaimniecībām un uzņēmumiem, bet **nepiemin faktu, ka mājāsaimniecības nav tikai kredīta ņēmēji, bet arī noguldītāji**, kuru ieguldījumi veicina ekonomikas izaugsmi un galu galā arī valsts parāda un uzņēmumu finansēšanu.

4.1.2. Gan banku, gan vērtspapīru ieguldījumu **uzkrājumu ienākuma likmes ir paaugstinājušās lēnāk nekā inflācija**. Kad ir atskaitīti nodokļu maksājumi, jākonstatē **pirkspējas ievērojams kritums**, kā arī ieguldītā kapitāla vērtības zudums. Tomēr būtiskie zaudējumi biržās pamudināja mājāsaimniecības meklēt drošākus ieguldījumu veidus tradicionālajos krājnoguldījumos, neraugoties uz zemo peļņu un kapitāla vērtības kritumu.

4.2. EESK piekrīt Komisijai, kad tā uzskaita *euro* sniegtās priekšrocības. Stabilitātes un izaugsmes pakta 2005. gada reformas rezultātā dalībvalstīm bija jāpieņem saskaņota nodokļu politika, kas atbilstu EMS makroekonomiskās stabilitātes mērķim, veicinot ekonomikas un tirgu integrāciju un liekot *euro* darboties kā **“spēcīgam katalizatoram finanšu tirgu integrācijā”**. Šī integrācija, kas “ir uzlabojusi *euro* zonas spēju pretoties nelabvēlīgām ārējām norisēm”, tomēr izraisa pārdomas.

4.2.1. Taisnība, ka EMS ļāva izveidot stipru integrētu finanšu tirgu, kas ir spējīgāks pretoties nelabvēlīgiem ārējiem apstākļiem, salīdzinot ar virkni atsevišķiem valstu tirgiem, bet ir jāņem arī vērā, ka EMS iekšējo integrāciju papildina **cieša savstarpēja saikne ar pasaules tirgiem**. Komisija norāda, ka “*euro* zona ir pasargāta no pašreizējiem pasaules finanšu satricinājumiem”. Tomēr šos satricinājumus, un pirmām kārtām paaugstināta riska hipotekāro kredītu krīzi izraisīja ārējie tirgi un situācijas, ar kurām EMS nav nekāda sakara.

4.2.2. Pēc šī ievada rodas jautājums, kuru Komisija uzdod tālāk paziņojumā: **Eurogrupas ārējā ietekme ne tikai uz**

ekonomikas pārvaldību, bet arī uz iestādēm, kas regulē finanšu tirgus. Paaugstināta riska hipotekāro kredītu krīzi veicināja nepareizi kredītešanas paņēmieni un apšaubāmas sistēmas saistībā ar pārvēršanu vērtspapīros, kas daļēji ir svešas Eiropas praksei. Tāpēc šķiet pamatoti jautāt, vai nevarēja izvairīties no kaitējuma vai to mazināt, ja **Eurogrupai (un ECB) būtu institucionāla pārstāvība starptautiskajās ekonomikas un finanšu organizācijās**.

4.2.3. Šo pārliecību pastiprina publiskie atbalsta pasākumi un amerikāņu lielo finanšu grupu ar filiālēm Eiropā bankrots, kas rada jutīgas konkurences un kontroles problēmas. Turklāt EESK nav vienīgā, kas to apgalvo. Arī Komisija pauž nožēlu, ka “nav stingras nostājas starptautiskajos forumos”, bet neko nesaka un nekomentē, ko ir izdarījusi vai nav izdarījusi Padome, lai **Eiropai dotu konkrētu iespēju paust “stingru nostāju”**.

4.3. Šajā atzinumā EESK neanalizēs jautājumu par **“nozīmīgajām priekšrocībām tām dalībvalstīm, kuras atrodas ekonomikas iedzišanas procesā”**. Komisija šim jautājumam veltīja iepriekšējo paziņojumu ⁽¹⁾, par ko EESK puda savu viedokli atzinumā ⁽²⁾.

4.4. *Euro* “ir nostiprinājis savu pozīciju kā pasaules otra nozīmīgākā valūta” un veido ceturto daļu no pasaules rezervēm. Aizdevumi, ko *euro* zonas bankas izsniedz aizņēmējiem ārpus *euro* zonas, šobrīd sasniedz 36 %, salīdzinot ar 45 % ASV dolāros. Tomēr nepietiek priecāties par šiem panākumiem. *Euro* nozīmei, kas saskaņā ar visām prognozēm pieaugs, jāizpaužas **konkrētos rezultātos un priekšrocībās**, pirmām kārtām saistībā ar **naftas cenām**. Atkarība no šī enerģijas avota ir viens no šķēršļiem, kas apgrūtina *euro* zonas valstu ekonomiku, un dažās no tām sevišķi spēcīgi. Cenu svārstības nerada tikai ražotājvalstu monopolistiskā politika, bet tās ir arī atkarīgas no spekulācijām un dolāra svārstībām, kas no stabilitātes viedokļa ir kļuvušas neuzticams. Būtu lietderīgi uzsākt pārdomas par stratēģiju, lai **noteiktu naftas cenas euro** vismaz darījumos ar EMS valstīm. Tomēr jāatzīst, ka šim pasākumam ir trūkumi un tas ir rūpīgi jāizvērtē. Jebkurā gadījumā iespēja gūt panākumus nav atkarīga vienīgi no *euro* pozīcijas, bet arī no Eiropas sarunu vadīšanas spējas kopumā.

⁽¹⁾ Sk. Komisijas paziņojums “ES ekonomika: 2006. gada bilance. *Euro* zonas nostiprināšana: galvenās politiskās prioritātes”, COM(2006) 714 galīgā redakcija.

⁽²⁾ Sk. EESK atzinums par tematu “ES ekonomika: 2006. gada bilance. *Euro* zonas nostiprināšana: galvenās politiskās prioritātes”, OV C 10, 15.01.2008., 88. lpp.

4.5. Visbeidzot, Komisija analizē **ekonomikas pārvaldību**, kas pašlaik ir iespējama, pateicoties *Eurogrupas* rīcībai, kura ir kļuvusi efektīvāka pēc **pastāvīgā priekšsēdētāja** iecelšanas. Tomēr valūtas iekšējā pārvaldība ir nepietiekama, lai nodrošinātu *euro* stabilitāti un prestižu. Iepriekš minētie apsvērumi parāda, ka ir vajadzīga “ārējā pārvaldība”, ko var īstenot (sk. 4.2.2. un 4.4. punktu) tikai tad, ja ***Eurogrupai* un *ECB* ir institucionāla loma starptautiskajās organizācijās**, sevišķi Starptautiskajā valūtas fondā. Vairs nav pieņemams, ka iestādēm, kuras globāli pārstāv vienotu valūtu, nav tiesību balsot.

5. Problēmas, kas EMS vēl jārisina.

5.1. EMS, tāpat kā Amerikas un citu Eiropas valstu, kas ir ārpus EMS, ekonomika piedzīvo lejupslīdi. Tā ir situācija, kas ir kopīga Rietumu pasaulei, un ir nepareizi to izskaidrot ar tiešu vai netiešu *euro* ietekmi. Tomēr padziļinātā analīze parāda, ka “inflācijas un darbaspēka izmaksu ziņā **starp dalībvalstīm ir bijušas nozīmīgas un noturīgas atšķirības**”. Lai to izskaidrotu, Komisija min iemeslus, kas ir labi zināmi: neelastīgās cenas un algas, strukturālo reformu nepietiekamība, vāja tirgu integrācija un nepietiekami attīstīta pārrobežu pakalpojumu sniegšana.

5.1.1. EESK uzskata, ka pasākumu izredzes katrā no minētajām jomām ir lielā mērā atkarīgas no dalībvalstīm un no to sociālajiem partneriem. Vienlaikus tā aicina Komisiju sākt pētīt, **cik lielā mērā būs iespējams laikā īstenot preču un pakalpojumu tirgu integrāciju** gan *euro* zonā, gan Kopienā. Neatkarīgi no principiāliem apgalvojumiem, **integrācijai ir reāla robeža**, ko nekad nevarēs pārkāpt. Neraugoties uz nepieciešamo saskaņošanu un konkurētspējas un juridisko šķēršļu atcelšanas darbu, vienmēr pastāvēs nenovēršamas atšķirības saistībā ar sociāliem apstākļiem, nodokļiem, nodarbinātību, valodu.

5.1.2. Iepriekš minētajam pētījumam vajadzētu ievirzīt Komisijas dalībvalstu darbu, lai izstrādātu politiku, kas balstās uz **saskaņošanas izmaksu/ieguvumu pastāvīgu novērtēšanu**. Iekšējā tirgus izveide un konkurētspēja nevar būt vienīgais mērķis. Jāņem vērā sociālā un ekonomiskā ietekme katrā valstī, kā arī to pielāgošanās spējas.

5.2. Ja runa nav par inflāciju, citus elementus, kas veicina vājo ekonomikas izaugsmi, **monētārā politikā ietekmē tikai netieši**, un jebkurā gadījumā tie nav *Eurogrupas* kompetencē.

Tāpēc EESK uzskata, ka būtu negodīgi piedēvēt *euro* atbildību par **ekonomikas stāvokli, kas ir kopīgs gan *euro* zonas, gan ārpus tās esošajām valstīm**. Turklāt nevienā ārpus *euro* zonas esošajā valstī sabiedriskā doma nevaino nacionālo valūtu par kļūdām, ko ievērojama daļa *euro* zonas sabiedriskās domas piedēvē vienotajai valūtai.

5.3. Ņemot vērā pārsvarā pozitīvu un optimistisku toni, vienā Komisijas teikumā jūtamas raizes ⁽¹⁾: “Bez sākotnējo ieceru papildīšanas EMS politikas programmu nākamajiem desmit gadiem iezīmēs **jauni globāli pārbaudījumi, kam būs arvien lielāka ietekme uz iepriekš norādītajām EMS nepilnībām**.” Šķiet, ka vajadzētu runāt nevis par “EMS nepilnībām”, bet par *euro* zonas valstu konkurētspējas uzdevumiem: nozaru, kur vērojama lejupslīde, aizstāšana, pētniecība, jauninājumi, cilvēk-kapitāls, kam jāpievieno pārtikas, enerģijas un dažu izejvielu cenu pieaugums. Vēl jāmin klimata pārmaiņas, sabiedrības novecošana un imigrācija. Tātad pirmām kārtām tā ir ekonomiska un sociāla rakstura problēma.

5.3.1. Citējot Komisiju, visi minētie aspekti “**euro zonai radīs īpaši sarežģītas problēmas politikas jomā**”. Piekrītot Komisijas analīzei, EESK šo apgalvojumu vēlas interpretēt šādi: iepriekš minētās problēmas neapšaubāmi ietekmē EMS politiku, bet tās ir drīzāk jārisina Kopienas, nevis *Eurogrupas* līmenī. Citiem vārdiem sakot, jāizstrādā “Eiropas” politikas jomas; savukārt *Eurogrupas* uzdevumam jāaprobežojas ar tiešiem (un koordinētiem) pasākumiem, kas ir saistīti tikai ar valūtas jautājumiem, kuri skar *euro*.

6. Politikas programma otrajai desmitgadei.

6.1. Komisijas dokumentā ir ierosināta programma, norādot, ka “EMS pirmās desmitgades pieredze kopumā ir ļoti veiksmīga, tomēr tā atklāj vairākus trūkumus, kuri ir jānovērš”. Jānodrošina ne vien **makroekonomikas stabilitātes nostiprināšana**, bet arī “jāpaliekina izaugsmes potenciāls” un iedzīvotāju labklājība, jāaizsargā *euro* zonas intereses pasaules ekonomikā, kā arī jānodrošina “vienmērīga pielāgošanās”, kad jauni dalībnieki pievienojas EMS.

⁽¹⁾ COM(2008) 238 galīgā redakcija, “EMU@10 – panākumu un problēmu apzināšana pēc Ekonomikas un monetārās savienības desmit pastāvēšanas gadiem”, nodaļa “EMS neatrisinātās problēmas, kas pastiprina jaunas globālas tendences”, 5. punkta beigās.

6.2. Lai sasniegtu minētos mērķus, Komisija ierosina **trīs pīlāru** programmu:

- **iekšējās politikas** programma: citastarp, palielināt fiskālās politikas koordinēšanu un uzraudzību un labāk iekļaut strukturālās reformas vispārējā EMS politikas koordinēšanā;
- **ārējās politikas** programma: pastiprināt *euro* zonas lomu pasaules ekonomikas pārvaldē;
- **ekonomikas pārvaldība**, kas vajadzīga abu iepriekš minēto programmu īstenošanai.

6.3. Runājot par **iekšējo politiku**, netiek minēti būtiski jauni principi, bet atkārtoti uzsvērti pareizas pārvaldības kritēriji, kas vairākkārt izklāstīti iepriekš, piemēram, valsts finanšu ilgtspēja un to uzlabošana ar izdevumu un nodokļu sistēmu racionālas izmantošanas starpniecību, tās orientējot uz darbībām, kuras veicina izaugsmi un konkurētspēju. Papildus tam "**jāpaplašina uzraudzība, lai risinātu makroekonomisko svārstību problēmu**", piemēram, tekošā konta deficīta palielināšanās un inflācijas likmes atšķirības. Komisija uzsver, ka integrācija, sevišķi finanšu tirgu integrācija, ir sekmējusi EMS stabilitāti, bet vienlaikus, ja to nepapildina ar atbilstošu politiku, tā var palielināt atšķirības starp iesaistītajām valstīm.

6.3.1. EESK pilnībā piekrīt šai analīzei, bet vērš uzmanību uz vajadzību piesardzīgi izvērtēt reālo situāciju vai, citiem vārdiem sakot, uz vajadzību ņemt vērā grūtības, lai saskaņotu principu izklāstu un iespēju tos praktiski īstenot.

6.3.2. **Valsts izdevumi** ir viens no svarīgākajiem elementiem. Komisija iesaka "ietvert rūpīgi izstrādātus noteikumus par izdevumiem, lai automātiskie fiskālie stabilizatori varētu darboties Stabilitātes un izaugsmes pakta ietvaros, bet valsts izdevumu struktūra atbilstu ekonomikas strukturālajām un cikliskajām vajadzībām". Šo ieteikumu ir grūti īstenot nestabilitātes periodos, kuru ilgumu pagaidām nevar paredzēt. **Inflācija** ir spēcīgi ietekmējusi ienākumu sadali, algas un ieguldījumus, kā arī **konkurētspēju un sociālās nodrošināšanas sistēmas**, bet katrā EMS valstī tas notika pilnīgi atšķirīgi. Primārā deficīta struktūra dažādās valstīs atšķiras, tirdzniecības bilanci arvien vairāk ietekmē lielākas vai mazākas enerģijas izmaksas un pensiju sistēmu strukturālās atšķirības ir ievērojamas: tās ir

grūti labot normālos apstākļos, bet vēl grūtāk izņēmuma periodos.

6.3.3. Ņemot vērā minētos apstākļus, vēlamā **konverģence** jāuzskata par **vidēja termiņa vai ilgtermiņa mērķi**. EESK piekrīt, ka "**ir jāpaplašina uzraudzība, lai risinātu makroekonomisko svārstību problēmu**", izmantojot esošos instrumentus, bet brīdina no vieglprātīga optimisma attiecībā uz to efektivitāti īstermiņā.

6.3.4. Runājot par **euro zonas kandidātvalstīm**, Komisija paredz veikt šo valstu ekonomikas attīstības plašāku uzraudzību, sevišķi to valstu uzraudzību, kas piedalās valūtas maiņas mehānismā II (ERM II). Arī šajā jomā runa nav par jauninājumu ieviešanu, bet gluži vienkārši par esošo mehānismu efektivitātes paaugstināšanu. Vienai lietai jābūt skaidrai, proti, kad valsts atbilst izvirzītajiem kritērijiem, lai pievienotos EMS, šī pievienošanās vairs nav tikai iespēja – to paredz EK Līgums. Turklāt pašreizējā krīze uz kādu laiku varētu aizkavēt kritēriju izpildi. Lai sasniegtu prioritāro mērķi, t.i., vienotas valūtas ieviešanu Eiropā, varētu pieļaut zināmu elastību kritēriju novērtēšanā vai to atjaunināšanu.

6.3.5. Runājot par **preču, pakalpojumu un darba tirgu integrāciju**, Komisija norāda uz pastāvīgiem reglamentējošajiem šķēršļiem un nevienādu progresu atkarībā no valsts. Minētie aspekti tomēr nav raksturīgi EMS, un tāpēc tie jāuzskata par daļu no ES plašākās ainas kopumā. Kā tika norādīts 5.1.1. punktā, ir reālas integrācijas robežas un citas robežas, ko **veido** dažādu valstu **ekonomiskās vai sociālās iezīmes**. Saistībā ar šādām robežām katrs gadījums jāizvērtē atsevišķi un, ja vajadzīgs, tās jāievēro.

6.3.6. Attiecībā uz **finanšu tirgiem** Komisija apgalvo, ka "veicinot ES finanšu integrāciju, *euro* zona var gūt salīdzinoši lielus ieguvumus" un ka "nepieciešami turpmāki centieni, lai uzlabotu *euro* zonas finanšu tirgu efektivitāti un likviditāti". EESK uzsver, ka ECB politika šajā jomā ir priekšzīmīga un tas ļauj cerēt, ka tā izturēs, kā līdz šim ir izturējusi, pat vēl smagākas krīzes. ASV krīzes sekas varēja būt daudz smagākas, ja tās izplatību neaizkavētu **politika, kuras pamatā ir tirgu stabilitāte un likviditāte**. Runājot par kontroles struktūrām, kas, šķiet, ne tikai neparedzēja, bet arī nenovērsa vairāku lielu iestāžu sabrukumu, EESK pagaidām atturas izteikt vērtējumu, gaidot plašāku informāciju, ko tirgum un sabiedriskajai domai ir tiesības pieprasīt.

6.3.6.1. Šajā sakarā, atsaucoties uz iepriekšējā punktā minēto, EESK norāda, ka ASV krīze radās nepilnīgi pārraudzīta un nekontrolēta tirgus dēļ. Paradoksāli, ka tieši ekonomikai, kas ir **liberalisma iemiesojums, bija jālūdz palīdzība valsts iestādēm**, lai ar valsts atbalstu un likviditātes apjomīgu palielināšanu cīnītos pret krīzi. Tas ir zaudējums ekonomikai, valsts budžetam un ASV iedzīvotājiem, bet galvenokārt sistēmas uzticamībai.

6.4. Saistībā ar **ārējo politiku** Komisija izklāsta programmu, ar kuru saskaņā *euro* zonai **jāpalielina tās starptautiskā nozīme**, īstenojot "stratēģiju, kas atbilstu *euro* starptautiskajam statusam". Turklāt tā atkārtoti vēlmi, kas tika vairākkārt izteikta iepriekš, proti, ka *euro* zonai **"jāpauž vienots viedoklis"** visās starptautiskajos valūtu forumos. EESK atkārtoti pauž pilnīgu atbalstu minētajai programmai. *Euro* pārvaldības iestāžu pārstāvības trūkums starptautiskajās monetārajās iestādēs ir **nepieņemama** no darbības, bet jo īpaši no politiskā aspekta.

6.4.1. Komisija norāda uz "citu valstu" pretestību, kuras uzskata, ka "ES un *euro* zona starptautiskajās organizācijās ir pārstāvētas pārāk lielā mērā (gan vietu, gan balsstiesību ziņā)". No pieejamās informācijas, kas ir nepietiekama un negribīgi sniegta, rodas iespaids, ka šāda pretestība patiešām pastāv un ka ES valstu (neatkarīgi no tā, vai tās ir EMS locekles vai nav) spiediens par labu lielākai pārstāvībai nav ne pārliecinošs, ne koordinēts. **Eurogrupai jāpauž stingrs un vienots viedoklis, un tas jādara pirmām kārtām Padomē.**

6.4.2. Lai mazinātu to valstu pretestību, kas nav ES dalībvalstis, EESK uzskata, ka EMS valstīm būtu jāspē **solis, kam būtu liela simboliska nozīme**, proti, **jāatsakās** nevis no vietām, bet no **individuālajām balsstiesībām**. Ņemot vērā to, ka *euro* kā valūtu pārvalda viena iestāde, tad pats par sevi saprotams, ka **tikai šai iestādei vajadzētu būt balsstiesībām**. Arī par šo aspektu sociālajiem partneriem ir tiesības būt informētiem. Atturība ir neapšaubāmi saistīta ar jutīgām politiskām problēmām, bet noklusēšana un pārredzamības trūkums neveicina Eiropas un vēl jo mazāk *euro* pieņemšanu.

6.5. Komisijas dokumenta nobeigumā ir pārdomas rosinoša un nozīmīga nodaļa: **EMS pārvaldība**. Runa ir par "visu ES dalībvalstu aktīvu iesaistīšanos ECOFIN padomes darbā" ekonomikas politikas jomā, par EMS jautājumu lielāku iekļaušanu un par "vienotāku pieeju" ECOFIN kompetences jomās: makroekonomikas politika, finanšu tirgi un nodokļi.

6.5.1. Šāda pieeja šķiet pašsaprotama; EESK tomēr atzīmē, ka ECOFIN padomes lēmumos diezgan reti ir atsaucē uz EMS kā uz tieši vai netieši tās lēmumos ieinteresēto pusi. Ekonomikas politika un monetārā politika ir savstarpēji atkarīgas: Eiropas Savienībā *euro* nav vienīgā valūta, bet tā ir vissvarīgākā ne tikai tāpēc, ka pārstāv ievērojamu valstu grupu, bet arī sakarā ar citu dalībvalstu pievienošanās perspektīvām.

6.5.2. Komisijas loma EMS pārvaldībā ir būtiska ne vien tāpēc, ka tā sniedz atbalstu, lai nodrošinātu efektīvu darbību, bet arī sakarā ar tās veikto budžeta un makroekonomikas uzraudzību. Komisija paredz nostiprināt un padarīt efektīvāku savu darbību, kā arī tā stiprinās savu nozīmi starptautiskajās iestādēs. Saskaņā ar **jauno Līgumu** šīs darbības klūs plašāka un nozīmīgāka, kas ļaus Komisijai ne vien veikt uzraudzību un kontroli, bet arī **"noteikt pasākumus"** EMS dalībvalstīm par budžeta disciplīnu un ekonomikas politikas pamatnostādņēm. Turklāt jaunā Līguma 121. pantā ir noteikts, ka Komisija dalībvalstīm, kas novirzās no vispārējām pamatnostādņēm, var izteikt "brīdinājumu".

6.5.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iesaistīšanos un izsaka cerību, ka līdz ar jaunā Līguma stāšanos spēkā tā maksimāli efektīvi spēš pildīt gan tradicionālās, gan jaunās funkcijas, saņemot visu tai pienākošo cieņu. Bet jo sevišķi tā cer, ka visas saimnieciskās un monetārās iestādes ir guvušas pieredzi no ASV paaugstināta riska hipotekāro kredītu krīzes un sāks **visaptverošu to politikas jomu pārskatīšanu, kas līdz šim ir ietekmējušas finanšu tirgu darbību.**

6.5.4. Notikumi ASV izraisīja **sistēmisku krīzi** visā pasaulē. Līdz šim tā ir ievērojami skārusi Eiropu, un nevar izslēgt jaunus satricinājumus. Lai izpētītu minēto krīzi, būtu lietderīgi makroekonomisko pieeju papildināt ar **vēsturisku analīzi**, kas veikta, **izmantojot mikroekonomisko pieeju**. Šāda dubulta pieeja varētu iezīmēt parādības dziļākos cēloņus, kas brieda jau sen.

6.5.5. ASV **hipotekārais kredīts** visu laiku **tieks piešķirts 100 % apmērā** no nekustamā īpašuma vērtības. Šī vērtība ievērojami pieaug, ja ņem vērā saistītos izdevumus. Savukārt Eiropā vēl pirms dažām desmitgadēm lielākajā daļā valstu tika ievēroti ar piesardzību saistīti kritēriji, bet dažos gadījumos arī banku likumi. Kredītu piešķirā **70–80 % apmērā**. Lemesls bija acīmredzams: nekustamā tirgus cenu iespējama kritums pazeminātu garantiju vērtību.

6.5.6. Ņemot vērā tirgu liberalizāciju, bet jo īpaši nesamērīgu konkurenci saistībā ar to integrāciju, "70 % noteikums" tika atcelts arī Eiropā. Tomēr līdz šim tas nebija izraisījis nopietnas grūtības. Jebkurā gadījumā **"100 % noteikums" ir apšaubāms no piesardzības un tirgus ētikas viedokļa**. "Vieglo kredītu sistēma" iedrošina jebkuru iegādāties nekustamo īpašumu. Ja vēlāk rodas krīze, "neaizsargātāko" parādnieku maksājumi beidzas un tas ir par iemeslu **vispārējai pārmērīgo parādsaistību** situācijai. Savukārt kreditors iegūst savā īpašumā hipotēkas objektu, kura vērtība bieži vien nesedz aizdevuma summu, un tāpēc nolēmj to pārdot. Bet minētā īpašuma nonākšana tirgū veicina tirgus cenas tālāku pazemināšanos.

6.5.7. **Ekonomiskās krīzes un nekustamo īpašumu tirgus krīzes savstarpējā mijiedarbība ir acīmredzama**: kad pārvēršana vērtspapīros, "paketes" un paaugstināta riska hipotekārie kredīti kļūst izplatīti, krīze **pārņem visu finanšu tirgu, radot starpsistēmu krīzi** agrāk nepieredzētā apjomā. Pastāv reāli draudi, ka tās vēl nav beigas: augsts mājsaimniecību parādsaist-

tību līmenis, kas saistīts ar patēriņa kredītiem un kredītkartēm, draud ar citu krīzi, kuras apjomus nav iespējams paredzēt.

6.5.8. Eiropā politiskās un monetārās iestādes dara visu iespējamo, lai izvairītos no vēl nopietnākām katastrofām, **paliecinot likviditāti un pārņemot finanšu iestādes**. Runa ir par ārkārtas pasākumiem, kad ir nepieciešams **valsts atbalsts**, kas tādējādi ir pretrunā neregulēta brīvā tirgus ekonomikai bez stingras uzraudzības.

6.5.9. Ir ne tikai jātiek galā ar pašreizējo situāciju, bet arī steidzami **jāizpēta krīzes vēsturiskie iemesli**. Vajadzīgi precīzi noteikumi, lai izsniegtu hipotekāros aizdevumus un kredītkartes, efektīvākas uzraudzības sistēmas, ko piemēro arī visai daudzveidīgai un slikti pārredzamai ārpusbanku nozarei, jāpārskata atbilstības kritēriji tādu nepārredzamu produktu laišanai vērtspapīru tirgū, par kuru būtību un uzticamību pat ekspertiem nav viedokļa. Runa nav par atteikšanos no tirgus ekonomikas, bet ir jāizstrādā tās noteikumi.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Reģionu komitejai un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Zaļā grāmata par teritoriālo kohēziju: teritoriālās daudzveidības priekšrocību izmantošana””

COM(2008) 616 galīgā redakcija

(2009/C 228/24)

Eiropas Komisija 2008. gada 6. oktobrī saskaņā ar Eiropas Kopienas Dibināšanas līguma 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Reģionu komitejai un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Zaļā grāmata par teritoriālo kohēziju: teritoriālās daudzveidības priekšrocību izmantošana””

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 5. martā. (ziņotājs — OLSSON kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24 un 25. martā (25. marta sēdē), ar 88 balsīm par un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Pamatinformācija.

1.1 Eiropas Savienība kopš tās izveidošanas tiecas stiprināt savu tautsaimniecību vienotību un nodrošināt to harmonisku attīstību, mazinot atšķirības, kas pastāv dažādu reģionu starpā ⁽¹⁾.

1.2 Šis uzdevums, kas Eiropas veidošanas pirmo desmitgažu laikā bija atstāts novārtā, ir ieguvis lielu nozīmi ar 1988. gadā Žaka Delora sāktu reformu pēc tam, kad bija pieņemts Vienotais Eiropas akts, ar kuru tika izveidota īpaša ekonomiskās un sociālās kohēzijas politika.

1.3 Amsterdamas līgums, ko parakstīja 1997. gadā, sociālo un teritoriālo kohēziju saista ar vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem Eiropas vērtību izpratnē ⁽²⁾.

1.3.1 Amsterdamas līgumā konkretizēts, ka “Kopiena jo īpaši tiecas mazināt būtiskas atšķirības starp dažādu reģionu attīstības līmeņiem, kā arī mazināt atpalicību vismazāk attīstītajos reģionos, tostarp lauku teritorijās”.

1.4 Ja Lisabonas līguma ratifikācijas procedūra tiks pabeigta, Eiropas Savienība būs sev noteikusi jaunu mērķi: veicināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju ⁽³⁾.

1.5 Īpaša uzmanība tiks veltīta “lauku apvidiem, apvidiem, kurus skar rūpniecības restruktūrizācija, kā arī reģioniem, kuros ir būtiska vai pastāvīga ekonomiska vai demogrāfiska atpalicība, piemēram, galējie ziemeļu reģioni ar mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī salas un pārrobežu un kalnu reģioni” ⁽⁴⁾.

1.6 Pilsētvides un teritoriālās kohēzijas ministru neformālā padome 2007. gada maijā pieņēma teritoriālās attīstības programmu. Šajā dokumentā 27 dalībvalstis apņemas sadarboties savstarpēji, ar Komisiju un citām Eiropas iestādēm “lai iedrošinātu policentrisku ES teritoriālo attīstību un labāku reģionos pieejamo resursu izmantošanu” ⁽⁵⁾. Tika pieņemts arī darba plāns līdz 2011. gadam.

2. Vispārīgas piezīmes.

2.1 Komisija 2008. gada oktobrī publicēja “Zaļo grāmata par teritoriālo kohēziju: teritoriālās daudzveidības priekšrocību izmantošana” ⁽⁶⁾. Šajā īsajā dokumentā Komisija ekonomiskajai un sociālajai kohēzijai vispirms pievēršas no teritoriālā skatpunkta; tālāk tiek skatītas Eiropas teritoriālās daudzveidības priekšrocības un problēmas saistībā ar trim galvenajiem politiskajiem risinājumiem, proti, koncentrāciju, teritoriju savienošanu un sadarbību, atsevišķi pievēršoties reģioniem ar specifiskiem ģeogrāfiskajiem raksturlielumiem: kalnu, salu un reti apdzīvotiem reģioniem. Komisija uzskata, ka optimālā pieeja teritoriālās kohēzijas mērķa sasniegšanai ir vairāk uzlabot nozaru politiku saskaņošanu, paplašinot arī daudzlīmeņu partnerību.

2.1.1 Konsultācijas noslēgumā sagatavots saraksts ar 15 jautājumiem par 6 tēmām. EESK ievēros izvirzīto jautājumu secību, tomēr tā norāda, ka pirms jautājumiem katreiz parādās teikums, kas nereti ir apspriežams.

2.1.2 Zaļā grāmata sniedz EESK iespēju precizēt savus pārdomas par teritoriālo kohēziju, pamatojoties uz īpašo lomu, kas tai piešķirta ar līgumiem, kā arī uz tās locekļu sastāvu un kompetenci.

⁽¹⁾ Romas līguma preambula.

⁽²⁾ Līguma par Eiropas Savienības darbību jaunais 14. pants.

⁽³⁾ Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 3. punkts.

⁽⁴⁾ Līguma par Eiropas Savienības darbību jaunais 174. pants.

⁽⁵⁾ “Eiropas Savienības teritoriālās attīstības programma: ceļā uz konkurētspējīgāku un ilgtspējīgāku dažādu reģionu Eiropu”, pieņemta pilsētvides un teritoriālās kohēzijas ministru neformālajā sanāksmē 2007. gada 25. maijā Leipcīgā.

⁽⁶⁾ COM(2008) 616 galīgā redakcija.

2.1.3 Lai bagātinātu debates, EESK vairāk tiecas papildināt, nevis atbalstīt pārdomas, kas noris citās Kopienas iestādēs.

2.1.4 Jānorāda, ka Kopienas pasākumu un nozaru politikas teritoriālā dimensija un ekonomiskās un sociālās kohēzijas politikas teritoriālā pieeja aplūkota daudzos EESK atzinumos, kas ir nepārvērtējams ideju avots.

2.1.5 EESK izpratnē teritoriālā kohēzija jāizvirza par kopēju mērķi, kura sasniegšanā piedalās visi ģeogrāfiskie līmeņi, ievērojot subsidiaritāti, bet kuru efektīvi īstenot var tikai visiem līmeņiem savu atbildību uzņemoties saskaņoti un savstarpēji papildinoši.

2.2 EESK ir liela nozīme, lai sekmētu organizētas pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanos un dalību Eiropas veidošanā un — šajā konkrētajā gadījumā, — lai atvieglotu teritoriālās kohēzijas sekmēšanas politikas un pasākumu īstenošanu. Komiteja uzsver, ka šā mērķa sasniegšanas neatņemams priekšnosacījums ir **līdzdalības demokrātija**, kas ir atzīta par Savienības demokrātiskas darbības principu daļu ⁽¹⁾.

2.2.1 Patiesībā ekonomisko un sociālo atšķirību palielināšanās tendence, kas dažās teritorijās bieži ir kumulatīva, ir vērā ņemama politiskā riska daļa. Tā palielina pilsoņu neuzticību viņu pārvaldei vispār un jo īpaši Eiropas Savienībai.

2.2.2 Turpretī teritoriālā kohēzija var ļaut saglabāt vai **attīstīt sociālo kapitālu**. Patiesībā kādas grupas vai kopienas locekļu attiecību daudzveidība vietējā līmenī nodrošina dinamiskumu un inovāciju sociālajā, ekonomiskajā, politiskajā un kultūras dzīvē un lielā mērā ir atkarīga no harmoniskiem dzīves apstākļiem un iespējām sadarboties ar citām teritorijām.

2.3 EESK piešķir īpašu prioritāti pieejai, kuras pamatā ir iedzīvotāji, viņu vajadzības un vēlmes. Pārdomu fokusā un teritoriālās kohēzijas pamatmērķim jābūt cilvēku dzīves apstākļiem, jo īpaši **visnelabvēlīgākajā** stāvoklī esošo cilvēku dzīves apstākļiem. Tautsaimnieciskās attīstības atbalstīts sociālais progress ir iedzīvotāju un teritoriju starpā pastāvošo atšķirību samazināšanas pamatnosacījums.

2.4 EESK uzskata, ka Kopienas politikas un pasākumu pamatā jābūt **cilvēkam un pilsoniskumam** un uzstāj, ka nepieciešams īstenot Pamattiesību hartu kā neatņemamu teritoriālās kohēzijas līdzekli.

2.4.1 Komiteja uzskata, ka teritoriālā kohēzija jābalsta uz **jaunu vienošanos ar iedzīvotājiem un organizēto pilsonisko sabiedrību**, ļaujot nodrošināt lielākas augšupējas līdzdalības

procedūru, tostarp arī pilsoniskā dialoga un ES iniciatīvu savstarpējo mijiedarbību.

2.4.2 Tādēļ Komiteja iesaka piemērot principu "Vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem", lai nozaru politikas pieņemtu, ņemot vērā viszemākā teritoriālā līmeņa iedzīvotāju un sociālās un saimnieciskās jomas dalībnieku intereses.

2.5 EESK sekmē tādu Eiropas sociālo modeļu, kura pamatā ir **Eiropas kopīgās vērtības un mērķi**, kas ietver tautsaimniecisko attīstību un sociālo progresu. Sociālā politika un ekonomikas politika ir savstarpēji atkarīgas. Šie politikas virzieni pastiprina viens otru un visbiežāk tieši izpaužas kādā teritorijā.

2.5.1 EESK atgādina, ka teritoriālās kohēzijas jēdziens jau desmit gadus ir iekļauts Līgumā par Eiropas Savienību, tāpat kā vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi. Tādēļ Komiteja aicina Komisiju visīsākajā laikā **veikt juridisku, tiesu prakses un ekonomisku pārskatu** par attiecīgā panta praktisku piemērošanu kopš Amsterdamas līguma spēkā stāšanās brīža.

2.5.2 EESK vēlas pievērst uzmanību tam, ka teritoriālās kohēzijas jēdziens nav tikai ģeogrāfisks jēdziens, bet ietver arī identitāti. Tieši tādēļ teritoriālā kohēzija ir saistīta ar kopības izjūtu, tostarp attiecībā uz visiem individuālās un kolektīvās dzīves aspektiem.

2.5.3 Dažiem noteikts reģions saistās ar pozitīvām jūtām un lepnumu, domājot par kādu ciemu, pilsētu vai reģionu ar ievērojamu pagātni vai dabas mantojumu, vai arī dinamisku kultūras vai ekonomiskās dzīves ritmu. Turpretim citiem, piemēram, mazāk labvēlīgu pilsētas kvartālu gadījumā, tas izraisa negatīvas izjūtas nelabvēlīgu apstākļu koncentrācijas, grūtu ekonomisko apstākļu, sociālo trūkumu un vardarbības dēļ.

2.5.4 Plānojot teritoriālās kohēzijas pasākumus, vienlaikus jāņem vērā **daudzas dimensijas un daudzi virzieni**. Ar šādiem pasākumiem gan jāatvieglo un jāatbalsta pozitīvie aspekti, gan arī jārisina un jānovērš negatīvie.

2.6 EESK uzskata, ka teritoriālās kohēzijas mērķim ir jāpiešķir konkrēta forma un jāīsteno **praktiska rīcība**, izstrādājot skaidru **ceļvedi**. Līdz šim ceļveža noteikšanas pieeja vienmēr ir bijusi apbrīnojami efektīva, un kā piemērus var minēt 1992. gada mērķi par vienoto tirgu, Ekonomikas un monetārās savienības posmus, kā arī pievienošanās sarunas ar Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm. Tādēļ Komiteja iesaka līdz konsultāciju beigām izstrādāt grafiku un attiecīgus ierosinājumus par atbalsta līdzekļiem un metodēm.

⁽¹⁾ Līguma par Eiropas Savienību jaunais 11. pants.

2.6.1 Minētā sakarā EESK vēlas atgādināt, ka pašreizējais Eiropas budžets neļauj pareizi nodrošināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju Eiropā ⁽¹⁾. Turklāt Komiteja pauž nožēlu, ka apgrūtināto un sarežģīto procedūru dēļ gala lietotājiem, iedzīvotājiem un uzņēmumiem finansējums ir grūti pieejams.

2.6.2 EESK zaļo grāmatu vērtē atzinīgi, uzskatot to par papildu soli virzībā uz Eiropas integrāciju, un ir gandarīta par to ka tādas debates ir sāktas. Tā atzīst, ka jaunais mērķis var radīt praktiskus šķēršļus un politisku pretestību. EESK tomēr pauž nožēlu, ka dokumentā ir sniegts pārāk maz informācijas par jau esošajiem koordinācijas un sadarbības pasākumiem un tajā nav pietiekami izstrādāti ierosinājumi par rīcības virzieniem.

3. Atbildes uz jautājumiem.

3.1 Kāda ir piemērotākā teritoriālās kohēzijas definīcija?

3.1.1 EESK pauž nožēlu, ka Komisija zaļajā grāmatā nav iepazīstinājusi ar jau esošajām pārdomām par šo tematu, lai gan ziņojumos par kohēziju ir jau bijušas ierosinātas definīcijas.

3.1.2 Komiteja piekrīt Komisijas trešajā ziņojumā par kohēziju veiktajai analīzei, proti, "Politikas izpratnē mērķis ir panākt līdzsvarotāku attīstību, mazinot pastāvošās atšķirības, novēršot teritoriālo nelīdzsvarotību un vienlaikus padarot saskaņotāku nozaru politiku, kas ietekmē teritoriālo un reģionālo politiku. Tāpat arī nepieciešams uzlabot reģionu integrāciju un iedrošināt sadarbību starp tiem" un, "lai kādas būtu grūtības, ar kurām nākas saskarties, galvenais teritoriālās kohēzijas nosacījums ir vienlīdzīga piekļuve jebkurā vietā pamata aprikojumam un pirmās nepieciešamības pakalpojumiem, proti, pakalpojumiem, ko kvalificē kā vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus".

3.1.3 Pamatojoties uz iepriekšējiem atzinumiem, EESK arī uzskata, ka teritoriālā kohēzija ļaus pieņemt kopīgu redzējumu par Eiropas teritoriju ⁽²⁾. Tā uzskata, ka ES teritoriju līdzsvarota un ilgtspējīga attīstība ⁽³⁾ palīdzēs konkurētspēju, ekonomisko un sociālo kohēziju un uz zināšanām pamatotas ekonomikas efektivitāti ⁽⁴⁾ apvienot ar solidaritātes un sociālā taisnīguma mērķiem ⁽⁵⁾.

3.1.4 EESK uzskata, ka iedzīvotāji teritoriālo kohēziju pieņems tikai tad, ja tai būs konkrēta nozīme viņu dzīvē un ja viņi piedalīsies tās definēšanā un īstenošanā. EESK noteikti ir

par tādu teritoriālās kohēzijas definīciju, kurā galvenais uzsvars ir uz "ieguvumiem" no iedzīvotāju un vietējo sociālās un saimnieciskās dzīves dalībnieku viedokļa: **teritoriālajai kohēzijai jāgarantē vienlīdzīgas iespējas un taisnīgi dzīves apstākļi visiem eiropiešiem, jebkurā teritorijā.**

3.2 Ar kādiem elementiem tā papildinās līdzšinējo Eiropas Savienībā īstenoto pieeju attiecībā uz ekonomisko un sociālo kohēziju?

3.2.1 EESK uzskata, ka teritoriālā kohēzija apliecina nepieciešamību nodrošināt ekonomiskās kohēzijas un sociālās kohēzijas sinerģiju. Pašreizējos apstākļos, kad cita citai seko dažādas krīzes (finanšu, ekonomiskā, pārtikas, nekustamo īpašumu, klimata ...), nav iespējams atbalstīt līdzšinējo, pēdējos 50 gadus īstenoto attīstības modeli.

3.2.2 EESK uzskata, ka **vienlaikus jāsekmē visas trīs dimensijas, proti, sociālā, tautsaimnieciskā un teritoriālā**, tādējādi veicinot ilgtspējīgāka attīstības modeļa izveidošanu.

3.2.3 Komiteja atgādina, ka trešajā ziņojumā par kohēziju Komisija iezīmēja trīs vienlīdz svarīgus teritoriālās kohēzijas politikas virzienus: pirmais būtu korigējošais virziens ar mērķi "mazināt pastāvošās atšķirības", otrais — preventīvais virziens, lai "uzlabotu to nozaru politiku saskaņotību, kurām ir teritoriāla ietekme" un trešais būtu stimulējošais virziens "teritoriālās integrācijas nostiprināšanai un sadarbības veicināšanai".

3.2.4 Šādi trīs virzieni EESK šķiet pamatoti, tomēr uzsverot, ka teritoriālo kohēziju nekādā gadījumā nedrīkst ierobežot tikai kā pašreizējās ekonomiskās un sociālās kohēzijas politikas daļu. Eiropas, valstu, reģionu un pat vietējā līmenī definētā teritoriālajā stratēģijā jāiekļauj visas politikas jomas ⁽⁶⁾.

3.2.5 Attiecībā uz Savienības struktūrpolitikas virzieniem (kā tie noteikti zaļajā grāmatā), Komiteja aicina labāk integrēt fondus, ņemoties vairāk kā tikai nepieciešamo koordināciju.

3.3 Teritoriālās rīcības mērogs un darbības joma.

3.3.1 EESK pauž pārsteigumu par to, ka Komisija daudzliemeņu pārvaldību min tikai kā iespēju, jo Komiteja uzskata ka tā ir nepieciešamība, kas apliecinājusi savu efektivitāti un Eiropas Savienībā arvien vairāk kļūst par pārvaldības principu.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Ceturtais ziņojums par ekonomisko un sociālo kohēziju", OV C 120, 16.5.2008., 73. lpp., 2.1. punkts.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Teritoriālās attīstības programma", OV C 168, 20.7.2007., 16. lpp.

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Kopējās lauksaimniecības politikas 2. pīlārs: lauku telpas attīstības politikas izmaiņu perspektīvas (Zalcburgas Konferences turpinājums)", OV C 302, 7.12.2004., 53. lpp., 2.4. punkts.

⁽⁴⁾ EESK atzinums par tematu "Rūpniecības pārmaiņas un ekonomiskā, sociālā un teritoriālā vienotība", OV C 302, 7.12.2004., 41. lpp., 1.3. punkts.

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Kopienas telpas attīstības shēma (ESDP)", OV C 407, 28.12.1998., 2.5. punkts.

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Teritoriālās attīstības programma", OV C 168, 20.7.2007., 16. lpp.

3.3.2 Komiteja atbalsta priekšlikumu par integrētu pieeju, tomēr, kā minēts iepriekš, uzskata, ka tai jāizpaužas konkrētos pasākumos, piemēram, integrējot ar Savienības struktūrpolitikas virzieniem saistītos fondus. Komiteja ar nožēlu uzsver, ka pašreizējā prakse salīdzinājumā ar iepriekšējiem plānošanas posmiem ļoti atpaliek. Stingrāki grāmatvedības, finanšu un audita noteikumi nozīmē administratīvās kontroles palielināšanos, jo gala lietotājs tiek pakļauts sarežģītākām procedūrām.

3.4 *Vai ES ir ietekme teritoriālās kohēzijas veicināšanā? Kā šo ietekmi varētu definēt, ņemot vērā subsidiaritātes principu?*

3.4.1 EESK uzskata, ka teritoriālās kohēzijas efektīvai īstenošanai būtiski vispirms noteikt atbilstošas pārvaldes sistēmas, lai pēc tam integrēti pārvaldītu sarežģītas situācijas, kuras ietver šādus elementus:

— dažādi teritoriālie līmeņi, uz kuriem attiecas atbalsta pasākumi un lēmumu pieņemšana,

— dažādi lēmumu pieņemšanas centri ar tiem piemītošu specifiku un prioritāriem mērķiem.

3.4.2 Uz iedzīvotājiem balstīta augšupēja pieeja sekmē Kopienas un valstu politiku integrāciju, jo īpaši tādēļ, ka organizētai pilsoniskajai sabiedrībai politika un pasākumi parasti būtu jāskata to kopumā, atšķirībā no iestādēm, kas par nozaru politikas virzieniem atbild valstu un Eiropas līmenī. Šāda pieeja pilnībā atbilst subsidiaritātes principam visās tā formās.

3.4.3 EESK atkārtoti aicina izstrādāt precīzu kalendāro grafiku, tajā norādot īstermiņa, vidējā termiņa un ilgtermiņa mērķus un pasākumus ⁽¹⁾, kā arī iestāžu un iesaistīto dalībnieku jau noteiktos vai plānotos termiņus un pasākumus, jo īpaši Eiropas un valstu līmenī.

3.5 *Cik lielā teritoriālajā mērogā var atšķirties politisko pasākumu darbības joma, ņemot vērā konkrētās problēmas veidu?*

3.5.1 EESK skatījumā viena no konkrētākajām un prioritārākajām teritoriālās kohēzijas izpausmēm ir **piekļuves VTNP un VNŠP ⁽²⁾ nodrošināšana** visiem Eiropas iedzīvotājiem, neatkarīgi no viņu dzīves vai darba vietas. Proti, tā ir joma, kurā cieši jāaskāņo politikas virzieni un kurā nepieciešama efektīva daudzlīmeņu pārvaldība. Pašreizējais stāvoklis nebūt nav apmierinošs, jo īpaši attiecībā uz visnelabvēlīgākajām teritorijām un to iedzīvotājiem vai šādu teritoriju ekonomikas un sociālajiem dalībniekiem.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par pilsētvides tematisko stratēģiju", OV C 318, 23.12.2006. 86. lpp., 2.3.7. punkts.

⁽²⁾ Attiecīgi: vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi un vispārējās nozīmes sociālie pakalpojumi.

3.5.2 EESK atkārtoti prasa, lai Kopienas līmenī tiktu izstrādāti "kopīgi standarti, kas piemērojami visiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem (ekonomiskiem un ar ekonomiku nesaistītiem), tostarp vispārējās nozīmes sociālajiem pakalpojumiem, un tie jāiekļauj pamatdirektīvā, kas nodrošinātu šim pakalpojumu veidam atbilstošu Kopienas uzraudzību" ⁽³⁾.

3.6 *Vai teritorijām ar specifiskiem ģeogrāfiskajiem apstākļiem ir vajadzīgi īpaši pasākumi? Ja ir — kādi?*

3.6.1 Lai īstenotu "patiesi vienlīdzīgas iespējas visām teritorijām", EESK iesaka pieņemt īpašu politiku attiecībā uz reģioniem ar pastāvīgiem nelabvēlīgiem apstākļiem, tostarp tālākiem reģioniem, šo politiku balstot uz pastāvības (ilgtermiņa pasākumi), pozitīvas diskriminācijas (attiecībā uz budžeta resursiem un dažām juridiskām atkāpēm no kopīgajiem principiem) un proporcionalitātes (pasākuma apmērs un tā ietekme jāpielāgo konkrētiem gadījumiem) principiem, tādējādi ņemot vērā dažādos apstākļus ⁽⁴⁾.

3.6.2 Reģionos, kuru attīstības inženierijai un finanšu projektu izstrādei jāveltī papildu pūles, ES nav jābūt vietējo un reģionālo pašvaldību un sociālās un saimnieciskās jomas partneru aizstājējai, bet tie pārliecinoši jā mudina apspriesties un sadarboties.

3.7 *Labāka sadarbība.*

3.7.1 EESK uzskata, ka sadarbība ir viens no Eiropas sociālā modeļa pamatelementiem un ka tā ir nepieciešams integrācijas līdzeklis.

3.7.2 Komiteja uzskata, ka teritoriālajā sadarbībā nākas saskarties ar šķēršļiem tādēļ, ka dažādos publisko iestāžu līmeņos pastāv nevēlēšanās sadarboties un dalīties pieredzē. Eiropas Savienībai reģionos jāsekmē sadarbības kultūra, atvieglojot un vienkāršojot pastāvošo instrumentu, piemēram, partnerības izmantošanu.

3.7.3 EESK atzīst teritoriālās sadarbības, pārrobežu sadarbības un starpvalstu sadarbības mērķa divu pirmo virzienu pienesumu. Komiteja tomēr uzsver lielo nozīmi, kāda ir starpreģionu sadarbībai, ko Eiropas Komisija nemin zaļajā grāmatā, bet kura ir izcils pieredzes un labas prakses apmaiņas instruments dažādām teritorijām, kurām nav kopīgu robežu, bet vienādi mērķi.

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Ceturtais ziņojums par ekonomisko un sociālo kohēziju", OV C 120, 16.5.2008., 73. lpp., 3.4. punkts.

⁽⁴⁾ EESK atzinums par tēmu "Kā garantēt labāku to reģionu integrāciju, kuri cieš no pastāvīgiem dabas un strukturāli radītajiem nelabvēlīgiem apstākļiem", OV C 221, 8.9.2005., 141. lpp.

3.8 Kāda varētu būt Komisijas loma teritoriālās sadarbības sekmēšanā un atbalstīšanā?

3.8.1 EESK uzskata, ka teritoriālajai kohēzijai jāsniedz iespēja mazāk bagāto teritoriju pārstāvjiem un iedzīvotājiem īstenot savu attīstības stratēģiju, nevis padarīt viņus atkarīgus no iespējamās finansiālās kompensācijas vai likt gaidīt uz to. Lai viņus mudinātu izmantot savas priekšrocības un izstrādāt projektus, viņiem jāspēj piekļūt īpašiem inovāciju un labas prakses apmaiņas tīkliem, tāpat kā citiem dalībniekiem no teritorijām ar līdzīgām ģeogrāfiskām, klimatiskām vai demogrāfiskām problēmām.

3.8.2 Tādēļ EESK aicina Komisiju vairāk uzsvērt teritoriālo, sociālo un politisko inovāciju starpreģionu sadarbības instrumenta *INTERREG IV C* ietvaros, nostiprināt sadarbību Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai 4. virziena, kas veltīts Kopienas iniciatīvai attiecībā uz lauku attīstību *LEADER*, ietvaros un ieviest mehānismus, kas atvieglo pieejamo līdzekļu izmantošanu.

3.9 Vai ir vajadzīgi jauni teritoriālās sadarbības veidi?

3.9.1 EESK atbalsta ka Kopienas ierosināto programmu atjaunošanu vai īstenošanu, tiklīdz tiks veikta struktūrpolitikas virzienu starpposma pārskatīšana. Tādu programmu kā, piemēram, *UURBAN*, *EQUAL*, *Interprise* un citu, kas apliecinājušas savu lietderību, izbeigšana ir bijis zaudējums tematiskās teritoriālās sadarbības jomā, kā arī attiecībā uz sociālo inovāciju, jo to uzdevums nav iekļauts ne citos fondus, ne citviet.

3.9.2 EESK uzsver, ka attiecībā uz dažiem reģioniem, kurus raksturo īpaši ģeogrāfiskie apstākļi, jo tie atrodas tuvu citiem svarīgiem pasaules reģioniem (visattālākie Kopienas reģioni Karību jūrā vai Indijas okeānā un pierobežas reģioni Savienības austrumos), parastās teritoriālās sadarbības formas ir jāpielāgo.

3.10 Vai nepieciešams izstrādāt jaunus juridiskos un pārvaldības instrumentus sadarbības, tostarp sadarbības ārējās robežas reģionos, veicināšanai?

3.10.1 EESK pilnībā atbalsta Eiropas teritoriālās sadarbības grupu (ETSG) izveidi. Tā iesaka attiecīgi pielāgot valstu tiesību aktus, lai tie būtu izmantojami visā ES. Tā kā minēto grupu izveide ir tikai sākusies, EESK uzskata, ka vēl ir pārlietu agri apkopot rezultātus un plānot vēl jaunus instrumentus. To varētu darīt šajā dokumentā iepriekš minētajā ceļvedī.

3.11 Labāka koordinēšana.

3.11.1 EESK skatījumā teritoriālā kohēzija jāuzlabo, izmantojot stratēģisku pieeju teritoriju attīstībai un labāk saskaņojot pasākumus, jo neviens politikas virziens pats par sevi nevar novērst visas teritoriālās atšķirības, ko izraisījušas nozaru politikas un pašreizējā attīstības modeļa brīvā tendenču maiņa.

3.12 Kā uzlabot teritoriālo un nozaru politisko virzienu koordinēšanu?

3.12.1 EESK uzsver, ka visām Eiropas politikām ir jāveicina sociālās kohēzijas mērķa sasniegšana, kā arī teritoriju līdzsvarotā tautsaimnieciskā attīstība ⁽¹⁾.

3.12.2 Teritoriālo kohēziju nevar īstenot, iepriekš nesaskaņojot visas nozaru politikas un dažādus pārvaldes līmeņus, sākot ar vietējo un beidzot ar Eiropas Savienības līmeni.

3.13 Kādi nozaru politikas virzieni izstrādes procesā īpaši jāapsver, ņemot vērā to teritoriālo ietekmi? Kādus instrumentus varētu izstrādāt šajā sakarā?

3.13.1 Komiteja tāpat kā Eiropas Parlaments uzskata, ka nepieciešama integrēta pieeja Kopienas politikas virzieniem, teritoriālo dimensiju jo īpaši iekļaujot transporta, vides, lauksaimniecības, enerģētikas, konkurences un pētniecības politikā.

3.13.2 Tā kā lauksaimniecības saimnieciskā, sociālā, vides un ainaviskā dimensija ir pārstāvēta visā Eiropas teritorijā, Komiteja iesaka pārdomās par šīs nozares nākotnes politiku ņemt vērā teritoriālās kohēzijas aspektu.

3.13.3 Eiropas Savienības tiesību akti, politika un programmas jāanalizē, vērtējot to ietekmi uz teritoriālo kohēziju. Komisijai šajā ietekmes novērtēšanā ir īpaša atbildība un tai būtu cieši jāsadarbjas ar visām iesaistītajām pusēm. Tāpat būtu jāizstrādā analīzei un novērtēšanai nepieciešamie kvalitātes kritēriji ⁽²⁾.

3.14 Kā labāk saskaņot teritoriālās politikas virzienus?

3.14.1 EESK ierosina uzlabot saskaņotību un iesaka Ministru padomei teritoriālajai kohēzijai **piemērot atklāto koordinācijas metodi** ⁽³⁾, izvirzot konkrētas pamatnostādnes un standartus, veicot salīdzinošus novērtējumus, labas prakses un rādītāju apmaiņu, kā arī iesaistot visas ieinteresētās puses. Komiteja iesaka, lai īstenojot minēto metodi, tās pamatnostādnēs tiktu minēta daudzlīmeņu pārvaldība un starpnozaru koordinācija.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Teritoriālās attīstības programma", OV C 168, 20.7.2007., 16. lpp., 7.2. punkts.

⁽²⁾ EESK atzinums "Ceļā uz jaunu Eiropas sociālās rīcības programmu", OV C 27, 3.2.2009., 99. lpp.

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Teritoriālās attīstības programma", OV C 168, 20.7.2007., 16. lpp.

3.14.2 Atklātās koordinācijas metodes ieviešanu varētu minēt arī šajā dokumentā ierosinātajā ceļvedī.

3.15 *Kā veiksmīgāk kombinēt Kopienas un valsts politikas virzienus, lai sekmētu teritoriālo kohēziju?*

3.15.1 EESK uzver progresu, kas panākts Leipcīgā, Azoru salās un Marseļā notikušajās pilsētvides un teritoriālās kohēzijas ministru neformālajās sanāksmēs. Komiteja iesaka izmantot brīvprātīgu valstu politikas koordināciju un nozaru politikas virzienu integrāciju atbilstīgi Teritoriālās attīstības programmā minētajām saistībām un mudināt reģionālās un vietējās pašvaldības pielāgot šādu praksi savam līmenim. Komiteja atgādina: lai gan attiecīga kompetence nav skaidri noteikta, kultūras un dabas mantojums visā Eiropā ir būtisks jautājums, kas liek piemērot saskaņotu pieeju.

3.16 *Jaunas teritoriālās partnerības.*

3.16.1 EESK uzskata, ka teritoriālās kohēzijas neatņemams nosacījums ir **arvien lielāka iesaistīto pušu līdzdalība** politikas virzienu izstrādē un īstenošanā.

3.16.2 Vienam no teritoriālās pārvaldības pilāriem jābūt **sociālajam dialogam**. Lai nostiprinātu sociālo partneru iesaistīšanu, EESK iesaka Komisijai īstenot un sekmēt teritoriālo sociālo dialogu.

3.16.3 EESK atzinīgi vērtē iesaistīto ministru nostāju, kas pausta Pirmajā rīcības programmā⁽¹⁾ uzsverot "pārlicību, ka daudzlīmeņu pārvaldība ir pamatlīdzeklis, lai nodrošinātu līdzsvarotu teritoriju attīstību ES" un ierosinot "organizēt tikšanos ar attiecīgajiem dalībniekiem, vietējām un reģionālajām pašvaldībām, lai pārrunātu Teritoriālās attīstības programmā izklāstīto prioritāšu īstenošanu".

3.17 *Vai, īstenojot teritoriālo kohēziju, politikas izstrādē būtu jāiesaista jauni dalībnieki, piemēram, sociālās ekonomikas pārstāvji, vietējās iesaistītās personas, brīvprātīgo organizācijas un NVO?*

3.17.1 Teritoriālie līgumi attīstības veicināšanai ir interesanta pieeja, ja situāciju un konkrētu problēmu dažādība liek mobi-

lizēt dažādus instrumentus un kompetences, jo īpaši **visas iesaistītās puses, piemēram, sociālos partnerus, sociālās ekonomikas pārstāvjus un NVO**, kas nodarbojas ar sociālajiem, vides, vietējās attīstības, vīriešu un sieviešu līdztiesības un mūžizglītības jautājumiem.

3.17.2 Ņemot vērā finanšu un ekonomikas krīzes izraisīto pārstrukturēšanu, ir svarīgi, un pat steidzami nepieciešams attiecīgajās teritorijās noslēgt šādus līgumus.

3.17.3 EESK atbalsta Reģionu komitejas (RK) pausto domu, ka vietējo un reģionālo iestāžu un sociālās ekonomikas organizāciju partnerība varētu būt svarīgs ciematu, pilsētu, reģionu un citu teritoriālo līmeņu efektīvas sociāli ekonomiskās attīstības un teritoriālās kohēzijas sekmēšanas instruments. Šāda pieeja partnerībai jāpaplašina, iesaistot visus attiecīgos pilsoniskās sabiedrības dalībniekus.

3.17.4 EESK norāda uz sociālās ekonomikas lielo nozīmi, jo tajā darbojas 10 % ES uzņēmumu. Komiteja arī uzsver tās lomu kohēzijas un ilgtspējīgas attīstības jomā, jo tā teritorijai piesaista darbavietas, dinamizē lauku apgabalus, rada sociālo kapitālu un piedalās nozaru un teritoriālās pārstrukturēšanas procesos⁽²⁾.

3.18 *Kā panākt vēlamo līdzdalības līmeni?*

3.18.1 EESK uzskata, ka labi organizētu konsultāciju rezultātā var izveidot lietderīgu partnerību ar nevalstiskajām organizācijām un sociālajiem partneriem visos teritoriālās kohēzijas ķēdes posmos (definēšana, uzraudzība un novērtēšana)⁽³⁾.

3.18.2 EESK uzskata, ka laba pārvaldība nozīmē "daudzlīmeņu pārvaldi" un partnerības ar reprezentatīvi organizētu pilsonisko sabiedrību vietējā un reģionālā līmenī. Ar savu darbību šādas organizācijas varētu palīdzēt attīstīt modeli pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai teritoriālās kohēzijas politikas koncepcijas izstrādē un īstenošanā⁽⁴⁾.

3.18.3 Attiecīgi vajadzētu ļaut organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem reģionālā un vietējā līmenī atbildīgā un caurskatāmā veidā piedalīties teritoriālās kohēzijas politikas un pasākumu definēšanā un īstenošanā⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ "Pirmā rīcības programma Eiropas Savienības Teritoriālās attīstības programmas īstenošanai", 2007. gada 23. novembris.

⁽²⁾ Skat. Eiropas Parlamenta ziņojumu par sociālo ekonomiku (ziņotāja: Patrizia Toia, 200/2250 (INI)) un EESK 2007. gada publikāciju "Sociālā ekonomika Eiropas Savienībā".

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Partnerība struktūrfondu apgūšanai", OV C 10, 14.1.2004., 2. lpp.; atzinums par tematu "Pārvaldība un partnerība valsts un reģionālajā līmenī un pamats projektiem reģionālās politikas jomā", OV C ..., 1.9. un 1.10. punkts, ECO/228.

⁽⁴⁾ EESK atzinums par tematu "Pārvaldība un partnerība valsts un reģionālā līmenī, kā arī reģionālās politikas projektu pamats", OV C, 1.2. punkts, ECO/228.

⁽⁵⁾ Šādas aktīvas līdzdalības modelis ir teritoriālās sociālās atbildības koncepcija, ko pieņēmis Sociālās ekonomikas reģionu un pilsētu tīkls (REVES).

3.19 Labāka izpratne par teritoriālo kohēziju.

3.19.1 EESK uzsver — lai uzlabotu pilsoņu izpratni par teritoriālo kohēziju, visos līmeņos ir svarīgi organizēt **pastāvīgas debates**, kuru gaitā jānosaka nākotnes uzdevumi un jāizvēlas teritoriālās kohēzijas stratēģijas. Šādu debašu mērķim būtu jābūt ieguldījumam, lai panāktu jaunu vienošanos par teritoriālo kohēziju, kuras pamatā ir visu ieinteresēto pušu kopīgas saistības, jo īpaši attiecībā uz pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

3.20 Kādi kvantitatīvie/kvalitatīvie rādītāji jāizstrādā ES līmenī, lai vērtētu teritoriālās kohēzijas raksturlielumus un tendences?

3.20.1 EESK uzskata, ka ir lietderīgi izstrādāt jaunus labklājības rādītājus, kas nebūtu tik stingri piesaistīti IKP/nacionālajam kopproduktam, taču ļautu konstatēt dzīves kvalitātes izmaiņas pēc teritoriālā līmeņa ⁽¹⁾.

3.20.2 Komiteja uzskata, ka ir steidzami nepieciešams radīt virkni jaunu vērtēšanas kritēriju, lai izstrādātu jaunu Eiropas kohēzijas karti, nolūkā noteikt Kopienas reģionu atbilstību atbalsta saņemšanai, jo tikai tāda kritērija kā nacionālais kopprodukts uz vienu iedzīvotāju izmantošana struktūrpolitiku īstenošanā ir diskriminējoša. Tāpat arī ir jāņem vērā tādi svarīgi faktori kā cilvēkresursu kvalifikācija līmenis, ienākumu nevienlīdzība, infrastruktūras trūkums, tostarp vispārējas nozīmes pakalpojumu pieejamības līmenis un sociālās aizsardzības līmenis, attālumš līdz Eiropas ekonomikas virzošajam centram, demogrāfiskā struktūra utt ⁽²⁾. Eiropas Kopienas statistikas birojam, Eiropas Telpiskās plānošanas novērošanas tīklam un tām līdzīgām iestādēm dalībvalstīs būtu jāapkopo pilnīgāki un precīzāki statistikas instrumenti. Minētie novērtēšanas un statistikas instrumenti būs pamats, lai noteiktu iepriekš minētajā atklātās koordinācijas metodē izmantojamus rādītājus.

3.20.3 Tāpat jāņem vērā reģionu izstrādātās metodes un jāizplata to labā prakse ⁽³⁾.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁾ EESK atzinums "Ceļā uz jaunu Eiropas sociālās rīcības programmu", OV C 27, 3.2.2009., 99. lpp., 7.11.1. punkts.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Struktūrpolitikas īstenošanas sekas un ietekme uz Eiropas Savienības kohēziju", OV C 93, 27.4.2007., 6. lpp., 1.3. punkts.

⁽³⁾ Piemēram, teritoriālās sociālās atbildības koncepcija, ko pieņēmis Sociālās ekonomikas reģionu un pilsētu tīkls (REVES).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz tabakas izstrādājumiem piemērotā akcīzes nodokļa struktūru un likmēm groza Direktīvu 92/79/EEK, Direktīvu 92/80/EEK un Direktīvu 95/59/EK”

COM(2008) 459 galīgā redakcija – 2008/0150 (CNS)

(2009/C 228/25)

2008. gada 11. septembrī Eiropadome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 93. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz tabakas izstrādājumiem piemērotā akcīzes nodokļa struktūru un likmēm groza Direktīvu 92/79/EEK, Direktīvu 92/80/EEK un Direktīvu 95/59/EK”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 5. martā. Ziņotājs — CHREN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. marta sēdē), ar 32 balsīm par un 2 balsīm pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. Kaut arī sākotnēji akcīzes nodokļa, ar ko apliek tabaku, galvenais mērķis bija tikai fiskāls, mūsdienu pasaulē tā funkcijas mainās, un šis nodoklis arvien vairāk kļūst par sabiedrības veselības un sociālās politikas instrumentu. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atbalsta Eiropas Komisijas pūles savā akcīzes nodokļa politikā ņemt vērā ne tikai tabakas izstrādājumu fiskālo ietekmi. Šī jaunā politikas metode īpaši atbilst veselības aizsardzības politikas mērķiem, kas izvirzīti Pamatkonvencijā par tabakas kontroli, ko Eiropas Savienība oficiāli apstiprināja 2005. gadā un kas tādēļ kļuva saistoša turpmākajā Eiropas Savienības politikas izstrādē.

1.2. Tomēr jāatzīmē, ka nevajadzētu nedz aizmirst, nedz atlikt citus politikas mērķus, kas saistīti ar tabakas akcīzes pārskatīšanu, tostarp tās galveno mērķi — pareizu iekšējā tirgus darbību, kā minēts tabakas akcīzes nodokļa direktīvas 4. pantā. Tādēļ EESK uzskata, ka politikas veidotājiem grūtākais uzdevums šajā jomā ir panākt optimālu līdzsvaru starp interesēm, kas atbalsta dažādas ekonomiskās, sociālās, drošības un fiskālās politikas. Jāņem vērā dažādi aspekti un dažādas vērtības.

1.3. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu pakāpeniski pielīdzināt sasmalcinātai tabakai piemērotās minimālās likmes cigarešu likmēm un pastiprināt cigarešu, cigāru un pīpju tabakas definīciju, lai novērstu manipulēšanu ar tabakas izstrādājumu nosaukumu, kuras nolūks ir zemākā akcīzes nodokļa piemērošana.

1.4. EESK atbalsta Eiropas Komisijas pieeju, kura ļauj dalībvalstīm daudz brīvāk pieņemt lēmumus, kas atbilst pašu šo dalībvalstu politikas mērķiem, piemēram, paplašinot diapazonu īpašā akcīzes nodokļa par cigaretēm īpatsvaram kopējā nodokļu

slogā vai ierosinot labvēlīgākus noteikumus minimālā nodokļu līmeņa noteikšanā cigaretēm.

1.5. EESK iesaka samazināt ierosināto minimālo akcīzi EUR 90 apmērā un/vai pagarināt četru gadu periodu līdz astoņiem gadiem (līdz 2018. gada 1. janvārim). Ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgās tradīcijas un sociālo daudzveidību, jāatzīmē, ka dažās valstīs, jo īpaši tajās, kas tikai nesen iestājās Eiropas Savienībā, minimālā akcīzes nodokļa paaugstināšana no EUR 64 līdz EUR 90 par 1 000 cigaretēm var radīt vairākas negatīvas sekas. Dažas valstis vēl nav pat sasniegušas minimālā akcīzes nodokļa līmeni, kādu pieprasa pašreizējās direktīvas. Minimālais akcīzes nodoklis EUR 90 apmērā visām mazumtirdzniecības cenām četru gadu laikposmā veido palielinājumu par 41 %, un tas ir vismaz par 300 % augstāks nekā gaidāmais patēriņa cenu pieaugums Eiropas Savienībā. Pastāv iespēja, ka šāds radikāls solis nedaudz mazinās patēriņu, samazinās potenciālos budžeta ieņēmumus un patērētāju pirkatspēju, veicinās kontrabandu un nelikumīgās darbības, kā arī palielinās inflāciju.

1.6. Jāatzīmē, ka daži no ierosinātajiem pasākumiem veicinās nodokļu likmju saskaņotību Eiropas Savienībā. Ļoti iespējams, ka ierosināto pasākumu dēļ dalībvalstu nodokļu politikā neizdīs absolūtās un relatīvās atšķirības.

1.7. Piemēram, proporcionalitātes prasības cēlonis vēsturiski ir vēlme saskaņot akcīzes nodokli Eiropas Savienībā, tomēr agrāk tā nav sekmējusi saskaņotību un tikpat labi var sniegt pretējus rezultātus. Piedāvājums palielināt minimālā akcīzes nodokļa piemērošanas biežumu no 57 % līdz 63 %, neapšaubāmi radītu vēl lielākas akcīzes nodokļa atšķirības, un tam var būt nopietnas sekas inflācijas jomā, kā norādīts Komisijas ietekmes novērtējuma ziņojumā. Neskaidrās ietekmes dēļ, ko radītu prasība pēc proporcionāla minimuma, būtu vēlreiz nopietni jāanalizē un no jauna jāizvērtē ne tikai piedāvātais palielinājums, bet arī tā nepieciešamības iemesli.

1.8. Populārākās cenu kategorijas (PCK) aizstāšana ar vidējām svērtām cenām (VSC) kā zināmu standartu attiecībā uz prasību pēc proporcionāla minimuma visticamāk neradītu tirgū lielāku pārskatāmību, kā arī neveicinātu nedz valsts ieņēmumu labāku prognozējamību, nedz saskaņotību cigarešu tirgū. Tādēļ rodas jautājums, vai nevarētu vēl vairāk vienkāršot Komisijas priekšlikumu.

1.9. Joprojām ir aktuāls jautājums par labāko nodokļu veidu attiecībā uz tabakas izstrādājumiem. Uzsverot proporcionālu nodokļu likmi, var rasties pozitīva ietekme uz melnā tirgus izskaušanu, tomēr šī ietekme ir atkarīga no dažādiem faktoriem, tādēļ tā nav viennozīmīga. Dodot priekšroku tikai īpašajām nodokļu likmēm, var nodrošināt augstākus nodokļu ieņēmumus un paaugstināt minimālo nodokļu līmeni, lai sekmētu veselības aizsardzības politikas mērķu sasniegšanu un nodokļu tuvināšanu Kopienas iekšējā tirgū.

1.10. Prasība obligāti piemērot minimālo akcīzes nodokli (attiecīgi 38 % un 42 %) visa veida sasmalcinātai tabakai, aizstājot ar to pašreizējo minimālo nodokli, kas noteikts kā procents no mazumtirdzniecības cenas vai kā fiksēta likme par kilogramu, radītu obligātu *ad valorem* akcīzes nodokļa struktūru un likvidētu pašreizējo izvēles brīvību attiecībā uz sasmalcinātās tabakas struktūru, tādēļ tā nav ieteicama.

1.11. Nodokļu un veselības aizsardzības politikas saikni lielā mērā nosaka tabakas akcīzes nodokļu ieņēmumu piesaiste pasākumiem, kuru mērķis ir novērst tabakas patēriņa negatīvās sekas. Tomēr, ņemot vērā attiecīgo pasākumu pašreizējo kopējo finansējumu, ir pilnīgi skaidrs, ka tabakas akcīzes nodokļa ieņēmumu lielākā daļa tiek tērēta tādām darbībām un politikām, kam nav nekāda sakara ar minētajiem veselības aizsardzības politikas mērķiem. Tādējādi ir skaidrs, ka fiskālie mērķi joprojām ir pamatmērķi tabakas izstrādājumu aplikšanai ar akcīzes nodokli.

2. Ievads

2.1. Saskaņā ar tabakas akcīzes direktīvām Eiropas Komisijai reizi četros gados jāpārbauda, vai vienotais tirgus darbojas netraucēti, kāda ir akcīzes nodokļa likmju faktiskā vērtība un kā tiek pildīti plašākie līguma mērķi. Eiropas Savienības noteikumiem par tabaku jāgarantē pienācīga iekšējā tirgus darbība, bet vienlaikus jāsekmē arī ES mērķis mazināt tabakas patēriņu.

2.2. Pašreizējais pārskats ir ceturtais pārskats, un tajā atkal ir ierosināti vairāki būtiski grozījumi spēkā esošajos Kopienas tiesību aktos, lai modernizētu spēkā esošos noteikumus un

nodrošinātu ražotājiem līdzvērtīgus konkurences apstākļus. Reforma paredz vairākus priekšlikumus.

2.3. Kaut arī akcīzes nodoklis valstu līmenī galvenokārt ir ieņēmumu gūšanas līdzeklis, politikas izstrādē šajā jomā ir jāņem vērā Līguma plašākie mērķi⁽¹⁾. Turklāt šajā pārskatā izšķirīga nozīme ir sabiedrības veselības aizsardzībai, ņemot vērā, ka Eiropas Kopiena 2005. gada 30. jūnijā pievienojās Pasaules Veselības organizācijas (PVO) Pamatkonvencijai par tabakas kontroli un ka vairākas dalībvalstis pieprasa augstāku iedzīvotāju veselības aizsardzības līmeni, attiecīgi augstāku Eiropas minimumu attiecībā uz akcīzes nodokli tabakai.

2.4. Komisijas priekšlikumā ierosināts noteikt minimālo nodokļa summu un nodokļu "sliekšni" visām cigaretēm, kas tiek pārdotas Eiropas Savienībā, dodot iespēju risināt veselības problēmas visās cigarešu kategorijās. Tas paredz palielināt minimālās prasības, lai veicinātu tabakas patēriņa samazināšanos turpmākajos piecos gados, jo īpaši nepieļaujot to, ka atsevišķu dalībvalstu ievērojami zemākās nodokļu likmes kaitē citu dalībvalstu tabakas kontroles politikai. Turklāt priekšlikums dod iespēju dalībvalstīm būt elastīgākām, piemērojot īpašos nodokļus un minimālos akcīzes nodokļus cigaretēm, lai sasniegtu veselības aizsardzības mērķus. Tas arī paredz pielīdzināt sasmalcinātai smēķējamai tabakai, kas paredzēta cigarešu uztīšanai, piemērojamās akcīzes nodokļu likmes un struktūras cigarešu akcīzes nodokļu likmēm un struktūrai, lai cigaretes mazāk tiktu aizstātas ar sasmalcinātu tabaku.

3. Komisijas ierosināto pasākumu kopsavilkums

3.1. Aizstāt PCK ar vidējām svērtām cenām (VSC) kā zināmu standartu attiecībā uz prasību pēc proporcionāla minimuma. Komisija uzskata, ka PCK koncepcija kā atskaites punkts, nosakot minimālās nodokļu likmes, neatbilst iekšējā tirgus mērķiem, jo šķēļ dalībvalstu tabakas tirgu;

3.2. paaugstināt minimālo akcīzes nodokli cigaretēm, ņemot vērā cenu saskaņošanu iekšējā tirgū un veselības aizsardzības apsvērumus. Tiek piedāvāts 2014. gada 1. janvārī paaugstināt minimālo akcīzes nodokli no EUR 64 līdz EUR 90 par 1 000 cigaretēm, bet proporcionālo minimumu — no 57 % līdz 63 % no vidējām svērtām cenām. Tomēr dalībvalstīm, kas piemēro akcīzes nodokli vismaz EUR 122 apjomā par 1 000 cigaretēm, pamatojoties uz vidējo svērto mazumtirdzniecības cenu, nav jāpilda prasība par 63 % minimumu. Arī valstīm, kurām noteikts pārejas periods attiecībā uz pašreizējā minimālā cigarešu nodokļa līmeņa sasniegšanu varētu piemērot vienu vai divus gadus ilgu pārejas periodu, lai izpildītu šīs paaugstinātās prasības;

⁽¹⁾ Līguma 152. pants paredz, ka nosakot un īstenojot visu Kopienas politiku un darbības, ir jānodrošina augsts cilvēku veselības aizsardzības līmenis.

3.3. piemērot prasību par minimālo akcīzes nodokļa likmi, ko paredz Eiropas Savienības direktīva, ne tikai PCK cigaretēm (kā noteikts pašlaik), bet visām attiecīgajā valstī pārdotajām cigaretēm. Pēc Komisijas domām, tas izveidotu arī “nodokļu sliekšni” ES pārdotajām cigaretēm, kas darbotos iekšējā tirgū un palīdzētu risināt veselības aizsardzības problēmas visās cigarešu kategorijās;

3.4. atļaut dalībvalstīm paplašināt īpašā akcīzes nodokļa daļu kopējā nodokļu slogā no 5 %–55 % līdz 10 %–75 %, lai padarītu akcīzes nodokļa struktūru elastīgāku;

3.5. sasmalcinātai tabakai, kas paredzēta cigarešu tīšanai, piemērotās minimālās likmes pakāpeniski pielīdzināt cigarešu likmēm. Izvēlēta nodokļu attiecība starp sasmalcināto tabaku un cigaretēm ir 2/3. Līdz ar to sasmalcinātai tabakai minimālais akcīzes nodoklis būs EUR 43 par kilogramu, bet proporcionālā minimuma prasībai jābūt 38 % vidējās svērtās cenas. Ja iepriekš minēto attiecību piedāvātajā akcīzes nodokļa palielinājumā cigaretēm piemērotu no 2014. gada 1. janvāra, akcīzes nodoklis sasmalcinātai tabakai pieaugtu līdz EUR 60 un 42 %. Tāpat šis priekšlikums paredz atcelt pašreizējo izvēles iespēju piemērot sasmalcinātai tabakai proporcionalitātes prasību vai minimālo īpašo nodokli, un tas šim tabakas izstrādājumu veidam radītu obligāta *ad valorem* nodokļa struktūru;

3.6. ņemot vērā inflāciju, koriģēt minimālās prasības attiecībā uz cigāriem, cigarilliem un smēķējamo tabaku. Tas ir nepieciešams, lai ņemtu vērā inflāciju laikposmā no 2003. līdz 2007. gadam: saskaņā ar Eurostat datiem tā bija 8 % attiecībā uz patēriņa cenu saskaņotā indeksa gada izmaiņu rādītāju. Tiek piedāvāts paaugstināt minimuma prasību līdz EUR 12 par cigāriem un cigarilliem un līdz EUR 22 par pārējo smēķējamo tabaku;

3.7. grozīt un precizēt cigarešu, cigāru un pīpu tabakas definīcijas, lai novērstu manipulācijas ar tabakas izstrādājumu nosaukumiem, kas vērstas uz zemāka akcīzes nodokļa piemērošanu.

3.8. Komisija uzskata, ka, raugoties no iekšējā tirgus, budžeta, kā arī veselības aizsardzības redzespunkta, īpašajiem un minimālajiem nodokļiem ir acīmredzamas priekšrocības. Tāpēc Komisija ierosina piešķirt lielāku elastību tām dalībvalstīm, kas vairāk izmanto īpašos akcīzes nodokļus vai minimālos nodokļus.

3.9. Eiropas Komisija regulāri izvērtē akcīzes nodokļa struktūru un likmes dalībvalstīs, un tā izmanto informāciju par patēriņam nodoto tabakas izstrādājumu daudzumu un cenām. Lai

nodrošinātu efektīvu un produktīvu informācijas apkopošanu no visām dalībvalstīm, ir ierosināti jauni noteikumi attiecībā uz informācijas sniegšanu, kā arī nepieciešamo statistikas datu definīciju.

4. Dažādas pieejas akcīzes nodokļa likmei

4.1. Pusotra gadsimta laikā kopš pirmās cigaretes laišanas Londonas tirgū 1861. gadā tabaka un tabakas izstrādājumi ir tikuši daudz regulēti ar dažādiem tiesību aktiem un aplikti ar dažādiem nodokļiem. Akcīzes nodokļa ieviešana šajā jomā bija pavērsiena punkts. Kaut arī sākotnēji akcīzes nodokļa, ar ko apliek tabaku, galvenais mērķis bija tikai fiskāls, mūsdienu pasaulē tā funkcijas mainās, un šis nodoklis arvien vairāk kļūst par sabiedrības veselības un sociālās politikas instrumentu.

4.2. Šāds stāvoklis izraisa daudzus ētiskus, ekonomiskus un cita veida jautājumus. No tiem visbiežāk uzdots ir jautājums par piemērotāko nodokļu veidu, jo īpaši Eiropas vienotā tirgus kontekstā. Rodas arī jautājumi, kā izmantot ieņēmumus no tabakas nodokļiem un vai veselības aizsardzības un sociālos mērķus vislabāk sasniegt ar nodokļu politikas palīdzību.

4.3. Eiropai ir vairāk nekā 30 gadu ilga pieredze centienos saskaņot tabakas akcīzes nodokļus. Šā procesa mērķis bija saskaņot nodokļu struktūru un arī attiecīgās nodokļu likmes. Kaut gan EESK viennozīmīgi atbalsta saskaņošanu šajā jomā, ar nožēlu jāatzīst, ka reāla konverģence nekad nav panākta. Nacionālās tradīcijas un valstu nodokļu sistēmu ilglaicīgās vēsturiskās atšķirības ir galvenie iemesli, kas uztur pastāvošās atšķirības starp atsevišķām dalībvalstīm.

4.4. Šobrīd tabakai un tabakas izstrādājumiem var piemērot akcīzes nodokli ar trim dažādām struktūrām — īpašo, *ad valorem* un jaukta tipa nodokli. Pašlaik dalībvalstīm ir pienākums piemērot cigaretēm jaukta tipa nodokļu struktūru, bet tām ir tiesības pašām izlemt, kuru no minētajiem trim tabakas akcīzes nodokļa veidiem piemērot pārējiem tabakas izstrādājumiem.

4.4.1. *Ad valorem* nodokļa likme ir noteikta kā konkrētā tabakas izstrādājuma mazumtirdzniecības cenas procents. Fiskālu apsvērumu dēļ situācijā, kad valda augsta inflācija, *ad valorem* nodokļa likme valdībai ir efektīvākais līdzeklis, jo šā nodokļa ieņēmumi katrreiz palielinās automātiski, pieaugot tabakas izstrādājuma cenai. Taču *ad valorem* nodokļa likme var arī atturēt ražotājus no izstrādājuma kvalitātes uzlabošanas, ja tā rada augstākas cenas un tādēļ arī lielākus nodokļu maksājumus.

4.4.2. Īpašā nodokļa likme ir noteikta kā fiksēta summa par kilogramu vai gabalu (attiecībā uz cigāriem un cigarilliem). Īpašā nodokļa likme ir visefektīvākais līdzeklis, kā mazināt tabakas izstrādājumu patēriņu. Taču tai ir arī trūkumi. Tabakas ražotāji nevar ietekmēt akcīzes nodokli, kas izteikts ar īpašo likmi; tāpat arī tabakas izstrādājumu kvalitāte un cena neietekmē valsts nodokļu ieņēmumus.

4.4.3. Jaukta tipa struktūra ir īpašās un *ad valorem* nodokļa likmes apvienojums. Dalībvalstīs obligāti jāpiemēro šāda nodokļu likme attiecībā uz cigaretēm. Tomēr var noteikt arī minimālo akcīzes nodokli — tā nozīme palielinās, pieaugot *ad valorem* proporcijai kopējā jaukta tipa nodokļa likmē.

4.4.4. Papildus akcīzes nodoklim Eiropas Savienībā tabakas izstrādājumus apliek arī ar pievienotās vērtības nodokli. Saskaņā ar tiesību aktiem visās dalībvalstīs visiem tabakas izstrādājumiem piemēro PVN pamatlīkmi.

4.5. Jāņem vērā visi saistītie faktori, pieņemot lēmumu par tabakas akcīzes nodokļa struktūru. Izvēloties labāko risinājumu attiecībā uz vienu vai otru nodokļu iekasēšanas veidu, jāizvērtē tā ietekme no patērētāju, valdības un ražotāju viedokļa. Nav vienas nodokļu struktūras, kas šķistu optimāla visiem, jo īpašā un *ad valorem* nodokļa likmju optimāla apvienojums ir atkarīgs no katras atsevišķās valsts vai valdības politikas mērķiem.

Table 1: Comparison of Specific and Ad Valorem Taxes on Tobacco Market Participants

Participant/Concern	Impact	Specific Tax	Ad Valorem Tax
Consumer: Quality and Variety	Provide an incentive for higher quality and greater variety of products	Yes (upgrading effect).	No.
	Effect of tax increase on price	Higher prices (overshifting)	Lower prices (undershifting)
Government: Revenue and Administration	Maintain revenue value under high inflation.	No (should be adjusted by CPI).	Yes.
	Minimise evasion/avoidance and realise expected revenues	Manufacturer can manipulate cigarette length or pack size to reduce tax payment.	May need to set minimum price to counter abusive transfer pricing.
	Administration and Enforcement	Easy.	Must define the base for ad valorem in a way that minimises the industry's ability to avoid taxes
Domestic Producer: Profits and Marketshare	Protect domestic brands against international brands	No	Yes (the higher the price, the higher the absolute amount of tax paid per unit since tax is a percentage of price)

Source: The World Bank, www1.worldbank.org/tobacco/pdf/Taxes.pdf.

5. Dažādas pieejas attiecībā uz akcīzes nodokļa bāzi

5.1. Lai saskaņotu nodokļu politiku Eiropas Savienības dalībvalstīs, izmanto tā saukto “populārāko cenu kategoriju” (PCK) kā mehānismu minimālo nodokļu prasību aprēķināšanā tabakas izstrādājumiem.

5.2. Tomēr PCK kā instrumenta efektivitāte ir apšaubāma. Lielākie iebildumi pret PCK izmantošanu ir saistīti ar šādiem apsvērumiem:

— nav konsekvētu vai saskaņotu noteikumu PCK noteikšanai, un tas ir lielu atšķirību cēlonis dalībvalstīs (skat. 1. attēlu un 1. diagrammu);

- salīdzinot ar situāciju pirms 30 gadiem, kad tika ieviesta PCK, tirgus situācija ir mainījusies un ir ievērojami pieaugusi izstrādājumu daudzveidība;
- dominējošajiem ražotājiem ir iespējas palielināt nodokļu slogu saviem konkurentiem, mainot izstrādājumu cenu, lai šādi mainītu PCK;
- PCK cenas var mainīties ik gadu, un tas apgrūtina akcīzes nodokļa ieņēmumu novērtēšanu nākotnē u.c.

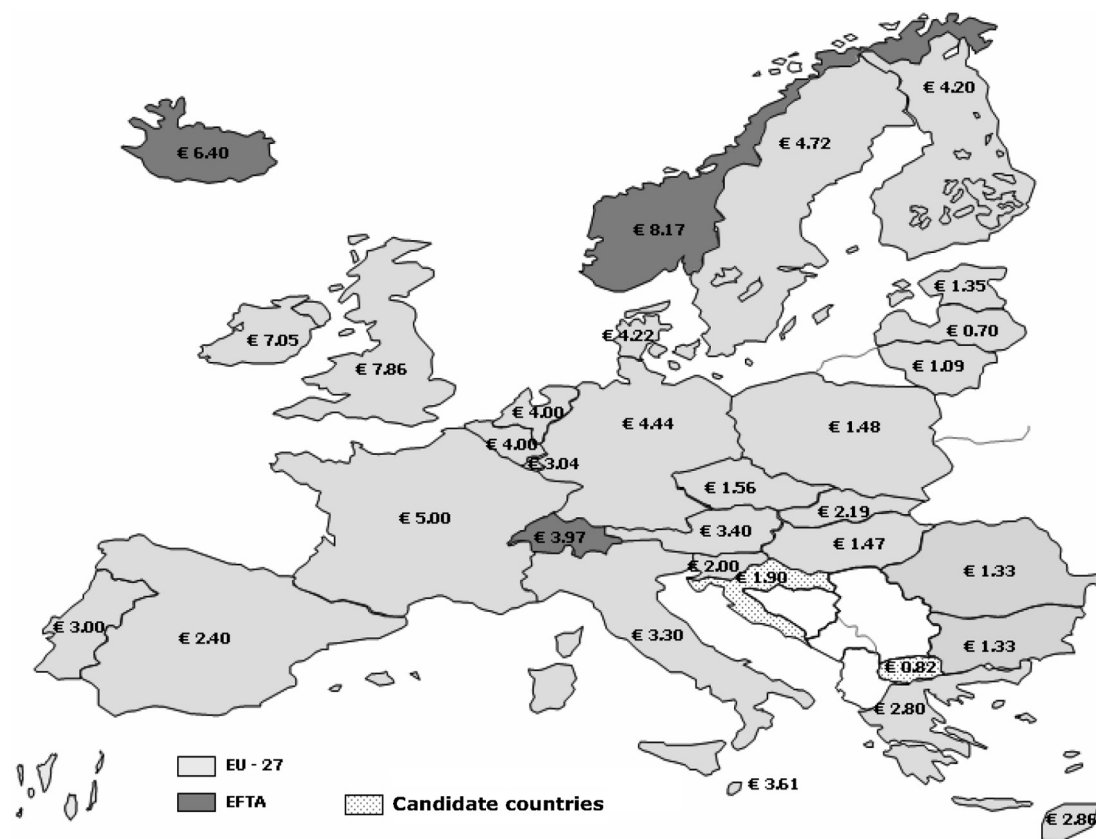
5.3. Visu iepriekš minēto iemeslu dēļ Eiropas Komisija ierosina aizstāt PCK ar vidējām svērtām cenām (VSC) kā zināmu standartu attiecībā uz prasību pēc proporcionāla minimuma. Tāpat šo izmaiņu dēļ prasību par minimālo akcīzes nodokļa likmi, ko paredz Eiropas Savienības direktīva, piemēros ne tikai PCK cigaretēm (kā noteikts patlaban), bet visām attiecīgajām

valstī pārdotajām cigaretēm. Vidējās svērtās cenas aprēķina, izdalot pārdoto cigarešu skaitu un cenas reizinājumu ar kopējo pārdoto cigarešu skaitu. Tāpēc ietekme uz akcīzes nodokļa lielumu var būt divējāda. Ja kādā valstī populārākas ir salīdzinoši dārgas cigaretes, minimālais akcīzes nodoklis, ko aprēķina pēc vidējām svērtām cenām, kā atskaites punkts, būs mazāks nekā akcīzes nodoklis, ko aprēķina ar PCK. Un otrādi: ja populārākas ir salīdzinoši lētākas cigaretes, akcīzes nodoklis, ko aprēķina pēc vidējām svērtām cenām, būs lielāks, salīdzinot ar to, ko aprēķina pēc PCK. Ja populārākās cigaretes atrodas cenu kategorijas intervāla vidusdaļā, akcīzes nodoklis būs vienāds, rēķinot ar jebkuru metodi.

5.4. Plānojot nodokļus, valdībai PCK un VSC aprēķināšana ir samērā sarežģīta, jo abas šīs kategorijas mainās gadu no gada un nav viegli prognozējamas. Bez skaidras un vienotas metodoloģijas, kā aprēķināt VSC, pastāv risks, ka tas būs vēl viens sarežģīts un nepārredzams pasākums. Tādēļ rodas jautājums, vai nevarētu vēl vairāk vienkāršot Komisijas priekšlikumus.

Picture 1:

Different prices of the MPPC across Europe (as of January 1, 2008)



Source: <http://europa.eu> - Excise duty tables: Manufactured Tobacco

6. Iespējamās ietekmes un politikas novērtējums

6.1. Veselības aizsardzības politikas mērķi

6.1.1. Pasaules Veselības organizācija pēc tās dalībvalstu sanāksmes 2003. gadā publicēja Pamatkonvenciju par tabakas kontroli (PKTK), kas raksturo iespējamās veidus, kā mazināt tabakas izstrādājumu patēriņu. 2005. gada 30. jūnijā Eiropas Savienība oficiāli atzina PKTK un Eiropas Komisija to iekļāva tiesību sistēmā, kas jāievēro visās dalībvalstīs.

6.1.2. Eiropas Savienības stratēģija tabakas patēriņa apkarošanā ir izklāstīta Komisijas dokumentā "Tabaka vai veselība Eiropas Savienībā". Šis dokuments atzīst tabakas akcīzes nodokli par galveno instrumentu cīņā pret tabakas patēriņu. Dokumentā skaidri pateikts, ka jautājumā par tabakas akcīzes nodokli veselības aizsardzības politikas mērķiem jābūt svarīgākiem par fiskālās politikas mērķiem. Kā vienu no pasākumiem Komisija ierosina arī tabakas izslēgšanu no patēriņa cenu indeksa.

6.1.3. Eiropas Komisija piedāvā pakāpenisku, bet krasu tabakas akcīzes nodokļa likmju palielinājumu, uzsverot akcīzes nodokļa likmju saskaņošanu starp dalībvalstīm. Attiecībā uz sasmalcinātu tabaku, tiek piedāvāts krass nodokļu palielinājums, tā kā paštītās cigaretes pašlaik aizņem ievērojamu tirgus daļu. Komisija uzsver, ka dalībvalstīm saistībā ar tabakas izstrādājumiem jāuzsver kontrabandas un citu nelikumīgo darbību kontrole.

6.1.4. Tabakas ražošanas izmaksas Eiropas Savienībā tiek vērtētas aptuveni EUR 100 miljardu apmērā. Ir aprēķināts, ka vismaz 650 000 Eiropas iedzīvotāju ik gadu mirst tabakas patē-

riņa rezultātā un vismaz 13 miljoni cieš no hroniskām saslimšanām, kuras saistītas ar smēķēšanu.

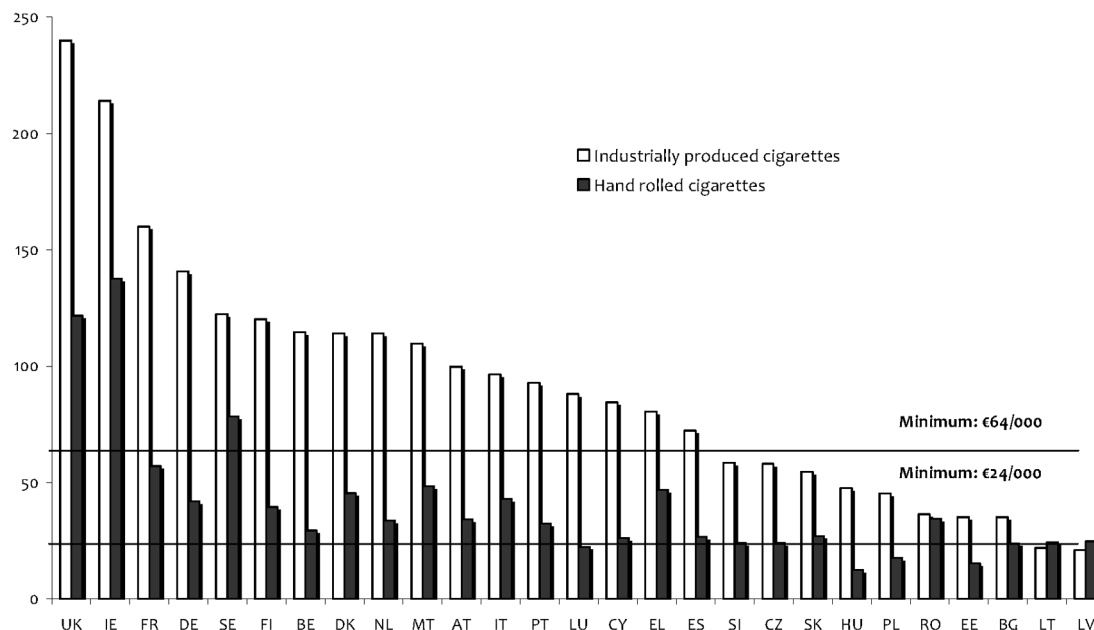
6.1.5. Saistībā ar tabakas aplikšanu ar nodokļiem ir jāmin arī kāds cits aspekts, proti, atšķirības cigarešu un smēķējamās tabakas aplikšanā ar nodokļiem, kas lielā mērā ietekmē patērētāju uzvedību. PVO pētījumos⁽¹⁾ par šo jautājumu ir konstatēts, ka tikmēr, kamēr visi tabakas izstrādājumi netiks aplikti ar vienādiem nodokļiem, smēķētāji aizstās vienus tabakas izstrādājumu veidus ar citiem. Tādēļ PVO iesaka aplikēt visus tabakas izstrādājumus — cigaretes, tabaku, cigārus un citus izstrādājumus — ar vienādu nodokļa likmi.

6.1.6. Papildus nodokļu paaugstināšanai dažas valstis ir noteikušas arī minimālo cigarešu cenu, jo tikai nodokļu paaugstinājums vien ne vienmēr rada vēlamu cenu paaugstinājumu, kas mazinātu tabakas patēriņu. Pašlaik četras valstis (Itālija, Īrija, Austrija un Francija; turklāt kā izvēles iespēju to piedāvā arī Portugāles likumi) ir ieviesušas šādus cenu pasākumus, kuru dēļ Komisija visas četras minētās valstis ir iesūdzējusi Eiropas Kopienas Tiesā, uzskatot šādu regulējumu par ES nodokļu direktīvu un līguma garantētās cenu brīvības pārkāpumu. Vēl ES valstu valdību vidū bieži ir sastopama prakse mēģināt regulēt cigarešu skaitu vienā cigarešu paciņā. 2006. gada 1. maijā noteikumi par minimālo cigarešu skaitu vienā paciņā pastāvēja 17 Eiropas Savienības valstīs. Lielākajā daļā šo valstu minētie noteikumi bija pieņemti pēdējo piecu gadu laikā. Tādēļ ir redzams, ka dalībvalstis papildina to fiskālos pamatnoteikumus ar cenu un minimālā paciņas satura prasībām, izmantojot tās kā papildu instrumentus, lai nodrošinātu vajadzīgo līdzsvaru starp fiskālās un sabiedrības veselības politikas mērķiem. Šajā pārskatā tiek ierosināts turpmāk regulēt minētos valstu pasākumus ES līmenī, lai sekmētu saskaņošanu Eiropas Savienības mērogā.

⁽¹⁾ Pasaules Veselības organizācijas pamatnostādnes tabakas epidēmijas kontroles un uzraudzības jomā, 1998. gads.

Chart 1:

Comparison of excise duty on cigarettes (min. EUR 64 per 1 000) and hand rolled cigarettes (fine cut, min. EUR 24 per 1 000 hand rolled cigarettes) as of 1 January 2007 ⁽¹⁾



Source: Excise Duty Tables – Part III – Manufactured Tobacco – TIRSP 2007 for fine cut as per the EU Commission Impact Assessment, accompanying document to the Proposal for a Council Directive – SEC(2008) 2266.

6.2. Sociālās politikas mērķi

6.2.1. Eiropas Komisija, ņemot vērā iepriekšējo gadu pieredzi, uzskata, ka ir nepieciešams cigarešu nodokļa palielinājums par 25 %, lai 22 dalībvalstīs mazinātu cigarešu patēriņu par 10 %. Tomēr šī ietekme var būt atšķirīga, jo dalībvalstīs pastāv dažādi nodokļu līmeņi; ietekme dažās valstīs var atšķirties un jo īpaši — jaunajās dalībvalstīs.

6.2.2. Cigarešu cenu pieaugums augstāka akcīzes nodokļa iespaidā mazinātu patērētāju pirkspēju. Šīs sekas var būt izteiktākas nabadzīgākās valstīs, jo īpaši dažās jaunajās ES dalībvalstīs. Salīdzinot ar vecākajām Eiropas Savienības dalībvalstīm, dzīves līmenis dažās Centrālās un Austrumeiropas valstīs vēl arvien ir zems, un cilvēki lielāko daļu savu ienākumu tērē pirmās nepieciešamības precēm. Kaut arī cigarešu cenas šajās valstīs ir daudz zemākas nekā vecajās Eiropas Savienības dalībvalstīs, novērtējot pēc pirkspējas, cigaretes, tāpat kā citas preces nebūt nav vieglāk pieejamas. Turklāt jāņem vērā apstāklis, ka valstīs ar zemāku dzīves līmeni lielākā daļa ienākumu tiek tērēta alkoholam un

tabakas izstrādājumiem. Tādēļ Eiropas Savienības jaunajās valstīs cenu paaugstināšana ietekmētu patērētājus vairāk nekā ES dalībvalstīs ar augstāku dzīves līmeni.

6.2.3. Pieprasījums pēc cigaretēm ir salīdzinoši neelastīgs. Tas nozīmē, ka cigarešu cenu paaugstināšana nerada lielu patēriņa samazinājumu. Tādēļ, paaugstinoties cigarešu cenām, patērētāji var reaģēt divējādi. Daži var būt spiesti tērēt mazāk naudas citu preču iegādei, tātad mazināsies viņu pirkspēja. Citi var sākt pirt lētākas cigaretes un tabakas izstrādājumus (šo situāciju apzīmē kā “degradāciju”) vai iegādāties cigaretes, izmantojot nelegālas tirdzniecības kanālus.

6.2.4. Medicīniskie pētījumi liecina, ka, lai gan cigarešu cenu paaugstināšana var kopumā mazināt smēķēšanas izplatību, var neizjust atšķirības smēķēšanā, kuras saistītas ar ienākumiem. Faktiski pētījums, kura rezultāti publicēti izdevumā “*American Journal of Public Health*”, pierāda, ka, palielinoties cigarešu paciņas cenai, atšķirības smēķēšanas izplatībā starp iedzīvotāju grupām ar dažādiem ienākumiem, arvien padziļinās, turklāt

⁽¹⁾ 1 piece of hand rolled cigarette = 0.75 g.

palielinās smēķējošo personu īpatsvars ar zemiem ienākumiem. Pētījumā secināts, ka cigarešu cenu paaugstināšana var radīt neproporcionālu slogu nabadzīgajiem smēķētājiem.⁽¹⁾

6.2.5. Piedāvātais minimālais akcīzes nodoklis EUR 90 apmērā visām mazumtirdzniecības cenām četru gadu laikposmā veido palielinājumu par 41 %, un tas ir vismaz par 300 % augstāks nekā plānotais patēriņa cenu pieaugums Eiropas Savienībā. Šāds akcīzes nodokļa palielinājums paaugstinātu inflāciju. Cigarešu akcīzes nodokļa krass palielinājums var paaugstināt cigarešu cenas, vienlaikus paaugstinot patēriņa cenu indeksu. Cigarešu cenu izslēgšana no Saskaņotā patēriņa cenu indeksa (kā ierosināts pētījumā "Tabaka vai veselība Eiropas Savienībā") novērstu šīs sekas *de iure*, tomēr *de facto* saglabātos sociālās sekas, jo šāda rīcība ietekmētu inflācijas indeksa aprēķinu pareizību un līdz ar to negatīvi atsauktos uz algu korekcijām.

6.3. Fiskālās politikas mērķi

6.3.1. Attiecībā uz tabakas akcīzes nodokļa ieņēmumiem un šo ieņēmumu tērēšanas veidiem ir skaidrs, ka faktiski akcīzes nodokļa palielināšanas galvenais mērķis ir palielināt finansējumu valstu valdību vispārējiem izdevumiem.

6.3.2. Nodokļu un veselības aizsardzības politikas saikni lielā mērā nosaka tabakas akcīzes nodokļu ieņēmumu piesaiste pasākumiem, kuru mērķis ir novērst tabakas patēriņa negatīvās sekas. Tomēr, ņemot vērā attiecīgo pasākumu pašreizējo kopējo finansējumu, ir pilnīgi skaidrs, ka tabakas akcīzes nodokļa ieņēmumu lielākā daļa tiek tērēta tādām darbībām un politikām, kam nav nekāda sakara ar minētajiem veselības aizsardzības politikas mērķiem.

6.3.3. Tādējādi ir visnotaļ skaidrs, ka fiskālie mērķi joprojām ir galvenais iemesls, kāpēc tabakas izstrādājumus apliek ar akcīzes nodokli. Tomēr šajā gadījumā fiskālo mērķu sasniegšanu sarežģī sabiedrības veselības apdrošināšanas esamība. Ja veselības apdrošināšanas sistēmas un jo īpaši veselības apdrošināšanas iemaksas atspoguļotu smēķēšanas radītos riskus, smēķētāji būtu spiesti segt šā ieraduma patiesās izmaksas. Tas principā atbilstu vairumam starptautisko organizāciju un valstu valdību izstrādāto tabakas izplatības un smēķēšanas ierobežošanas stratēģiju.

6.3.4. Izvērtējot fiskālos aspektus tabakas aplikšanā ar nodokļiem, jāatzīmē, ka akcīzes nodokļa paaugstināšana varētu

palielināt budžeta ieņēmumus, tomēr nevar apgalvot, ka tā tos noteikti palielinās. Iespējamās kontrabandas un nelikumīgās tirdzniecības pieauguma dēļ, kā arī lētāko cigarešu iespējamās popularitātes pieauguma dēļ ir iespējams, ka, paaugstinot akcīzes nodokli, budžeta ieņēmumi nevis palielināsies, bet gan tieši otrādi — samazināsies. Ja pēc akcīzes nodokļa palielināšanas paplašināsies nelegālā tirdzniecība, budžeta ieņēmumu samazinājums, kuru radīs nelikumīgās tirdzniecības pieaugums, faktiski var būt lielāks par ieņēmumu palielinājumu, ko radīs paaugstinātais akcīzes nodoklis.

6.4. Drošības politikas mērķi (nelegālā tirdzniecība)

6.4.1. Nodokļu iekasētājiem vienmēr ir nācies cīnīties ar izvairīšanos no nodokļiem. Tabakas izstrādājumu jomā ir iespējamās divas galvenās nelikumīgās darbības: preču viltošana un kontrabanda.

6.4.2. No ekonomikas viedokļa raugoties, akcīzes nodokļa palielināšana veicina cigarešu kontrabandu un nelegālo tirdzniecību. Kontrabanda ir ekonomiska darbība, uz kuru attiecas piedāvājuma un pieprasījuma likumi. Akcīzes nodokļa paaugstināšana padziļina cenu atšķirības starp legālajām un kontrabandas ceļā ievestajām cigaretēm, tādēļ palielinās pieprasījums pēc kontrabandas cigaretēm. Palielinoties pieprasījumam, aug arī kontrabandas cigarešu cenas, tādēļ kontrabanda kļūst izdevīgāka un tās apjomi palielinās. Tas attiecas uz nelegālo tirdzniecību ar cigaretēm ES iekšienē, kā arī uz kontrabandu no citām valstīm. Jaunajās dalībvalstīs cenas un citi apstākļi ir jo īpaši labvēlīgi kontrabandas no kopējā tirgū neietilpstošām valstīm attīstībai: austrumos esošajās kaimiņvalstīs cenas salīdzinoši arvien samazinās, un jaunajām dalībvalstīm ir arī mazāk resursu robežu patrulēšanai, tādēļ ēnu ekonomikas darbību īpatsvars dažkārt ir ievērojams. Piemēram, sabiedriskās domas aptaujā, kas tika veikta 2008. gadā Lietuvā⁽²⁾, gandrīz 38,9 % aptaujas dalībnieku atbilstoši vai tiecas attaisnot kontrabandu. Pētot nelegālo tirgus attīstības priekšnoteikumus, ir svarīgi ņemt vērā ēnu ekonomikas apjomu ne tikai Eiropas Savienībā, bet arī potenciālajos kontrabandas izcelsmes avotos — kaimiņvalstīs.

6.4.3. Minēto situāciju var raksturot ar Lietuvas piemēru. Tiecoties saskaņot Lietuvas nodokļu sistēmu ar Eiropas Savienības sistēmu, Lietuvā laikā no 2002. līdz 2004. gadam tika krasi paaugstināts tabakas akcīzes nodoklis (no 2001. gada līdz 2004. gadam akcīzes nodokļa slogs pieauga par 121 %). Tas radīja krasu cigarešu cenu pieaugumu. Akcīzes nodokļa palielināšana pārveidoja tabakas tirgu. Legālo cigarešu pārdošanas apjomi samazinājās, bet kontrabanda un nelegālā tirdzniecība pieauga. Laikā no 2001. līdz 2004. gadam aizturēto kontrabandas preču apjoms palielinājās gandrīz 13 reizes. 2004. gadā legālā un nelegālā tirgus daļa (rēķinot pēc pārdotajām vienībām) gandrīz izlīdzinājās.

⁽¹⁾ Franks et al.: Cigarette Prices, Smoking, and the Poor: Implications of Recent Trends, American Journal of Public Health, October 2007, Vol. 97, No. 10

⁽²⁾ http://www.freema.org/index.php/research/opinion_poll_public_perceptions_of_smuggling/4656.

6.4.4. Vērtējot akcīzes nodokļa efektivitāti, ir būtiski ņemt vērā izmaiņas cigarešu kopējā patēriņā (t. i., gan legālajā, gan nelegālajā patēriņā). Starptautiskā pieredze apliecina, ka agresīvs nodokļu un līdz ar to arī cenu kāpums drīzāk samazina legālās tirdzniecības apjomus, nevis maina patēriņa kopējo apjomu, un iemesls ir nelegālā tirgus paplašināšanās. Tieši tā notika arī Lietuvā: kad laikā no 2002. līdz 2004. gadam palielinājās akcīzes nodoklis, kopējais patēriņš samazinājās, bet šīs izmaiņas nebija tik izteiktas kā legālās cigarešu tirdzniecības apjomu samazinājums.

6.4.5. Apstākli, ka lielās cenu un nodokļu atšķirības tiešām ir viens no galvenajiem cēloņiem, kādēļ būtiski pieauga kontra-bandas apjomi no dažām kaimiņvalstīm uz Eiropas Savienību jo īpaši attiecībā uz cigaretēm, 2008. gada septembrī Eiropas Parlamentā atzina Eiropas komisārs *Laszlo Kovacs*. Tādēļ nebūtu ieteicams pieņemt tādas lēmumus par Eiropas Savienības minimālās akcīzes prasību palielināšanu, kas vēl vairāk padziļinātu šo problēmu.

6.5. *Iekšējā tirgus mērķi (tirgus saskaņošana)*

6.5.1. Neraugoties uz trīsdesmit gadus ilgo akcīzes nodokļa saskaņošanu Eiropas Savienībā, tabakas izstrādājumu nodokļu atšķirības ES gan attiecībā uz nodokļu struktūru, gan kopējo nodokļu slogu vēl joprojām ir ievērojamas.

6.5.2. Neraugoties uz to, ka dažas valstis ir izvirzījušas veselības aizsardzības politiku par savu galveno prioritāti, tradīciju un sociālo apstākļu dēļ joprojām pastāv dziļa plaša jautājumā par kopējo tabakas aplikšanu ar nodokļiem. Akcīzes nodokļu atšķirības Eiropas Savienībā svārstās no EUR 242 par 1 000 cigaretēm Apvienotajā Karalistē līdz EUR 19 par 1 000 cigaretēm Latvijā (2007. gada 1. janvāra dati). Faktiski tas varētu būt galvenais cēlonis, kādēļ nelegālās tirdzniecības apjoms Eiropas Kopienā (cigarešu apjoma ziņā) ir divreiz lielāks par kontrabandas apjomu no citām valstīm.

6.5.3. Jāatzīmē, ka tikai daži no ierosinātajiem pasākumiem veicinās nodokļu likmju ciešāku saskaņošanu Eiropas Savienībā. Ļoti iespējams, ka ierosināto pasākumu rezultātā absolūtās un relatīvās atšķirības dalībvalstu nodokļu politikās neizzudīs.

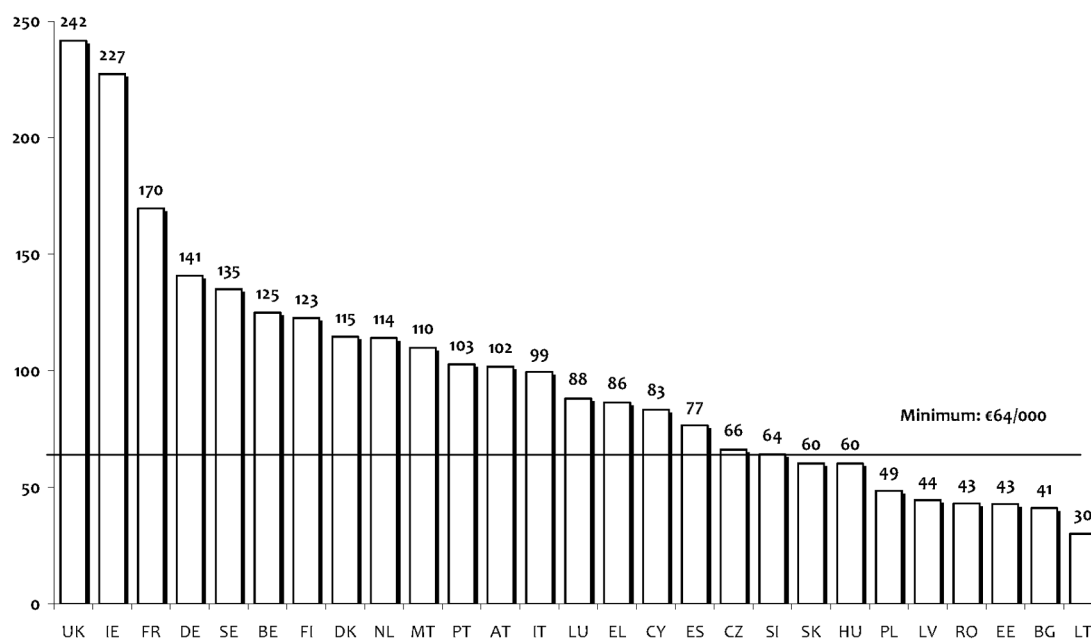
6.5.4. Piemēram, proporcionalitātes prasības cēlonis vēsturiski ir vēlme saskaņot akcīzes nodokli Eiropas Savienībā, tomēr līdz šim tā nav sekmējusi saskaņošanu un tikpat labi var dot pretējus rezultātus. Piemēram, Slovēnijā un Itālijā ir līdzīgs akcīzes nodokļa īpatsvars attiecībā uz PCK — aptuveni 58 %, bet akcīzes nodokļa ieņēmumi PCK Itālijā ir par 80 % lielāki nekā Slovēnijā — EUR 102,38 pret EUR 57,6 par 1 000 cigaretēm. Piedāvājums palielināt akcīzes nodokli no 57 % līdz 63 % neapšaubāmi radītu vēl lielākas akcīzes nodokļa atšķirības, un tam var būt nopietnas sekas inflācijas jomā, kā norādīts Komisijas ietekmes novērtējuma ziņojumā. Ņemot vērā šīs proporcionālā minimuma prasības apšaubāmo ietekmi, būtu vēlreiz nopietni jāanalizē un jāizvērtē ne tikai ierosinātais palielinājums, bet arī pašas prasības pastāvēšanas pamatotība.

6.5.5. Arī piedāvātais minimālā akcīzes nodokļa palielinājums cigaretēm no EUR 64 līdz EUR 90 par 1 000 gabaliem sekmētu saskaņošanu tikai tādā gadījumā, ja valstīs ar augstāku nodokļa likmi šis nodoklis netiktu vēl vairāk paaugstināts. No šāda viedokļa būtu interesanti novērtēt maksimālo nodokļa līmeni, kas papildinātu esošo minimālo nodokļa likmi.

6.5.6. Ņemot vērā apstākli, ka vairākas dalībvalstis joprojām nav spējušas pielāgot minimālo likmi EUR 64 par tūkstoš cigaretēm pat attiecībā uz PCK, piedāvāto palielinājumu līdz EUR 90 vajadzētu pārskatīt un dažādu apsvērumu dēļ vai nu samazināt, vai nu atvēlēt ilgāku laika posmu, lai nodrošinātu palielinājuma ieviešanu līdz 2018. gada 1. janvārim.

Chart 2:

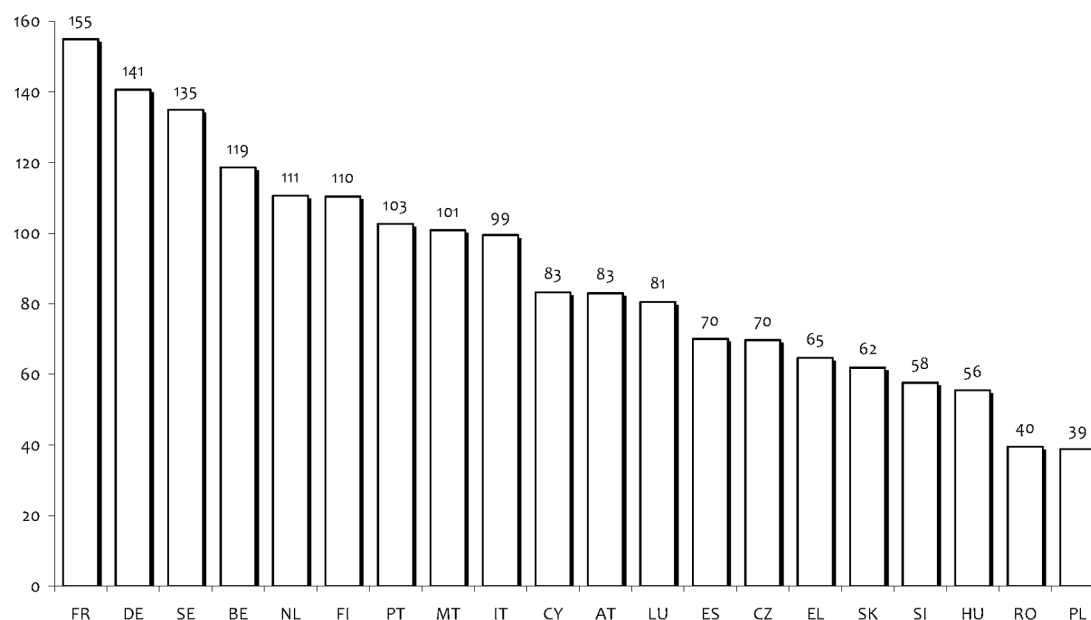
Excise tax yield in EU countries as of January 1, 2008 (EUR per 1 000 cigarettes)



Source: Excise Duty Tables – Part III – Manufactured Tobacco.

Chart 3:

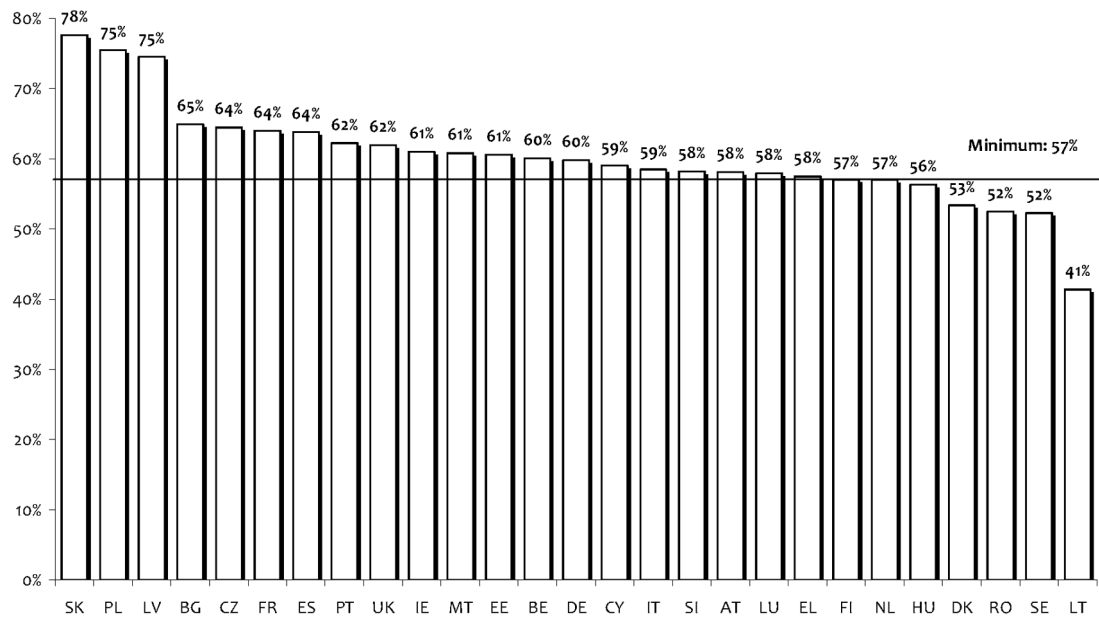
Minimum Excise Tax in EU countries as of January 1, 2008 (EUR per 1 000 cigarettes)



Source: Excise Duty Tables – Part III – Manufactured Tobacco.

Chart 4:

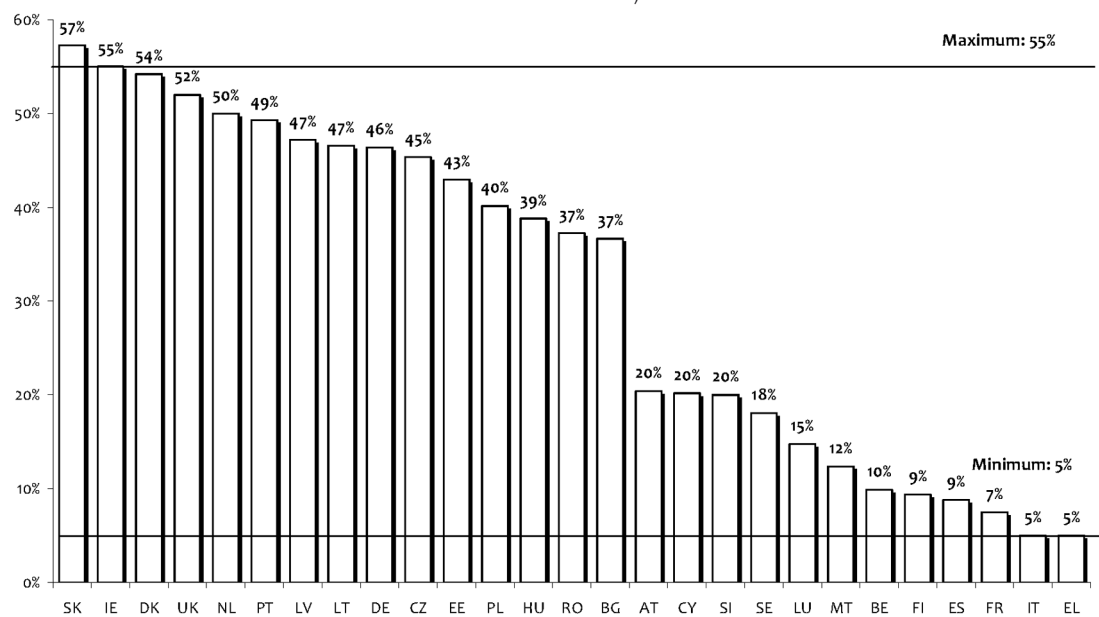
Total excise tax in EU countries as of January 1, 2008 (percentage of the MPPC, minimum set to 57 %)



Source: Excise Duty Tables – Part III – Manufactured Tobacco.

Chart 5:

Specific ratio in EU countries as of January 1, 2008 (percentage specific to total tax on MPPC; set to 5 – 55 %)



Source: Excise Duty Tables – Part III – Manufactured Tobacco.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam”

COM(2008) 301 galīgā redakcija

(2009/C 228/26)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 93. pantu 2008. gada 14. maija nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 5. martā. Ziņotājs — CEDRONE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (25. martā sēdē), ar 40 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1 *Lisabonas stratēģija*: Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē struktūrfondu saikni ar Lisabonas stratēģiju, tostarp šīs stratēģijas ietvaros plānotās politikas finansēšanu, taču atbilstīgi 5.1.2. punktā izklāstītajiem nosacījumiem. Tomēr ir svarīgi izvairīties no situācijas, ka Lisabonas stratēģijai beigās joprojām nav pašai sava finansējuma.

1.2 *Grafiks*: jāpieļiek visas pūles, lai programmu īstenošanu veiktu noteiktajā termiņā, izvairoties no dublēšanās un aizkavēšanās, kas apgrūtina izvirzīto mērķu sasniegšanu. Turklāt ir svarīgi ņemt vērā dažādos Kopienas programmu izpildes termiņus.

1.3 *Termiņi un instrumenti*: jāizvērtē, vai būtu savstarpēji jāaskaņo izpildes termiņi desmit gadu ilgam periodam. Attiecībā uz šo jautājumu EESK vēlreiz uzsver grūtības un šķēršļus kombinētai un koordinētai to instrumentu izmantošanai, kas dažādos līmeņos pieejami visiem dalībniekiem, tādēļ minētie instrumenti būtu jāprecizē (juridiskais pamats, tematiskā specializācija, ģeogrāfiskā teritorija, ieviešanas kārtība); tas īpaši attiecas uz jautājumu, vai projekti ir starptautiski; vai tos uzsāk, finansē un īsteno vienlaicīgi, un vai visaptverošu projektu var sadalīt apakšprojektos.

1.4 *Parametri*: papildus IKP būtu jāparedz citi rādītāji, lai būtu objektīvāku kritēriju kopums attiecībā uz katras vietas vajadzībām (5.9. punkts).

1.5 *Integrēta pieeja*: EESK uzskata, ka jāvērtē ES finanšu perspektīvas, lai palielinātu finansējumu un pievērstu vairāk uzmanības dalībvalstu līdzfinansējumam kopā ar citu Eiropas iestāžu finansējumu. Šobrīd paredzētie līdzekļi šķiet ārkārtīgi mazi salīdzinājumā ar banku glābšanai paredzētajiem miljardiem

euro. EESK uzskata, ka integrētā pieeja ir jānostiprina un jāpārdara par saistošu, kā arī kohēzijas politikā no jauna jāievieš stratēģiskā pieeja.

1.6 *Koordinēšana*: EESK iesaka labāk koordinēt, pirmkārt, kohēzijas politikas stratēģijas un programmas un, otrkārt, Kopienas pētniecības un attīstības (FP7), inovāciju un konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammas (CIP). Tā iesaka arī nostiprināt transnacionālos un starptautiskos tīkla mehānismus, lai veicinātu konkurētspēju, inovācijas un nodarbinātību. Ir svarīgi, lai kohēzijas politikas mērķi un to īstenošanas pasākumi būtu saskaņoti ar pētniecības un inovācijas politikas mērķiem un to īstenošanas pasākumiem.

1.7 *Rezultāti*: EESK uzskata, ka lielāka uzmanība būtu jāpievērš ne tikai finanšu kontrolei, bet arī sasniegto rezultātu kvalitātei, it īpaši programmu ietekmei uz izaugsmi un nodarbinātību, pamatojoties uz 2000.–2006. gada perioda programmām.

1.8 *Novērtēšana*: lai kohēzijas politiku izmantotu vēl labāk un efektīvāk, EESK uzskata, ka pasākumi būtu jāpiemēro selektīvāk, lai panāktu labākus attīstības rezultātus uz vietas, un jāstiprina uzraudzība un novērtēšana, piemēram, izveidojot attiecīgas neatkarīgas, pārvalstiskas komitejas, kur tās vēl nav izveidotas. Novērtēšanas un kontroles mehānismi dažādos kohēzijas politikas posmos jāpadara pārredzamāki un pieejamāki ieinteresētajām ekonomiskajām un sociālajām aprindām.

1.9 *Pārredzamība un saziņa*: EESK uzskata, ka pārredzamības jautājums ir ļoti svarīgs attiecībā uz finansēšanu, informēšanu, vietējās sabiedrības atbalstu lēmumu pieņemšanā un rezultātiem. Tas ir labākais veids, kā uzlabot ES atpazīstamību un tuvināt to iedzīvotājiem. Pārredzamībai jābūt ES galvenajam mērķim, un tā jāpiemēro visos kohēzijas politikas posmos.

1.10 *Vienotība*: ir svarīgi saglabāt saikni starp dažādiem finansēšanas posmiem — sagatavošanu, īstenošanu, izmantošanu, uzraudzību un novērtēšanu —, kā arī vienotu redzējumu.

1.11 *Vienkāršošana*: nopietni jāapsver tādu pasākumu vienkāršošana, kas bieži ir iemesls programmu novēlotai īstenošanai vai īstenošanas trūkumam. Tā vietā uzmanība būtu jāpievērš rezultātu vērtējumam ar skaidru un efektīvu sistēmu palīdzību, iespējai ieviest **sankcijas** pret tiem, kuri neievēro metodes, saturu un grafiku. Ņemot vērā ierobežoto Kopienas budžetu, varētu sākt, piemēram, ar neizmantoto piešķirumu neatdošanu atpakaļ dalībvalstīm.

1.12 *Sviras efekts*: kohēzijas politika tāpat kā ES un dalībvalstu ekonomikas politika nedrīkst aprobežoties ar vienkāršu līdzekļu pārdali, bet tai jābūt vērstai uz sviras efekta panākšanu uz vietas, piesaistot citus ieguldījumus, lai paātrinātu attīstību, palielinātu konkurētspēju un nodarbinātību un sekmētu pētniecību un inovāciju. Galvenokārt jāpievēršas tā dēvēto “sabiedrisko pamatpakalpojumu” uzlabošanai (ūdens apgāde, atkritumu apsaimniekošana, pakalpojumi veciem cilvēkiem, izglītība, pirmsskolas izglītības iestādes utt.) kā galvenajām politikas jomām, lai padarītu attiecīgos reģionus pievilcīgākus.

1.13 Starptautiskās finanšu krīzes un tās ietilgušo seku dēļ, kā arī ņemot vērā 2008. gada 11. un 12. decembra Eiropadomes apstiprināto ekonomikas atveseļošanas plānu, tostarp priekšlikumus grozīt vairākas regulas par Kopienas fondiem, EESK uzskata, ka ir pienācis laiks beidzot pamatīgi pārskatīt kohēzijas politikai piešķirto līdzekļu izmantošanas mehānismus, lai tie labāk atbilstu Eiropas ekonomikas politikas izaugsmes un atjaunināšanas mērķiem.

1.14 *Finanšu inženierija*: jāizvairās no subsīdiju piešķiršanas, tās sadrumstalojot. Tā vietā ir vajadzīgas finanšu līdzekļu inženierijas pamatīgas izmaiņas, galvenokārt nodrošinot kredītlīniju atjaunošanu, jo īpaši MVU ⁽¹⁾ un vietējām pašvaldībām, kā arī izvēloties piemērotus politikas pasākumus un pievienojot ieguldījumus no Eiropas Investīciju fonda (EIF), EIB.

1.15 *Klientūras veidošana*: Komisijai ir jāpieņem atbilstoši instrumenti, lai likvidētu klientūras veidošanas formas, kas iespaido kohēzijas politiku. Galvenokārt ir jālikvidē vai vismaz jāsamazina dažādie apakšuzņēmumu līgumu veidi, lai novērstu līdzekļu izšķērdēšanu un ļaunprātīgu izmantošanu.

1.16 *Sociālā un kohēzijas politika*: kohēzijas politikas centrā kā viens no tās galvenajiem uzdevumiem atkal jāizvirza sociālā politika. Tas viss ir jo īpaši vajadzīgs laikā, kad ekonomiskā un sociālā krīze, kas sākās pēc finanšu krīzes, spēcīgi iespaido neaizsargātās iedzīvotāju grupas.

1.17 *Darba tirgus*: kohēzijas politikai ir jāveicina lielāka Eiropas darba tirgus integrācija, jo īpaši attiecībā uz sievietēm, un eksperimentāli jāievieš jauni darba attiecību veidi, kas sekmē izaugsmi un nodarbinātību.

1.18 *Labā prakse*: Komisijai ir jāsekmē to programmu izplatīšana, kuras devušas vislabākos rezultātus Eiropas dažādos reģionos. Vajadzētu pievērst uzmanību arī tām programmām, kuras nav sniegušas gaidītos rezultātus, lai izvairītos no to atkārtotas izmantošanas.

1.19 *Mazie un vidējie uzņēmumi*: MVU vienmēr jābūt centrā kā galvenajiem kohēzijas politikas labuma guvējiem, lai attīstītu un palielinātu konkurētspēju, tostarp sociālās ekonomikas konkurētspēju. Tā kā MVU ir izaugsmes un nodarbinātības galvenais pamats, šajā ekonomikas lejupslīdes posmā ir svarīgi atvieglot tiem piekļuvi kredītiem.

1.20 *Partnerība*: Komisijai ir jāpievērš lielāka uzmanība sociālās partnerības jautājumam. Tai nebūtu jāaprobežojas ar formālu Regulas 11. panta interpretāciju, bet jāatgriežas pie partnerības idejas, kas ir Eiropas sociālās kultūras būtība. Tāpēc partnerība nebūtu jāīsteno kā piekāpšanās, kā vienkārša formalitāte, bet kā īsta vienošanās par programmu norisi, saturu, īstenošanu, kā arī to novērtēšanu un pārredzamību.

1.21 *Politiskā Eiropa*: papildus jau sniegtajiem ieteikumiem ir vēl viens ieteikums, taču tas ir vissvarīgākais: lai uzlabotu kohēzijas politiku, Komisija, dalībvalstis, reģioni un sociālie partneri var un tiem vajag darīt daudz vairāk, un tie faktiski mēģina to darīt.

1.22 *EESK* ir jāpalīdz Eiropas Savienībai izlemt tās nākotni, noteikt juridiskos un politiskos instrumentus, kas piešķirs tai lēmumu pieņemšanas pilnvaras dažās politikas jomās, padarīs tās darbību efektīvāku un pārtrauks ilūziju par spēju saglabāt imunitāti pret apkārt notiekošo, pašīvi norauģoties no malas.

2. Priekšlikumi.

2.1 Sagatavot noteikumus iestāžu pārvaldības uzlabošanai, izstrādājot metodes, kas veicina efektīvu partnerības veidošanu, lai panāktu vienošanos ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, kā arī izveidojot pamatnostādnes vienošanās procedūrām, arī uz iepriekšējās pieredzes pamata, lai varētu apspriesties un vienoties par programmām, saturu, procedūrām utt.;

2.2 ieviest jaunus vērtēšanas kritērijus, kas būtu spēkā visās valstīs, lai palīdzētu attiecīgām ieinteresētajām pusēm atvieglot rezultātu un kvalitātes objektīvu novērtēšanu, ko veic atbilstošās komitejas, turklāt **efektivitāte** jāpadara par kohēzijas politikas ietekmes mērīšanas līdzekli;

⁽¹⁾ Sk. Komisijas programmu *Jeremie*.

2.3 tādēļ veicināt kopējas Eiropas mācību programmas izveidi, lai sagatavotu kohēzijas dalībniekus, kuri spēj izmantot vienu un to pašu darba metodi visos līdzekļu izmantošanas darbību posmos. Turklāt tehniskās palīdzības mehānismi, piemēram, *Jaspers*, jānodrošina pieejami visiem konverģences reģioniem un visām ieinteresētajām pusēm;

2.4 vienkāršot un racionalizēt procedūras visu līdzekļu piešķiršanas posmu laikā, kā EESK ir vairākkārt lūgusi, lielākoties veltīgi;

2.5 neatbilstības un/vai rezultātu nesasniegšanas gadījumā paredzēt sankcijas, lai izvairītos no līdzekļu izšķērdēšanas, kļūdu atkārtošanas un dažāda veida klientūras veidošanas prakses;

2.6 izstrādāt drošības klauzulu nabadzīgākajiem un vismazāk strukturētajiem reģioniem, lai nodrošinātu tiem piešķirto resursu vislabāko izmantošanu;

2.7 veicināt iekļaujošāku pilsoniskumu un lielāku ekonomisko un sociālo kohēziju visiem, izmantojot kohēzijas politiku, ko papildina valstu politika.

2.8 EESK lūdz nošķirt iestāžu partnerību, kas pastāv starp Eiropas Komisiju, dalībvalstīm un reģioniem, no vienas puses, un sociālo partneru un pilsoniskā dialoga partneru partnerību, no otras puses. Otrā minētā partnerība būtu aktīvi jāpraktizē visos līmeņos: Eiropas, valstu un reģionālajā ar partneru faktiski, nevis tikai formālu līdzdalību.

2.9 Būtu jāizveido komisija (darba grupa), kurā darbotos dažādu Kopienas iestāžu (Eiropas Komisijas, EP, EESK un RK) pārstāvji un kuras uzdevums būtu izpētīt līdzšinējos kohēzijas politikas mehānismus un ierosināt radikālu pārskatīšanu.

3. Ievads.

3.1 Sociālās kohēzijas politikas princips ir viens no ES politikas pilāriem saskaņā ar Līguma 158. pantu, ko Lisabonas līgumā paplašināja, lai iekļautu arī teritoriālo politiku. Tas apvieno ekonomisko un sociālo kohēziju vienā veselumā, kas atspoguļo tā pamata būtību, uz kura ir balstīta ES. Šis princips būtu jāpiemēro visu laiku, visās vietās, visās politikās, taču tas bieži tiek aizmirsts. Kohēzijai un politiskajai solidaritātei būtu jābūt noteicošai visu ES pasākumu raksturīgai pazīmei. Bieži vien tas tā nav, un par to liecina arī pēdējo dienu notikumi saistībā ar finanšu krīzi.

3.2 Kohēzijas politika, kā tā tiek atspoguļota, joprojām šķiet tikai pārdalīšanas politika, nevis faktors, kas palielina ekonomikas politikas, monetārās politikas un vienotā tirgus vērtību,

mazinot reģionu un valstu atšķirības un vēršoties pret destruktīvu konkurenci.

3.3 Kohēzijas politikas robežas, kas noteiktas paziņojumā, ir atkarīgas ne tikai no budžeta ierobežojumiem, bet arī no integrācijas trūkuma starp kohēzijas politiku un dalībvalstu ekonomikas politiku, tādēļ bieži netiek pārsniegtas Eiropas un valstu politikas koordinēšanas robežas. Paziņojumā atspoguļojas minētie trūkumi, kas diemžēl raksturīgi lēmumu pieņemšanas sistēmai un līdz ar to ierobežo Eiropas Komisijas spēju rīkoties.

3.4 Komisija šobrīd aprobežojas ar procesuālo mehānismu uzraudzību un to darbības nodrošināšanu un formālo aspektu pārstāvību (vienkārši atbilstība), bet vajadzīga ir tās vadoša loma, kas ir saistīta un vairāk vērsta uz konkrētu, efektīvu rezultātu sasniegšanu. Citiem vārdiem, tā ir loma, kurā tā no jauna varētu interpretēt sākotnējo kohēzijas politikas būtību, tomēr Komisijai bija vadošā loma tikai to personu profesionalitātes pilnveidošanā, kurām bija uzticēta fondu izmantošana.

3.5 Paziņojums kopā ar Piekto kohēzijas ziņojumu ir tam spilgts piemērs. Tāpēc EESK jācenšas atjaunot stratēģisku pieeju kohēzijas politikā, sagatavojot konkrētus ierosinājumus un priekšlikumus, bet vēl vairāk EESK ir jācenšas panākt to ņemšanu vērā.

3.6 Šajā atzinumā nav izskatīti visi kohēzijas aspekti, kas jau darīts vairākas reizes iepriekš. Mēs aprobežosimies ar dažām vispārīgām piezīmēm un dažiem praktiskiem priekšlikumiem.

4. Komisijas paziņojuma kopsavilkums.

4.1 Pēc konsultāciju un sarunu procesa, kas notika dažādos programmu līmeņos saistībā ar 2007.–2013. gada plānu, Komisija ir iesniegusi ziņojumu, kurā uzsverti sarunu "panākumi", bet nav nekādas kritikas.

4.2 Ziņojumā ļoti formāli uzsverti izdarītās izvēles kvantitatīvie (EUR 347 miljardi ieguldījumu) un "kvalitatīvie" aspekti ar "nevainojamām" tabulām un grafikiem. Kohēzijas politika 2007.–2013. gadam ir balstīta uz četrām jomām, kas paredzētas šādu mērķu sasniegšanai:

— kohēzijas politika un Lisabonas stratēģija,

— globalizācija un strukturālas pārmaiņas,

— demogrāfiskās pārmaiņas un iekļaujošāks darba tirgus, sabiedrība un ekonomika,

— ilgtspējīga attīstība, klimata pārmaiņas un enerģija.

Paziņojumā minēta arī pārvaldība un notikušās sarunas (metode).

4.3 Ir minēti programmas konkrētie mērķi kopā ar skaitliskiem datiem, līdzekļu piešķiršanu ⁽¹⁾ utt. Kopsavilkumā:

- prioritāte piešķirta pētniecībai un inovācijām (86 miljardi EUR, kas atbilst 25 % no kohēzijas līdzekļiem);
- 15 miljardi EUR piešķirti pakalpojumiem un infrastruktūrai;
- 27 miljardi EUR (8 %) piešķirti MVU atbalstam;
- 26 miljardi EUR piešķirti izglītībai un apmācībai;
- pasākumiem jo īpaši jauniešu, sieviešu, migrantu utt. nodarbinātības atbalstam;
- lai palīdzētu cilvēkiem, kas dzīvo zem nabadzības robežas un nav spējīgi konkurēt darba tirgū;
- videi un ilgtspējīgai attīstībai piešķirti 102 miljardi EUR.

5. Piezīmes.

5.1 Politika.

5.1.1 Pirmā Komisijas paziņojuma daļa attiecas uz Lisabonas stratēģiju, ko uzskata par kohēzijas politikas galveno sastāvdaļu. EESK uzskata, ka mūsdienās būtu grūti atrast valsts vai starptautisku iestādi, kas pilnībā neatbalstītu ekonomikas politikas stratēģiju, kura paredzēta ekonomiskās izaugsmes pieņemama līmeņa īstenošanai apvienojumā ar augstu nodarbinātības līmeni. Tomēr apspriežamajā dokumentā nemaz nav aplūkots jautājums, kā šādu stratēģiju īstenot Eiropā ar 27 valstīm, kuras ir ļoti atšķirīgas ekonomisko, finanšu un sociālo resursu un jo īpaši teritoriālās attīstības ziņā, pat ja tas nebija paredzēts.

5.1.2 Lai piesaistītu sabiedrības atbalstu, Lisabonas stratēģijai jābūt piemērotai dažādām situācijām uz vietas saistībā ar kohēzijas politiku, un katrā konkrētajā situācijā jānosaka ekonomikas politikas pasākumi, ar kuru palīdzību, izmantojot uz vietas pieejamos resursus (darbaspēku, infrastruktūru utt.), var veicināt ienākumu palielināšanos un nodarbinātības izaugsmi. Tas nozīmē ne tikai šo teritoriju attīstības redzējumu īsā un vidējā laika posmā (attiecībā uz ražošanas diversifikāciju un uzlabošanu, vietējo iestāžu stiprināšanu, pārmaiņu pārvarēšanai vajadzīgā cilvēkkapitāla atrašanu un apmācību, jaunu ieguldījumu piesaistīšanu utt.), bet arī spēju izmantot tādas ekonomikas politikas pasākumus gan regulējuma, gan rīcības jomā, kas

spēj panākt vēlamo iedarbību uz teritoriālajām ekonomikas sistēmām.

5.1.3 Turklāt paziņojumā ļoti vispārīgi tiek runāts par panākumiem, un tas aprobežojas ar kohēzijas politikas nodrošināto finanšu resursu uzskaitījumu katrai darbības nozarei (Eiropas tirgus pieejamībai, izdevumi pētniecībai un izstrādei, kā arī jauninājumiem, uzņēmējdarbībai, darba tirgum, videi utt.). Pamatojoties uz iepriekšējo un nesen gūto pieredzi 12 jaunajās dalībvalstīs, būtu lietderīgi norādīt atsauci uz efektīvo pirkstspēju, kas vērojama atsevišķās teritorijās, un Kopienas resursu izmantošanas ietekmi uz makroekonomikas pamata mainīgajiem lielumiem (ieņēmumu un ieguldījumu pieaugums, nodarbinātības palielināšanās, inflācijas samazināšanās).

5.1.3.1 Pieejamie resursi, kas rezervēti konkrētam mērķim, ir būtisks pārmaiņu nodrošināšanas priekšnoteikums, taču ar to vēl nepietiek, lai garantētu to īstenošanu praksē. Būtu arī lietderīgi minēt galvenos jautājumus, kas izriet no kohēzijas politikas vadības, tostarp Kopienas programmu vadības procedūru sarežģītību, kā arī sniegt atsauci uz starptautiskā makroekonomiskā klimata pasliktināšanos, kas noteikti nav sekmējis Eiropas mazāk attīstīto reģionu attīstību.

5.1.4 Turklāt vienkāršs datu piemērs liek apšaubīt kohēzijas politikas panākumu nozīmi. Pēdējo gadu laikā, neraugoties uz ievērojamiem resursiem, kurus struktūrfondi ieguldīja 2000.–2006. gada laikā (260 miljardus EUR), Eiropas valstu izaugsme ir bijusi ievērojami lēnāka nekā galvenajās konkurējošajās valstīs (Amerikas Savienotajās Valstīs, Kanādā un mazākā apmērā — Japānā). Šis fenomens ir bijis īpaši izteikts reģionos, kas visvairāk atšķiras no Kopienas vidējā līmeņa. Jaunās programmas cikla (2007.–2013. gads) pirmie divi gadi, ņemot vērā neseno ekonomiskās un finanšu krīzes padziļināšanos, apstiprina, ka daudzu Eiropas valstu reģionālajā ekonomikā joprojām notiek ievērojama izaugsmes palēnināšanās, vai pat stagnācija.

5.1.5 Pamatojoties uz šiem novērojumiem, EESK uzskata, ka kohēzijas politikai 2007.–2013. gada periodam nevajadzētu piedāvāt vienu vienotu stratēģiju visām dalībvalstīm, kas aptver trīs Kopienas programmā izklāstītos mērķus (konverģence, reģionālā konkurētspēja un Eiropas teritoriālā sadarbība), bet divkāršu stratēģiju, kuras pirmais virziens galvenokārt ir Eiropas reģioni, kas ir vistālāk zem Kopienas vidējā rādītāja (precīzāk izsakoties, tie ir 12 jauno dalībvalstu reģioni), otrs virziens ir tie reģioni, kas, lai gan zināmā mērā ir palikuši zem vidējā rādītāja, pēdējo gadu laikā ir guvuši nozīmīgus panākumus, lai tuvinātos attīstītākajiem ES reģioniem.

5.1.5.1 Iemesls diversificēt stratēģiju atbilstīgi 27 dalībvalstu attīstības apstākļiem, ir balstīts uz apsvērumu, ka tiem reģioniem, kas ir tālu zem 75 % robežas, ir vajadzīgas atšķirīgas darbības un pasākumi salīdzinājumā ar tiem reģioniem, kas ir tuvāk Kopienas vidējam rādītājam. Visu reģionu kā "konverģences reģionu" apvienošana nepalīdz saprast atšķirīgo **intensitāti, virzienu un elastību**, kas jāpiemēro ierosinātajiem politikas pasākumiem.

⁽¹⁾ Sk. pielikumu.

5.1.5.2 Tas pats apsvērums attiecas uz konkurētspējas reģioniem un teritoriālās sadarbības reģioniem. Katram reģionam individuāli piemērota analīze, kas balstīta uz raksturīgākiem rādītājiem salīdzinājumā ar tiem, kas ņemti vērā kohēzijas politikā (kā tas jau norādīts EESK atzinumā par ceturto ekonomiskās un sociālās kohēzijas ziņojumu), varētu veicināt resursu sadales būtisku pārskatīšanu katram mērķim un tādā veidā atšķirīgi veidot katram reģionam izvēlēto attīstības politiku. Debātēs, kuras Komisija ir uzsākusi par kohēzijas politikas prioritātēm, organizāciju un *pārvaldību*, šim jautājumam jāvelta lielāka uzmanība.

5.1.6 Lai nodrošinātu vislabāko un visefektīvāko Kopienas resursu izmantošanu, Komisijai būtu bijis noderīgi, jo īpaši tajos reģionos, kuri nav spējuši efektīvi izmantot kohēzijas politikai pieejamos resursus vai joprojām ir pārejas posmā, iepilnīt noteikta veida aizstājošus un/vai integrācijas pasākumus, pilnībā ievērojot subsidiaritātes principu.

5.1.6.1 Šajā gadījumā ir jāmin risks, ka nabadzīgākie un vismazāk (institucionāli, politiski un kultūras jomā) strukturētie reģioni, "apsaimniekojot" Kopienas resursus un tos izmantojot neefektīvi, kā arī atmaksājot piešķirtos, bet neizmantotos resursus, var nodarīt smagu ekonomisko un sociālo kaitējumu cilvēkiem, kuri ir ieinteresēti šādu līdzekļu izmantošanā.

5.1.6.2 Reģioniem, kuri ir šādā stāvoklī, ar Komisijas atbalstu aktivizēta "drošības klauzula", lai nodrošinātu Kopienas resursu efektīvāku izmantošanu, būtu sociāli un ekonomiski daudz lietderīgāka, nekā riskēt piedzīvot šo resursu izšķērdēšanu sliktas vadības dēļ vai resursu atdošanu atpakaļ.

5.1.7 Vēl viens apsvērums attiecas uz ieguldījumiem, kas piešķirti no ESF, lai uzlabotu izglītības un apmācības kvalitāti un nodrošināšanu. EESK uzskata, ka ir vajadzīga prasmju uzlabošana, dažādu Kopienas instrumentu lielāka integrācija un dalības palielināšana darba tirgū, lai nodrošinātu lielāku vietējās ekonomikas konkurētspēju un produktivitāti.

5.1.7.1 Šajā jomā sasniegtie rezultāti ir bijuši sliktāki par plānotajiem, kā tas daudzkārt norādīts ES dokumentos. Arī šajā nozarē būtu jāpārskata mācību un kvalifikācijas celšanas projekti, kas norisinās daudzos Eiropas reģionos.

5.1.7.2 Jaunajā programmā piešķirtie līdzekļi šai nozarei ir nozīmīgi, un risks, ko rada to nepietiekamā izmantošana, nozīmē, ka būtu jāparedz korigējoši pasākumi, ar kuru palīdzību saglabāt to vietējo pārvaldes iestāžu patstāvīgumu, kurās ir pietiekams profesionalitātes un administratīvās organizācijas līmenis. Turklāt svarīgi ir ne tikai pilnībā izmantot pieejamos resursus, bet arī izteikt alternatīvus priekšlikumus, ja nav izpildīti pamatnosacījumi, kas nepieciešami efektīvai mācību

programmu vadībai (mazāk vietējo mācību un vairāk centralizēto mācību ES iestādēs, izveidot labākas un plašākas saiknes ar vietējām un ārvalstu akadēmiskajām iestādēm; lai izplatītu paraugpraksi, īstenojot kopējas iniciatīvas ar kvalificētiem partneriem utt.).

5.2 Turklāt plāna virziens tiek mainīts salīdzinājumā ar Līgumā noteiktajiem sākotnējiem kohēzijas principiem, — virziens, kas būtu bijis jāsauglabā. Ar valstu valdību piekrišanu var redzēt šo principu likumības mazināšanos, kā iegāstu minot pievēršanos "jaunajam" atbilstīgi iepriekš neparedzētajām "problēmām".

5.3 Tādā veidā rodas risks padarīt kohēziju par naudas avotu citām Eiropas programmām vai politikām bez līdzekļiem, līdzīgi ēdienkartei, kas mainās saskaņā ar pašreizējā brīža prasībām. Kohēzija tādā veidā kļūst par finanšu pārdalīšanas politiku bez stratēģiskas pieejas.

5.4 Tādējādi īstenojās subsīdiju sadrumstalošanas princips, kaut arī būtu bijis jāveic un būtu vajadzīgas finanšu inženierijas pamatīgas izmaiņas, lai sekmētu to sviras efektu, izvēloties atbilstošāku politiku, pievienojot ieguldījumus no Eiropas Investīciju fonda (EIF), EIB, lai uzņēmumiem nodrošinātu kredītu pieejamību.

5.5 Kohēzijas politika ir jānostāda tādā stāvoklī, lai palīdzētu palielināt iesaistīto reģionu izaugsmi un konkurētspēju, noteikti veicinot pētniecību un inovāciju, taču pirmām kārtām tiecoties uzlabot tā dēvētos "sabiedriskos pamatpakalpojumus" (ūdens apgādi, atkritumu apsaimniekošanu, pakalpojumus veciem cilvēkiem, mācības, pirmsskolas izglītības iestādes utt.), izvirzot tos par galvenajām politikas jomām, lai padarīt attiecīgos reģionus pievilcīgākus.

5.6 Valsts vai reģionālā līmeņa izvēles nevar noteikt no augšas ar lejupējiem mehānismiem, neņemot vērā un bieži vien vienkāršojot teritoriālās vajadzības un situāciju; tas rada risku, ka daudzi reģioni tiks izslēgti, tādējādi palielinot attīstības atšķirības un mazinot Kopienas finanšu centienus. Kohēzijas politikas raksturīgākā pazīme ir tieši tā, ka kohēzijas politika piemērojās faktiskām vietējām vajadzībām, neaizmirstot inovatīvus pasākumus un koordināciju ar citām Kopienas programmām.

5.7 Kohēzijas politikas sākuma periodā liela nozīme bija Komisijai. Tā palīdzēja dalībvalstīm un reģioniem uzlabot pieeju un darbību atbilstoši to izvēlei un mērķiem. Šķiet, ka tagad šī pieeja ir pretēja: forma ir svarīgāka par saturu, tērējot neproporcionālu enerģijas un naudas daudzumu, kas tiek atrauts ieguldījumiem.

5.8 EESK uzskata, ka kontrole ir svarīga, taču tā nedrīkst notikt uz satura rēķina. Ir jānošķir pārkāpumi no krāpšanas (kas būtu jādara arī Revīzijas palātai), lai neradītu iespaidu, ka kontrole ir Komisijas vienīgā problēma; Komisiju, tāpat kā citas iestādes, bieži uzskata par izmeklēšanas iestādi. Turklāt ES nedrīkst izmantot dažādus lielumus un mērvienības atkarībā no politikas jomas.

5.9 IKP nevar būt vienīgais kritērijs, lai noteiktu, vai reģions ir mazāk attīstīts; tas īpaši attiecas uz paplašināšanos austrumu virzienā. Būtu noderīgi ņemt vērā citus kritērijus, piemēram, ekonomiskās izaugsmes tendenci, konkurētspēju, nodarbinātības līmeni, situāciju sabiedrisko pakalpojumu jomā, universitātes un skolas, iedzīvotāju novecošanas koeficientu, jauniešu un sieviešu situāciju, aktivitātes un bezdarbības līmeni, dalībvalstu vispārējo stāvokli utt.

6. Metode: pārvaldība un partnerība.

6.1 EESK uzskata, ka būtu vēlams skaidri nošķirt iestāžu partnerību jeb pārvaldību, kas joprojām ir vāji izteikta, no reālām sarunām ar sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību. Paziņojums rada iespaidu, ka tas ir viens un tas pats.

6.2 Tikpat daudz neskaidrību rada partneru, kohēzijas politikā ieinteresēto dalībnieku, līdzdalība – rodas iespaids, ka līdzdalības “demokrātija” ir atkarīga no to organizāciju skaita, kuras piedalās sanāksmēs, kas bieži aprobežojas ar pulcēšanos pulcēšanās dēļ. Īsi sakot, pašreizējā pārvaldības un partnerības procedūra pilnībā neatbilst prasībām. Tās ir pamatīgi jāpārskata. Ir svarīgi efektīvi īstenot Regulas (EK) Nr. 1083/2006 par struktūrfondiem 11. pantā noteikto prasību par to, ka, veidojot plašu partnerību, jāveicina līdzdalība struktūrfondu programmu plānošanā, īstenošanā un novērtēšanā. Tāpēc jāveic pārvaldības un sadarbības procesa novērtējums, ko varētu izmantot par pamatu tās pārskatīšanā, lai panāktu plašāku un reālu organizētas pilsoniskās sabiedrības līdzdalību.

6.3 Sociāli ekonomiskā partnerība ir “vērtība”, iespēja, nepieciešamība; tā nav piekāpšanās vai labvēlība pret partneriem. Ja partnerība un sarunas tiek respektētas un aktīvi risinātas visos līmeņos un dažādos posmos, to rezultāts gandrīz vienmēr ir labāka izvēle, programmas, plāni un rezultāti. Tas palīdz arī nodrošināt sabiedrībai vairāk informācijas un sniedz lielāku atbalstu kohēzijas politikai no vietējām un valsts kopienām.

6.4 Diemžēl līdz šim, neņemot vērā formalitātes, paziņojuma radītais iespaids ar dažiem izņēmumiem ir pilnīgi pretējs. Bieži ir bijušas tikai uzklausišanas un informatīvas sanāksmes, nevis īsta vienošanās par sarunu sākšanu. Daudzos gadījumos sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji nav bijuši iesaistīti tāpēc, ka priekšroka dota izvēlei “atsaukties” uz valsts praksi, kas

bieži neeksistē vai netiek piemērota. Piemēram, lai garantētu un nostiprinātu sarunu norisi, varētu iesaistīt nacionālās ESP (Ekonomikas un sociālo lietu padomes), kā tas bija Francijā un Portugālē. Labi sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalības piemēri ir atrodamī arī citās valstīs, piemēram, Zviedrijā u.c.

6.5 Jāpiemin arī milzīgās atšķirības, kādas pastāv vai ir radušās starp dažādām valstīm, it īpaši pēdējā paplašināšanās posmā, kurā arodbiedrības un uzņēmēji faktiski pilnībā netika iesaistīti. EESK uzskata, ka sarunu mehānisms ir jāpiemēro dažādajiem valstu apstākļiem un jāpadara elastīgāks, taču ar noteikumu, ka tas ir reāls, konkrēts un tajā piedalās pārstāvības organizācijas. Pat, ņemot vērā objektīvas grūtības, nedrīkst aprobežoties ar vienkāršu “dialogu”, konsultāciju vai tā dēvētajiem partneru “forumiem”. Labi zināmu iemeslu dēļ ES “vajag” veicināt partnerību, risināt reālas sarunas ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem visos līmeņos, sākot ar Eiropas līmeni.

6.6 Rīcības programmu sagatavošana varēja būt iespēja novērtēt, cik rezultatīvas ir apspriešanās ar partneriem, taču tā vietā šeit tika konstatētas nopietnas problēmas:

- neatbilstība starp īsajiem termiņiem, kas paredzēti konsultācijām ar partneriem, un garajiem programmu īstenošanas termiņiem;
- konsultācijas procesa pārbaužu neesamība un veikto izmaiņu iemesla nenorādīšana;
- formālu partnerības nolīgumu trūkums, jo īpaši reģionālajā līmenī;
- nepārredzama konsultāciju (sarunu) sistēma un visaptveroša sajūta, ka noteiktie uzdevumi nav pienācīgi ņemti vērā; nepietiekama līdzdalība programmu īstenošanā, jo īpaši reģionālajā līmenī;
- nepieciešamība veidot un uzlabot sociālo partneru veikspēju un īpašās zināšanas (dažādās valstīs), lai tās būtu pietiekamas sarunās ar iestādēm.

6.7 Arī šajā gadījumā rodas jautājums par reprezentatīvu partneru un dalībnieku līdzdalību. EESK uzskata, ka ir jāņem vērā sociālie partneri (darba devēju apvienības un arodbiedrības) un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kas saskaņā ar Eiropas Parlamenta ziņojumu būtu jāiesaista atbilstīgi to interešu specifikai un pārstāvībai. Dalībvalstīm būtu jāuzliek pienākums īstenot patiesu un atbilstošu visu ieinteresēto pušu partnerību.

6.8 Partnerība arī jāpiemēro dažādos līmeņos — gan Eiropas, gan valstu un reģionālajā līmenī —, gan horizontāli, gan vertikāli un visos plāna posmos (sagatavošana, īstenošana, programmu, projektu un rezultātu pārbaude). ESF pieņemto metodi ar attiecīgiem grozījumiem var arī izmantot kā piemēru reģionālās politikas jomās un citiem fondiem.

6.9 Komisijai tāpat kā iepriekš būtu jāveicina sociālo partneru un ieinteresēto NVO mācības, lai to iesaistīšana sniegtu vislabāko rezultātu, jo īpaši reģionos un jaunajās dalībvalstīs.

Briselē, 2009. gada 25. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 95/93 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz laika nišu piešķiršanu Kopienas lidostās”

COM(2009) 121 galīgā redakcija – 2009/0042 (COD)

(2009/C 228/27)

2009. gada 19. martā saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 156. un 175. pantu Padome nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 95/93 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz laika nišu piešķiršanu Kopienas lidostās”

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 452. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 24. un 25. martā (24. marta sēdē), ar 140 balsīm par, 8 balsīm pret un 14 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns" (atzinuma papildinājums)

(2009/C 228/28)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta a) punktu 2009. gada 15. janvārī nolēma izstrādāt atzinuma papildinājumu par tematu

"Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 5. martā. Ziņotājs — DELAPINA kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 452. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 24 un 25. martā (24. marta sēdē), ar 138 balsīm par, 8 balsīm pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Pilsoniskās sabiedrības apvienību pārstāvjiem, it īpaši sociālajiem partneriem, ir svarīga nozīme pašreizējās krīzes pārvarēšanā. Pastiprināts sociālais dialogs ir nepieciešams, lai, pirmkārt, izstrādātu un īstenotu politiku pēc iespējas ātrākai krīzes pārvarēšanai, un, otrkārt, pēc iespējas mazinātu tās saimniecisko un sociālo ietekmi uz iedzīvotājiem. Pateicoties Eiropas sociālajam modelim, Eiropas Savienībai salīdzinājumā ar citiem reģioniem ir labākas iespējas mazināt krīzes sekas. Arī ES iekšienē ir redzams, ka valstis, kurās ir saskaņotākas sistēmas, šajos apstākļos darbojas veiksmīgāk.

1.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja daudzējādā ziņā ir pierādījusi, ka tā pašreizējos finanšu, saimnieciskās un sociālās krīzes apstākļos veiksmīgi pilda savu institucionālo uzdevumu, sniedzot atbalstu citām Eiropas iestādēm. Komiteja 2009. gada 22 un 23. janvāra konferencē izveidoja institucionālus priekšnoteikumus, kas ļauj apspriest ar dažādiem, krīzes skartajiem dalībniekiem, t.i., bankām, uzņēmumiem, arodbiedrībām, institūcijām, kā arī ar citiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Krīzes pārvarēšanas instrumenti tika apspriesti no institucionālā, tiesiskā, politiskā, saimnieciskā, sociālā un zinātniskā viedokļa.

1.3. Turklāt EESK 2009. gada 15. janvāra plenārajā sesijā pieņēma atzinumu par Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu⁽¹⁾. Atzinuma nozīmīgākie secinājumi ir iekļauti 2. nodaļā, savukārt pilns teksts skatāms pielikumā.

1.4. Iepriekšējā atzinumā nebija iespējams sniegt galīgo novērtējumu, jo tā izstrādes laikā vēl nebija informācijas par svarīgāko jautājumu, proti, plāna patieso īstenošanu dalībvalstīs, kurām šajā jomā ir jābūt virzītājspēkam. Detalizēti jāanalizē ne tikai īstenošana, bet arī tas, kuri Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā ierosinātie pasākumi un finansējums ir pilnīgi jauni, kuri papildinoši, un kuri pasākumi jau bija paredzēti un ieviešoti arī pirms šā plāna izstrādes.

1.5. Komiteja aicina visas ieinteresētās puses, it īpaši dalībvalstis un Eiropas Komisiju, nekavējoties sākt īstenot ekonomikas atveseļošanas plānus. Komisiju aicina arī (a) drīzumā sniegt pārskatu par stāvokli valstu izstrādāto atveseļošanas plānu īstenošanā, (b) sniegt informāciju par pieejamajiem instrumentiem šo pasākumu īstenošanas paātrināšanai, (c) cik veiksmīga ir valstu politiku nepieciešamā saskaņošana un vai šajā procesā nerodas nevēlamas tendences.

1.6. Komiteja 2009. gada 17. martā organizēja konferenci, lai turpinātu diskusijas ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomju, Eiropas iestāžu, sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības apvienību pārstāvjiem par iespējamiem līdzekļiem krīzes pārvarēšanai. Ir notikusi pieredzes apmaiņa jautājumā par Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna īstenošanu dalībvalstīs, kā arī par organizētās pilsoniskās sabiedrības iespējamo ieguldījumu ekonomikas atveseļošanas veicināšanā.

1.7. Izstrādājot šo atzinumu par Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu, paredzēts padziļināti izanalizēt iepriekšējā atzinuma nozīmīgākos jautājumus, papildināt vai aktualizēt dažus aspektus, kā arī ieskicēt ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm apspriežamos jautājumus.

1.8. Minēto diskusiju EESK turpinās "Programmas Eiropai" izstrādes gaitā, lai Eiropas iestādēm varētu ierosināt saskaņotu un efektīvu priekšlikumu kopumu.

2. Komitejas iepriekšējā atzinuma par Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu kopsavilkums

2.1. Komiteja pilnībā atbalsta Komisijas un Padomes izstrādāto Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu. EESK uzskata, ka tā principā ir pareiza ekonomikas politikas pieeja pašreizējo problēmu risināšanā. Jārīkojas ātri, izlēmīgi, vērienīgi, mērķtiecīgi un saskaņoti, lai stabilizētu patērētāju un investoru uzticēšanos un atkal veicinātu pieprasījumu.

⁽¹⁾ Skatīt EESK 2009. gada 15. janvāra atzinumu par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", ziņotājs — Delapina kgs, ECO/244, CESE 50/2009.

2.2. Komitejas atzinumā uzsvērtie īpaši pozitīvie aspekti

2.2.1. Fakti liecina, ka ekonomikas politikas veidotāji ir mācījušies no pieredzes. Iepriekšējo lejupslīžu laikā principā bija vērojama pasīva attieksme, savukārt tagad ir atzīts, ka papildus līdzšinējai orientācijai uz piedāvājumu ir nepieciešama aktīva anticikliska makroekonomikas politika, lai veicinātu iekšējo pieprasījumu.

2.2.2. Komiteja uzskata, ka svarīga ir norāde uz nepieciešamību pilnībā izmantot pārstrādātā Stabilitātes un izaugsmes pakta elastīgumu. Tādā īpašā situācijā kā pašlaik tas nozīmē, ka pastāv iespēja īslaicīgi pārkāpt budžeta deficīta 3 % sliekšni. EESK uzskata, ka svarīgs ir arī uzsvars uz to, ka Eiropas Centrālajai bankai jāīsteno tāda monetārā politika, kas veicina tautsaimniecības attīstību, kā arī nozīmīga ir norāde uz iespējām vēl vairāk samazināt procentu likmes.

2.2.3. Komiteja atzinīgi vērtē secinājumu, ka jāpiemēro koordinēta pieeja. Starptautiskas krīzes apstākļos nepieciešama arī saskaņota starptautiska reakcija. Turklāt šādā veidā ir jāaizkavē iedzīvošanās uz citu reģina un "izputini savu kaimiņu" politika.

2.2.4. Pozitīvi ir jāvērtē arī tas, ka pašreizējos īstermiņa pasākumos krīzes pārvarēšanai būtiska nozīme ir Lisabonas stratēģijas mērķiem:

- saskaņā ar sociālās kohēzijas principu jāmazina krīzes ietekme uz iedzīvotājiem. Jāatbalsta darba tirgus, un labāk jāaizsargā pirmām kārtām sabiedrības neizsargātākās grupas;
- jāstiprina uzņēmumu konkurētspēja, lai tie investējot, ražojot un eksportējot veicinātu ekonomikas atveseļošanu un no krīzes izklūtu vēl spēcīgāki. Uz nākotni orientētām publiskām investīcijām jauninājumos, izglītībā un pētniecībā jāveicina ne tikai pieprasījums, bet arī strukturāli uzlabojumi;
- MVU var sniegt nozīmīgu ieguldījumu krīzes pārvarēšanā. Tādēļ ir nepieciešami atbalsta pasākumi, lai tie atkal varētu netraucēti piekļūt finansējumam un stiprināt savu konkurētspēju un novatoriskās spējas;
- svarīgi ir arī tas, lai, īstenojot publiskos un privātos pasākumus konjunktūras veicināšanai, tiktu atbalstīti Eiropas Savienības mērķi vides aizsardzības, energotaupības un klimata pārmaiņu jomā, sekmējot pāreju uz tautsaimniecību ar nelielu oglekļa emisiju daudzumu.

2.3. Komitejas atzinumā minētās kritiskās piezīmes

2.3.1. Ņemot vērā, ka ekonomikas atveseļošanas plāna īstenošanai divos gados ir paredzēti 1,5 % no IKP (proti, vidēji 0,75 % no IKP gadā), tā apjoms ir samērā neliels, it īpaši, ja salīdzina ar citos pasaules reģionos izstrādātajām paketēm. Turklāt pastāv bažas, ka tam ir paredzēts daudz mazāk "jaunu" līdzekļu nekā norādītie 200 miljardi *euro*, jo gan ES līmeņa, gan valsts līmeņa pasākumu gadījumā ir drīzāk uzskaitīti vai izvirzīti par prioritāriem vienīgi tie pasākumi, kas jau bija paredzēti pirms Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna.

2.3.2. Īstenojot pasākumus, kuru mērķis ir strukturālie uzlabojumi, jānodrošina, ka tie nav pretrunā ar mērķi atjaunot pieprasījumu un paaugstināt nodarbinātības līmeni. Tiem ir jābūt sociālā ziņā pieņemamiem un jāveicina izaugsme un nodarbinātība.

2.3.3. Plašā pasākumu klāsta ietekmi uz dalībvalstīm varēs novērtēt vienīgi tad, kad būs zināms, vai tās izmanto vispiemērotāko pasākumu kopumu katrā konkrētajā gadījumā. Arī psiholoģisku iemeslu dēļ ir īpaši svarīgi, ka visas ieinteresētās puses pēc iespējas ātrāk īsteno konkrētus pasākumus, jo pretējā gadījumā var nostiprināties pesimistisks skats uz nākotni.

2.3.4. Pēc pirmajiem politiskajiem soļiem, paredzot dažādus "glābšanas" plānus finanšu nozares darbības spējas atjaunošanai, finanšu tirgos ir nepieciešama pasaules mērogā saskaņota jauna kārtība, kas rada uzticēšanos. Šajā procesā jāizmanto *euro* zonas "kritiskā masa", kas paplašināšanu rezultātā ir palielinājusies. Tas ļaus lielāku nozīmi piešķirt ES koncepcijām, priekšrocībām un pieredzei. Par šo jautājumu Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā tomēr nav detalizētāku priekšlikumu.

3. Citas vispārīgas piezīmes

3.1. Visnozīmīgākais tūlītējais ekonomikas politikas uzdevums ir, efektīvi veicinot pieprasījumu, atkal stiprināt patērētāju un investoru uzticēšanos. Pieprasījums ir vajadzīgs, lai atdzīvīnātu izaugsmi un saglabātu zemu bezdarba līmeni, un tādējādi aizkavētu ciklisku cenu pazemināšanos kā pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados. Šajā procesā jāizvairās no pagātnes kļūdām, kas bija viens no pašreizējās krīzes cēloņiem.

3.2. Eiropas Savienības ekonomikas politikas un it īpaši monetārās savienības mehānismi principā bija paredzēti līdzsvarotai ekonomikas attīstībai un krīzes novēršanai. "Glābšanas" pasākumiem krīzes apstākļos šie mehānismi nav pietiekami. Tādēļ ekonomikas politika ir jāpārorientē, un ir nepieciešamas jaunas koncepcijas, proti, Eiropas līmeņa pārvaldība, kas tādos krīzes apstākļos kā pašlaik piedāvā piemērotus pasākumus.

3.3. Rūgta pieredze liecina, ka, īstenojot tirgus politiku, nevar atrisināt visas problēmas.⁽¹⁾ Pārspīlētā pašāvēība uz tirgus mehānismu kā visvarenu spēku, īstermiņa domāšana un plānošana, kā arī dzīšanās pēc aizvien lielākas peļņas ir jāaizstāj ar reālistisku, mazāk ideoloģisku politiku.

3.4. Tas, ka tirgus darbība finanšu jomā ir bijusi neveiksmīga, nenozīmē, ka tirgus kopumā vairs nedarbojas, tomēr tas liecina, ir nepieciešams izstrādāt mērķtiecīgus tiesību aktus un veikt mērķtiecīgu uzraudzību, lai novērstu vai labotu nepareizu tirgus attīstību un tās sekas. Tādēļ jaunās politikas pamatā jābūt tirgus ekonomikas principiem, kas veicina un atbalsta pašiniciatīvu un riska uzņemšanos. Tirgus "visvarenība" tomēr atkal ir jāierobežo ar stingrāku noteikumu palīdzību, lai tā darbība būtu pēc iespējas labāka. Brīvam tirgum ir nepieciešami ierobežojumi, kuru ietvaros tas darbojas. Tie ir vajadzīgi kaut vai tā iemesla dēļ, ka ideāla tirgus apstākļi patiesībā neeksistē. Eiropas Savienības ekonomikas un sociālā modeļa pamatā ir principi, no kuriem izriet nepieciešamība koriģēt tirgus rezultātus. Šā modeļa sastāvdaļa ir arī apziņa, ka atkal jāorientējas uz ilgtspējīgākiem mērķiem un vērtībām.

3.5. Eiropas un valstu ekonomikas politikā — lai arī vēl — ir sperti svarīgi soļi pareizajā virzienā. Procentu likmes ir samazinātas, kaut arī pastāv iespēja tās samazināt vēl vairāk. Atkal ir atzīts, ka tādi pasākumi kā valsts iejaukšanās, piemēram, atbalsta pasākumi, garantijas un riska pārņemšana, ir lietderīgi un nepieciešami. Īpašos gadījumos ārkārtējs glābšanas pasākums var būt arī nacionalizācija. Publiskā sektora budžetus izmanto pieprasījuma veicināšanai, samazinot nodokļus un palielinot šā sektora izdevumus. Tādējādi makroekonomikas pasākumu kopums ir kļuvis līdzsvarotāks.

3.6. Komiteja atkārtoti pauž bažas, ka Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns nav pietiekami vērienīgs (skatīt 2.3.1. punktu). Daļēji tas izskaidrojams ar to, ka plāna sagatavošanas laikā oficiālajās prognozēs par izaugsmi nebija pietiekami nopietni izvērtēts recesijas apmērs. Tā 2008. gada 3. novembrī Komisijas publicētajā rudens prognozē par 2009. gadu *euro* zonā paredz minimālo ekonomikas izaugsmi 0,1 % apmērā, savukārt 2009. gada 19. janvārī starpposma prognozē šis rādītājs jau bija -1,9 %, kas bija jau par diviem pilniem procentpunktiem mazāk. Atbilstoši pašreizējām prognozēm pirmā ceturkšņa beigās sagaidāms samazinājums par apmēram 4 %. Negatīvā ietekme uz izaugsmi un nodarbinātību tāpat ir ievērojami lielāka nekā tika uzskatīts vēl pirms pavisam neilga laika. Lai arī ir acīmredzams, ka vispirms nekavējoties jāīsteno jau paredzētie pasākumi, tautsaimniecības stāvoklis un prognozes pēdējās nedēļās ir tik būtiski mainījušās, ka palielinās nepieciešamība īstenot līdzsvarojošus pasākumus dažādos līmeņos, kā minēts atzinuma 4. punktā.

⁽¹⁾ Pat *Deutsche Bank* valdes priekšsēdētājs *Ackermann* kgs norādīja: "Es neticu tirgus pašatveseļošanās spējai" (<http://www.faz.net>, 17.3.2008.).

3.7. Lai īstenotu ekonomikas atveseļošanas pasākumus, būs nepieciešami lieli līdzekļi. Vairums ES dalībvalstu pārsniegs budžeta deficīta 3 % slieksni. Ņemot vērā atjauninātā Stabilitātes un izaugsmes pakta lielāku elastīgumu, pašreizējos ārkārtas apstākļos šāda pieeja ir lietderīga un nepieciešama, un tādēļ sankcijas nav jāpiemēro. Neapšaubāmi, ka attiecībā uz *euro* zonas kandidātvalstīm jānodrošina tāds pats elastīgums kā attiecībā uz monetārās savienības dalībvalstīm. Pakta noteikumi nedrīkst būt šķērslis uz nākotni orientētām publiskām investīcijām pētniecībā, izstrādē un izglītībā, lai radītu iespējas turpmākajai izaugsmei, jo izaugsmes apstākļos pēc krīzes pārvarēšanas varēs īsā laikā atgriezties pie ilgtspējīgas publisko finanšu politikas.

3.8. Tomēr jau tagad ir jāapsver, kā var realizēt šo atgriešanos pie ilgtspējīguma. Dalībvalstīm katrā ziņā ir jāizstrādā ticamas stratēģijas, lai šo mērķi sasniegtu. Par šā uzdevuma steidzamību jau šodien liecina tas, ka *euro* zonā satraucoši strauji izplatās tāda parādība kā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru augstās ienesīguma likmes, kas savukārt liecina, ka investori aizvien vairāk šaubās par dažu valstu valdību maksātspēju. Lai stabilizētu publiskās finanses, ir nepieciešami pārdomāti risinājumi, lai izvairītos no radikāliem stabilizācijas pasākumiem uz darba ņēmēju un sociāli neaizsargātāko grupu rēķina, kā tas notika pagājušā gadsimta 30. gados. Toreiz viens no katastrofas cēloņiem bija algu un sociālais dempings, kā arī protekcionisma pasākumi.

3.9. Tādēļ valdībām ir būtiski apzināt jaunus ienākumu avotus. Dalībvalstīs jāstiprina nodokļu ieņēmumu bāze, likvidējot arī nodokļu oāzes, jāizskauz konkurence nodokļu samazināšanā, jāīsteno pasākumi, lai apkarotu nodokļu nemaksāšanu un krāpšanu šajā jomā. Kopumā jāpārdomā visa nodokļu sistēma, ņemot vērā jautājumu par nodokļu nastas taisnīgu sadali starp dažādiem ienākumu un īpašumu veidiem. Tādēļ nodokļi jāiekasē īpaši no tiem, kas guvuši ļoti apjomīgus ienākumus no tiem kaitnieciskajiem darījumiem finanšu tirgū, kuru ietekme tagad jānovērs, izmantojot nodokļu maksātāju naudu no publiskajiem līdzekļiem.

3.10. Acīmredzams, ka fiskālie pasākumi ekonomikas atveseļošanai nevar īslaicīgi neietekmēt budžetu un ir jāfinansē uz budžeta deficīta rēķina, lai nekavētu pieprasījuma atjaunošanu. Īstenojot šādus pasākumus, ir jāņem vērā valsts budžeta deficīta palielināšanas dažādās pozitīvās un negatīvās sekas īstermiņā un ilgtermiņā. Viens no negatīvajiem efektiem ir tas, ka, pastiprināti izmantojot resursus, izstumšanas efekta rezultātā palielināsies uzņēmumu kapitāla izmaksas. Tā kā īpašumi ir vēl vairāk koncentrēti nekā ienākumi, pastiprinoties parādu finansēšanai, palielināsies arī nevienlīdzība ienākumu ziņā.

3.11. Tomēr parādu finansēšana ne vienmēr nozīmē, ka tāda paša apjomā jāpalielina budžeta deficīts, jo, veicinot tautsaimniecību, palielinās arī valsts ieņēmumi. Turklāt jaunas parādsaistības nevar viennozīmīgi uzskatīt par apgrūtinājumu turpmākajām paaudzēm, kas par tām maksās procentus, jo šīs paaudzes gūs labumu no perspektīvajiem ieguldījumiem izglītībā un infrastruktūrā, kā arī mantos pašreizējās valsts obligācijas. Turklāt jāņem vērā, ka, ieguldot mazākus līdzekļus krīzes pārvarēšanā, rodas tikpat augstas izmaksas, jo tādējādi vēl vairāk samazinās tautsaimniecības ražīgums un palielinās bezdarbs. Šajā gadījumā radīsies ne tikai monetārās, bet arī daudz lielākas sociālās izmaksas, un iedzīvotāji cietīs no bezdarba, kvalifikācijas līmeņa pazemināšanās un sociālās spriedzes palielināšanās.

4. Citas piezīmes par mehānismiem valstu pasākumu īstenošanai

4.1. Pirmais solis bija apjomīgu "glābšanas" plānu īstenošana finanšu sektorā. Vienlaikus jāpiebilst, ka to efektivitāte tomēr bija atšķirīga. Rekapitalizācijas process vēl nav pabeigts, uzticēšanās vēl nav atjaunota, un tādēļ likviditātes problēmas vēl joprojām ir milzīgas. Nepieciešami papildu centieni, lai uzņemumus un māsaimniecības atkal nodrošinātu ar pietiekamiem finanšu līdzekļiem. Piešķirot atbalstu no publiskajiem līdzekļiem, jāizvirza virkne kritēriju un nosacījumu, kas nodrošinās ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā un attiecīgu korporatīvo pārvaldību (turklāt tas attiecas ne tikai uz finanšu iestādēm).

4.2. Papildus tam ir ātri jāīsteno efektīvi pasākumi, lai atbalstītu iedzīvotājus, kas nonākuši vislielākajās grūtībās, t.i., sociāli mazaizsargātus iedzīvotājus, kā arī jāīsteno pasākumi darba tirgus atbalstam, jo krīze darba tirgū parasti skar visneaizsargātākās grupas, kurām ir nestabilas darba attiecības, piemēram, pagaidu darbiniekus vai darba ņēmējus, kas noslēguši līgumu uz noteiktu laiku. Pēc tam (vismaz uz laiku) ar pastāvīgajiem darbiniekiem noslēdz īstermiņa līgumus, un — ja krīze turpinās ilgāk — viņus atlaiž. Ņemot vērā arī gaidāmās demogrāfiskās pārmaiņas, jācenšas pārdomāti pārstrukturēt tautsaimniecību tā, lai darbiniekus nevis atlaistu, bet gan viņiem dotu iespēju turpināt darbu un paaugstināt kvalifikāciju, lai tādējādi ekonomikas attīstības apstākļos būtu pietiekami pieejams izglītots darbaspēks. Būtu jāizveido saikne starp atbalstu bezdarbniekiem un pārkvalificēšanās un kvalifikācijas uzlabošanas programmām. Turklāt ir jāņem vērā, ka oficiālie statistikas dati par bezdarbu neatspoguļo šīs problēmas patieso apmērus un ietekmi. Krīzes apstākļos bezdarba statistikā nav datu par daudziem iedzīvotājiem, jo viņiem, piemēram, nav tiesību pieprasīt bezdarbnieka pabalstu vai bezcerīgajā situācijā viņi darbu vairs nemeklē. Krīzes apstākļos viena no svarīgajām prioritātēm ir jauniešu integrācija darba tirgū.

4.3. Īstenojot atbalsta pasākumus uzņēmējdarbības jomā, ir jānodrošina arī tas, ka uzņēmumi, it īpaši MVU, atkal var netraucēti piekļūt finansējumam, kā arī jānodrošina produktu tirgus labāka darbība. Paredzot pasākumus tautsaimniecības atbalstam, jāser solī arī attīstības virzienā, lai tā varētu stiprināta izkļūt no krīzes. Jācenšas realizēt "dubultas dividendes" koncepciju, proti, lai pārdomātas un uz strukturāliem uzlaboju-

miem orientētas investīcijas ne tikai īslaicīgi atveseļotu tautsaimniecību, bet arī saskaņā ar Lisabonas stratēģiju veicinātu konkurētspēju un palielinātu turpmākās izaugsmes iespējas. Lai to panāktu, nepieciešami ieguldījumi jauninājumos un infrastruktūras modernizācijā (piemēram, Eiropas enerģijas tīklos un platjoslas pieslēguma infrastruktūrā), pētniecībā un izglītībā. Īstenojot papildu pasākumus, piemēram, nodokļu jomā vai sniedzot valsts garantijas, jāstiprina MVU konkurētspēja un novatoriskās spējas, lai izmantotu to iespējas veicināt ekonomikas atveseļošanu.

4.4. EESK norāda arī uz to, ka tautsaimniecībā iesaistīto pušu uzticēšanos var atgūt, īstenojot ne tikai pieprasījumu veicinošus, bet arī vairākus citus pasākumus. Ekonomisko aktivitāti var sekmēt arī tādi pasākumi kā tiesību aktu vienkāršošana, procedūru paātrināšana un administratīvā sloga samazināšana.

4.5. "Ekonomikas atveseļošana" nedrīkst nozīmēt, ka pēc krīzes viss atkal būs kā iepriekš, un tādēļ galvenā uzmanība jāvelta projektiem energotaupības un vides aizsardzības jomā, lai paātrinātu pāreju uz videi draudzīgu tautsaimniecību ar zemu oglekļa emisiju līmeni.

4.6. Pasākumiem, kuru mērķis ir strukturāli uzlabojumi, jābūt sociālā ziņā pieņemamiem un jāveicina izaugsme un nodarbinātība, lai nekavētu centienus palielināt pieprasījumu un mazināt negatīvo sociālo ietekmi. Īpaša nozīme ir atalgojuma politikai, un jāņem vērā atalgojuma divkāršā loma tautsaimniecībā. No mikroekonomikas viedokļa raugoties, atalgojums ir uzņēmuma izmaksu faktors un tādējādi ietekmē cenu konkurētspēju, savukārt no makroekonomikas viedokļa tas ir nozīmīgākais iekšējo pieprasījumu ietekmējošais faktors. Tā kā uzņēmumi veic ieguldījumus un rada darba vietas tikai tad, ja paredzams attiecīgs pieprasījums, no visas tautsaimniecības viedokļa raugoties, pastāv šāda sakarība: vidējā termiņā atalgojuma pieaugumu orientējot uz produktivitātes kopējo pieaugumu attiecīgajā valstī, var nodrošināt līdzsvaru starp pietiekamu pieprasījuma pieaugumu un cenu konkurētspējas saglabāšanu. Sociālajiem partneriem jāpieliek centieni, lai izvairītos no atalgojuma samazināšanas uz citu rēķina.

4.7. Tas, kā izaugsmi ietekmē atsevišķi pasākumi budžeta jomā, ir atkarīgs arī no multiplikatora, ko savukārt ietekmē patēriņa intensitāte un importa apjoms. Kopumā samazinot nodokļus, pastāv risks, ka nedrošības dēļ palielināsies uzkrājumi. Pieprasījumu var efektīvāk palielināt, ja orientējas uz iedzīvotājiem ar mazākiem ienākumiem, jo viņiem ir lielāka tieksme patērēt. Tomēr iedzīvotāji ar vismazākajiem ienākumiem negūs nekādas priekšrocības, jo viņi nemaksā nodokļus. Tādēļ jārod

īpaši, šīm grupām piemēroti risinājumi. Turklāt patēriņu varētu veicināt, ja noteiktu laika ziņā ierobežotu nodokļu samazināšanu. Salīdzinoši efektīvs līdzeklis varētu būt arī mērķtiecīgi tiešie maksājumi, piemēram, Komisijas ierosinājums pagaidu kārtā palielināt bezdarbnieka pabalstu. Pieprasījumu palielina arī tādi pasākumi kā maksājumu mērķtiecīga piesaiste, piemēram, "izglītības kuponi" vai arī ideja par "klimata kuponiem", kurus varētu izmantot, pērkot energoefektīvas preces, saules enerģijas iekārtas vai ilgtermiņa abonementu sabiedriskajos transportlīdzekļos.

4.8. Piešķirot līdzekļus no dažādiem fondiem (strukturālfondi un Kohēzijas fonds, Lauku attīstības fonds, Eiropas Sociālais fonds, Globalizācijas pielāgošanas fonds), jāuzsver nepieciešamība nodrošināt ne tikai līdzekļu efektīvu izmantošanu, bet arī elastīgumu un pragmatisku pieeju, lai ātrāk iegūtu rezultātus.

5. Eiropas dimensijas stiprināšana

5.1. Tā kā dalībvalstu tautsaimniecības struktūras atšķiras, pašreizējā krīze tās ietekmē dažādi. Ņemot vērā šo atšķirīgo ietekmi, dalībvalstīs ir nepieciešami dažādi pasākumi. Tādēļ pastāv risks, ka Eiropā un *euro* zonā palielināsies atšķirības. Lai to novērstu, valstu politiku iespējas ir ierobežotas. Tāpēc ir nepieciešama Eiropas mēroga politika, un jānodrošina ekonomikas politikas labāka koordinācija un pārvaldība Eiropas līmenī, kā arī atbilstoši instrumenti šīs politikas īstenošanai.

5.2. Plānā paredzētie pasākumi jāīsteno ātri, un lai to paveiktu, ir jānodrošina koordinācija, saskaņošana un jāpanāk vienošanās, jo nesaskaņotas rīcības gadījumā pastāv risks, ka atsevišķas dalībvalstis īsteno pasākumus savu uzņēmumu atbalstam, tādējādi nelabvēlīgi ietekmējot vienlīdzīgu apstākļu principu un radot konkurenci par subsīdijām. Vispārēja saskaņošana ir nepieciešama arī nodokļu jomā, īstenojot pasākumus ne tikai ekonomikas atveseļošanai, bet aptverot arī visu nodokļu sistēmu. Protekcionisma risks rodas arī tad, ja valstis, paredzot uz izmaksām orientētus pasākumus, mēģina uzlabot savu konkurētspēju starptautiskā mērogā un izklūt no recesijas, izmantojot pieprasījumu ārvalstīs. Tas attiecas gan uz atsevišķām ES dalībvalstīm, gan arī nozīmīgākajām pasaules ekonomikas zonām (piemēram, ASV atveseļošanas programmā propagandētais satraucošais aicinājums "pirkt ASV ražotās preces" (*buy american*)).

5.3. Tādēļ EESK aicina Komisiju īsā laikā sniegt pārskatu par valstu atveseļošanas programmu īstenošanu un sniegt informāciju, kādi instrumenti ir pieejami šo pasākumu efektivitātes uzlabošanai. Tas ir nepieciešams, lai varētu novērtēt patiesi īstenoto pasākumu apjomu, dalīties pieredzē un izvērtēt iespējamās nevēlamās tendences. Šādas nevēlamas tendences protekcionisma virzienā varētu būt, piemēram, konkurences izkropļojumi, dempings (arī nodokļu jomā), spekulācija un (ārpus *euro*

zonas) valūtu devalvācija. Komiteja aicina Padomi un Komisiju nepārprotami aizliegt vai attiecīgos gadījumos atcelt pasākumus, kas ļauj uzzīvoties uz citu rēķina.

5.4. Eiropas dimensijas stiprināšana nozīmē arī to, ka aizvien vairāk jāapsver kopīgi Eiropas projekti, piemēram, energoapgādes infrastruktūras jomā. Tos daļēji varētu finansēt, nodrošinot lielāku elastīgumu starp ES budžeta posteņiem un tādējādi šīm mērķim piesaistot neizmantotos līdzekļus. Šajā sakarā jāapsver arī ideja par Eiropas valstu fonda Eiropas obligācijām.

5.5. Eiropas Savienībai solidāri jāsniedz atbalsts arī valstīm, kas nav *euro* zonas dalībvalstis un kurām ir maksājumu bilances problēmas (piemēram, Ungārija, Latvija), kā arī bankām un finanšu institūcijām, kuru darbība ir apdraudēta un kas atrodas valstīs ārpus *euro* zonas, turklāt atveseļošanas procesā ir jāņem vērā šo valstu īpatnības.

6. Finanšu tirgus reforma

6.1. Risinot pasaules mēroga jautājumus, it īpaši izstrādājot starptautiskās finanšu sistēmas jauno regulējumu, Eiropas Savienībai jāpauz vienota, kopēja un saskaņota nostāja. Visu iesaistīto pušu un kopējās stabilitātes interesēs Eiropai ir jānosaka pamatprincipi un spēcīgi jāietekmē jaunā kārtība. Jebkurā gadījumā ir nepieciešama paradigmu maiņa, lai veicinātu ilgtermiņa koncepciju un ilgtspējību, pamatojoties uz attiecīgām stimulu un bonusu sistēmām. Pasaules finanšu sistēma jāpārkārto tā, lai finanšu jomā varētu attīstīt perspektīvus jauninājumus, kas nevis konkurē ar investīcijām ekonomikā, bet gan veicina tās attīstību.

6.2. Jaunās sistēmas pamatā jābūt šādiem principiem: pārredzamība, riska pārņemšanas ierobežošana, realistisks riska atspoguļojums bilancēs, riska ieguldījumu fondu un privātā kapitāla iekļaušana regulējumā. Izstrādājot jauno kārtību, jāsniedz ieguldījums, lai aizkavētu procikliskus efektus un pārlietu lielus sviras efektus. Reformas priekšlikumiem nevis jābūt savstarpēji nesaistītām atsevišķām iniciatīvām, bet gan jāveido visaptverošs un saskaņots pasākumu kopums, kas attiecas uz visām nozīmīgākajām jomām. Starp valstīm vai ekonomikas zonām nav pieļaujama konkurence par regulējumu (tostarp tā atcelšanu). Lai to nodrošinātu, ir nepieciešami vismaz šādi elementi: koordinēta pārrobežu pārraudzība un kontrole, kā arī neatkarīgas Eiropas reitinga aģentūras.

6.3. Īpaša uzmanība atkal jāvelta arī pensiju sistēmu finansēšanas veidiem⁽¹⁾. Paļaujoties uz tirgus mehānisma nekļūdību, tās pēdējos gados aizvien vairāk finansēja no kapitāla tirgus līdzekļiem, un tas vairumam pašreizējo vai nākamo pensionāru, pretēji sākotnējiem solījumiem, radīja ievērojamus finansiālus zaudējumus.

⁽¹⁾ Šajā saistībā skatīt atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu apdrošināšanas un pārapdrošināšanas jomā "Maksātspeja II" (OV C 224, 30.8.2008., 11. lpp).

7. Organizētas pilsoniskās sabiedrības nozīme

7.1. Krīzes sekas visvairāk izjūt iedzīvotāji. Tādēļ ekonomikas un sociālās jomas pārstāvji īpaši aktīvi jāiesaista turpmākās politikas izstrādē. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja daudzējādā veidā ir pierādījusi, ka tā pašreizējos finanšu, saimnieciskās un sociālās krīzes apstākļos sekmīgi pilda savu institucionālo uzdevumu sniegt atbalstu citām Eiropas iestādēm. Komiteja 2009. gada janvāra konferencē izveidoja institucionāls priekšnoteikumus, kas ļauj apspriesties ar dažādām, krīzes skarajām pusēm, t.i., bankām, uzņēmumiem, arodbiedrībām, institūcijām, kā arī ar citiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem.

7.2. Darba ņēmējiem un uzņēmējiem ir svarīga nozīme krīzes pārvarēšanā, lai arī viņi to neizraisīja un nav par to atbildīgi. Pastiprināts sociālais dialogs ir nepieciešams, lai, pirmkārt, izstrādātu un īstenotu politiku pēc iespējas ātrākai krīzes pārvarēšanai un, otrkārt, pēc iespējas mazinātu tās saimniecisko un sociālo ietekmi uz iedzīvotājiem.

7.3. Dalībvalstīs sadarbībā ar sociālajiem partneriem ir jāizstrādā pasākumi, lai novērstu pārlieku nelielu atalgojuma palielināšanos, jo šāda pieeja pietiekami neveicinātu pieprasījumu un izaugsmi. Labāku koordināciju sekmē arī paplašināts makroekonomiskais dialogs, atalgojuma politiku labāk saskaņojot ar makroekonomikas politiku.

7.4. Krīzes apstākļos nedrīkst pastiprināt netaisnīgumu un nevienlīdzību. Arī Eiropas Parlamenta vēlēšanu kontekstā, sniedzot "jaunu sociālo risinājumu", ir skaidri jāparāda iedzīvotājiem un īpaši sabiedrības neaizsargātākajām grupām, ka politikas veidotāji viņus neatstāj likteņa varā. Īstenojot juridiskus un finansiālus pasākumus, jānovērš šīs krīzes kļūšana arī par Eiropas sociālā modeļa krīzi.

7.5. Sociālajam dialogam ir būtiska nozīme krīzes saimniecisko un sociālo seku pārvarēšanā. ⁽¹⁾ Pieredze rāda, ka ekonomikas krīzes apstākļos sociālais dialogs vai nu paliek intensīvāks, vai arī tiek kavēts. Dialogs pastiprinās tad, ja ir atzīta nepieciešamība cieši sadarboties. Augošas ekonomikas apstākļos vieno-

ties tomēr ir vienkāršāk, jo krīzes apstākļos var pastiprināti zust vēlme sadarboties un izveidoties egoistisks uzvedības modelis, kas ļauj nodrošināt priekšrocības noteiktai grupai. Šādā gadījumā pārvarēt krīzi būtu daudz grūtāk (kas arī tāpat būs pietiekami sarežģīti).

7.6. Veicinot pieprasījumu, papildu resursi jāizmanto tā, lai pēc krīzes pārvarēšanas būtu palielinājusies tautsaimniecības konkurētspēja. Savukārt krīzes pārvarēšanas iniciatīvas jāizmanto sociālā dialoga sistēmas stiprināšanai visos līmeņos. Pamatojoties uz Eiropas sociālo partneru nesenu publicēto kopējo ziņojumu par problēmām darba tirgū, rodas laba izdevība izpētīt elastdrošības koncepcijas iespējas. Cenšoties sekmēt iekšējo elastdrošību, vajadzētu īstenot nevis strukturālas reformas, kuru mērķis ir ieviest mazāk stingrus noteikumus par atlaišanu un darba laika pagarināšana, bet gan pasākumus pastāvīgu darba vietu veicināšanai. Tas dotu iespēju leņķuslīdes apstākļos strādājošos paturēt uzņēmumā, paredzot īsāku darba laiku un pārējā laikā viņus izglītojot, lai pēc tam izaugsmes posmā atkal būtu pieejams apmācīts darbaspēks. Kā paraugprakses piemēru šajā jomā var minēt jaunāko iniciatīvu Nīderlandē. Arī viselastīgākajiem darba ņēmējiem ir nepieciešama lielāka drošība, lai saglabātu viņu iespēju palikt darba tirgū un uzlabot savas prasmes.

7.7. Sociālā ekonomika kā organizētas pilsoniskās sabiedrības autentiska izpausme, pateicoties tās dažādajiem apvienošanās un organizācijas modeļiem, praktiski realizējas kā inovatīvas pieejas sociālo problēmu risināšanā, proti, apvienojot ekonomisku domāšanu un solidaritāti, radot augstvērtīgas darba vietas, veicinot sociālo un teritoriālo kohēziju, izveidojot saikni starp ražošanu un ilgtspējīgu attīstību un veicinot aktīvu pilsoniskumu un uzņēmumu sociālo atbildību. Ņemot vērā visas šīs iezīmes, kas šodien ir nepieciešamas, lai pārvarētu pašreizējo sistēmas krīzi, sociālās ekonomikas pārstāvjiem jāpiešķir svarīga nozīme krīzes pārvarēšanā, un Komisijai efektīvi jāsekmē šīs pilsoniskās iniciatīvas sociālais modelis, īstenojot attiecīgus politiskos pasākumus un programmas. ⁽²⁾

Briselē, 2009. gada 24. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Sociālo partneru būtiskā nozīme ir uzsvērtā arī Eiropas Komisijas 2009. gada februārī publicētajā ziņojumā par rūpnieciskajām attiecībām Eiropā.

⁽²⁾ Par šo pašu tematu skatīt arī 2009. gada 15. janvārī pieņemto EESK atzinumu CESE 50/2009 (vēl nav publicēts OV).

2009/C 228/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par riepu marķēšanu attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti un citiem būtiskiem parametriem"	81
2009/C 228/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums "Otrais stratēģiskais enerģētikas pārskats – ES Energoapgādes drošības un solidaritātes rīcības plāns""	84
2009/C 228/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu ražojumiem, kas saistīti ar energopatēriņu, izmantojot etiķetes un standarta informāciju par precēm (pārstrādātā versija)"	90
2009/C 228/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) Nr. .../2008, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1692/2006, ar ko izveido otro Marco Polo programmu Kopienas finansiālās atbalsta piešķiršanai, lai uzlabotu kravu autopārvadājumu sistēmas koloģiskās ierobežotības (Marco Polo II)"	95
2009/C 228/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido programmu MEDIA Mundus sadarbībai audiovizuālajā jomā ar profesionāļiem no trešām valstīm"	100
2009/C 228/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Parlamenta un Padomes Regula, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1927/2006 par Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda izveidi"	103
2009/C 228/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to, kā piemērot vienlīdzības principu attiecībā pret vīriešiem un sievietēm, kuri darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar ko atceļ Direktīvu 86/613/EEK"	107
2009/C 228/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma Projekts par tematu "Priekšlikums Padomes ieteikumam par pacientu drošību, ieskaitot veselības aprūpē iegūtu infekciju profilaksi un kontroli"	113
2009/C 228/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas a atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Centrālajai bankai "EMU@10 – panākumu un problēmu apzināšana pēc Ekonomikas un monetārās savienības desmit pastāvēšanas gadiem""	116
2009/C 228/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Reģionu komitejai un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai "Zaļā grāmata par teritoriālo kohēziju: teritoriālās daudzveidības priekšrocību izmantošana""	123
2009/C 228/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz tabakas izstrādājumiem piemērotā akcīzes nodokļa struktūru un likmēm groza Direktīvu 92/79/EEK, Direktīvu 92/80/EEK un Direktīvu 95/59/EEK"	130

2009/C 228/26	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam” 141
2009/C 228/27	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 95/93 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz laika nišu piešķiršanu Kopienas lidostās” 148
2009/C 228/28	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns” (atzinuma papildinājums) 149

Abonementa cenas 2009. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 000 gadā (*)
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 100 mēnesī (*)
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, papīra formātā + CD-ROM, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 700 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 70 mēnesī
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 40 mēnesī
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 500 gadā
ES Oficiālā Vēstneša pielikums (S sērija) – Publiskā iepirkuma līgumu konkursi, CD-ROM, 2 izdevumi nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 360 gadā (= EUR 30 mēnesī)
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija – Konkursi	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

(*) Atsevišķi drukātie eksemplāri:

1 līdz 32 lappuses:	EUR 6
33 līdz 64 lappuses:	EUR 12
vairāk nekā 64 lappuses:	cena pēc pieprasījuma

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija ("Tiesību akti") un C sērija ("Paziņojumi un informācija").

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnija *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – "Publiskā iepirkuma līgumu konkursi") var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu CD-ROM formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

Pārdošana un abonementi

Publikāciju biroja maksas izdevumi ir pieejami pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>



Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV